BERNAL DIAZ DEL CASTILLO
adelante los caballeros

BERNAL DÍAZ DEL CASTILLO

ADEVĂRATA ISTORIE A CUCERIRII NOII SPANII

Volumul I

Cuvînt înainte,
text ales şi traducere de
MARIA BERZA

EDITURA MERIDIANE
Bucureşti, 1986

Coperta de :
MIHAI MĂNESCU

Bernal Díaz del Castillo
***Historia verdadera de la conquista de la Nueva España,* 1635**

Toate drepturile
asupra prezentei ediții în limba română
sînt rezervate Editurii Meridiane

CUVÎNT ÎNAINTE

Împrejurările aproape fără precedent în istorie în care s-a petrecut cucerirea Mexicului au rămas timp îndelungat în conştiinţa europeană şi americană. Iată cum comentează acest eveniment, trei veacuri mai tîrziu, istoricul englez William H. Prescott : „*Orice am putea spune despre Conchistă din punct de vedere moral, ca realizare militară, ea trebuie să ne umple de uimire. O mînă de aventurieri, fără arme sau echipament ieşit din comun, au putut să debarce la hotarele unui imperiu puternic, locuit de un neam mîndru şi războinic şi, fără să ţină seamă de avertismentele repetate ale suveranului lor, şi-au croit drum spre interior. Deşi nu cunoşteau limba sau geografia ţării, nu aveau hărţi şi nu ştiau greutăţile ce le vor sta în cale, precum şi dacă pasul următor îi va conduce într-un ţinut ostil sau un pustiu, fără să se lase copleşiţi de extraordinara demonstraţie de putere şi civilizaţie ei şi-au urmat ţelul neabătut. În ciuda numărului covîrşitor al războinicilor, au continuat, după prima lor întîlnire cu aceştia, să înainteze spre capitala imperiului şi acolo s-au aruncat fără să şovăie în mijlocul duşmanilor, le-au făcut monarhul prizonier, au executat căpeteniile în faţa supuşilor acestuia, iar după ce-au fost înfrînţi şi izgoniţi, au mai găsit puterea să-şi adune forţele risipite şi, la capătul cîtorva operaţiuni conduse cu o dibăcie şi îndrăzneală fără greş, au reuşit să cucerească din nou capitala şi întreaga ţară. Faptul că toate acestea au fost întreprinse*

de cîțiva aventurieri ține aproape de miraculos și este prea uimitor pentru probabilitățile ficțiunii și fără pereche în istorie" *.

Desigur, așa cum remarcă tot Prescott, ar fi nedrept pentru mexicani dacă am privi Conchista drept o faptă a spaniolilor, și numai a lor. În realitate, imperiul aztec a fost într-un fel cucerit de indienii înșiși. Cea dintîi luptă a spaniolilor, îndată după debarcare, cu tlascaltecii, care la prima vedere ar fi putut părea aproape dezastruoasă, le-a asigurat în fapt izbînda, deoarece din acel moment au putut conta pe un sprijin puternic în interior, unde se vor putea retrage în clipe de răscruce iar în jurul acestora vor putea atrage alte populații indiene în vederea asaltului hotărîtor. În felul acesta, se poate spune că Mexicul a căzut răpus de propriii săi supuși, conduși cu perseverență și abilitate de europeni. Un alt factor l-a constituit deosebirea de tehnică militară dintre azteci, la care războiul avea un puternic caracter ritual, și organizarea bine închegată a armatei spaniole.

La vremea aceea, imperiul aztec se găsea în plin proces de evoluție, pe cale de a ieși din stadiul de federație de clanuri cu o slabă coeziune, și se apropia de o structură politică asemănătoare unui imperiu feudal european. Dacă europenii ar fi ajuns în Mexic un veac mai tîrziu, s-ar fi izbit de semeția unui asemenea stat, bine consolidat. Dar așa, ei s-au găsit în fața unei etape de tranziție, în cadrul căreia o aristocrație militară, condusă de un suveran ce reprezenta în același timp autoritatea politică și religioasă, cîștiga treptat teren asupra clanurilor. Pe

* William H. Prescott, *The Conquest of Mexico. The Conquest of Peru and Other Selections.* Edited, abridged and with an introduction by Roger Howell. New York, Twayne Publishers, 1974, p. 205.

cuprinsul imperiului erau numeroase cetăți aproape independente, diferențiate puternic între ele prin limbaj, caracteristici fizice și economice.

Aztecii porneau războaie ca să-și procure viitoare victime pentru sacrificii, ca să-și răzbune eventuale afronturi și cu ocazia schimbării suveranului. Nu era loc aici de strategie militară : după fixarea unei zile propice pentru atac, la sfatul zeilor, lupta se petrecea într-un loc dinainte stabilit, de regulă la hotarul ținutului dușman, iar oastea care ajungea acolo prima aștepta sosirea celorlalți războinici *. Este lesne de înțeles cum, în asemenea condiții, o mică armată întreprinzătoare și abilă în a se folosi de disensiunile interne, a fost capabilă să obțină o atare victorie, aparent incredibilă. Nu trebuie omisă nici marea încredere a aztecilor în vrăji și prevestiri. Venirea spaniolilor, niște „*teules* de la soare-răsare, care îi vor stăpîni", le fusese vestită cu mulți ani înainte, de strămoșii lor. De aceea, debarcarea acestora din corăbii, veșmintele, armele și îndeosebi tunurile și caii — animale pînă atunci necunoscute — le-au întărit mexicanilor credința că prevestirea se împlinea și le-a acordat spaniolilor un statut deosebit, de semizei, care le-a facilitat mult înaintarea.

Spaniolii conchistadori, generația imediat următoare „descoperirilor", erau supuși la rîndul lor atît influenței lăsate de moștenirea medievală, care le impregna faptele cu o mentalitate cavalerească de cruciadă, și totodată spi-

* Informații din : J. Eric Thompson, *La civilisation aztèque*. Traduit par Eva Métraux. Paris, Payot, 1934, p. 80—105 ; George Vaillant, *Civilizația azteca*. Traducere de C. Duhăneanu. București, Editura Științifică, 1964, p. 230—253.

ritului Renașterii, căruia îi datorau setea de glorie și faimă *. Avînd mai toți un loc destul de modest pe scara socială, deși erau în marea lor majoritate *hidalgos*, se străduiesc să cîștige și tot mai multe avantaje economice, care să le întărească poziția nou dobîndită.

S-au scris foarte multe studii dedicate structurii mentale, spiritului de aventură și lăcomiei conchistadorilor. Ei au fost cu toții oameni plini de contraste și de conradicții, dar vitejia, răbdarea, îndrăzneala, încăpățînarea, imprudența, alăturate religiozității, asprimii, dibăciei strategice și politice le erau însușiri comune. Prin dragostea pentru pămînturile cucerite, în care s-au stabilit mai apoi, și lipsa lor de prejudecăți rasiale, ei au dat naștere Americii hispanice. Căci ce alți mari cuceritori — aventurieri sau suverani — au avut oare superba și deliberata cutezanță de a-și tăia calea de întoarcere arzîndu-și corăbiile, așa cum au făcut conchistadorii Mexicului ?

Un asemenea prototip a fost Hernando Cortés și, la o scară mai mică, Bernal Díaz del Castillo.

Bernal Díaz del Castillo s-a născut în 1495 sau 1496 în orașul Medina del Campo din Castilia, tatăl său fiind consilier municipal. Nu a urmat școli înalte, dar știa oricum să scrie și să citească, nivel nu foarte frecvent în rîndurile conchistadorilor, și a mai primit pe deasupra o anume instrucție pe tărîm literar și istoric.

---

* Francisco Morales Padrón. *Istoria descoperirii și cuceririi Americii*. Traducere de Esdra Alhasid. Cuvînt înainte și note de conf. dr. S. Goldenberg. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1979, p. 17, 204—214.

În 1514, așa cum mărturisește în primul capitol al *Istoriei* sale, pornește cu Pedro Arias de Dávila * spre Panamá, iar apoi se îndreaptă către Cuba. În 1517 participă la expediția lui Francisco Hernández de Córdoba ** în Yucatán și un an mai tîrziu, la cea de a doua expediție, a lui Juan Grijalva ***, de-a lungul coastei mexicane. La scurtă vreme, Bernal Díaz se alătură expediției lui Hernando Cortés, de care își va lega existența timp de mulți ani și care îi va satisface dorința arzătoare de a participa la o adevărată conchistă. După cucerirea definitivă a Mexicului, în 1521, nu se mulțumește cu existența liniștită de colonizator, care i se oferea, ci pornește mai departe, cu alți căpitani ai lui Cortés — Sandoval, Marín și Alvarado — spre Coatzalcoalcos, Chiapas și din nou cu Cortés în tragica expediție din codrii Hondurasului.

Apoi, timp de peste un deceniu, Bernal Díaz se străduiește să adune *probanzas*, dovezi ale serviciilor aduse Coroanei spaniole, și cu ele pleacă în Spania spre a dobîndi răsplata pe care o socotește cuvenită. Se întoarce în Guatemala înarmat cu privilegii regale, de proprietar al unei *encomienda*. Nemulțumit de veniturile destul de sărăcăcioase aduse de această proprietate, se duce din nou în Spania, de unde revine cu o răsplată mai substanțială.

După 1551, la adăpost de grijile materiale, începe să-și scrie cronica. Cam tot pe atunci își schimbă și

---

* Sau Pedrarías Dávila (1440 ?—1530) conchistador spaniol, născut la Segovia, întemeietor al orașului Panamá (1519) și organizator a numeroase expediții importante.

** Navigator spaniol ; a murit în Cuba în 1518, la scurtă vreme după ce a descoperit peninsula Yucatán.

*** Conchistador spaniol, mort în Nicaragua în 1527 ; a participat, alături de Diego Velázquez, la cucerirea Cubei (1511) și a fost trimis de acesta să exploreze peninsula Yucatán (1518).

numele, din Bernal Díaz devenind Bernal Díaz del Castillo și este numit consilier municipal al orașului Santiago de Guatemala.

Multe au fost motivele care l-au determinat să scrie *Adevărata istorie a cuceririi Noii Spanii,* pe lîngă acela, declarat, de indignare la citirea cronicilor scrise de biograful lui Cortés, capelanul său Francisco López de Gomara, și de Gonzalo de Illescas, care, dacă ne luăm după desele referiri întîlnite pe tot cuprinsul *Istoriei,* nu au făcut decît să preamărească vitejia acestuia, punîndu-i în umbră pe ceilalți participanți la Conchistă. Aceasta nu înseamnă cîtuși de puțin că Bernal Díaz diminuează rolul lui Cortés, ci figura lui se amplifică și capătă noi dimensiuni umane prin însuși faptul că de data aceasta nu-i mai sînt ascunse defectele și nici greșelile și devine mai credibil decît imaginea ireală, plăsmuită de pana adulatorului. Sînt prezenți de data aceasta și ceilalți căpitani distinși prin bravură — Alvarado, Sandoval, Olí — și în general pronumele *el,* care îl desemna pe Cortés în cronica Gomara, devine aici *noi,* conchistadorii, printre care se numără și Bernal Díaz, exagerîndu-și oarecum rolul, dintr-o vanitate desigur justificată. Vanitate înseamnă și strădania de a consemna pentru posteritate admirabila aventură trăită de conchistadori. *Așa sîntem noi, spaniolii,* spune bătrînul cronicar, *cu cît ni se vorbește mai mult de fortărețe și poduri, cu atît poftim mai puternic să ne încercăm norocul.* Cît despre justificarea conchistei, sau a tratamentului sever aplicat indienilor, Bernal Díaz nu are nici măcar umbra unei îndoieli.

Este limpede, de pe tot parcursul cărții, că Bernal Díaz s-a încumetat la această anevoioasă îndeletnicire și din dorința de a-și vedea meritele răsplătite, deși la data

aceea deja se stabilise în Guatemala, unde primise *encomienda*.

Încredințat de drepturile sale ca individ și de cele ale tovarășilor săi de arme, se stinge în 1584, la vîrsta de nouăzeci de ani, unul dintre ultimii supraviețuitori ai cuceririi Mexicului *.

Este greu de separat omul Bernal Díaz del Castillo de cronicar, sau autorul de opera sa, mai ales dacă ne gîndim la motivele, mărturisite sau deduse, care l-au determinat să o scrie.

Pe lîngă necontestata sa valoare istorică, opera lui Díaz del Castillo și-a căpătat de asemeni locul cuvenit în literatura spaniolă și latino-americană. *„Nu știm dacă mai există o altă carte scrisă în castiliană,* spunea Miguel de Unamuno, *cu o limbă mai vie, mai savuroasă."* ** Într-adevăr, limba cronicii este cea vorbită de soldații conchistadori, și nu de iluștrii lor căpitani, de clerici sau literați. De aceea farmecul său se desprinde și din omniprezenta „anarhie fonetică", așa cum o numește Raimundo Lazo ***, dar îndeosebi din naturalețea și vioiciunea exprimării. Soldatul este dublat de un om de litere care și-a ignorat acest har, sau poate și l-a făcut cu atît mai manifest cu cît și-a mărturisit mai des ignoranța și brutalitatea stilului, punîndu-și „vorbele aspre și uscate" în slujba adevărului, „fără a-l suci într-o parte sau alta".

---

* Informațiile asupra biografiei lui Bernal Díaz au fost preluate din traducerea în limba franceză a „Adevăratei istorii" (vezi Notă asupra ediției).

** Citat preluat din *Antología de la literatura hispano-americana*. Tomo I. La Habana, Instituto del Libro, 1970, p. 94.

*** Raimundo Lazo, *Historia de la literatura hispano-americana*, Tomo I. La Habana, Editorial Pueblo y Educación, 1974, p. 41.

Şi mai lesne, aşadar, *cititorii curioşi* — cum îi numeşte autorul, — îşi vor lepăda prejudecăţile stilistice, dacă poate fi vorba de ele, şi se vor lăsa purtaţi cu încîntare prin hăţişul de descrieri, povestiri, anecdote, zicale şi observaţii personale, aparent dezordonate, dar care dau unitate cronicii, făcînd-o să fremete de viaţă, culoare, autenticitate şi umor.

De aceea, sînt fără dificultate trecute cu vederea stîngăciile şi lipsa de structură literară.

Am fost nevoit să cuget mult pînă să mă încumet a descrie această primă înfăţişare a unor lucruri niciciînd bănuite, văzute sau măcar visate, se apără Bernal Díaz şi îşi cere dinainte iertare, ca după aceea să păşească plin de uşurinţă, fără pompă şi emfază, într-o lume a miraculosului, să transgreseze graniţele cotidianului. Ingerinţa firească a miraculosului provine din uimirea autentică a europeanului la descoperirea unei lumi care îi amintea de ambianţa mirifică a romanelor cavalereşti (*Credeam că visăm şi ne ziceam că n-au asemănare decît cu scenele de vrajă din* Amadís *acele turnuri prea semeţe şi* cues *şi clădiri ce se iţeau din apă /.../*").

În aceste momente (ascensiunea vulcanului Popocatepetl, intrarea în cetatea Mexicului, viaţa la curtea lui Montezuma, piaţa Tlatelolco etc.), Bernal Díaz se descătuşează de trivial, realul se destramă şi evadează într-un joc al plăsmuirii. Toate aceste descrieri, cu calităţi picturale, pot figura în orice antologie literară.

[...] Bernal Díaz e un creator de fantezii, e un autor literar. În cartea sa este prezent un amestec de fantezie şi realitate. Díaz priveşte campania lui Cortés cu ochi halucinaţi, adică lirici. Atunci cînd îşi scrie opera, a uitat realitatea meschină, adevărata dimensiune a evenimentelor. Ca să ajungă la această atitudine, i-au stat în ajutor

numeroase circumstanțe istorice. Două culturi, aflate în momente de evoluție diferite, s-au înfruntat brutal, fără să se cunoască. Spaniolii au crezut că lumea care li se oferea era un miracol. Indienii s-au gîndit că așa hotărîseră zeii, ca făpturile acelea puternice, cu pielea albă, să îi supună. Neînțelegînd ce se întîmpla, au creat legenda și au lăsat găsirea motivelor pe seama imaginației. Această situație îl va ajuta pe Bernal Díaz să creeze o epică. [...] Atari evenimente nu puteau fi explicate decît cu sprijinul fabulației *.

Păcatul săvîrșit față de istorie — lipsa rigorii — precum și faptul că intervalul de cîteva decenii dintre campanii și consemnarea lor în scris a învăluit evenimentele într-o pîclă ușoară, netezind asprimile și permițînd o distanțare nostalgică de ele, au făcut să sporească încărcătura literară a cronicii.

Pornind de la propriile sale mărturisiri de ignoranță, îndărătul cărora s-a refugiat ca după o pavăză, s-a acreditat multă vreme ideea lipsei de cultură a scriitorului **. Desigur, iar stilul îi stă mărturie, nu și-a petrecut mulți ani aplecat asupra studiului, dacă ne gîndim mai ales că la optsprezece ani, în 1514, a plecat deja în prima expediție spre „Indii", cu Pedro Arías de Dávila, dar ceva învățătură a primit. Aceasta se vede din desele aluzii făcute la personaje istorice de talia lui Iuliu Cezar, Alexandru cel Mare, Nero, și din preferințele sale literare (romanele cavalerești, *La Chanson de Roland*, baladele din *Romancero* etc.).

---

* A. Valbuena Briones, *Literatura hispanoamericana*. Cuarta edición ampliada. Barcelona, Editorial Gustavo Gili, 1969, p. 8—9.

** A. Valbuena Briones, *op. cit.*, p. 13.

Nu trebuie trecute cu vederea nici calităţile de portretist ale lui Bernal Díaz. Să ne gîndim la admirabila lui capacitate de a evoca şi a da viaţă, cu economie de mijloace literare, personajelor *Istoriei* sale, în primul rînd Cortés şi Montezuma. Ea capătă caracteristici de epopee în proză, de epică literară, hiperbolizînd faptele, oamenii şi locurile.

La Bernal Díaz ne întîlnim cu epopeea cuceririi Mexicului şi cu eroii ei tipici. De data aceasta, ei sînt Hernando Cortés şi tovarăşii săi de arme şi aventură, socotiţi de indieni drept zei, sau *teules*, şi a căror venire le fusese prevestită de idolii lor. Evenimentele îşi sporesc, desigur, dimensiunile, în ochii cronicarului, în primul rînd deoarece îl depăşesc oricum prin amploarea lor, alcătuind un contrast izbitor între simplitatea lui şi importanţa aventurii la care participă direct. Dincolo de această disparitate, văzută peste veacuri ca procedeu narativ, valoarea literară a *Adevăratei istorii* e de necontestat.

Oricît de sever va fi fost judecată de posteritate această „aventură", laolaltă cu celelalte războaie de conchistă şi oricare ar fi opinia despre calităţile literare ale operei lui Bernal Díaz del Castillo, atît viaţa cît şi opera lui stau mărturie a bunei sale credinţe şi justifică valoarea perenă a scriitorului.

MARIA BERZA

NOTA ASUPRA EDIȚIEI

Cronica lui Bernal Díaz del Castillo a avut, după modelul existenței autorului ei, o soartă aventuroasă.

Ea a fost scrisă între anii 1557—1580, fiind aproape terminată prin 1568. Din păcate, Díaz del Castillo nu a apucat să o vadă publicată și a lăsat-o astfel, așa cum declară în prolog, drept avere „fiilor și urmașilor săi".

Abia în veacul următor, mai precis în anul 1632, fray Alonso Remón, călugăr din ordinul Merced, el însuși scriitor, autor de comedii, a descoperit o copie a manuscrisului în biblioteca unui membru al Consiliului Regal al Indiilor, don Lorenzo Ramírez de Prado, și a publicat cea dintîi ediție, din păcate cu modificări și interpolări masive în raport cu originalul.

Mai tîrziu, un descendent al autorului, don Francisco Antonio de Fuentes y Guzmán, a atras atenția asupra erorilor și schimbărilor prezente în ediția Remón și a oferit un alt manuscris autograf, aflat în prezent în posesia municipalității din Ciudad de Guatemala. În 1904, Genaro García a publicat în Mexic o ediție a acestuia, iar în 1940 a apărut la Madrid o altă ediție critică, elaborată sub auspiciile Consiliului Superior de Cercetare Științifică, pentru care a fost consultat încă un manuscris al lui Díaz del Castillo, dintr-o colecție particulară din Murcia.

*În sfîrșit, alte două ediții critice, precedate de ample studii, au mai fost publicate în Mexic, în 1943 și 1944, de către Ramón Iglesia și, respectiv, Joaquín Ramírez Cabañas *. Cu toate că nu se precizează acest lucru, este foarte probabil ca ultima ediție spaniolă a* Adevăratei istorii a cuceririi Noii Spanii ** *să reprezinte o reeditare a aceleia publicate pentru prima oară la Madrid în 1940.*

*Cronica, în forma ei completă, are 214 capitole. Pentru selecția întreprinsă ne-am călăuzit după alte două traduceri, în limbile franceză și engleză ***. Pe de altă parte, în toate volumele de antologie, critică și istorie literară latino-americană consultate, analizele dedicate cronicii lui Díaz del Castillo comentează cu precădere tocmai această secțiune, care ocupă doar ceva mai mult de o treime din cronică.*

În continuare, pentru cititorii nespecializați în istoria Americii Latine, înainte și după Conchistă, interesul cărții scade brusc. Punctul culminant e constituit neîndoielnic de cucerirea Mexicului, atît ca informație, cît și ca prospețime narativă și culoare. Deși cronica mai continuă pe o întindere de 40 ani, în afara cîtorva episoade

---

* Aceste informații au fost preluate din A. Valbuena Briones, *op. cit.*, p. 1—2.

** Bernal Díaz del Castillo, *Historia verdadera de la conquista de la Nueva Espana*, Prólogo de Carlos Pereyra. Tercera edición. Madrid, Espasa-Calpe, 1975, 636 p. (Colección Austral).

*** Cea dintîi este traducerea lui D. Jourdanet făcută după manuscrisul Remón, apărută în veacul trecut și republicată de curînd : *Histoire véridique de la conquête de la Nouvelle-Espagne.* Introduction et choix des textes par Bernard Grunberg. Paris, Maspero, 1980, 2 vol. (vol. 1, 260 p. ; vol. 2, 253 p.) ; cea de a doua este *The Conquest of New Spain*, Translated into English and with an Introduction by J. M. Cohen. London, Penguin Classics, 1963, 414 p.

memorabile, cum este, de pildă, marşul forţat prin pădurile Hondurasului, într-o dezastruoasă expediţie punitivă condusă de Cortés împotriva lui Cristóbal de Oli, restul relatării este fărîmiţat, nesigur datat, acoperind întreaga reţea de intrigi din Spania, Cuba şi Hispaniola, ulterioare cuceririi Mexicului şi străduinţa autorului este orientată îndeobşte spre a servi reclamării insistente a recunoaşterii faptelor sale de „cel mai vechi conchistador" şi a răsplătirii lor.

De aceea, nu am reţinut de aici decît un scurt pasaj referitor la sfîrşitul lui Cuaúhtemoc şi patru capitole conţinînd consideraţii finale. Cu excepţia unor omisiuni minore, nerelevante, lipsa pasajelor de mai mare întindere şi a capitolelor care nu au fost incluse în selecţie a fost suplinită, pentru a păstra continuitatea naraţiunii, de scurte rezumate prezente în notele de subsol.

Lipsa de unitate şi fantezia vădită în localizările toponimice sau în transcrierea numelor de zeităţi şi persoane a fost corectată direct după surse actuale, sau acestea au fost lăsate ca atare în alte cazuri, dîndu-se versiunea corectă în note de subsol.

M.B.

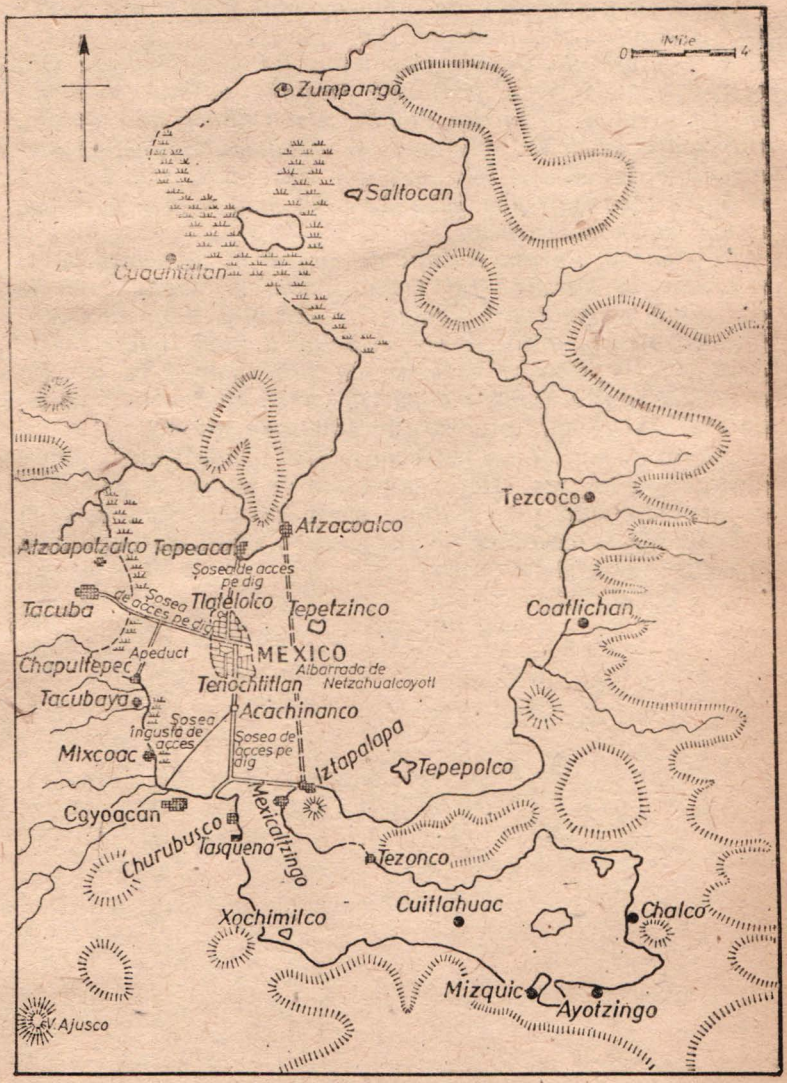

Cetatea Mexic şi lacul Tezcoco pe vremea cuceririi spaniole

NOTĂ PRELIMINARĂ

Știu că, înainte de a începe să-și scrie istoriile, cronicarii cei mai vestiți compun cîte un prolog, cu o retorică înflorită, ca să dea lustru și faimă povestirii lor și să stîrnească pofta cititorilor curioși. Eu, nefiind un învățat, nu am această îndrăzneală, căci, pentru a lăuda cum se cuvine eroicele fapte și vitejia pe care am arătat-o cînd am ajuns în Noua Spanie și provinciile sale, în tovărășia bravului și neînfricatului căpitan Don Hernando Cortés, înnobilat mai tîrziu, pentru vitejia sa, cu titlul de marchiz del Valle, ar trebui alt meșteșug al vorbelor, mai bun decît al meu.

Ce-am auzit și am văzut, luînd parte la toate bătăliile, scriu aici ca martor cinstit, cu vorbele mele, fără a suci adevărul într-o parte sau alta. Sînt acum om bătrîn, ajuns la peste optzeci și patru de ani, aproape lipsit de vedere și de auz. Nu am altă avere de lăsat fiilor și urmașilor mei decît această istorie adevărată, demnă de luat în seamă, așa cum vor vedea mai departe cititorii mei.

Capitolul I

ÎNCEPE RELATAREA ISTORIEI

Eu, Bernal Díaz del Castillo, cetățean și *regidor* * al prea credinciosului oraș Santiago de Guatemala, unul dintre primii descoperitori și conchistadori ai Noii Spanii și provinciilor sale, ai Capului Honduras și cîte altele mai sînt pe tărîmurile acelea, de felul meu din nobilul și vestitul oraș Medina del Campo, fiul lui Francisco Díaz del Castillo, cunoscut sub numele de Curtenitorul, *regidor* al acelui oraș, Domnul să-i odihnească sufletul, vă spun povestea mea și a tovarășilor mei, adevărați conchistadori, care am pornit, în slujba Majestății Sale, să descoperim, să cucerim, să pacificăm provinciile Noii Spanii, unul din cele mai frumoase ținuturi din Lumea Nouă, și acolo să ne așezăm.

Cum strămoșii, tatăl și un frate al meu, au slujit întotdeauna Coroana și Regii Catolici, Don Fernando și Doña Isabela **, fie-le amintirea în veci slăvită, am vrut și eu să mă asemăn cu ei. Prin urmare, în anul una mie

---

* Consilier municipal (n. tr.)

** Ferdinand al II-lea de Aragón (1452—1516) și Isabela I de Castilia (1451—1504) ; în urma căsătoriei lor s-au unit cele două principale regate iberice. Politica lor a fost de o importanță uriașă pentru istoria Spaniei, printre evenimentele majore numărîndu-se cucerirea Granadei, anexarea Navarrei, întemeierea Inchiziției (1480) și începutul marilor descoperiri geografice, eră deschisă prin descoperirea Americii de către Columb (N. tr.).

cinci sute şi patrusprezece cînd a venit guvernator în Tierra Firme* un cavaler pe nume Pedrarías Dávila, m-am înţeles cu el să îl urmez în acest ţinut cucerit. După ce am navigat cînd pe timp frumos, cînd pe timp potrivnic, am ajuns la Nombre de Dios**, căci aşa se numea. La vreo trei-patru luni după ce întemeiaserăm aşezarea,, ne-a năpădit o molimă de pe urma căreia au murit mulţi soldaţi, iar noi toţi ceilalţi am zăcut şi ne-au ieşit nişte buboaie pe picioare. Pe deasupra, între guvernator şi un hidalgo, om cu stare, ce era comandant pe vremea aceea şi cucerise provincia, pe nume Vasco Núñez de Balboa***, se iviră certuri. Pedrarías Dávila îi dăduse fata de nevastă, dar apoi începu să-şi bănuiască ginerele că ar ridica oaste ca să se ducă în Marea Sudului. Prin urmare, porunci să i se taie capul, iar unii soldaţi să fie pedepsiţi.

Cînd văzurăm cele întîmplate, ca şi alte discordii între căpitani şi aflarăm că se cucerise insula Cuba, unde se întemeiau aşezări, iar guvernator era un hidalgo, Diego Velázquez****, ne-am înţeles, cîţiva cavaleri şi oameni de calitate veniţi cu Pedrarías Dávila, să-i cerem voie ca să

---

* Provincie cucerită în Panama. În traducere literară înseamnă „continent", „ţărm" (N. tr.).

** Numele Domnului (N. tr.).

*** Vestit conchistador (1475—1517) ; după ce l-a însoţit pe Rodrigo de Bastidas în expediţia din golful Urabá (1501), a devenit conducătorul coloniei Darién şi mai tîrziu, la 25 septembrie 1513, a descoperit, traversînd istmul Panama, Marea Sudului, numită apoi Oceanul Pacific. (N. tr.).

**** Diego de Velázquez de Cuéllar (1465—1524), militar şi colonizator spaniol ; a întreprins cucerirea Cubei în 1511, a întemeiat, printre alte oraşe, La Habana şi Santiago. Numit guvernator al Cubei, a trimis patru expediţii în Mexic, încredinţînd-o pe ultima lui Cortés (1519).

ne ducem acolo. Acesta încuviinţă bucuros, căci nu-i făceau trebuinţă toţi soldaţii aduşi cu el din Castilia ca să se războiască, provincia fiind mică şi deja cucerită de ginerele lui, Vasco Núñez de Balboa.

Ne-am îmbarcat deci pe o corabie bună şi, timpul fiind frumos, am ajuns în Cuba, unde ne-am înfăţişat dinaintea guvernatorului, care s-a bucurat să ne vadă şi ne-a promis că ne va da indieni, îndată ce se vor găsi unii.

După ce-am petrecut însă trei ani fără rost în Tierra Firme, şi Cuba, ne-am adunat cam o sută zece tovarăşi de arme şi ne-am înţeles cu un hidalgo, Francisco Hernández de Córdoba, om cu stare, care stăpînea un sat de indieni pe insulă, să ne fie comandant şi cu el să mergem ca să căutăm şi să descoperim ţinuturi noi, unde să ne aflăm rostul.

Cu acest gînd în minte, am cumpărat două corăbii şi o barcă mare, luată pe datorie de la însuşi guvernatorul Diego Velázquez, cu condiţia să ne ducem la nişte insuliţe aflate între Cuba şi Honduras, pe numele lor insulele Guanaxes, şi acolo să ne luptăm cu indienii din acele insule, pe care să-i aducem sclavi în preţul bărcii. Văzînd noi soldaţii că ceea ce ne cerea Diego Velázquez nu era lucru drept, îi răspunserăm că ar fi împotriva legilor Domnului şi ale regelui să facem din oameni liberi sclavi. Cînd ne află însă planurile, care erau mai bune decît ale lui, încuviinţă să ne dea ajutor.

M-au întrebat mai apoi unii pentru ce am scris despre aceste vorbe ale lui Diego Velázquez, căci sînt urîte şi nu au legătură cu istoria mea. Socot cuvenit să le aşez aici din pricina intrigilor făcute mai tîrziu de Velázquez cu Don Juan Rodríguez de Fonseca, episcop de Burgos şi arhiepiscop de Rosano.

Prin urmare, ne-am văzut cu trei corăbii şi provizii de pîine de *cazabe* *, care se face din nişte rădăcini şi am cumpărat porci, care costau trei pesos, căci în vremea aceea nu erau oi sau vite în insula Cubei, care abia atunci începea să fie populată, şi am mai luat ulei şi alte fleacuri pentru schimb. Am mai luat cu noi trei piloţi, iar cel care ne-a condus flota era Antón de Alaminos, am tocmit mărinarii cuveniţi şi de asemeni am făcut mari provizii de cabluri, frînghii, ancore, poloboace pentru apă şi alte numeroase lucruri trebuincioase expediţiei, toate pe banii noştri sau pe datorie.

După ce ne-am adunat cu toţii, am pornit spre un port de pe coasta de miazănoapte, numit Axaruco pe limba indienilor, la opt leghe de o aşezare abia întemeiată, San Cristóbal, mutată apoi în locul unde se află astăzi La Habana.

Astfel ne-am început călătoria pe care o voi povesti.

* Făină de manioc (N. tr.)

Capitolul II

CUM AM DESCOPERIT PROVINCIA YUCATÁN

În ziua a opta, luna lui februarie, anul o mie cinci sute şi şaptesprezece, am pornit din La Habana, din portul Axaruco, ce se află pe ţărmul de nord şi în douăsprezece zile am ajuns la Capul Santo Antón, care, după alt nume al său în insula Cubei se cheamă ţara indienilor gunahàtaveyes, ce sînt tare sălbatici. Trecînd de capul acesta şi ieşind noi în largul mării, am navigat la întîmplare către soare-apune, fără a avea ştiinţă de adîncimea mării, de vînturi sau de curenţii ce se înstăpînesc pe acele meleaguri, primejduindu-ne vieţile, căci tocmai atunci veni o furtună ce ţinu două zile şi două nopţi, şi atît de grozavă că era gata să ne înecăm. De cum s-a îndreptat vremea, ne-am reluat călătoria şi, la douăzeci şi una de zile de la plecarea din port, am zărit un ţărm, spre marea noastră veselie, şi am mulţumit Domnului. Acest pămînt nu fusese pînă acum descoperit şi nici nu era ştire despre el. De pe corăbii văzurăm o mare aşezare, ce părea să se întindă la două leghe de ţărm şi după cît era de mare, că nu mai avusesem ştiinţă de aşa ceva nici în insula Cuba nici în Hispaniola *, i-am pus nume Marele Cairo. Am hotărît ca două corăbii de mică

* Sau „La Española" — denumirea spaniolă a insulei Haiti (N. tr.)

adîncime să se apropie cît mai mult spre a cerceta fundul, ca să putem ancora lîngă coastă. Într-o dimineață, pe patru ale lunii martie, zărirăm cum se îndreptau spre noi zece canoe foarte mari, ce se cheamă pirogi, pline cu indieni din acel sat, care se apropiau vîslind și cu pînzele întinse. Sînt canoe făcute ca niște albii, mari și din trunchiuri groase și scobite ; toate sînt săpate într-un singur trunchi, iar în multe încap patruzeci de indieni.

Dar să reiau șirul istorisirii mele. Ajungînd indienii cu cele zece canoe aproape de corăbiile noastre, făcîndu-le noi semne de pace cu mîna și fluturîndu-ne pelerinele ca să vină și să ne vorbească, fiindcă pe vremea aceea nu aveam tălmaci care să înțeleagă limba din Yucatán și Mexic, se apropiară fără teamă și suiră pe corabia comandantului vreo treizeci dintre ei. Îi dădurăm fiecăruia cîte un șirag de mărgele verzi și ei se uitară o vreme la corăbii. Căpetenia lor, care era *cacique* *, ne arătă prin semne că vor să se întoarcă la canoe și să se ducă în satul lor, iar în altă zi vor veni iar și vor aduce mai multe canoe ca să mergem și noi pe țărm. Acești indieni erau înveșmîntați în cămăși de bumbac, ca niște jachete, iar părțile rușinoase și le acopereau cu fîșii înguste de pînză, ce se chemau *masteles*. I-am găsit mai civilizați decît pe cei din Cuba, care umblau cu părțile rușinoase pe afară, excepție făcînd femeile, ce purtau un veșmînt din bumbac pînă la coapse, numit de ei *naguas*.

Dar să ne reluăm povestirea. A doua zi, dimineața, același *cacique* se întoarse la corăbiile noastre cu douăsprezece canoe, ce se cheamă, cum am mai spus, pirogi, cu indieni vîslași și ne invită prin semne, cu multă voioșie și gesturi de pace, să mergem în orașul lui, unde ne

* Conducător militar. Atribuțiile și privilegiile unui cacique variază de la o populație la alta. (N. tr.)

vor ospăta și ne vor da tot ce ne va face trebuință, iar cu canoele vom ajunge la țărm. Spunea pe limba lui : „*Cones cotoche, cones cotoche*“, ce înseamnă : „Veniți încoace, la mine acasă“. De aceea am dat acestui loc numele de Capul Cotoche și așa a rămas în hărțile marinărești. Văzînd apoi căpitanul nostru și toți ceilalți soldați multele lingușeli arătate de *cacique*, ne-am înțeles să ne coborîm bărcile la apă, așezîndu-ne într-una dintre cele mai mici, precum și în cele douăsprezece canoe. Am ajuns la țărm cu toții deodată și am văzut locul plin de indieni din satul lor, ce se îngrămădiseră acolo. Văzînd că am debarcat și nu ne îndreptăm spre sat, căpetenia arătă din nou prin semne căpitanului că ne îmbie pe la casele lor și atîtea dovezi de prietenie dădea, încît. cerîndu-ne sfatul căpitanul,, ne-am învoit cei mai mulți dintre noi soldații să mergem, luînd cîte arme puteam căra cu noi. După ce am ales cincisprezece arbalete și zece muschete, ne-am așternut la drum, urmîndu-l pe *cacique* împreună cu numeroșii indieni care îl însoțeau. Mergînd noi în felul acesta, în preajma unor munți stîncoși și plini de tufe căpetenia dădu un strigăt și se iviră în fața noastră cete de războinici aflați la pîndă ca să ne căsăpească ; la strigătul său, cetele se năpustiră asupra noastră cu mare grozăvie și iuțeală și ne împroșcară cu săgeți cu atîta îndemînare încît primul roi de săgeți ne-a rănit cincisprezece soldați. Aveau un fel de cămășoaie din bumbac căptușite, ca platoșele, care le ajungeau pînă la genunchi, lăncii, scuturi, arcuri și săgeți, praștii și multe pietre. După primele săgeți s-au apropiat de noi în goană cu podoabele lor din pene, ca niște creste, ne-au atacat în luptă piept la piept, și tare ne-au împuns cu lănciile lor ținute cu amîndouă mîinile, făcîndu-ne astfel multe stricăciuni. Dar, cu voia Celui-de-Sus, i-am pus îndată pe goană, cînd cunoscură tăișul să-

biilor noastre, precum și arbaletele și muschetele ; așa au sfîrșit cincisprezece dintre ei.

Ceva mai încolo de locul luptei era o mică piață cu trei case din piatră date cu var, ce serveau drept *cues* sau sanctuare, pline cu idoli din lut, unii cu chipuri ca de draci, ori ca de muieri, iar alții tot așa de urîți ochiului, indieni ce păreau a face fapte necurate, de sodomie, unii cu ceilalți. Înăuntru, în case, erau niște sipete din lemn și în dînsele alți idoli, niște discuri parte din aur, dar mai mult din aramă, și cîteva pandantive, trei diademe și alte mici lucrușoare în formă de pești și rațe de prin partea locului, toate din aur slab. Cum le-am văzut, atît aurul cît și casele din piatră văruite, mult ne-am bucurat de a fi găsit așa pămînturi. Căci la vremea aceea Peru nu fusese încă descoperit și tot așa a rămas încă douăzeci de ani. Pe cînd ne băteam cu indienii, părintele Gonzáles, care era cu noi, se ocupă de sipete, de idoli și de aur și le duse pe corabie. În acea bătălie am prins doi indieni, care, după ce-au fost botezați, s-au numit unul Julián și altul Melchior. Amîndoi se uitau încrucișat. După ce sfîrși încăierarea, ne-am întors la corăbii și am urmat coasta mai departe spre soare-apune, iar după ce ne-am văzut de răniți am ridicat pînzele. Ce s-a mai întîmplat voi spune mai departe.

Capitolul III

CUM AM URMAT NOI COASTA SPRE SOARE-APUNE, DESCOPERIND PROMONTORII, BANCURI, GOLFURI ŞI RECIFE

Crezînd că era o insulă, aşa cum ne încredinţase pilotul nostru, Antón de Alaminos, înaintam cu multă grijă, navigînd ziua, iar la timp de noapte lăsînd ancorele. Trecuseră astfel cincisprezece zile cînd am văzut de pe corăbii o aşezare ce părea a fi întinsă, şi în faţa ei un golf sau gura de vărsare a unui rîu. Am crezut că ar putea fi un rîu de unde să luăm apă dulce, de care duceam mare lipsă, căci poloboacele şi alte vase ce aveam lăsau să se scurgă apa, fiind noi prea săraci ca să ne agonisim altele bune. Cînd coborîrăm pe uscat, era tocmai în duminica lui Lazăr, ceea ce ne făcu să-i dăm numele Lázaro acelei aşezări şi aşa a rămas în hărţile marinăreşti. Numele dat de indieni este Campeche.

Ca să mergem cu toţii odată am hotărît să luăm corabia cea mai mică şi cele trei bărci şi am purces înarmaţi pînă în dinţi, să nu păţim ca la Capul Cotoche. Fiindcă în acele golfuri şi strimtori marea e foarte puţin adîncă, am lăsat corăbiile ancorate cam la o leghe de ţărm şi am debarcat aproape de acea aşezare. Se afla acolo un puţ cu apă dulce, de unde beau locuitorii acelor meleaguri, căci, atît cît putuserăm vedea, pe acolo nu erau ape curgătoare. Am adus butoaiele ca să le umplem cu apă

şi să ne întoarcem la corăbii. Sfîrşiserăm cu această îndeletnicire şi ne pregăteam să ne îmbarcăm, cînd veniră spre noi din acea aşezare, cu un aer paşnic, vreo cincizeci de indieni înveşmîntaţi în mantii frumoase din bumbac. După înfăţişare păreau a fi *caciques* şi ne întrebară prin semne ce căutăm ; le dădurăm a înţelege că pofteam să luăm apă şi apoi să ne întoarcem la corăbiile noastre. Ne arătară cu mîinile întrebîndu-ne dacă veneam dinspre soare-răsare, spunînd „*Castilan, castilan*" şi nu am dat atenţie vorbei *castilan*. Apoi ne invitară tot prin semne la ei în sat. După ce ne-am sfătuit dacă să mergem sau nu, căzurăm la învoială să-i urmăm, dar cu mare grijă. Ne conduseră la nişte case foarte mari, sanctuare pentru idolii lor, bine clădite din piatră şi văruite, avînd înfăţişaţi pe pereţi şerpi încolăciţi şi şopîrle mari, precum şi idoli cu căutături de piază-rea, în jurul unui altar stropit cu sînge ; dincolo de idoli erau un fel de semne în formă de cruce, totul înfăţişat în culori şi ne-am minunat ca de ceva nemaivăzut şi nemaiauzit. După cum părea, tocmai aduseseră jertfă nişte indieni idolilor lor, ca să-i ajute să ne înfrîngă. Cu toate acestea, multe muieri de-ale lor se înghesuiau în jurul nostru, rîzînd şi veselindu-se foarte paşnic ; cum lor li se alăturară însă mulţi bărbaţi, ne-am temut să nu fie vreun vicleşug, cum păţisem la Cotoche. În acest răstimp se apropiară alţi indieni mulţi la număr şi zdrenţăroşi, aducînd cîte un vraf de trestii uscate pe care le aşezară pe jos, urmaţi de două şiruri de arcaşi, în cămăşi din bumbac căptuşite, cu lăncii, scuturi rotunde, praştii din piele, pietre, bine rînduiţi şi conduşi fiecare de cîte o căpetenie, care rămaseseră la o mică depărtare de noi. Chiar în acea clipă, dintr-o altă casă, care era templu pentru idolii lor, ieşiră alţi zece indieni, purtînd mantii albe de bumbac, lungi pînă la poale. Aceştia aveau părul lung de tot, aşa plin cu sînge

închegat încît nu s-ar fi putut descîlci sau pieptăna, decît dacă şi l-ar fi tăiat ; indienii cu pricina erau preoţii idolilor, ce în Noua Spanie se chemau *papas* şi aşa îi voi numi şi eu de acum înainte. Aceşti *papas* ne-au adus tămîie dintr-un fel de răşină pe care între ei o numesc *copal* şi au început să ne tămîieze cu aceasta, din nişte *braseros* de lut cu cărbuni, dîndu-ne a înţelege prin semne să plecăm de pe pămînturile lor înainte ca rugul din trestii, pregătit a fi aprins, să ardă şi să apuce a se stinge, iar de nu ei ne vor ataca şi omorî. Poruncirăapoi să se aprindă trestiile şi se îndepărtară fără a ne mai spune un cuvînt. Războinicii care erau pregătiţi în cete ca să ne atace începură să fluiere, să sune din corn şi să bată tobele.

Cînd văzurăm noi oştile ameninţătoare de indieni gata să se năpustească spre noi, mai ales că nu ni se vindecaseră rănile primite la Capul Cotoche, unde ne muriseră şi doi soldaţi pe care i-am aruncat în mare, cumplită groază ne cuprinse şi ne-am hotărît pe dată să o luăm înspre ţărm ; mergînd noi aşa pe malul mării am ajuns la o stîncă mare ce se ţtea din apă. Bărcile şi corabia cea mică, încărcate toate cu vasele cu apă dulce urmau şi ele de-a lungul coastei. Ne era frică să ne îmbarcăm lîngă acel sat, din pricina mulţimii de indieni adunaţi acolo, ce căutau spre noi şi ne-ar fi atacat de îndată.

După ce ne-am îmbarcat în sfîrşit şi am suit apa în corăbii, am pornit să navigăm şase zile şi şase nopţi pe timp frumos. Apoi ne-a lovit un vînt de miazănoapte, care e primejdios pe meleagurile acelea şi a ţinut patru zile şi patru nopţi, atît de puternic încît era cît pe ce să ne izbească de ţărm şi ne-am văzut nevoiţi să aruncăm ancora. Făcînd noi aceasta s-au rupt două parîme, iar o corabie era gata să se împotmolească la mal. Primejdia era mare, căci dacă se rupea ultima parîmă ne-am fi

izbit de țărm și ne-am fi sfărîmat. Mulțumită Cerului, am putut să ne ajutăm cu alte provizii și frînghii.

Cum s-a îndreptat vremea, ne-am urmat drumul de-a lungul țărmului, acostînd cînd puteam ca să luăm apă căci, după cum am mai spus, poloboacele noastre nu erau bune, ci se scurgea apa din ele și nu puteam să le dregem. Mergînd noi mereu de-a lungul coastei, credeam că oriunde vom coborî la țărm vom găsi apă, fie în ochiuri fie în puțurile pe care le-am săpa. Urmîndu-ne calea, am zărit din corăbii un sat și, cam la o leghe depărtare, o adîncitură ce părea a fi gura unei ape sau pîrîu, așa că am hotărît să ancorăm. Deoarece refluxul e foarte puternic acolo, iar corăbiile rămîn aproape de uscat, temîndu-ne noi de aceasta am aruncat ancora la peste o leghe de țărm și, urcîndu-ne în corabia mică și în toate bărcile ce le aveam, cu poloboacele pentru apă și arme de tot felul, arbalete și muschete, am ajuns la țărm, cam la o milă de sat, puțin după vremea amiezei. Se aflau acolo puțuri și porumbiști, precum și cîteva căsuțe din piatră, tencuite. Satul acela avea nume Potonchan. Ne-am umplut poloboacele cu apă, dar nu le-am putut duce din pricina mulțimii de războinici ce se abătură asupra noastră. Mă opresc aici și voi urma povestirea războaielor ce ne făcură.

Capitolul IV

DESPRE RĂZBOAIELE CE NE FĂCURĂ AFLÎNDU-NE NOI PRINTRE CASELE ŞI FORUMBIŞTILE DE CARE AM SPUS

Pe cînd ne luam apa, se îndreptară spre noi de-a lungul țărmului multe hoarde de indieni din satul așa-zis Potonchan, purtînd cămășoaiele lor din bumbac căptușite, lungi pînă la tălpi, și înarmați cu arcuri, săgeți, lăncii, scuturi și săbii ce arătau a fi de mînuit cu amîndouă brațele, cu praștii și pietre. Pe cap purtau obișnuitele lor creste din pene, iar fețele le aveau mînjite în alb, negru și ruginiu ; veneau tăcuți drept spre noi, ca și cum ar fi avut gînd de pace. Prin semne ne-au întrebat dacă venim de la soare-răsare, iar noi tot prin semne le-am răspuns că da. Am fost nedumeriți de vorbele pe care le rosteau, părîndu-ne a fi aceleași spuse de indienii din Lázaro, dar nu le-am pricepu t de fel. Toate acestea se întîmplau pe la căderea nopții și indienii au plecat apoi către un sat apropiat, iar noi am chibzuit și-am pus strajă mare, și am stat cu multă grijă, căci tare nu prevesteau nimic bun gloatele lor. Stînd noi de veghe toată noaptea, am auzit cum se apropiau amenințător mari cete de indieni dinspre sat ; am știut de îndată că nu se însoțiseră cu gînduri curate și ne-am învoit să chibzuim ce vom face, iar unii dintre soldați au spus că ar trebui să ne suim degrabă pe corăbii. Cum se întîmplă de obicei, unii spun într-un fel, iar alții într-altul ; cei mai mulți camarazi gîndeau că, dacă ne-am îmbarca,

indienii fiind numeroşi s-ar năpusti asupra noastră şi ne-ar primejdui viețile, iar alții credeau că-i mai bine să-i atacăm, căci, vorba proverbului, cine atacă primul învinge. Fiind noi cufundați în aceste discuții, se iviră zorile şi văzurăm că erau vreo două sute de indieni pentru fiecare dintre noi ; ne-am urat atunci unii altora să avem inima tare în luptă, ne-am încredințat sufletele Celui-de-Sus şi ne-am străduit să ne salvăm viețile. Cînd s-a luminat bine, văzurăm venind de-a lungul țărmului alți războinici, mulți la număr, cu flamurile fluturînd, cu pene şi tobe, care se însoțiră cu cei dintîi veniți de cu noapte, se adunară în cete şi ne încercuiră pe toate părțile, atacîndu-ne cu o ploaie de săgeți, sulițe, pietre trase din prăştii şi rănind peste optzeci din soldații noştri. Se apropiară apoi într-o luptă corp la corp, unii cu lănciile, sau trăgînd cu arcul, şi alții cu paloşele lor cu două tăişuri. Cu toate că şi noi luptam vitejeşte, lovindu-i cu săbiile şi trăgînd cu muschetele şi arbaletele neîncetat, unii încărcîndu-le şi alții ochindu-i, ne-au făcut să trecem prin clipe grele. Din cînd în cînd se îndepărtau de noi, cum simțeau pe spinare grozavele lovituri ale săbiilor noastre, dar asta doar ca să tragă în noi de la distanță cu arcurile, ghemuindu-se la adăpost. În timpul acestei bătălii, indienii se îndemnau între ei cu vorbele : *„Al Calachumi, Calachumi"*, care pe limba lor înseamnă să-l prindă pe căpitan şi să-l omoare. Şi în adevăr îl străpunseră cu zece săgeți, iar pe mine cu trei şi una mi se înfipse între coaste în partea stîngă, dovedindu-se tare rea. Toți soldații noştri primiră lovituri de lănci, iar pe doi, Alonso Boto şi un portughez bătrîn, îi prinseră de vii. Văzînd deci căpitanul nostru că nu ajungea să ne luptăm straşnic şi că ne înconjoară atîtea cete, venind şi alții din satul lor, ce îi schimbau şi le aduceau mîncare, băutură şi puzderie de săgeți, pe cînd

noi aveam cu toţii cîte două-trei săgeţi înfipte în trup, trei soldaţi erau cu gîtlejurile străpunse de lănci, căpitanului îi curgea sînge din belşug de peste tot şi ne muriseră peste cincizeci de soldaţi, nemaivorbind că nu ne mai ţineau nici puterile să mai luptăm, hotărîrăm cu inima sus să rupem rîndurile şi să căutăm adăpost în bărcile aflate la îndemînă aproape de ţărm. Aşa am scăpat cu viaţă. Încolonîndu-ne într-un escadron strîns, am răzbit printre indieni, care, scoţînd cumplite ţipete, fluierături şi zbierete, au tras iarăşi o ploaie de săgeţi asupra noastră şi ne-au împuns tare cu lănciile, vătămîndu-ne foarte rău.

Apoi, altă năpastă pe capul nostru : grăbindu-ne cu toţii deodată la adăpostul bărcilor, şi fiind mulţi la număr, nu ne-am putut ţine deasupra şi ne duceam la fund. În sfîrşit, agăţaţi de margini, ne-am tîrît cum am putut, între două ape, mai mult înotînd, şi am ajuns la corabia mică, ce se îndrepta spre noi în mare grabă ca să ne scape de acolo. La îmbarcare au fost răniţi mulţi dintre soldaţii noştri, îndeosebi cei aşezaţi la pupa bărcilor, în care trăgeau de pe ţărm, ba chiar intraseră în mare cu lănciile şi loveau îndesat ; dar, slavă Domnului, cu multă trudă izbutirăm de scăparăm cu viaţă din ghearele acelor oameni. După ce am ajuns pe corăbii, am văzut că ne lipseau peste cincizeci de soldaţi, socotindu-i pe cei doi prinşi de vii, iar pe alţii cinci, ce muriseră de pe urma rănilor şi din pricina setei cumplite prin care am trecut cu toţii, i-am aruncat noi în mare după cîteva zile. Luptarăm noi în acea bătălie cam preţ de un ceas. Satul acesta se chèamă Potonchan, iar în hărţile de navigaţie piloţii şi marinarii i-au dat numele Costa de Mala Pelea *. Cum ne văzurăm

* Coasta Bătăliei celei Rele

scăpaţi din acea luptă, îi aduserăm mulţumiri lui Dumnezeu. În timp ce îngrijeam rănile soldaţilor, unii se plîngeau de dureri, alţii de răceală şi mulţi de apa sărată care le făcuse umflături. Cîţiva îl blestemau pe pilotul Antón de Alaminos cu călătoria lui cu tot şi descoperirea insulei, căci se tot încăpăţîna să susţină că nu este continentul. Cu aceasta las lucrurile aici şi voi spune ce ni s-a mai întîmplat.

Flota spaniolă în acţiune
(Codicele Florentin)

Capitolul V

CUM NE-AM ÎNȚELES SĂ NE ÎNTOARCEM ÎN INSULA CUBEI ȘI APRIGELE ÎNCERCĂRI PRIN CARE AM TRECUT PÎNĂ CE AM AJUNS ÎN PORTUL LA HABANA

Cum ni s-au vindecat rănile, căci nu era unul din cîți ne aflam ca să nu aibă două, trei sau chiar patru răni, ba căpitanul avea zece, ne-am învoit să ne întoarcem în Cuba, dar nu era cine să ridice pînzele, drept care am părăsit corabia cea mică, dîndu-i foc, după ce i-am scos velele, frînghiile și ancorele și am împărțit marinarii ce nu fuseseră răniți în cele două corăbii mai mari. Dar mai aveam un mare necaz, lipsa apei, căci poloboacele și butoaiele umplute la Champoton * au rămas acolo din cauza bătăliei și a grabei de a ajunge la bărci, așa că nu mai aveam pic de apă. Suferam într-atît de sete, că aveam cu toții buzele și limba plesnite și n-o puteam potoli cu nimic. Doamne, cît de greu e să descoperi pămînturi noi în felul în care ne aventuram noi. Nimeni nu își poate închipui cum este, decît cei care au trecut ei înșiși prin aceste încercări.

Ne urmam calea navigînd foarte aproape de țărm, cu nădejdea că vom găsi gura vreunui rîu sau un golfuleț cu apă dulce și după trei zile am zărit o mică strîmtoare unde bănuirăm noi că s-ar putea afla un rîu sau estuar cu apă de băut. Au coborît pe mal cincisprezece marinari

* Sau Potonchan, cum apare în alte locuri (N. tr.)

care rămăseseră pe corăbii și prin urmare nu erau răniți și trei soldați cărora li se vindecaseră rănile făcute de săgeți, ducînd săpăligi și poloboace pentru apă. Cum apa estuarului era sărată, au săpat puțuri în mal și din nou au dat de apă rea, sărată și amară ca aceea din estuar. Așa cum era, au umplut poloboacele și le-au suit pe corăbii, dar nimeni n-a putut s-o bea, iar celor cîțiva soldați care au încercat-o, multă scîrbă le-a pricinuit la trup și gură. În acel estuar se aflau puzderie de caimani foarte mari și de atunci a fost numit *El Estero de los Lagartos* *, nume sub care se găsește în hărțile marinărești. Pe cînd bărcile erau după apă, se ridică un vînt dinspre nord-est atît de strașnic, încît corăbiile fură împinse spre mal. Văzînd ce se întîmpla, marinarii care se duseseră pe mal după apă s-au întors în grabă cu bărcile și au avut timp să arunce alte ancore și parîme, așa că au stat corăbiile la adăpost două zile și două nopți, după care am tras ancorele și am ridicat pînzele, urmîndu-ne calea spre insula Cubei. Pilotul Alaminos s-a sfătuit cu ceilalți doi piloți ca să mergem de unde ne aflam spre Florida, socotind ei din hărțile lor că ne-am găsi la vreo șaptezeci de leghe depărtare și gîndindu-se că ar fi o cale mai bună și mai apropiată de a ne duce la Habana decît cea pe care o urmaserăm noi venind încoace și așa a fost cum a spus. După patru zile am văzut pămîntul Floridei și ce ni s-a întîmplat acolo voi spune mai departe.

---

* Estuarul Caimanilor (spaniolă)

Capitolul VI

CUM AM DEBARCAT ÎN GOLFUL FLORIDEI DOUĂZECI DE SOLDAȚI CU PILOTUL ALAMINOS CA SĂ LUĂM APĂ ȘI LUPTELE CE LE AVURĂM CU BĂȘTINAȘII ACELOR LOCURI, PRECUM ȘI PRIN CE-AM MAI TRECUT PÎNĂ NE-AM ÎNTORS ÎN LA HABANA

Ajunși noi în Florida, am hotărît să coboare pe mal douăzeci de soldați, din cei vindecați de răni. M-am dus și eu cu ei împreună cu pilotul Antón de Alaminos, luînd poloboacele rămase precum și săpăligi, arbalete și muschete. Fiind căpitanul nostru greu rănit și slăbit tare din pricina setei, ne rugă să avem milă de el și să-i aducem apă dulce, iar de nu, va muri, de uscăciune și sete, căci apa ce-o aveam era sărată și nu se putea bea, așa cum am mai spus. După ce ajunserăm la mal, lîngă un estuar ce dădea în mare, pilotul Alaminos recunoscu locurile și ne spuse că mai fusese pe acolo cu unul Juan Ponce de León cînd descoperise acea coastă, iar atunci se războiseră cu indienii din partea locului și le muriseră mulți soldați, așa că am face foarte bine să fim cu ochii în patru. Am pus de strajă doi soldați și am săpat puțuri adînci într-o plajă foarte lată, unde ni se părea a fi apă dulce, profitînd de refluxul din acele ceasuri. Ne ajută Cel-de-Sus și găsirăm o apă bună, iar de bucurie și ca să ne potolim setea, precum și ca să spălăm fețele pentru îngrijirea răniților adăstarăm acolo preț de un ceas. Cînd eram gata să ne ducem cu apa

noastră la bărci, voioşi cum eram, iată că veni unul din cei doi soldaţi lăsaţi de strajă, ce striga şi zicea : „La arme, la arme, că vin cete mari de indieni înarmaţi pînă-n dinţi, unii pe mal, iar alţii în canoe pe firul apei !“ Şi, pe cînd ne zicea toate astea, ajunseră şi indienii tot deodată cu el. Aveau nişte arcuri mari, săgeţi bune, lăncii şi un fel de săbii ; erau mari de stat şi înveşmîntaţi în piei de animale. De îndată începură să ne împroaşte cu săgeţi şi răniră şase dintre ai noştri, iar pe mine mă răni uşor o săgeată. Dar şi noi îi lovirăm cu aşa înfocare cu săbiile noastre, trăgînd în ei fără zăbavă din arbalete şi muschete, că ne lăsară degrabă şi alergară la malul mării şi înspre rîu ca să-şi ajute tovarăşii veniţi în canoe chiar la locul bărcii noastre pline cu marinari. Aceştia se băteau şi ei piept la piept cu indienii, care le luaseră deja barca şi o remorcau de canoele lor pe rîu în sus, după ce răniseră patru dintre marinari şi pe pilotul Alaminos la beregată. Ne năpustirăm asupra lor, cu apa ce ne trecea de mijloc şi îi împunserăm cu săbiile pînă dădură drumul la barcă. Am ucis douăzeci şi doi dintre ei, lăsîndu-le hoiturile în apă sau întinse pe plajă ; iar pe trei, cu răni mai uşoare, i-am prins de vii, dar au murit mai apoi pe corabie.

După ce se potoli lupta, l-am întrebat pe soldatul pus de strajă ce se întîmplase cu camaradul său Berrio, căci aşa se numea. Acesta îl văzuse pe cînd se îndepărta cu o secure în mînă ca să taie un palmier, spre malul apei de unde veniseră indienii, că auzise strigăte şi vorbe spaniole şti şi se îndreptase spre mare, aşa cum fusese înţelegerea, dar crede că atunci l-au omorît. Era tocmai soldatul ce rămăsese neatins în lupta de la Potonchan, iar soarta a făcut să i se curme astfel firul vieţii. Am pornit grabnic în căutarea lui, folosindu-ne de urmele lăsate de duşmani ; am găsit un palmier pe care începuse să-l taie şi în jurul

lui urme de paşi, mai multe decît oriunde altundeva. Cum nu era nici o urmă de sînge pe locul acela, ne-am gîndit că l-au prins de viu şi am pornit să-l căutăm mai bine de o oră, strigîndu-l încolo şi încoace, dar a trebuit să ne îmbarcăm şi n-am mai aflat nimic de el. Am dus apa pe corabie şi mare bucurie i-a cuprins pe soldaţi, de parcă le-am fi dat viaţă, nu alta. Unul dintre ei se aruncă din corabie în barcă şi, de sete ce-i era, apucă un ulcior cu amîndouă mîinile şi bău într-atît încît se umflă şi în două zile muri.

După ce am urcat apa şi bărcile pe corăbii, am pornit spre La Habana şi am trecut în ziua aceea şi noaptea următoare, timpul fiind frumos, pe lîngă nişte insuliţe, ce se cheamă insulele Martirilor, cu bancuri numite şi ele bancurile Martirilor. Navigam cel mult la patru braţe adîncime, iar vasul comandantului a atins fundul între două insuliţe şi a luat atîta apă că a trebuit să muncim cu toţii la pompe fără s-o putem scoate cu totul şi ne temeam că o să ne înecăm. Aveam cu noi nişte marinari carè se răsculaseră şi le spuneam : „Fraţilor, ajutaţi-ne şi voi la pompe, vedeţi cum sîntem cu toţii răniţi şi sfîrşiţi după o zi şi-o noapte". Iar ei răspundeau : „N-aveţi decît să daţi singuri la pompe, căci foamea, setea, oboseala şi rănile sînt singurul nostru cîştig". I-am forţat să ne ajute şi, bolnavi şi răniţi cum ne aflam, manevram pînzele şi munceam la pompe, cînd bunul Dumnezeu ne aduse în portul Carenas, unde se găseşte astăzi oraşul La Habana. Căci în acele timpuri Carenas se chema, şi nu Habana. Cum ne-am văzut ajunşi la ţărm, am mulţumit Domnului. Cînd am ajuns în portul La Habana, un scufundător portughez, aflat acolo, a scos apa din nava comandantului.

I-am trimis veste degrabă guvernatorului Diego Velázquez, încunoştiinţîndu-l că am descoperit pămînturi foarte populate, cu case din piatră tencuite, iar oamenii de

pe acolo umblau cu veşminte din bumbac şi cu părţile ruşinoase acoperite, şi aveau aur, ogoare de porumb, precum şi alte lucruri de care nu îmi amintesc. Căpitanul nostru, Francisco Hernández, s-a dus de-acolo într-un oraş ce se chema Santispíritus, unde locuia şi îşi ţinea indienii, dar cum era greu rănit, se sfîrşi după zece zile, iar noi ceilalţi soldaţi ne îndreptarăm cu toţii care încotro. În La Habana s-au prăpădit trei soldaţi de pe urma rănilor. Corăbiile noastre s-au dus în portul Santiago, unde era guvernatorul, şi după ce i-au debarcat pe cei doi indieni prinşi la Punta de Cotoche, botezaţi de noi Melchorejo şi Julianillo, şi au arătat sipetul cu diademele, răţuştele, peştişorii şi celelalte lucruri de aur, ca şi idolii cei mulţi, vestea despre această pradă fu atît de mult umflată că nu se mai vorbea de altceva în toate insulele, din Santo Domingo şi pînă în Jamaica ; pînă şi în Castilia se spunea că în nici un loc de pe lumea asta nu s-au aflat alte comori mai frumoase. Iar despre idolii din lut cu felurite chipuri s-a spus că erau păgîni, iar alţii că erau ai evreilor surghiuniţi de Titus şi Vespasian din cetatea Ierusalimului, suiţi în corăbii anume şi trimişi pe mare. Cum pe vremea aceea Peru nu se descoperise încă şi nici nu va fi descoperit douăzeci de ani de atunci încolo, se puse mare preţ pe ele. Dar altceva îi întrebă Diego Velázquez pe indienii aceia, anume dacă erau mine de aur pe pămînturile lor şi prin semne aceştia ziseră că da. Le arătară apoi pulbere de aur, iar ei răspunseră că este, şi chiar multă. Dar nu grăiau adevărat, căci limpede era că nici la Punta de Cotoche, nici în întregul Yucatán nu sînt mine de aur ori de argint. Tot aşa le arătară grămăjoarele de pămînt în care se seamănă planta din ale cărei rădăcini se fac turtele de manioc şi care se cheamă *yuca* în insula Cubei şi indienii noştri tot dădeau din cap precum că le au şi pe pămînturile lor, zi-

cînd *tlati* la țărîna în care se plantează. Prin urmare *yuca* și *tlati* ar fi Yucatán, iar spaniolii ce erau cu Velázquez, băgîndu-se în vorbă o dată cu indienii, îi spuseră acestuia : „Señor, indienii ne dau a înțelege că țara lor se cheamă Yucatán". Și așa a rămas cu numele acesta, cu toate că pe limba lor e altul. Să lăsăm lucrurile aici și să mai spun că noi, toți soldații ce merserăm în acea călătorie de descoperiri, ne-am cheltuit și bruma de avere ce o mai aveam și răniți și necăjiți ne-am întors în Cuba, de unde fiecare soldat își urmă soarta lui, iar căpitanul la scurtă vreme se duse dintre cei vii. Multe zile am stat îngrijindu-ne rănile, iar dintre noi cincizeci și șapte și-au găsit sfîrșitul. Acesta și nu altul ne-a fost cîștigul pentru ce am descoperit. Între timp, Diego Velázquez nu întîrzie să trimită răvaș în Castilia preaînalților domni din Consiliul Regal al Indiilor cum că el a descoperit totul și a prăpădit în zisa descoperire grămezi de pesos de aur. Așa a spus apoi și a proclamat și don Juan Rodríguez de Fonseca, episcop de Burgos și arhiepiscop de Rosano, căci acesta îi era numele, fiind președintele Consiliului Indiilor. Asemenea vorbe i-a scris el Majestății Sale în Flandra, mult lăudîndu-l pe Diego Velázquez și fără a pomeni în vreun fel despre noi, cei care ne-am dus și am descoperit. Dar mă opresc aici și mai departe voi spune ce am mai pătimit eu și alți trei soldați.

Capitolul VII

DESPRE CE AM MAI FĂTIMIT PÎNĂ AM AJUNS LA UN ORAŞ CE SE CHEAMĂ TRINIDAD

Am mai spus că am rămas în La Habana noi toţi acei soldaţi ce nu aveam încă rănile vindecate. Ca să mergem la Trinidad, după ce ne-am însănătoşit, ne-au însoţit trei camarazi şi ne-am înţeles cu un locuitor al Habanei, pe numele său Pedro de Ávila, care se ducea şi el într-acolo de-a lungul ţărmului de miazăzi cu o canoe încărcată cu cămăşi de bumbac spre a le vinde în acel oraş. Urmîndu-ne noi drumul în lungul coastei, uneori vîslind şi alteori cu pînzele întinse, trecură astfel unsprezece zile şi în dreptul unui sat de indieni ce se cheamă Canarreo, chiar lîngă Trinidad, se ridică în toiul nopţii un vînt aşa îndrăcit că nu ne-am mai putut ţine pe mare cu barca, oricît am fi vîslit noi cu toţii, precum şi Pedro de Ávila şi nişte indieni din La Habana, vîslaşi tare pricepuţi, pe care îi luaserăm cu noi. Am intrat astfel în nişte recife, foarte mari şi stîncoase în acele locuri, care ne-au zdrobit barca, iar Ávila şi-a pierdut avutul şi noi am scăpat plini de vînătăi şi goi puşcă. Cu ajutorul Celui-de-Sus şi cu mare chin am ieşit la o plajă nisipoasă ; după două zile de mers am dat peste un sat de indieni, pe nume Yaguarama, unde pe vremea aceea părinte paroh era Bartolomé de las Casas *, pe care

* Misionar dominican spaniol (1474—1566), numit, datorită luptei sale neobosite de apărare a drepturilor indienilor din Lumea

mai tîrziu l-am întîlnit călugăr dominican și apoi a ajuns episcop de Chiapa. Aici ne-au ospătat și a doua zi ne-am dus în alt sat, Chipiana, iar pe urmă am ajuns în orașul Trinidad, unde un prieten, ce era de fel din locurile mele de baștină, pe numele lui Antonio de Medina, îmi dădu veșminte așa cum se poartă prin insula aceea. De aici m-am dus, cu sărăcia și necazurile mele, la Santiago de Cuba, unde ședea guvernatorul, care mă primi cu bunăvoință ; tocmai făcea grabnice pregătiri să trimită altă oaste și cînd m-am înfățișat să-i vorbesc și să-mi prezint omagiile, căci eram rubedenii, s-a bucurat să mă vadă și dintr-o vorbă într-alta mă întrebă de sînt în stare a mă întoarce la Yucatán. Rîzînd i-am răspuns că de unde vine numele ăsta, doar indienii îi spun altfel. Spuse către mine guvernatorul : „Prea bine știu că multe chinuri ai îndurat, dar așa se întîmplă cînd descoperi pămînturi noi spre a-ți spori onoarea. Majestatea Sa te va răsplăti, iar eu am să-i scriu negreșit ; acum, fiule, mai du-te o dată cu oastea ce-o adun și îi voi cere căpitanului Juan de Grijalva să te primească cu mare cinstire".

Nouă, „apostolul Indiilor" sau „protectorul indienilor". Îndată după sosirea sa în America, în 1502, a început să denunțe abuzurile conchistadorilor și să militeze pentru obținerea unor reforme favorabile indienilor. Este cunoscut îndeosebi pentru cele două lucrări ale sale, *Brevísima relación de la destrucción de las Indias* („Scurtă relatare despre distrugerea Indiilor"), cu caracter polemic și *Historia general de las Indias* („Istoria generală a Indiilor"), admirabilă lucrare de referință (N. tr.)

Capitolul VIII

CUM DIEGO VELÁZQUEZ, GUVERNATORUL INSULEI CUBA, PORUNCI SĂ SE TRIMITĂ O OASTE ÎN PĂMÎNTURILE CE DESCOPERISERĂM ŞI I-AU PUS COMANDANT GENERAL UN HIDALGO PE NUME JUAN DE GRIJALVA, RUDA DOMNIEI SALE, ŞI ALŢI TREI CĂPITANI. ALE CĂROR NUME LE VOI SPUNE MAI DEPARTE

În anul una mie cincisute şi optsprezece, văzînd guvernatorul Cubei raportul favorabil despre pămîntul pe care l-am descoperit şi anume Yucatán, se hotărî să trimită acolo o flotă şi pentru asta s-au căutat patru corăbii. Două au fost dintre cele trei cu care ne-am dus cu Francisco Hernández, iar pe celelalte două le-a cumpărat Diego Velázquez cu banii domniei-sale. Cînd s-a hotărît acea expediţie se aflau în La Habana, unde era reşedinţa lui Velázquez, unul Juan de Grijalva şi un altul Alonso de Dávila, de asemeni Francisco de Montejo şi Pedro de Alvarado, ce făcuseră ceva neguţătorie cu guvernatorul, avînd ei *encomiendas* * de indieni si fiind cu toţii oameni de vază.

* Instituţie colonială în America din vremea marilor descoperiri geografice, bazată pe împărţirea indienilor între conchistadori. Indienii erau obligaţi să muncească sau să plătească tribut stăpînului lor, denumit *encomendero*, care la rîndul său avea îndatorirea de a-i instrui conform normelor din Legislaţia Indiilor (*Las Leyes de Indias*). Acest sistem, aplicat iniţial în La Española, s-a extins treptat în toate coloniile hispanoamericane. Comporta-

S-a hotărît ca Juan de Grijalva, ce se înrudea cu Diego Velázquez, să fie comandantul general al flotei, iar Alonso de Dávila, Pedro de Alvarado şi Montejo să comande cîte o corabie. Prin urmare, căpitanii au adus fiecare provizii, turte de manioc şi carne de porc sărată, iar Diego Velázquez a dat cele patru corăbii, apoi nişte fleacuri ca să le dăruim sau să facem schimb cu indienii şi ceva legume. Apoi mi-a poruncit să merg şi eu cu ei ca *alférez* * şi cum se dusese vestea despre acele pămînturi că erau bogate şi că se găsea acolo aur, tare se înghesuiau să meargă cu noi feluriţi soldaţi şi locuitori ai insulei ce nu aveau indieni în stăpînire. În felul acesta ne adunarăm două sute şi patruzeci de oameni, ce am adus fiecare, din avutul nostru, provizii, arme şi alte lucruri trebuincioase. Poruncile guvernatorului pentru această nouă expediţie a noastră au fost, din cîte am aflat, să agonisim tot aurul şi argintul ce vom şti a-l găsi, să ne aşezăm acolo de vom putea şi de vom îndrăzni, iar de nu să ne întoarcem în Cuba.

Astfel am pornit cu cele patru corăbii spre miazănoapte pînă la un port ce se cheamă Matanzas, aproape de vechiul oraş al Habanei, căci pe timpurile acelea oraşul nu era aşezat unde este astăzi, iar în port îşi ţineau bunurile toţi locuitorii Habanei. De aici se îndestulară corăbiile noastre cu turte de manioc şi carne de porc, de care am mai spus, căci nu se găseau vaci şi nici oi prin locurile astea, deoarece insula fusese de curînd cucerită. Aşa ne-am adunat, căpitani şi soldaţi, ca să pornim în călătoria noastră.

---

mentul stăpînilor de *encomiendas*, care ajunseseră să-i trateze pe indieni ca pe nişte sclavi, a stîrnit protestele numeroşilor călători sau viceregi din epocă. Unele *encomiendas* au supravieţuit pînă în secolul al XVIII-lea. (N. tr.)

* Stegar (N. tr.)

Înainte de a trece mai departe, cu toate că ne îndepărtăm de povestirea noastră, vreau să spun de ce se chema portul acela *Matanzas* * și îmi aduc aminte acum deoarece m-a întrebat un cronicar, din acela ce scrie în cronica lui lucruri petrecute în Castilia. Numele i s-a pus pentru cele ce voi spune. Înainte ca insula Cubei să fie cucerită, aproape de rîul și de portul ce se cheamă acum Matanzas s-a împotmolit o corabie în care călătoreau peste treizeci de oameni și două muieri. Ca să-i treacă de cealaltă parte a rîului, care curge mare și năvalnic, au venit mulți indieni din La Habana și din alte sate, cu pofta ascunsă să-i omoare, dar cum nu se încumetau să se lupte cu ei pe uscat, i-au ademenit, cu vorbe meșteșugite și laude multe, să-i treacă rîul cu canoele lor ca să-i ospăteze cum se cuvine la ei în sat. Numai că, odată ajunși în mijlocul rîului, au răsturnat bărcile și i-au măcelărit, de n-au scăpat cu viață decît trei bărbați și o muiere tare chipeșă, ce o luă cu sine o căpetenie peste acei trădători, iar pe cei trei spanioli și-i împărțiră între ei. Iată de ce se dădu numele acelui port Matanzas. Pe muiere am cunoscut-o cînd, după ce s-a cucerit insula Cubei, l-a părăsit pe acel *cacique* în puterea căruia se afla și a luat de bărbat pe unul Pedro Sánchez Farfán, locuitor al orașului Trinidad, tot din insula Cubei. Iată că mult am stat să povestesc aceste lucruri de demult și se va spune că pentru ele mi-am întrerupt povestirea. Să ne întoarcem deci la ea.

---

* *Matanza* = omor, măcel (lb. sp.). Cum alt sens al acestui cuvînt mai este „abator" (pentru porci) și de asemenea „carne de porc sărată", iar din text reiese că una dintre destinațiile portului era aprovizionarea corăbiilor cu carne de porc înainte de a pleca în felurite expediții îndepărtate, numele său ar putea proveni de aici, mai prozaic, și nu din faptele istorisite de Díaz del Castillo. (N. tr.)

Cum ne-am strîns toți soldații, s-au dat piloților poruncile de urmat și s-au înțeles asupra semnelor de fanar ce vor face pe timpul nopții, am stat la liturghie și apoi, în a opta zi a lunii lui aprii, anul una mie cinci sute și optsprezece, am ridicat ancorele și în zece zile am trecut de capul Guaniguanico, ce se mai cheamă și Santo Antón, iar după alte zece zile de navigat am zărit insula Cozumel, ce atunci o descoperirăm, deoarece curentul ne-a dus mai la vale decît în primul drum făcut cu Francisco Hernández de Córdoba. Ne-am apropiat de insulă pe la miazăzi și am zărit un cătun cu cîteva case și un loc bun ca să tragem la mal, fiind fără recife. Am coborît pe țărm cu comandantul și o droaie de soldați. Locuitorii cătunului o luaseră la sănătoasa de cum au văzut corabia noastră cu pînze, căci nu aveau știință despre așa ceva ; noi, cei care am coborît pe țărm, am dat într-o porumbiște peste doi moșnegi ce nu putuseră să se țină după ei și i-am înfățișat comandantului. Cum indienii Julianillo și Melchorejo, luați de noi cînd făcuserăm drumul cu Francisco Hernández, cunoșteau bine limba aceea, le putură vorbi, pentru că între locurile lor de baștină și insula Cozumel nu sînt decît vreo patru leghe și cu toții glăsuiesc pe aceeași limbă. Comandantul îi măguli pe cei doi moșnegi, le dărui niște mărgele și îi trimise după căpetenia satului. De dus se duseră, dar îndărăt nu-i mai văzu nimeni. Pe cînd îi așteptam, văzurăm venind o indiancă tînără și chipeșă, ce începu să ne vorbească pe limba din Jamaica și ne spuse că toți indienii și toate indiencele din sat fugiseră în munți cuprinși de spaimă. Cum mulți dintre soldații noștri și eu de asemeni înțelegeam bine limba aceea, ce e la fel cu cea din Cuba, ne minunarăm s-o vedem și o întrebarăm cum de se află acolo. Trecuseră doi ani de cînd, ne spuse ea, porniseră la pescuit, într-o canoe mare, spre niște insulițe din apro-

piere zece indieni jamaicani, iar curentul îi luase şi îi azvîrlise pe acel tărîm. Bărbatul ei, precum şi ceilalţi indieni, fuseseră ucişi şi daţi apoi ofrandă idolilor. La aceasta, comandantul, văzînd că indianca ar fi nimerită de trimis în solie, îi dădu două zile ca să meargă şi să aducă indienii şi căpeteniile satului. De indienii Julianillo şi Melchorejo ne temeam că dacă le-am da drumul s-ar duce pe meleagurile lor, ce se aflau prin preajmă şi de aceea nu prea ne despărţeam de ei şi am trimis-o pe indianca din Jamaica. Ea veni cu răspunsul că, oricît şi-a dat silinţa să-i ademenească, nici unul nu s-a lăsat adus. I-am dat numele acestui sat Santa Cruz *, căci era ziua Sfintei Cruci cînd am intrat în el. Avea satul acesta strașnici stupi cu miere, cartofi dulci şi mulţi porci de prin partea locului, din cei ce-şi poartă buricul pe spinare **. Se aflau pe acea insulă trei cătune ; acela în preajma căruia am debarcat era cel mai pricopsit şi mai erau încă două mai mici, în fiecare capăt al insulei.

Dumirindu-se comandantul Juan de Grijalva că ne cheltuiam timpul de pomană aşteptînd, ne-a poruncit să ne îmbarcăm, indianca din Jamaica a venit şi ea cu noi şi astfel ne-am urmat drumul.

---

* Sfînta Cruce (sp.)

** *Tayassu tajacu*, porcul ombilicat sau pecari cu guler, răspîndit din sudul Americii de Nord pînă în Patagonia. (N. tr.)

Capitolul IX

CUM NE-AM URMAT DRUMUL LA FEL CA ATUNCI CU FRANCISCO HERNÁNDEZ DE CÓRDOBA ŞI AM DEBARCAT LA CHAMPOTON, DESPRE LUPTA CE NE-O DĂDURĂ ACOLO ŞI DESPRE CELE CE NI SE MAI ÎNTÎMPLARĂ

Navigînd noi la fel ca atunci cu Francisco Hernández, după opt zile am ajuns în preajma aşezării Champoton, unde ne-au căsăpit indienii de acolo, după cum am povestit. Cum în acel golf marea se retrage mult, am ancorat corăbiile la o leghe de ţărm şi, folosind toate bărcile, am debarcat jumătate din soldaţii ce-i aveam în preajma caselor satului.

Indienii din sat, împreună cu alţii din împrejurimi, se îmbulziră cu toţii, ca şi data trecută cînd ne-au ucis cincizeci şi şase de soldaţi sau chiar mai mulţi şi pe ceilalţi ne-au ciuruit cu săgeţile lor, dacă bine îmi aduc aminte ; din care pricină se umflau în pene şi ne aşteptau pe ţărm ca atunci cînd vom debarca să ne atace, fiind înarmaţi pînă în dinţi, după cum le e felul, cu arcuri, săgeţi, lăncii lungi cît ale noastre şi altele mai scurte, ca nişte javeline, scuturi rotunde, *macanas* *, paloşe din cele ce se ţin cu amîndouă mîinile, pietre şi praştii. Purtau cămăşoaie din bumbac, căptuşite, şi duceau cu ei un fel de trîmbiţe şi de tobe ;

* Un fel de săbii scurte, folosite de indienii din Mexic şi America de Sud. (N. tr.)

mulți dintre ei își spoiseră fața cu negru, iar alții cu roșu și alb. Cum aveam de data aceasta experiența celeilalte întîlniri, luaserăm cu noi în bărci cîteva culevrine și provizii serioase de arbalete și muschete.

Cînd ne apropiarăm de țărm, începură grabnic să ne săgeteze și cu sulițele să ne împungă și cu toate că pagubă mare le făceam bombardîndu-i din culevrinele noastre, atîtea roiuri de săgeți ne aruncară că pînă am atins țărmul ne răniră peste jumătate din soldați. Dar, îndată ce săriră pe mal toți soldații, îi făcurăm să-și piardă avîntul, tăind la ei cu paloșele și ciuruindu-i cu arbaletele. Cu toate că ne săgetau fără încetare, de astă dată aveam și noi cămășoaie din bumbac groase ca niște paveze și ne-am mai luptat noi așa o bucată de vreme pînă cînd i-am împins în mlaștinile de lîngă port. În această încleștare au căzut șapte soldați de-ai noștri, printre care unul Juan de Quiteria, om cu stare, pe comandantul nostru, Juan de Grijalva, l-au împuns de trei ori cu săgețile și i-au rupt dinții, și ne-au rănit mai bine de șaizeci de soldați. Văzînd că toți dușmanii o luaseră la sănătoasa, ne-am dus în sat, am îngrijit răniții și i-am îngropat pe cei morți ; în tot satul nu era țipenie, iar cei care se retrăseseră spre mlaștini se făcuseră și ei nevăzuți. În timpul luptei am prins trei indieni, unul fiind om de vază în sat. Căpitanul îi trimise după căpetenia lor și le dădu a înțelege prin tălmacii Julianillo și Melchorejo că-i iartă de cele făcute și le dărui niște mărgele verzi în semn de pace. Ei se duseră și duși au fost, iar noi am crezut că indienii Julianillo și Melchorejo nu le-au zis ce trebuia, ci tocmai pe dos. Am rămas în satul acela trei zile. Îmi amintesc că, pe cînd ne îndeletniceam cu scărmănatul indienilor acelora, ceea ce tocmai am povestit, se întîmplase să fim în niște pajiști pline cu lăcuste din cele mici, care tot săltau și țopăiau și

ne săreau în față de credeam, cum erau mulți arcașii indieni și săgețile lor ne împroșcau precum grindina, că acestea erau stoluri de lăcuste ; de aceea nu ne feream în dosul scuturilor și ele ne vătămau. Alteori ni se părea că sînt săgeți și erau tocmai lăcuste, ce tare ne-au sîcîit în luptă. Dar să lăsăm aceasta, să trecem mai departe și să povestim cum ne-am urmat noi drumul.

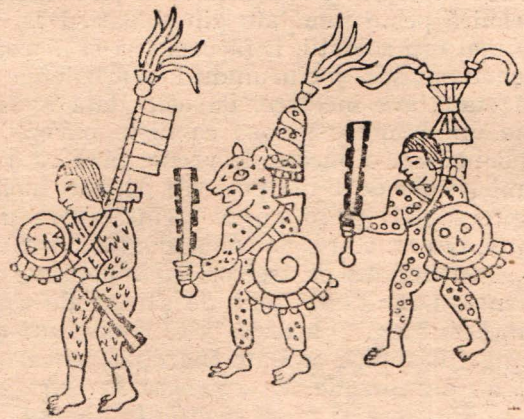

Luptători indieni

Capitolul X

CUM NE-AM URMAT CĂLĂTORIA ŞI AM AJUNS LA BOCA DE TÉRMINOS*, CE ERA FOARTE LAT ŞI MARE, PE CARE NOI L-AM BOTEZAT AŞA

Urmîndu-ne noi calea, am ajuns la ceea ce părea a fi vărsarea unui rîu foarte mare şi năvalnic. Acesta nu era rîu, aşa cum credeam, ci un port foarte bun, care, aflîndu-se între două maluri înalte şi avînd gurile foarte largi părea să fie o strîmtoare. Astfel, pilotul Antón de Alaminos crezu că trecuserăm de o insulă, iar strîmtoarea despărţea două ţinuturi ; din această cauză am numit locul Boca de Términos şi aşa a rămas în hărţile marinăreşti. Comandantul Juan de Grijalva coborî aici pe ţărm, împreună cu toţi ceilalţi căpitani şi cu soldaţii şi petrecurăm cinci zile cercetînd intrarea acelei strîmtori şi uitîndu-ne cu grijă acolo unde credeam că o să se sfîrşească golful ; văzurăm astfel că nu era de fel o insulă, ci cu adevărat un golf şi pe deasupra un port foarte bun. Pe ţărm se aflau cîteva case tencuite ce erau temple pentru idolii lor din lut, din lemn şi piatră ; unii arătau ca nişte muieri, alţii ca şerpii şi mai erau multe coarne de cerbi. Crezurăm din această pricină că prin preajmă trebuie să fie vreun sat şi că, portul fiind bun, locul ar fi nimerit pentru a înte-

* *Boca* — gură, gură de rîu ; *término* — limită, sfîrşit (sp.)

meia o așezare. Ne-am gîndit însă greșit : locurile erau pustii, iar templele erau pentru negustători sau vînători, care în trecere intrau în port cu canoele lor și aduceau ofrande zeilor. Găsirăm pe acolo multe căprioare și iepuri ; am vînat zece căprioare cu o cățea de ogar și numeroși iepuri. După ce am văzut și cercetat totul ne-am îmbarcat pe corăbii, uitînd pe țărm cățeaua. Am navigat apoi de-a lungul coastei pînă ce am ajuns la rîul Tabasco, pe care l-am numit rîul Grijalva.

Negustători de pe țărm

Capitolul XI

CUM AM AJUNS LA RÎUL TABASCO, NUMIT DE NOI GRIJALVA, ŞI CE NI S-A ÎNTÎMPLAT

Navigînd noi de-a lungul coastei către soare-apune, numai pe timpul zilei, căci noaptea ne temeam de nisipuri şi recife, după trei zile văzurăm o gură de rîu foarte largă şi ne apropiarăm de ţărm cu corăbiile ; părea să fie un port prielnic, dar cum am ajuns lîngă el am zărit brizanţi la gura rîului. Am coborît bărcile în mare şi, cercetînd cu sonda, aflarăm că cele două corăbii mai mari nu puteau pătrunde în port. Ne-am înţeles să ancoreze mai departe în larg, şi cu celelalte două corăbii, care nu aveau nevoie de o apă aşa adîncă, împreună cu bărcile, înaintarăm noi soldaţii pe rîu în sus. Aici văzurăm, aproape de maluri, mulţi indieni care se aţineau în canoe, cu arcuri, săgeţi şi tot felul de alte arme, ca aceia din Champoton. Aşa am priceput că trebuie să fie pe acolo un sat, căci mai văzuserăm, pe cînd navigam de-a lungul coastei, năvoade aruncate în mare, ba chiar din două scoseserăm toţi peştii cu ajutorul unei bărci remorcate de vasul comandantului.

Cînd furăm la o jumătate de leghe de sat, ne ajunse la ureche trosnet de buşteni doborîţi, căci indienii pregăteau întărituri, palisade şi garduri de uluci ca să ne aştepte la adăpostul lor şi să ne atace. Dîndu-ne seama de asta, am debarcat la un capăt al ţărmului, unde creşteau nişte palmieri, ce era la o jumătate de leghe de sat. Cum

ne-au zărit, vreo cincizeci de canoe pline cu războinici purtînd cămăşoaie de bumbac căptuşite se îndreptară spre noi, cu arcuri, săgeţi, lăncii şi scuturi, tobe şi pene. În scobitura malului se aţineau, mai departe de noi, alte canoe înţesate cu războinici, care nu îndrăzneau să se apropie cum făcuseră ceilalţi.

Văzîndu-le pregătirile, eram gata să tragem în ei cu muschetele şi arbaletele, dar a fost voia Celui-de-Sus să ne hotărîm a le vorbi mai întîi. Prin Julianillo şi Melchorejo, care ştiau bine limba lor, le-am spus să n-aibă teamă, căci noi am venit printre ei cu gînduri bune şi le-am adus daruri. Îndată ce-au înţeles, se apropiară de noi patru canoe, cu vreo treizeci de indieni într-însele şi le arătarăm şiraguri de boabe verzi, oglinjoare şi alte mărgele albastre, tăiate ca diamantele. Văzîndu-le, li se luminară feţele, crezînd că erau *chalchivis* *, pe care le ţineau la mare preţ. Atunci le spuse căpitanul, prin tălmacii Julianillo şi Melchorejo, că venim de departe şi sîntem supuşii unui mare împărat, pe numele lui Don Carlos, ce are vasali nobili şi boieri mari, iar de-l vor cunoaşte şi ei drept stăpîn n-o să le pară rău. Le mai ceru căpitanul să ne dea, în schimbul acelor daruri, găini şi provizii.

Ne răspunseră doi dintre ei, o căpetenie şi un *papa* — ce e ca un fel de preot care îngrijeşte de idoli şi se cheamă *papa* în Noua Spanie — că ne vor da proviziile cerute şi alte lucruri în schimbul darurilor noastre. Cît despre rest, urmară ei, au deja un stăpîn şi nu înţeleg de ce noi, abia debarcaţi pe ţărm şi fără să-i cunoaştem, ne grăbim să le dăm altul. Ne mai spuseră să băgăm seama şi să nu ne mai războim cu ei ca la Potochan, căci de data asta au

* Gemă asemănătoare smaragdului (N. tr.)

pregătite împotriva noastră cam trei *jiquipiles* * de războinici din toate ţinuturile înconjurătoare, iar fiecare *jiquipil* are cîte opt mii de oameni. Ştiau prea bine că la Potonchan le uciseserăm sau răniserăm, doar cu cîteva zile în urmă, peste două sute de oameni, dar ei nu sînt nişte slăbănogi precum aceia, drept care au venit să ne vorbească şi să afle ce gînduri aveam. Oricare ne-ar fi răspunsul, el va ajunge la toţi *caciques* din împrejurări, adunaţi la sfat ca să hotărască de va fi pace sau război.

Comandantul nostru îi îmbrăţişă în semn de pace, le dărui cîteva şiraguri de mărgele şi le spuse să se întoarcă degrabă cu răspunsul. Altfel, încheie el, vom fi nevoiţi să mergem în satul lor, dar nu cu gîndul de a-i supăra.

Solii trimişi vorbiră cu *caciques* şi cu *papas*, ce au şi ei un cuvînt de spus în sfatul lor, şi veniră înapoi cu făgăduieli de pace şi provizii. Mai hotărîră că ei toţi şi alte sate din jur vor căuta să ne facă un dar în aur, ca să fim prieteni şi să nu li se întîmple ca celor din Potonchan.

Din cîte am mai auzit şi aflat mai apoi, în ţinuturile acelea şi alte locuri din Noua Spanie se obişnuia să se facă daruri cînd se încheiau înţelegeri de pace, ceea ce vom vedea mai tîrziu.

În ziua următoare, peste treizeci de indieni, printre care şi un *cacique*, veniră la pîlcul de palmieri unde aveam noi tabăra, şi ne aduseră peşte fript, găini, fructe de *zapotes* **, turte de porumb, vase pline cu jăratic, în care puseră să ardă felurite răşini cu care ne tămîiară pe toţi. Întinseră apoi pe jos nişte scoarţe ce se cheamă la ei *petates*, le acoperiră cu un ştergar şi aşezară pe ele

---

* Oşti. (N. tr.)

** Pom fructifer din Antile şi America Centrală, ale cărui fructe, foarte dulci, au aspectul exterior al piersicilor (N. tr.)

giuvaieruri de aur, unele ca niște diademe, altele ca niște rățuște de pe la noi din Castilia, ori ca niște șopîrle. Ne mai dăruiră și trei șiraguri cu boabele goale pe dinăuntru și alte mărunțișuri din aur. Cu toatele nu făceau peste două sute de pesos. Ne mai aduseră și niște mantii și cămășoaie din care purtau ei și ne rugară să le primim cu inimă bună, că alt aur n-au ca să ne dea, dar mai încolo, spre soare-apune, e aur din belșug. Și tot ziceau ei „*Colua, colua*" și „*Mexico, Mexico*", dar noi nu pricepeam ce înseamnă nici unul, nici altul. Deși darurile aduse nu erau de mare preț, am fost mulțumiți să știm cu siguranță că pe acolo se găsea aur. Cum ni le-au adus, ne-au rugat să ne vedem de drumul nostru. După ce comandantul Juan de Grijalva le mulțumi și le mai dărui niște șiraguri de boabe verzi, ne-am înțeles să ne suim de îndată în corăbii, amenințate altfel de vîntul cel păcătos de miazănoapte, și să ne apropiem de ținuturile cu comori de aur.

Capitolul XII

CUM NE-AM DUS DE-A LUNGUL COASTEI CĂTRE SOARE-APUNE ŞI AM AJUNS LA RÎUL CE SE CHEAMĂ BANDERAS ŞI CE NI S-A MAI ÎNTÎMPLAT

Îndată ce ne-am suit la bord, am pornit să navigăm de-a lungul coastei şi după două zile am zărit o aşezare lîngă ţărm, care se cheamă Ayagualulco. Pe mal se preumblau mulţi indieni din acel sat, purtînd paveze făcute din carapace de broască ţestoasă, ce aşa străluceau în lumina soarelui, că unii din soldaţii noştri au crezut că erau dintr-un aur mai prost. Indienii ce le purtau se scălămbăiau, bătîndu-şi joc de corăbiile noastre, căci erau la adăpost, destul de departe în susul coastei, dincolo de plajă. Am botezat acest sat La Rambla * şi aşa a rămas în hărţile marinăreşti. Urmîndu-ne drumul de-a lungul coastei am zărit un golfuleţ în care se varsă rîul Tonala, unde am pătruns la întoarcere şi l-am botezat rîul Santo Antón, cum a şi rămas în hărţile marinăreşti. Tot înaintînd noi, am văzut unde era vărsarea fluviului Guacacalco ** şi am vrut să intrăm pe cursul lui, nu ca să-l cercetăm, ci din cauza timpului rău. Curînd au apărut marile lanţuri muntoase, cu crestele acoperite de zăpadă *** în tot timpul anului şi

---

* Promenadă (sp.)
** Coatzalcoalcos
*** *Sierras nevadas* în original (N. tr.)

am mai văzut și alți munți, mai apropiați de mare, numiți San Martín. Le-am dat acest nume fiindcă cel dintîi care i-a văzut a fost un soldat de-al nostru, de felul lui din La Habana, care se chema așa. Navigînd noi mai departe, căpitanul Pedro de Alvarado o luă înainte cu corabia lui și intră pe cursul unui rîu căruia pe limba indienilor îi spune Papaloaba, iar noi îl botezarăm Alvarado, căci el l-a descoperit. Aici niște indieni pescari, de fel dintr-un sat pe nume Tacotalpa, îi dădură pește. Noi, cu celelalte trei corăbii, l-am așteptat să se întoarcă la gurile rîului, iar comandantul tare s-a mîniat că a intrat acolo fără voia lui. La înapoiere îi porunci să nu se mai îndepărteze de flotă altă dată, în locuri unde nu i-am putea veni în ajutor. Am navigat apoi cu toate cele patru corăbii împreună pînă ce am ajuns la gurile altui rîu, ce l-am numit Rio de las Banderas *, deoarece văzurăm aici mulți indieni cu lăncii lungi, de care atîrnaseră cîte o năframă mare, pe care o fîlfîiau în timp ce strigau către noi. Vă voi spune mai departe ce s-a întîmplat.

* *Bandera* — steag, drapel, năframă (sp.)

Capitolul XIII

CUM AM AJUNS LA RIO DE BANDERAS ŞI CE S-A ÎNTÎMPLAT AICI

E lucru ştiut în Spania de către unii cititori curioşi şi alte persoane care au fost în Noua Spanie ce mare cetate este Mexicul, aşezată pe apă ca Veneţia. Aici se află un domn vestit şi stăpîneşte multe ţinuturi în Noua Spanie ce împreună sînt de două ori mai întinse decît Castilia noastră. Acest domn se cheamă Montezuma şi fiind atît de puternic, vroia să ştie şi să stăpînească mai mult decît îi erau puterile. El avea ştiinţă de prima noastră expediţie condusă de Francisco Hernández de Córdoba, de bătăliile de la Cotoche şi Champoton, şi de faptul că noi, cu puţini ostaşi, i-am măcelărit pe locuitorii acelei aşezări şi pe aliaţii lor. Mai ştia cum am pătruns pe rîul Tabasco şi cum ne-am înţeles cu *cacique* din satul acela şi, în sfîrşit, că ţinta venirii noastre era să căpătăm aur în schimbul lucrurilor noastre. Toate aceste ştiri îi fuseseră aduse pictate pe bucăţi de pînză din fire de *henequén* *, care arată ca un fel de in. Ştiind că navigam de-a lungul coastei pînă la ţinuturile pe care stăpîneşte, a dat poruncă guvernatorilor săi precum ca, dacă vom ajunge în provinciile lor, să ne dea aur în schimbul şiragurilor noastre de mărgele, mai ales cele verzi, asemănătoare cu *chalchivis*,

* Varietate de agavă (N. tr.)

pe care le prețuiau ca pe smaralde. Le-a mai poruncit să afle cît mai multe despre noi și gîndurile noastre.

Mai era încă ceva, așa cum am aflat mai tîrziu, anume că strămoșii lor prevestiseră sosirea unor oameni cu bărbi dinspre soare-răsare, care vor domni peste ei. Acuma, dintr-o pricină sau alta, pe malul rîului erau mulți supuși de-ai marelui Montezuma, ce ne așteptau, purtînd lăncii lungi la capătul cărora filfîia cîte o năframă albă în semn de pace și făcîndu-ne semne să coborîm pe mal la dînșii.

Văzînd noi această privelişte neobișnuită, tare ne-am minunat și, ca să aflăm ce înseamnă, s-au înțeles comandantul cu căpitanii săi să lăsăm la apă două bărci, în care se așezară toți arcașii și pușcașii noștri, precum și douăzeci de soldați din cei mai tineri și mai viteji. De asemenea i-au poruncit lui Francisco de Montejo să meargă cu noi, iar dacă indienii cu năframele vor avea gînduri războinice, ori dacă vom băga de seamă altceva, să le dăm îndată de știre.

Vremea era blîndă mulțumită Celui-de-Sus, ceea ce se întîmplă arareori în acele locuri, iar cînd am coborît pe mal am găsit acolo trei *caciques*, unul fiind guvernatorul lui Montezuma, cu o suită mare după ei. Aduseseră un fel de găini de-ale lor de prin partea locului *, turte de porumb din care mănîncă ei și ceva căpățîni de ananas și fructe de *zapotes*, care în alte locuri se cheamă *mameyes*. Stăteau așezați la umbra unor copaci și întinseseră pe jos velințe, pe care, prin semne, ne-au poftit să ședem, căci Julianillo, de felul lui de la Cotoche, nu înțelegea graiul lor mexican. Apoi au adus braseros din lut pline cu jăratic, în care au ars o rășină parfumată precum tămîia.

* Probabil curcani (N. tr.)

Căpitanul Montejo făcu ştiute toate acestea guvernatorului, iar Grijalva se hotărî să ancoreze şi să coboare la mal cu toţi căpitanii şi ostaşii lui. Cînd acei *caciques* şi guvernatorul l-au văzut pe ţărm şi au priceput că era comandantul nostru, l-au întîmpinat cu multă ceremonie, după obiceiul lor, iar dînsul s-a purtat tare prietenos şi a poruncit să li se dăruiască „diamante" albastre şi mărgele verzi, dîndu-le a înţelege prin semne să ne aducă aur în schimb ; în răstimpul celor şase zile cît am stat acolo ne aduseră, preţ de vreo şasesprezece mii de pesos, giuvaieruri din aur slab, felurit lucrate.

Acesta trebuie să fie aurul despre care cronicarii Gomara, Illescas şi Jovio au zis că ni s-a dat la Tabasco şi au scris ca despre un fapt adevărat, deşi se ştie bine că în ţinutul rîului Grijalva şi în împrejurimi nu e nici urmă de aur, doar cîteva giuvaieruri rămase din moşi-strămoşi.

Să mergem însă mai departe cu povestirea noastră. Prin urmare am luat în stăpînire acele ţinuturi în numele Majestăţii Sale, iar după aceasta comandantul le-a cuvîntat indienilor, zicîndu-le că vrem să ne ducem înapoi la corăbii şi le-a dăruit cămăşi din Castilia. De aici am luat cu noi pe corăbii un indian şi acesta, după ce ne înţelese limba, se creştină luînd numele de Francisco, iar mai tîrziu l-am întîlnit căsătorit cu o indiancă.

Cum văzu comandantul că de şase zile stăteam noi acolo şi indienii nu mai aduceau deloc aur să-l schimbe, iar corăbiile erau primejduite de vîntul din nord şi nord-est, se gîndi că e timpul să ne îmbarcăm.

Pe cînd navigam de-a lungul coastei, văzurăm o insuliţă ce se scălda în mare, cu o plajă de nisip alb, cam la vreo trei leghe de ţărm. Îi dădurăm numele de Isla Blanca * şi

* Insula Albă (sp.)

așa a rămas în hărțile marinărești. Nu departe de această insuliță albă am zărit, la vreo patru leghe de coastă, o alta pe care creșteau mulți copaci verzi și o botezarăm Isla Verde *. Ducîndu-ne noi și mai departe văzurăm o altă insulă, ceva mai mare decît celelalte, cam la o leghe și jumătate de țărm, iar în fața ei era un loc bun de ancorat. Drept care, comandantul ne și porunci să aruncăm ancora. După ce am lăsat bărcile la apă, Juan de Grijalva, cu mulți soldați printre care și eu, ne-am dus să cercetăm insula, căci văzuserăm fum înălțîndu-se și am aflat două case de piatră bine zidite, și la fiecare cîte un soi de trepte pe care te urcai pînă la un altar, unde ședeau idoli cu chipuri dușmănoase, ce erau zeii lor. Acolo găsirăm cinci indieni ce fuseseră sacrificați chiar în noaptea aceea. Pieptul le fusese sfîrtecat și stătea căscat, iar brațele și coapsele erau retezate. Pereții caselor șiroiau de sînge. Toate acestea ne mirară foarte și am botezat insula Isla de Sacrificios **, cum a și rămas în hărțile marinărești.

Am coborît cu toții pe insulă și pe o plajă întinsă ne-am ridicat colibe și corturi din crengi de copac și din pînzele corăbiilor. Veniseră la mal și se apropiau acum de noi mulți indieni, aducînd cu ei, ca să le schimbe, mici obiecte din aur, ca la Rio de Banderas. Cum am aflat mai tîrziu, au făcut aceasta la porunca marelui Montezuma. Indienii părcau speriați și nu aduseseră mare lucru. Prin urmare, căpitanul nostru porunci să ridicăm ancora, să înălțăm pînzele și așa am ajuns în fața altei insulițe, cam la jumătate de leghe de țărm, unde se află astăzi portul Veracruz. Voi povesti mai departe ce ni s-a mai întîmplat.

---

* Insula Verde (sp.)

** Insula Sacrificiilor (sp.)

Capitolul XIV

CUM AM AJUNS LA INSULIȚA CE SE CHEAMĂ ASTĂZI SAN JUAN DE ULÚA ȘI DE CE I S-A PUS ACEST NUME, PRECUM ȘI CE NI S-A MAI ÎNTÎMPLAT ACOLO

Am debarcat pe o plajă nisipoasă și, ca să scăpăm de roiurile de țînțari, ne-am ridicat corturile pe vîrful dunelor, care sînt multe în acele locuri. Din bărci am cercetat cu grijă portul și am aflat că fundul mării era bun, precum și că, la adăpostul insulei, corăbiile vor fi apărate de vîntul din miazănoapte.

După aceasta, ne-am dus pe insulă cu comandantul treizeci de soldați, înarmați pînă în dinți, în două bărci. Aici am găsit un templu, în care ședea un idol uriaș și cumplit la chip, pe numele lui Tezcatepuca, păzit de patru indieni învăluiți în niște mantii lungi cu glugi trase peste ochi, semănînd cu dominicanii sau canonicii noștri. Ei erau preoții acelui idol, care în Noua Spanie sînt numiți *papas*, așa cum am mai spus.

În ziua aceea sacrificaseră doi băieți, cărora le sfîrtecaseră pieptul, aducînd ofrandă zeului lor blestemat inima și sîngele lor. Acești preoți veniră să ne tămîieze cu aceleași rășini înmiresmate ca pentru zeul lor Tezcatepuca *, căci în clipa sosirii noastre tocmai ardeau ceva cu miros de tămîie, dar noi nu i-am lăsat. Eram prea zguduiți la vederea

* Tezcatlipoca, zeul oglinzii fumegînde (N. tr.)

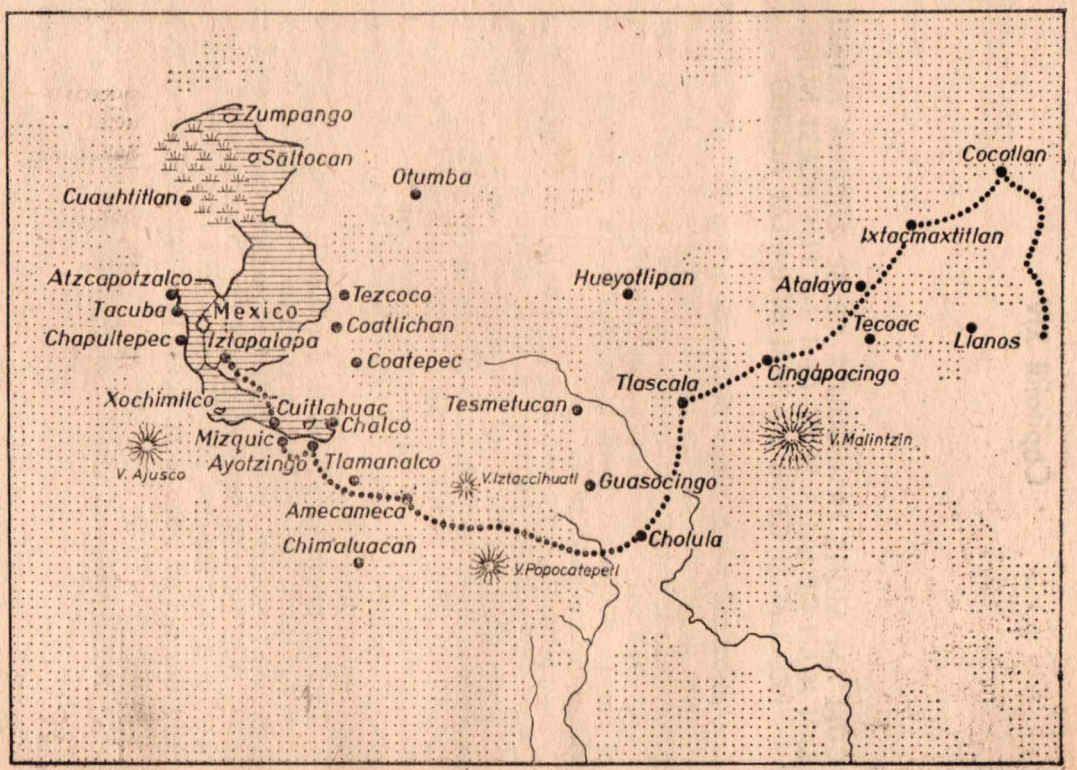
Zumpango
Saltocan
Otumba
Cuauhtitlan
Cocotlan
Ixtacmaxtitlan
Atzcapotzalco
Hueyotlipan
Atalaya
Tezcoco
Tacuba
Mexico
Coatlichan
Tecoac
Llanos
Chapultepec
Iztapalapa
Coatepec
Tlascala
Cingapacingo
Xochimilco
Cuitlahuac
Tesmelucan
Chalco
V. Malintzin
Mizquic
V. Ajusco
Ayotzingo
Tlamanalco
V. Iztaccihuatl
Guasocingo
Amecameca
Cholula
Chimaluacan
V. Popocatepetl

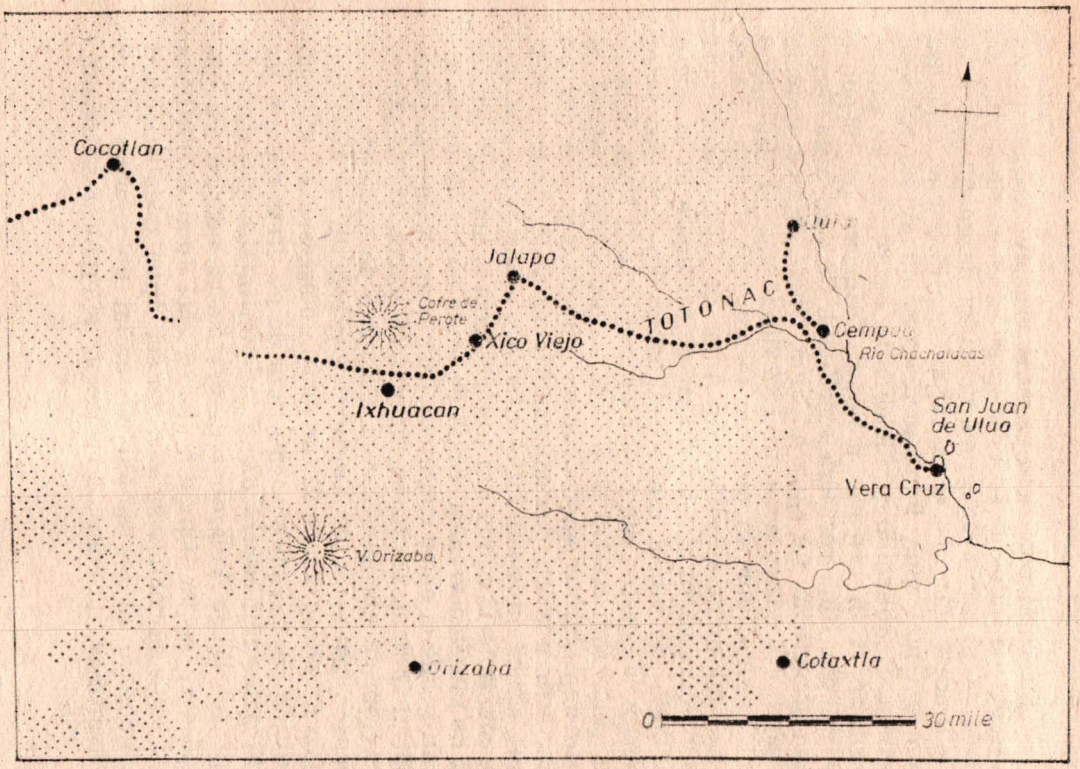

Drumul urmat de conchistadori de la Vera Cruz pînă în Mexico

celor doi copilandri uciși cu atîta cruzime. Generalul l-a întrebat pe indianul Francisco, adus cu noi de la Rio de Banderas și care avea un aer destul de dezgheţat, de ce au făcut acest lucru, iar el ne răspunse prin semne, căci, așa cum am mai spus, la vremea aceea nu aveam tălmaci, pentru că Julianillo și Melchorejo nu înțelegeau graiul mexican. Prin urmare, indianul Francisco ne răspunse că cei din Ulúa ceruseră sacrificiul. Și cum avea limba cam împleticită, tot spunea „Ulúa, Ulúa". Așa că, numele căpitanului nostru acolo de față fiind Juan, și aflîndu-ne noi în luna iunie în preajma sărbătoririi sfîntului Juan, i-am dat nume insuliței San Juan de Ulúa. Acest port este astăzi vestit și s-au ridicat diguri înalte ca să apere corăbiile de vîntul din miazănoapte. Pe aici trec toate mărfurile noastre, din Castilia spre Mexic și Noua Spanie. Pe cînd eram așezați pe dunele acelea, veniră indieni de prin împrejurimi să-și schimbe giuvaierurile din aur pe mărfurile noastre, dar aduseseră doar niște nimicuri fără preț, așa că nu le-am dat atenție. Am rămas șapte zile, dar nu mai puteam răbda toți țînțarii aceia și am știut oricum că ne pierdem vremea. Eram de acum siguri că acelea nu erau insule ci chiar continentul, cu orașe întinse și nenumărați indieni. De aceea, văzînd că pîinea de *cazabe* ce o aveam cu noi mucezise și era plină de gărgărițe, și se făcuse amară, iar pe deasupra toți soldații ce ne aflam acolo nu ajungeam ca să întemeiem o așezare, cu atît mai mult cu cît treisprezece muriseră de pe urma rănilor, iar alții patru rămaseseră ologiți, ne-am înțeles să-i dăm de știre lui Diego Velázquez despre starea noastră, cu nădejdea că ne va trimite ajutoare, căci Juan de Grijalva tare vroia să colonizeze locul cu cei cîțiva soldați cîți mai rămaseseră. El tot timpul s-a arătat un căpitan viteaz și neînfricat, nu cum a scris despre el cronicarul Gomara.

S-a hotărît să fie trimis în această solie căpitanul Pedro de Alvarado, cu o corabie straşnică, *San Sebastián*, şi asta din următoarele pricini : mai întîi fiindcă Juan de Grijalva şi ceilalţi căpitani nu uitaseră felul în care intrase pe rîul Papaloaba, numit atunci de noi rîul Alvarado, iar apoi pentru că venise în acea expediţie fără voia lui şi mai era şi bolnav. Ne-am mai înţeles ca să ia cu el şi tot aurul care-l dobîndiserăm prin schimb cu mărfurile noastre, ca şi ţesăturile primite şi toţi soldaţii răniţi. Căpitanii îi scriseră lui Diego Velázquez fiecare în parte tot ce avea pe suflet, după care corabia îşi ridică pînzele şi se întoarse în insula Cubei, unde o voi lăsa acum, ca şi pe Pedro de Alvarado şi călătoria lui, şi voi spune cum Diego Velázquez trimise după noi.

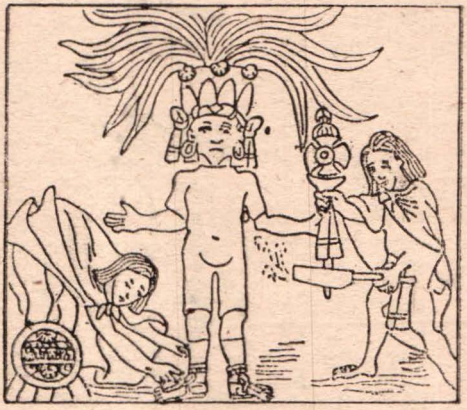

Pregătirea unei victime pentru sacrificiu

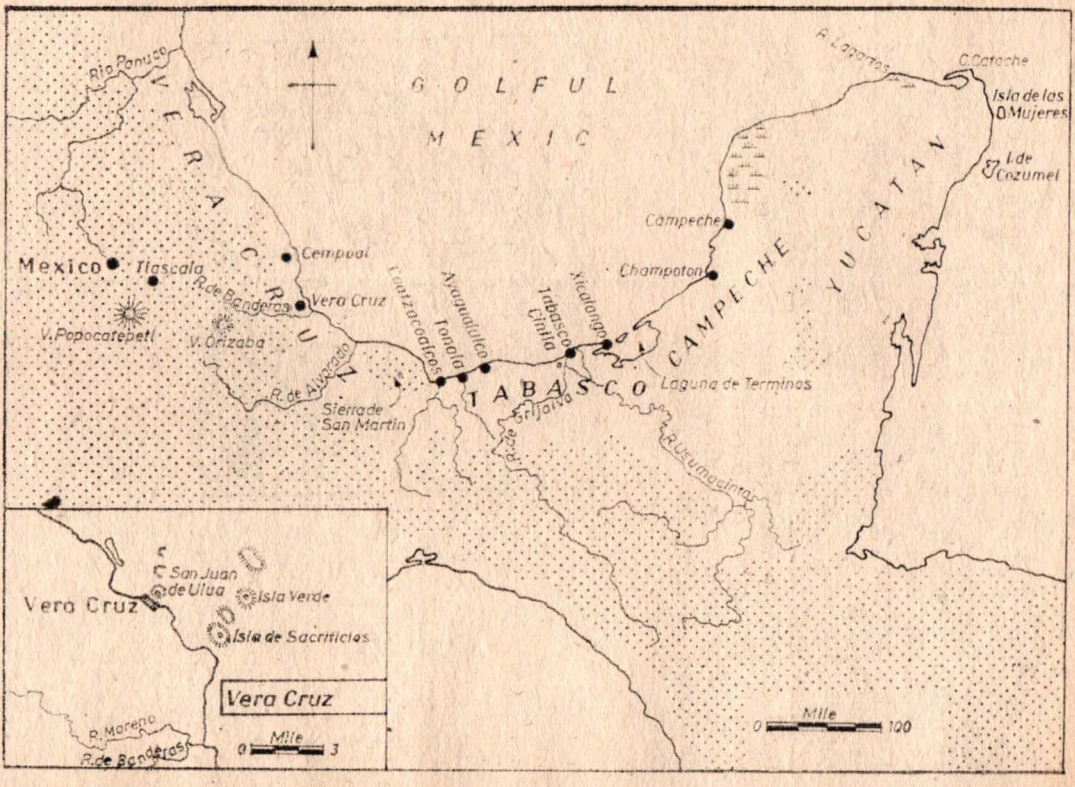

Coasta de nord-est a Mexicului

Capitolul XV

CUM DIEGO VELAZQUEZ, GUVERNATORUL CUBEI, TRIMISE O CORABIE ÎN CĂUTAREA NOASTRĂ ŞI CE S-A MAI ÎNTÎMPLAT

Nici nu plecaserăm bine din Cuba, că lui Diego Velázquez i s-a strecurat în suflet grija ca asupra noastră să nu se abată vreo nenorocire. Dorind să afle veşti despre noi, trimise o corabie mică şi cîţiva soldaţi pe urmele noastre, sub comanda lui Cristóbal de Olí, căpitan viteaz şi cu mintea ageră, ce mai tîrziu a devenit timonierul lui Cortés. Velázquez i-a poruncit să urmeze calea luată de Francisco Hernández de Córdoba, pînă o să dea de noi. Corabia lui, însă, a fost surprinsă de o vijelie puternică pe cînd era ancorată lîngă Yucatán, iar pilotul a dat ordin să se taie cablurile ca să nu se scufunde, aşa cum era ancorată. Încît, rămînînd fără ancoră, s-a întors la Santiago de Cuba unde stătea Diego Velázquez. Şi văzînd acesta că nu erau veşti de la noi, mai rău s-a îngrijorat ca înainte. Tocmai atunci sosi însă căpitanul Pedro de Alvarado la Santiago de Cuba cu aurul, stofele primite şi cu soldaţii răniţi şi spuse toată povestea cu descoperirile noastre. Cum văzu guvernatorul tot aurul adus de căpitanul Pedro de Alvarado, fiind el în chip de giuvaeruri îl crezu mai de preţ decît era cu adevărat. Împreună cu Diego Velázquez mai erau mulţi locuitori ai oraşului şi oameni de prin alte părţi veniţi cu treburi. Cînd oamenii regelui

puseră de o parte ce i se cuvenea Majestății Sale, adică o cincime din bunuri, au rămas cu toții uimiți de ținuturile bogate ce le descoperiserăm, căci despre Peru nu se cunoștea încă nimic la vremea aceea, ci doar peste douăzeci de ani.

Pedro de Alvarado era un bun povestitor și, auzind cele ce spunea, Diego Velázquez îl îmbrățișa tot timpul și au fost opt zile de veselie, petreceri și jocuri. Se dusese deja zvonul despre bogăția acelor pămînturi, dar acum, la vederea giuvaerurilor, nu mai încetau cu toții să le laude, pe cuprinsul insulelor și pînă în Castilia, cum o să spun mai tîrziu. Dar să-l las pe Diego Velázquez să se veselească și să mă întorc la corăbiile noastre, la San Juan de Ulúa, unde ne-am înțeles să descoperim mai departe în lungul țărmului.

Capitolul XVI

CUM AM DESCOPERIT MAI DEPARTE ÎN LUNGUL ŢĂRMULUI, PÎNĂ ÎN PROVINCIA PÁNUCO, ŞI CE NI S-A MAI ÎNTÎMPLAT PÎNĂ LA ÎNTOARCEREA ÎN CUBA

După ce căpitanul Pedro de Alvarado se despărţi de noi pornind spre Cuba, comandantul, cu căpitanii şi noi soldaţii am hotărît, cu încuviinţarea piloţilor, să navigăm în lungul ţărmului după descoperiri. Urmînd această cale, am zărit munţii care se cheamă Sierras de Tuzla * şi mai departe, după alte două zile, alţi munţi mai înalţi, ce se cheamă acum Sierras de Tuzpa, după numele unui tîrg de prin partea locului. Plutind aşa cu corăbiile, am văzut multe sate, cam la vreo două-trei leghe de ţărm, ce erau în provincia Pánuco, iar ceva mai încolo am ajuns la un rîu mare şi foarte iute, ce l-am numit Rio de Canoas ** şi la gurile căruia am aruncat ancora.

După ce am ancorat toate trei corăbiile şi stăteam liniştiţi, deodată se iviră cam douăzeci de canoe foarte încăpătoare, pline cu indieni războinici, înarmaţi cu arcuri, săgeţi şi lăncii, care se îndreptară spre corabia ce li se păru lor cea mai mică şi mai aproape de ţărm, a căpitanului Francisco de Montejo. Indienii trimiseră un roi de săgeţi care răni cinci soldaţi, legară corabia cu

* *Sierras*, „lanţuri muntoase" în lb. spaniolă (N. tr.)
** Canoe (sp.)

frînghii, ca s-o tragă după ei şi îi tăiară şi o ancoră cu toporiştile lor de aramă. Căpitanul şi soldaţii lui luptau însă vitejeşte şi le-au scufundat trei canoe, iar noi, în mare grabă, le-am sărit în ajutor cu bărcile, muschetele şi arbaletele noastre. Le-am rănit peste o treime din războinici şi aşa s-au întors, după această întîmplare potrivnică, de unde au venit în canoele lor.

Am ridicat apoi ancora, am înălţat pînzele şi am navigat în lungul coastei pînă ce am ajuns la un promontoriu foarte semeţ, greu de trecut din pricina curenţilor puternici, aşa că n-am mai putut înainta. Pilotul Antonio de Alaminos îi spuse comandantului că nu e prielnic să înaintăm în direcţia aceea şi îi înşiră toate motivele pentru care vorbise aşa. Am ţinut atunci sfat ca să ştim ce să facem şi ne-am hotărît să ne întoarcem în Cuba, mai întîi pentru că venea iarna şi nu mai aveam provizii, iar pe lîngă asta, o corabie lua multă apă. Căpitanii însă nu se înţelegeau între ei : Juan de Grijalva spunea că vrea să întemeieze o colonie, iar Alfonso Dávila şi Francisco de Montejo se împotriveau, zicînd că nu se pot apăra de numeroşii războinici de prin părţile locului. Noi soldaţii eram tare osteniţi de atîta rătăcit pe întinsul mării. Din aceste cauze am întors două pînze şi cu ajutorul curenţilor am ajuns în cîteva zile la gurile unui rîu mare, Rio de Guazacalco, dar n-am putut intra în el din pricina timpului rău. Urmînd îndeaproape coasta, am intrat în rîul Tonala, pe care l-am numit San Antonio. Aici am carenat o corabie ce lua multă apă, deoarece, pe cînd pătrundeam în albia rîului, lovise fundul, marea fiind prea puţin adîncă.

În timp ce dregeau corabia, s-au apropiat de noi cu un aer paşnic mulţi indieni din satul Tonala, aflat cam la o leghe depărtare şi ne-au adus în dar turte de porumb, peşte şi fructe. Căpitanul îi trată cu bunăvoinţă şi porunci

să li se dea mărgele verzi și „diamante", iar prin semne le ceru să aducă aur în schimbul bunurilor noastre. Ei au adus giuvaeruri din aur slab și au căpătat în schimb mărgele. Veniră apoi și indieni din Guazacalco și alte sate învecinate, aducîndu-și micile lor giuvaeruri, ce nu prețuiau mai nimic.

Pe lîngă acestea, mai toți indienii aveau cu ei securi de aramă foarte lucitoare, cu cozile din lemn pictat, ca să ni le arate sau ca semn de sărbătoare. Noi am crezut că erau și ele din aur și am început să le dăm obiecte în schimb. În trei zile am strîns mai mult de șase sute și eram cu toții foarte încîntați, dar mai încîntați erau indienii de mărgelele lor. Nici unii, nici alții n-am avut de cîștigat, căci securile erau din aramă, iar mărgelele doar niște nimicuri. Un marinar strînsese șapte securi și tare se făleа cu ele.

Îmi mai amintesc că un soldat, pe nume Bartolomé Pardo, s-a dus la un sanctuar de-al lor, înălțat pe vîrful dealului — am mai spus că se cheamă pe limba lor *cues*, care înseamnă Casa zeilor — iar în acea casă erau mulți idoli și *copal*, un fel de rășină pe care o ard ei, și niște cuțite din obsidiană, pe care le foloseau la uciderea și sfîrtecarea victimelor pentru sacrificii ; într-un sipet din lemn a găsit multe obiecte din aur, care erau diademe și coliere, doi idoli și niște mărgele goale pe dinăuntru. Soldatul a păstrat aurul pentru el, dar idolii și celelate lucruri i le-a dus comandantului. Cineva l-a văzut și l-a pîrît lui Grijalva, care a vrut să i-l ia, dar noi l-am rugat să-l lase în pace și, cum era un om cinstit, a poruncit ca, după ce se va lua a cincea parte cuvenită regelui, restul să rămînă sărmanului soldat, ceea ce a însemnat preț de vreo sută și cincizeci de pesos.

[Am semănat niște sîmburi de portocale, lîngă sanctuar și lucrurile s-au întîmplat cam așa. Fiind mulți țințari lîngă rîu, zece dintre noi soldații dormeam într-un sanctuar înalt, pe deal. Lîngă acesta am semănat eu sîmburii aduși din Cuba, căci se vorbea că venim să întemeiem o colonie. Portocalii au răsărit și au crescut foarte bine, deoarece *papas* ce slujeau pe lîngă acei idoli, văzînd că erau alte plante decît ale lor, îi îngrijeau, îi udau și îi curățau de buruieni. De aici s-au răspîndit portocalii în toată provincia. Știu prea bine cum lumea va spune că aceste vechi povestiri nu au nici o legătură cu istoria mea și altele nu voi mai zice] *.

Vreau să mai amintesc că i-am lăsat pe indienii din acele locuri foarte mulțumiți cînd ne-am îmbarcat și am pornit spre Cuba, unde am ajuns după patruzeci și cinci de zile, cînd cu vreme bună, cînd cu vreme rea. La Santiago de Cuba era Diego Velázquez, care ne-a primit cu bucurie, mai ales după ce a văzut aurul adus de noi, ce făcea vreo patru mii de pesos, iar cu ce adusese Pedro de Alvarado, se adunase cu totul cam de vreo douăzeci de mii de pesos, după unii chiar mai mult. Oamenii regelui au luat apoi cincimea pentru Majestatea Sa. Au mai luat și cele șase sute de securi de credeam noi că erau din aur slab, dar acum se pătaseră și arătau cu adevărat din aramă, așa cum și erau. Oamenii regelui au început să rîdă în hohote de întîmplarea asta și de schimbul ce-l făcuserăm. Guvernatorul s-a veselit și el, căci se pare că nu prea avea la suflet pe rubedenia sa Grijalva, fără nici un motiv, doar că Francisco de Montejo și Pedro de

* Acest pasaj se află într-o notă de subsol, fiind șters din manuscrisul original de către însuși autorul. I-am redat locul cuvenit. (N. tr.)

Alvarado nu se aveau bine cu el, iar Alonso Dávila băgase și el zîzanie. După ce toate astea au luat sfîrșit, veni iar vorba să se trimită altă flotă și să se aleagă un comandant.

Să lăsăm acestea de-o parte și să spun cum Diego Velázquez a trimis scrisoare în Spania, rugînd pe Majestatea Sa să-l lase să facă negoț, să cucerească, să întemeieze colonii și să împartă pămînturile ce le va fi descoperit

Căpetenie indiană

Capitolul XVII

CUM A TRIMIS DIEGO VELÁZQUEZ SOLIE ÎN SPANIA, CERÎND ÎMPUTERNICIREA MAJESTĂŢII SALE SĂ FACĂ NEGOŢ, SĂ CUCEREASCĂ ŞI SĂ ÎNTEMEIEZE COLONII, IAR PĂMÎNTUL SĂ-L ÎMPARTĂ DUPĂ CE SE VA FI FĂCUT PACE ÎN ACELE LOCURI

Oricît i s-ar părea cititorului că ceea ce îmi vine acum în minte e străin de povestirea noastră, se cuvine să spun, înainte de a trece la viteazul şi destoinicul comandant Cortés, din motive care se vor cunoaşte mai departe. Cîteva lucruri s-au întîmplat, de altfel, în acelaşi timp şi trebuie ales neapărat cel mai potrivit. Iată ce-a fost : aşa cum am spus, cînd căpitanul Pedro de Alvarado a ajuns la Santiago de Cuba, cu aurul adus din ţinuturile descoperite de noi, Diego Velázquez se temu că înainte de a apuca el s-o anunţe pe Majestatea Sa despre aceste fapte, vreun favorit de la curte i-ar putea lua-o înainte, răpindu-i binecuvîntarea şi mulţumirea Majestăţii Sale. Din această pricină îşi trimise în Castilia capelanul, pe nume Benito Martínez, bărbat foarte priceput în sforării, cu dovezi şi scrisori pentru don Juan Rodríguez de Fonseca, episcop de Burgos şi arhiepiscop de Rosano, căci aşa se numea, pentru licenţiatul Luis Zapata şi secretarul Lope de Conchillos, ce diriguiau pe atunci treburile Indiilor. Diego Velázquez le era foarte îndatorat celor trei, mai cu seamă episcopului, şi le dăruise sate de indieni chiar

în insula Cubei, ce scoteau pentru ei aur din mine, iar aceştia îl ajutau mult în treburile lui pe Diego Velázquez. În acea vreme Majestatea Sa se găsea în Flandra şi acelor nobili pomeniţi de mine le trimise pînă şi giuvaeruri de aur din cele dobîndite de noi prin schimb, căci în Consiliul Regal al Indiilor nu se făcea nimic decît cele poruncite de ei. Ceea ce dorea Velázquez era să obţină împuternicirea de a purta negoţ, de a cuceri şi întemeia colonii în toate ţinuturile descoperite sau ce urmau a fi descoperite şi spunea în istorisirea şi scrisorile lui că prăpădise multe mii de pesos de aur în această descoperire. Benito Martínez merse deci în Castilia şi dobîndi tot ceea ce ceruse, ba chiar mai mult, căci se întoarse cu împuternicirea ca Diego Velázquez să fie numit *adelantado* * al provinciei Cuba. Dobîndite fiind toate cele ce am spus, scrisorile n-au ajuns însă înainte ca viteazul Cortés să plece cu o altă flotă. Voi lăsa aici scrisorile lui Benito Martínez ca şi flota căpitanului Cortés şi voi spune cum sînt povestite aceste întîmplări de către cronicarii Francisco López de Gomara, doctorul Illescas şi Jovio, care vorbesc de cuceririle din Noua Spanie **.

---

* Reprezentant al puterii regale spaniole însărcinat cu administrarea teritoriilor cucerite sau care urmează a fi cucerite. (N. tr.)

** Aceşti cronicari sînt violent atacaţi de Bernal Díaz del Castillo în capitolul următor, aducîndu-li-se acuzaţii dintre cele mai grave — mistificare a adevărului, adularea exagerată a lui Cortés, ba chiar mituirea lor de către fiul acestuia. De aceea, acest capitol de interes minor lipseşte din versiunea noastră. (N. tr.)

Capitolul XIX

CUM NE-AM DUS CU O ALTĂ FLOTĂ ÎN ȚINUTURILE NOU DESCOPERITE, AVÎNDU-L DREPT COMANDANT PE VITEAZUL ȘI SÎRGUINCIOSUL DON HERNANDO CORTÉS, CARE DUPĂ UN TIMP A DEVENIT MARCHIZ DEL VALLE, ȘI DESPRE PIEDICILE CARE I S-AU PUS CA SĂ NU FIE NUMIT COMANDANT

După ce ajunse în Cuba comandantul Juan de Grijalva, pomenit de mine, și văzu guvernatorul Diego Velázquez cît de bogate erau ținuturile nou descoperite, porunci acesta să fie trimisă o flotă mare, mult mai mare ca cele dinainte, și pentru ca avea deja pregătite zece corăbii în portul Santiago de Cuba, unde locuia el ; patru dintre ele le aduseserăm noi cînd ne-am întors cu Juan de Grijalva. Pe acestea le-a carenat de îndată și alte șase le-a strîns de pe insulă și le-a umplut cu provizii, adică pîine de *cazabe* și carne de porc sărată, căci în acel timp nu se aflau în insula Cubei vite sau oi, fiind de curînd colonizată. Acestea trebuiau să ne ajungă numai pînă în La Habana, fiindcă acolo aveam de gînd să ne aprovizionăm, ceea ce am și făcut.

Dar să las acestea și să vorbesc de certurile care au fost ca să se aleagă un comandant pentru călătoria noastră. Unii dintre domnii aceia suspuși spuneau să vină comandant unul pe nume Vasco Porcallo, ruda contelui de Feria, dar Diego Velázquez se temu ca acesta să nu

se ridice cu flota împotriva lui, fiind el om viclean și îndrăzneț ; alții vorbeau de Augustín Bermúdez, sau Antonio Velázquez Borrego, ori Bernardino Velázquez, rude ale guvernatorului, iar cei mai mulți dintre soldați cereau să pornească iarăși cu Juan de Grijalva, căci era bun căpitan și nu-i puteai găsi greșeală, ca om și comandant.

În timp ce se petreceau acestea, doi mari favoriți ai lui Diego Velázquez, secretarul său Andrés de Duero și Amador de Lares, socotitor al Majestății Sale, s-au înhăitat în taină cu un hidalgo pe nume Hernando Cortés, de felul său din Medellín, care avea o *encomienda* de indieni pe insulă și de puțină vreme se căsătorise cu doña Catalina Suárez, La Marcaída. Această doamnă era sora unuia Juan Suárez care, după cucerirea Noii Spanii, s-a așezat în Mexic și, din cîte am auzit, se căsătoriseră din dragoste. Dar despre această căsătorie au mai multe de spus alții, care au cunoscut-o îndeaproape, așa că eu nu mă voi mai atinge de un subiect atît de delicat și mă întorc la povestirea mea. Lucrurile s-au întîmplat după cum urmează : cei doi favoriți ai lui Diego Velázquez s-au înțeles că îl vor convinge să-l numească pe Cortés comandant general al întregii flote și toți trei vor împărți prada în aur, argint și giuvaeruri care îi va reveni acestuia, căci în taină Diego Velázquez se gîndea să trimită flota pentru negoț, nu ca să colonizeze locurile cum declarase sus și tare, ceea ce a reieșit mai tîrziu din instrucțiunile pe care le dădu.

Odată ce s-a făcut această înțelegere, Duero și socotitorul s-au dus să-l convingă pe Diego Velázquez ; în fața lui au folosit vorbe mieroase și meșteșugite, ridicîndu-l în slăvi pe Cortés și spunînd că era omul cel mai nimerit pentru a fi numit comandant, căci nu era doar viteaz și destoinic, dar știa să poruncească și să se facă temut.

Mai mult, au spus că acesta va îndeplini toate poruncile date în legătură cu flota sau orice alteeva și că, de fapt, Cortés îi era chiar fin, căci Velázquez fusese naș la căsătoria lui cu doña Catalina Suárez. Astfel îl lămuriră pînă la urmă și Cortés fu ales comandant general. Secretarul Andrés de Duero întocmi actele cu cerneala lui cea mai bună, vorba proverbului, acordîndu-i lui Cortés împuternicirí după pofta inimii lui. Cînd numirea a fost anunțată, unii s-au bucurat, iar alții au fost tare mînioși.

Într-o duminică, pe cînd Diego Velázquez se ducea la slujba de liturghie, și era însoțit, ca guvernator, de nobilii cei mai de vază din oraș, îl pofti pe Cortés să umble în dreapta lui, în semn de mare cinstire. În fața lui se ivi un măscărici poreclit Cervantes Nebunul care, printre maimuțărelile și scălămbăielile lui, strigă : „Faceți loc pentru Don Diego ! Loc pentru suita stăpînului meu Don Diego ! Vai, Diego ! Vai, Diego ! Ce căpitan duci cu tine, din Medellín, Extremadura, căpitan de aventură ! Dar tare mă tem, Diego, să n-o șteargă el cu flota, că așa îi este firea, bărbătos în toate celea !“ Și cîte alte nerozii i-a mai strigat, toate pline de înțepături. Andrés de Duero, care mergea lîngă Diego Velázquez, îi trase cîteva peste ceafă și ii spuse : „Tacă-ți gura, bețivan smintit, și încetează cu prostiile ! Știm prea bine că nu de la tine vin obrăzniciile astea, pe care le strigi tu în glumă“. Dar cu cît Duero îl lovea mai tare, cu atît nebunul striga mai abitir : „Trăiască, trăiască suita lui Don Diego și a viteazului său căpitan ! Vreau să-ți spun, Don Diego, că mai bine mă duc cu el pe tărîmurile alea bogate, decît să stau aici și să te văd plîngînd că azi ai fost tras pe sfoară“. Fără îndoială, niște rude de-ale lui Velázquez îi dăduseră măscăriciului cîțiva bănuți de aur ca să-și strecoare vorba otrăvită sub masca glumelor. De fapt tot ce-a spus chiar așa s-a și întîmplat, de unde vorba că

adevărul iese mai totdeauna din gura nebunilor. Oricum, alegerea lui Hernando Cortés s-a făcut spre gloria sfintei noastre credințe și în folosul Majestății Sale.

Înainte de a purcede mai departe, vreau să spun cum viteazul și destoinicul Hernando Cortés era hidalgo cunoscut, din patru stirpe nobile. Mai întîi, prin tatăl său Martin Cortés, apoi prin familiile Pizarro, Monroy și în sfîrșit Altamirano. Deși era un comandant viteaz, destoinic și întreprinzător, nu-i voi mai spune de acum înainte nici viteaz, nici destoinic, nici marchiz del Valle, ci doar Hernando Cortés, deoarece simplul nume de Cortés a fost tot atît de iubit și respectat în Spania și în toate Indiile, ca și Alexandru în Macedonia, Iuliu Cezar, Pompei și Scipio printre romani, Hanibal în Cartagina, sau Gonzalo Hernández, „Marele Căpitan", în Castilia noastră. Chiar și viteazul Cortés însuși preferă să fie chemat pe numele lui și nu cu aceste titluri măreție, iar tot așa îl voi numi și eu. Nu voi mai vorbi despre aceste lucruri și voi continua în alt capitol cu ce a făcut și a dres ca să-și alcătuiască flota.

Capitolul XX

CUM CORTÉS A PUS DE S-A PREGĂTIT TOT CE SE CUVENEA PENTRU PORNIREA FLOTEI

Îndată ce Hernando Cortés a fost ales comandant general, a şi început să adune arme de toate felurile — flinte, pulbere şi arbalete — şi toate muniţiile pe care le-a putut găsi, de asemenea mărfuri de schimb şi alte lucruri folositoare pentru expediţie.

Totodată, începu să umble împodobit şi să aibă grijă de făptura lui mult mai mult decît înainte. Purta un panaş, cu o medalie şi un lanţ de aur şi o pelerină de catifea împodobită cu cheutori de aur, ce mai vorbă, arătînd ca un bărbat viteaz şi îndrăzneţ ce era. Nu avea însă nici un sfanţ, dară-mi-te bani pentru toate aceste cheltuieli, căci la vremea aceea era sărac şi înglodat în datorii, cu toate că avea indieni buni în *encomienda* şi scotea aur din mine. Tot ce avea cheltuia cu îngrijirea propriei persoane, cu podoabe pentru tînăra lui soţie şi cu oaspeţi pe care îi avea neîncetat, căci era un om plăcut şi vorbăreţ şi fusese de două ori ales *alcalde* * al oraşului San Juan de Baracoa, unde şedea, iar în părţile locului a fi numit *alcalde* înseamnă o mare cinste.

Cînd nişte prieteni de-ai lui neguţători, pe nume Jaime Tría, Jerónimo Tría şi unul Pedro de Jérez, au

* Primar (sp.)

auzit că a fost numit comandant general, i-au împrumutat patru mii de pesos de aur și alte patru mii în bunuri pe garanția indienilor și moșiei sale. Își comandă atunci două flamuri și steaguri, lucrate cu aur, ca armele regale, cu o cruce pe fiecare parte și o legendă care spunea: „Frați și camarazi, să urmăm semnul Sfintei Cruci cu credință, și cu acest semn vom izbîndi". A mai poruncit să se citească o proclamație în sunete de trîmbițe și tobe, în numele Majestății Sale, al lui Diego Velázquez ca vicerege și al său în chip de comandant general, chemînd pe oricare vrea să-l însoțească în ținuturile nou descoperite, să cucerească locurile și să se așeze acolo și promițînd o parte din aurul, argintul și celelalte bogății dobîndite, cîte o *encomienda* de indieni îndată ce acele locuri vor fi pacificate, căci pentru această expediție Diego Velázquez are voia Majestății Sale.

Cînd se dădu această proclamație în numele autorității regale, capelanul Benito Martínez, trimis de Velázquez spre a o dobîndi, nu se întorsese încă din Spania, așa cum am spus în capitolul cuvenit. Dar vestea se răspîndi îndată în toată Cuba, iar Cortés le scrisese prietenilor săi din toate orașele, ca să se pregătească și să-l urmeze în expediție, prin urmare unii își vindeau moșiile ca să cumpere arme și cai, alții pregăteau pîine de *cazabe* și carne de porc sărată pentru provizii sau cămășoaie din bumbac căptușite, făcînd, fiecare așa cum se pricepea, cele trebuincioase. Astfel, peste trei sute cincizeci de soldați ne-am adunat la Santiago de Cuba, de unde am plecat cu flota. Dintre slujitorii săi, Diego Velázquez își trimise cu noi majordomul, pe nume Diegó de Ordaz, anume ca să iscodească și să vază de cumva Cortés nu are gînduri trădătoare, căci el tot timpul s-a temut că acesta s-ar putea ridica împotriva lui, deși a tăinuit cu

grijă acest simțământ. Mai erau și Francisco de Morla și unul Escobar, poreclit de noi Pajul, și unul Heredia și Juan Ramo, Pedro Escudero și Martin Ramos Lares și alții mulți, cu toții prieteni sau oameni aflați în slujba lui Diego Velázquez, printre care mă pun și pe mine, căci eu la rîndul meu făceam parte din casa Velázquez, fiind înrudit cu acesta. Am pomenit numele acestor soldați ca să rămînă spre amintire. Mai tîrziu, la locul cuvenit, voi pomeni pe toți aceia care au luat parte la expediție, așa cum îmi vor veni în minte, pe ei și locul de unde era fiecare.

Cortés s-a ostenit mult cu pregătirea expediției și se grăbea tare cu toate, căci răutatea și pizma domneau printre neamurile lui Velázquez, jignite că acesta nu se încredea în ei și nici nu-i asculta, încredințîndu-i comanda lui Cortés doar din pricina căsătoriei sale. Ele știau prea bine că acesta îi fusese potrivnic pînă în timpul din urmă, astfel încît începură să unelteaască împotriva lui Cortés și-a lui Velázquez, străduindu-se cu orice chip să-l convingă a-i retrage împuternicirea încredințată.

Cortés aflase toate astea și nu-l slăbea pe guvernator nici o clipă, arătîndu-i-se prea plecat slujitor și făgăduindu-i la tot pasul că-l va face, în cel mai scurt timp, cu ajutorul Celui-de-Sus, om vestit și bogat ca nimeni altul. În toată această vreme Andrés de Duero îl sfătuia neîncetat pe Cortés să se grăbească cu îmbarcarea, el și cu soldații lui, deoarece, prin grija neamurilor sale, Velázquez era pe cale să-și schimbe hotărîrea.

Cînd Cortés văzu acestea, îi porunci soației sale ca toate proviziile și darurile pe care nevestele le pregătesc bărbaților de obicei cînd pleacă la drum lung să fie trimise și încărcate pe corăbii. Deja își anunțase căpitanii, piloții și soldații ca la căderea nopții să fie cu toții la bord

şi nici unul să nu rămînă pe mal. Cum îi văzu pe toţi îmbarcaţi, se duse la Diego Velázquez să-şi ia rămas bun, însoţit de prietenii săi cei mai apropiaţi şi de mulţi alţi hidalgos şi cei mai de vază locuitori ai oraşului. După multe făgăduieli şi îmbrăţişări schimbate între Cortés şi guvernator, se despărţiră şi a doua zi în zori, după ce am stat la liturghie, ne-am dus la corăbii şi Diego Velázquez a venit cu noi. Se îmbrăţişară iar, făcîndu-şi multe complimente unul altuia. Am înălţat pînzele şi pe un timp prielnic am ajuns la Trinidad. Cum am intrat în port şi am coborît la mal, ne-au ieşit în întîmpinare toţi locuitorii oraşului şi a fost mare sărbătoare.

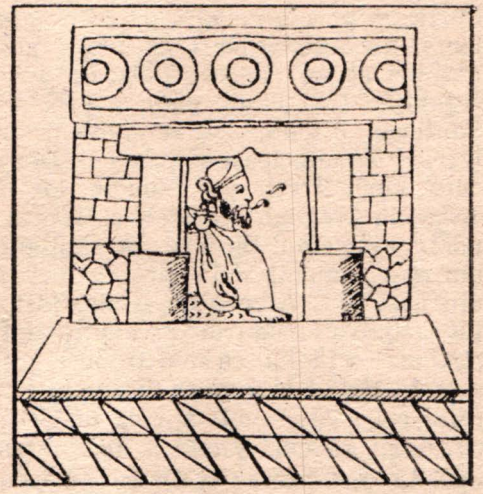

Locuinţa unei căpetenii indiene

Capitolul XXI

UNDE SE SPUNE CE A FĂCUT CORTÉS CÎND A AJUNS ÎN ORAŞUL TRINIDAD ŞI DESPRE SOLDAŢII CE AU PLECAT DE AICI CA SĂ MEARGĂ CU NOI ŞI CE S-A MAI ÎNTÎMPLAT

Cetăţenii de vază ai oraşului ne-au condus apoi, pe Cortés şi pe noi ceilalţi, ca să ne găzduiască pe la casele lor şi ale altora, iar Cortés găsi adăpost la Grijalva. El porunci să se ridice stindardul lui personal şi flamura regală în faţa casei, dădu o proclamaţie, cum făcuse la Santiago, şi trimise să se cumpere arme de tot felul, alte lucruri trebuincioase şi provizii. Din acel oraş ni se alăturară cinci fraţi, pe numele lor Pedro de Alvarado, Jorge de Alvarado, Gonzalo şi Gómez şi Juan de Alvarado, poreclit Bătrînul Bastard. De căpitanul Pedro de Alvarado am mai pomenit şi în alte rînduri. Au mai venit cu noi din acel oraş Alonso de Avila, fost căpitan în expediţia lui Grijalva ; Juan de Escalante şi Pero Sánchez Farfán şi Gonzalo Mejía, ce mai tîrziu a fost trezorier în Mexic, şi unul Baena şi Juanes de Fuenterrabía ; şi Lares, Călăreţul cel ager, numit aşa că mai era şi un alt Lares ; şi Cristóbal de Olí, Viteazul, fost intendent în timpul războaielor mexicane ; şi Ortiz Muzicantul ; şi unul Gaspar Sánchez, nepot al trezorierului Cubei ; şi unul Diego de Pineda, sau Pinedo ; şi unul Alonso Rodríguez, care avea mine bogate de aur, şi Bartolomé García şi alţi hidalgos

al căror nume nu mi-l amintesc, bărbaţi neînfricaţi cu toţii. Din Trinidad scrise Cortés la Santispíritus, oraş aflat la optsprezece leghe depărtare, dînd de ştire tuturor locuitorilor că el merge în acea expediţie în slujba Majestăţii Sale şi poftind cu vorbe meşteşugite să atragă cît mai mulţi locuitori destoinici din acel oraş, cum au fost Alonso Hernández Puerto Carrero, văr cu contele de Medellín ; şi Gonzalo de Sandoval care, cu timpul, a devenit *alguacil mayor* *, ba chiar vreme de opt luni guvernatorul Noii Spanii ; au mai venit Juan Velázquez de León, neam cu Diego Velázquez, şi Rodrigo Rángel, şi Gonzalo López de Ximena, şi un frate al lui, şi unul Juan Sedeño. Acest Juan Sedeño era locuitor din acel oraş şi vorbesc acum de el fiindcă au mai fost doi Juan Sedeño printre noi. Toţi aceştia numiţi de mine, bărbaţi darnici, cu inima vitează, veniră de la Santispíritus la Trinidad, unde era Cortés, şi el, îndată ce află că au sosit, le ieşi în întîmpinare împreună cu noi, soldaţii lui, şi le arătă multă prietenie, iar ei îl tratară cu mare respect. Toţi aceştia pe care i-am numit aveau moşii lîngă oraş, unde ţineau turme de porci şi făceau pîine de *cazabe* şi fiecare se strădui să aducă provizii cît mai bogate. În felul acesta am tot strîns soldaţi şi am cumpărat cai, ce pe acele timpuri erau puţini la număr şi tare scumpi la preţ. Cum acel cavaler pomenit de mine, Alonso Hernández Puerto Carrero, nu avea cal şi nici bani să-şi cumpere unul, Hernando Cortés îi cumpără el o iapă cenuşie, pe care o plăti din vînzarea cîtorva cheutori de aur din pelerina de catifea ce şi-o comandase la Santiago de Cuba.

Chiar atunci sosi o corabie din La Habana, încărcată cu pîine de *cazabe* şi carne de porc sărată, pe care unul Juan Sedeño, de felul lui din acel oraş, le ducea să le

* Comandant.

vîndă la niște mine de aur aproape de Santiago de Cuba. Cum se dădu jos de pe corabie, numitul Sedeño se duse să-și prezinte omagiile lui Cortés, care, după ce stătură îndelung de vorbă, îi cumpără pe credit corabia cu provizii cu tot, iar Sedeño ne întovărăși și el. Aveam deja unsprezece corăbii și totul ne mergea din plin.

Între timp însă, Diego Velázquez, fiind el așa cum am spus, trimise scrisori și porunci să se oprească flota acolo unde era, iar pe Cortés să-l prindă și să i-l aducă. Vom vedea îndată ce s-a întîmplat.

Îmbrăcăminte feminină

Capitolul XXII

CUM GUVERNATORUL DIEGO VELÁZQUEZ A TRIMIS ÎN GRABĂ DOI SLUJITORI ÎN ORAŞUL TRINIDAD, CU ÎMPUTERNICIRI ŞI PORUNCI CA SĂ-I RETRAGĂ LUI CORTÉS COMANDA FLOTEI ŞI SĂ NU LASE CORĂBIILE SĂ PLECE, IAR PE EL SĂ-L PRINDĂ ŞI SĂ-L TRIMITĂ LA SANTIAGO

Să mă întorc puţin şi să zic cum, după ce am plecat din Santiago de Cuba cu corăbiile, atîtea vorbe duşmănoase i s-au strecurat lui Diego Velázquez împotriva lui Cortés că l-au făcut să întoarcă foaia. Îl învinuiau că s-a răsculat şi a ieşit pe furiş din port. Fusese auzit spunînd că el se duce în fruntea expediţiei, orice ar face Diego Velázquez şi neamurile lui şi de aceea şi-a îmbarcat toţi soldaţii în corăbii pe timp de noapte, căci dacă s-ar fi încumetat cineva să-l oprească cu forţa ar fi ridicat pînzele şi ar fi pornit îndată. Lui Velázquez i s-a mai spus că fusese înşelat de secretarul lui, Andrés de Duero şi de socotitorul Amador de Lares, care în taină s-au înţeles cu Cortés. Cei care se străduiau cel mai tare să-l facă pe Velázquez să-i retragă comanda lui Cortés erau neamurile lui şi un moşneag, Juan Millán, poreclit Astrologul, despre care unii ziceau că n-ar fi în toate minţile, prea se pripea în judecată. Acest moşneag nu contenea să-i spună lui Velázquez : „Păzeşte-te, stăpîne, că de nu Cortés se va

răzbuna că l-ai băgat odată în închisoare, şi cum e om viclean şi hotărît, te va pierde dacă nu-l opreşti îndată".

Velázquez asculta toate vorbele acestea şi multe altele şi avînd chiar el unele bănuieli, trimise doi băieţandri, slugi de-ale lui, în care se încredea, cu răvaşe şi porunci către Francisco Verdugo, alcaldele din Trinidad, cumnat de-al său, precum şi la alte neamuri şi prieteni, ca să nu lase flota să plece, iar pe Cortés să-l oprească şi să-l prindă, că nu mai era comandant, împuternicirea lui fiind dată lui Vasco Porcallo. Mai trimise răvaşe lui Diego de Ordaz şi Francisco de Morla şi altor slujitori de-ai lui, rugîndu-se mult de ei să ţină corăbiile pe loc.

Cînd auzi Cortés toate astea, îi adună pe Ordaz şi Francisco Verdugo şi pe toţi soldaţii şi locuitorii din Trinidad care i s-au părut lui a-i fi duşmani şi ar asculta de porunca lui Velázquez, şi le vorbi cu atîta dulceaţă şi le făcu atîtea făgăduieli că trecură cu toţii de partea lui, iar Diego de Ordaz îl chemă îndată pe alcaldele Francisco Verdugo şi îl sfătui să nu scoată o vorbă despre această întorsătură şi să se ţină deoparte. Cortés, după spusele lui, nu se schimbase de fel, rămînînd un slujitor credincios al guvernatorului. Dimpotrivă, dacă Velázquez îl învinuieşte cu ceva pe Cortés, doar ca să-i ia comanda, nu trebuie să uite că acesta are mulţi prieteni, cavaleri de vază, nemulţumiţi de Velázquez că nu le-a dat indieni buni spre folosinţă. Mai mult decît atît, a încheiat el, Cortés are soldaţi mulţi, este plin de îndrăzneală şi ar putea stîrni tulburări în oraş sau, mai rău, soldaţii lui s-ar apuca de jaf şi prădăciuni ori alte grozăvii.

Lucrurile se opriră deci aici, fără alte urmări, iar unul din trimişii lui Velázquez, Pedro Laso de la Vega pe numele său, veni cu noi şi cu celălalt îi trimise Cortés o scrisoare plină de iubire lui Diego Velázquez, în care

se minuna că luminăţia-sa putuse lua aşa o hotărîre şi spunea că singura lui dorinţă era să fie în slujba lui Dumnezeu, a Majestăţii Sale şi a lui, Velázquez, ca reprezentant al regelui. Îl ruga să nu se mai ia după rudele sale şi să-şi schimbe hotărîrea şi nici după un moşneag nebun ca Juan Millán. Le mai scrise tuturor prietenilor ce-i avea şi lui Duero şi socotitorului, tovarăşii lui.

Cortés le porunci apoi soldaţilor să-şi pregătească armele, fierarilor din oraş să facă iute coifuri şi arbaletierilor să golească toate depozitele şi să facă săgeţi cît mai multe. Chemă apoi doi fierari şi îi îndemnă să vină cu noi, ceea ce ei au şi făcut. Am stat în oraşul acela zece zile şi acum îl voi lăsa ca să spun cum am pornit spre La Habana.

Ţăran semănînd porumb

Capitolul XXIII

CUM S-A ÎMBARCAT COMANDANTUL HERNANDO CORTÉS CU TOȚI SOLDAȚII LUI CA SĂ MEARGĂ DE-A LUNGUL COASTEI DE MIAZĂZI SPRE LA HABANA ȘI A TRIMIS TOT ÎNSPRE ACOLO PRIN MIAZĂNOAPTE O CORABIE ȘI CE S-A MAI ÎNTÎMPLAT.

Cînd Cortés a văzut că nu mai aveam de ce să ădăstăm în Trinidad, a poruncit tuturor cavalerilor și soldaților ce se adunaseră acolo ca să-l urmeze, fie să se îmbarce cu el pe corăbiile aflate în port pe coasta de miazăzi sau, acelora care vor să meargă pe uscat, printre care eram și eu, să se ducă pînă la Habana cu Pedro de Alvarado, ce mai avea de luat niște soldați de pe moșii. Cortés l-a mai trimis pe un hidalgo, pe nume Juan de Escalante și îi era prieten de aproape, cu o corabie de-a lungul coastei de miazănoapte și a poruncit să fie luați caii pe uscat. După ce s-au îndeplinit toate acestea, el s-a îmbarcat pe nava-comandant și a pornit cu toată flota spre La Habana. Se pare totuși că, fiind pe timp de noapte, corăbiile din flotă nu au văzut nava-comandant și au plecat fără el.

Noi am ajuns pe uscat la Habana cu Pedro de Alvarado și corabia cu care plecase Juan de Escalante prin miazănoapte ajunsese înaintea noastră, ca și toți caii ce veniseră tot pe uscat. Dar Cortés nu sosise și nimeni nu știa de ce. Trecură cinci zile fără vești despre corabie și începurăm să ne temem că s-a pierdut în Jardines, aproape de Isla de Pinos, la vreo zece-douăsprezece leghe de Habana, unde

sînt limbi de nisip. Ne-am înțeles ca trei corăbii mai mici să pornească pe urmele lui și alte două zile trecură cu pregătirea corăbiilor și cu tîrguieli despre cine să meargă, iar de Cortés nici o veste. Între noi începură vorbe și zîzanii, anume pe cine să punem comandant pînă avem vești despre Cortés. Cel mai mult se amestecă aici Diego de Ordaz, majordomul lui Velázquez, pe care-l trimisese tocmai să vegheze ca să nu se ivească vreo răscoală în rîndurile flotei.

Să ne întoarcem la Cortés. Așa cum am spus, el se îmbarcase pe corabia cea mai mare, care se pare că s-a împotmolit pe o limbă de nisip, aproape de Isla de Pinos sau Jardines, unde a rămas înfiptă și n-a mai putut fi cu nici un chip desprinsă. Cortés a poruncit atunci să fie scoasă toată încărcătura de la bord, căci țărmul era aproape și o puteau căra, iar cînd corabia s-a desprins și a început să plutească, au dus-o la apă adîncă și au încărcat-o din nou, după care au pornit din nou spre La Habana.

Cei mai mulți dintre noi, cavalerii și soldații care îl așteptam, tare ne-am veselit la sosirea lui ; doar unii nu, cei ce pofteau să fie numiți în locul lui, fiindcă astfel înceta jocul de-a comandantul, cu care se îndeletniciseră.

După ce l-am condus pe Cortés la casa lui Pedro Barba, unde era găzduit, și care era reprezentantul lui Velázquez în acel oraș, el a poruncit să i se înalțe stindardele în fața casei și să se facă aceeași proclamație ca mai înainte.

Din La Habana au sosit Francisco de Montejo, un hidalgo pe care am să-l pomenesc adeseori de acum înainte, căci, după cucerirea Mexicului, a devenit comandant și guvernator al Yucatanului, apoi Diego de Soto, din Toro, care a fost majordomul lui Cortés în Mexic, și un anume Angulo, și Garcicaro și Sebastian Rodríguez și unul

Pacheco, şi Fulano Gutiérrez, şi Rojas (nu Rojas Bogatul) şi un băieţandru ce-şi spunea Santa Clara şi fraţii Martínez del Freginal şi Juan de Nájera (nu surdul care juca *pelota* * în Mexic). Toţi erau bărbaţi de vază, iar pe lîngă ei mai erau şi alţi soldaţi al căror nume nu mi-l amintesc. Cînd Cortés îi văzu pe toţi aceştia strînşi împreună, tare se veseli şi trimise de îndată o corabie spre Capul Guaniguanico, unde era un sat de indieni care făceau pîine de *cazabe* şi aveau mulţi porci, ca să aducă de acolo carne de porc sărată. Moşia era a lui Diego Velázquez, drept care, fiind Diego de Ordaz şeful casei lui Velázquez, Cortés l-a numit pe el căpitan al corabiei. În afară de asta l-a trimis şi ca să scape de el, căci aflase că Ordaz nu prea se arătase în favoarea lui în timpul certurilor despre cine va fi căpitan, atunci cînd nava-comandant se împotmolise la Isla de Pinos, aşa că îi porunci acestuia să rămînă în portul Guaniguanico după ce va fi suit la bord proviziile, pînă la sosirea celeilalte corăbii ce o luase de-a lungul coastei de miazănoapte. Atunci, doar de nu va trimite după ei indieni cu o canoe ca să le dea de ştire, cele două corăbii vor naviga împreună către Cozumel.

Să ne întoarcem la Francisco de Montejo şi la ceilalţi locuitori ai Habanei, care au pus deoparte mari provizii de pîine de *cazabe* şi porc sărat, singurele ce se găseau pe acolo, iar Cortés a poruncit ca toată artileria, adică zece tunuri de bronz şi ceva bombarde, să fie aduse la mal şi încredinţate unui artilerist pe nume Mesa şi unui levantin, Arbengo, şi unuia Juan Catalán, ca să le pregătească şi să le încerce, iar ghiulelele şi pulberea să fie la îndemînă şi le dădu vin şi oţet ca să le cureţe şi mai

* Joc cu o minge elastică, practicat în Peninsula Iberică şi sudul Franţei (N. tr.)

trimise pe unul Bartolomé de Usagre să-i ajute. A mai poruncit ca resorturile, corzile şi magaziile arbaletelor să fie încercate şi să se tragă la ţintă cu ele, ca să vadă la ce distanţă băteau. Cum era mult bumbac prin părţile acelea, ne-am făcut paveze bine căptuşite, căci sînt bune printre indieni, care aruncă puzderie de suliţe, săgeţi, lăncii şi pietre precum grindina.

Aici în La Habana a început Cortés să aibă o curte în juru-i şi să se poarte ca un mare senior. Primul valet pe care l-a angajat a fost unul Guzmán, care la scurtă vreme a răposat sau l-au ucis indienii — acesta nu era majordomul lui Cristóbal de Guzmán care l-a prins ostatic pe Guatemuz * în războiul Mexicului. Ca şambelan îl numi pe Rodrigo Rangel, iar majordom pe Juan de Cáceres, ce după cucerirea Mexicului a ajuns bogătaş.

După ce se termină cu toate astea, Cortés ne porunci să ne îmbarcăm şi caii să fie împărţiţi pe corăbii. Se făcură rasteluri de iesle şi li se puse mult porumb şi fîn **.

De Juan Sedeño începu să se spună că era omul cel mai bogat din toată flota, fiindcă avea corabia lui şi iapa şi a adus cu el un negru şi o provizie de pîine de *cazabe* şi porc sărat. Pe vremea aceea caii şi negrii făceau cît greutatea lor în aur, iar noi nu aveam cai pentru că nu se găseau de cumpărat.

---

* Guatimozín sau Cuauhtemoc, ultimul împărat al aztecilor (1495?—1525). Cu toată rezistenţa sa eroică în timpul asediului Mexicului, a fost înfrînt şi făcut prizonier. Fiind torturat ca să mărturisească locul unde fusese ascuns tezaurul imperial (1522), a suportat supliciul focului cu o incredibilă demnitate. După trei ani a murit strangulat la porunca lui Cortés. (N. tr.)

** Urmează o lungă enumerare a cailor, împreună cu însuşirile fiecăruia. Ultimul pe care-l pomeneşte, o iapă murgă, aparţinînd lui Juan Sedeño din Habana, a fătat pe corabie. (N. tr.)

CUM TRIMISE DIEGO VELÁZQUEZ UN SLUJITOR DE-AL SĂU, PE NUME GASPAR DE GARNICO, CU PORUNCI ŞI ÎMPUTERNICIRI CA, ORICE AR FI, SĂ-L PRINDĂ PE CORTÉS ŞI SĂ I SE IA COMANDA FLOTEI ŞI CE S-A FĂCUT CU ASTA

Ca să se înţeleagă bine cele ce am de spus, trebuie să mă întorc la Diego Velázquez. Cînd acesta află că reprezentantul şi cumnatul său din Trinidad, Francisco Verdugo, se împotrivise să-i ia lui Cortés comanda flotei, iar el şi cu Diego de Ordaz îl ajutaseră să plece, se tăvăli pe jos de furie şi îşi învinui secretarul Andrés de Duero şi trezorierul Amador de Lares că l-au trădat, înţelegîndu-se cu el, iar pe Cortés că l-a înfruntat. Se hotărî prin urmare să trimită la Habana un slujitor de-al lui cu porunci pentru Pedro Barba, reprezentantul lui de acolo, şi alte răvaşe pentru toate neamurile lui care locuiau în acel oraş al lui Diego de Ordaz şi Juan Velázquez de León, care-i erau vasali şi prieteni, rugîndu-se de ei să nu lase flota să plece, să-l prindă de îndată pe Cortés şi să-l trimită la Santiago de Cuba sub pază bună.

Îndată ce Garnica — aceasta era numele solului — ajunse la Habana, se ştiu de ce venise, căci prin el află Cortés ce făcea Velázquez şi iată cum : se pare că un călugăr din ordinul Merced, ce se dădea drept slujitor al lui Velázquez şi care se găsea atunci cu el, îi scrise

altui călugăr din același ordin, Fray Bartolomé de Olmedo, care era cu noi, iar în scrisoare strecură și o înștiințare de la cei doi tovarăși ai lui Cortés, Andrés de Duero și trezorierul, despre ce se întîmpla.

Cum Cortés îl trimise pe Diego de Ordaz cu o corabie după provizii, nimeni nu-i mai putea sta împotrivă, afară de Juan Velázquez de León. Cortés îi vorbi de îndată și îl atrase cu ușurință de partea sa, căci se certase cu ruda lui sus-pusă care nu-i dăduse indieni buni de muncă. Dintre toți cei cărora le scrisese guvernatorul, nimeni nu-l mai sprijinea acum. Toată lumea era pentru Cortés, îndeosebi Pedro Barba ; cît despre noi ceilalți, eram gata să ne dăm viața pentru comandantul nostru. Prin urmare, în timp ce la Trinidad poruncile lui Velázquez au fost trecute sub tăcere, aici la Habana nu le-a mai băgat nimeni în seamă. Pedro Barba îi trimise un răvaș guvernatorului cu același sol spunîndu-i că nu îndrăznise să-l prindă pe Cortés, care, iubit cum era de soldați, ar fi fost în stare să jefuiască și să prade orașul și să ducă toți locuitorii cu dînsul. Pedro Barba mai spuse că, din cîte văzuse, Cortés îi era credincios slujitor și nu ar cuteza a fi altcum. În același timp, Cortés îi scrise lui Velázquez cu cuvintele acelea mieroase și meșteșugite la care se pricepea foarte, dîndu-i de știri că va înălța pînzele a doua zi și că rămîne slujitorul său credincios.

Capitolul XXV

CUM A ÎNĂLȚAT CORTÉS PÎNZELE ȘI A PORNIT CU TOȚI AI LUI, CAVALERI ȘI SOLDAȚI, PÎNĂ ÎN INSULA COZUMEL ȘI CE S-A ÎNTÎMPLAT ACOLO

Nu ne-am trecut în revistă forțele pînă am ajuns în insula Cozumel. Cortés poruncise doar să fie suiți caii la bord și îl trimisese pe Pedro de Alvarado de-a lungul coastei de miazănoapte cu corabia *San Sebastián,* al cărei pilot trebuia să-l aștepte la Capul San Antonio, unde urmau să se adune toate corăbiile și să se ducă împreună la Cozumel. Îi mai trimise un mesager și lui Diego de Ordaz, care plecase tot spre miazănoapte după provizii, în care îi spunea același lucru.

În ziua de zece februarie una mie cinci sute și nouăsprezece, după ce s-a slujit liturghia, am pornit de-a lungul coastei de miazăzi cu nouă corăbii, precum și cavalerii și soldații pomeniți. Cu celelalte două ce o luaseră de-a lungul coastei de miazănoapte aveam acuma unsprezece corăbii cu totul. Pe una dintre ele se afla Pedro de Alvarado cu șaptezeci de soldați, între care și eu.

Pilotul corăbiei noastre, Camacho, nu ținu seamă de poruncile lui Cortés, așa că am ajuns la Cozumel, corabia urmîndu-și cursul ei, cu două zile înaintea lui Cortés și am ancorat în portul de care am mai vorbit cînd cu expediția lui Grijalva. Cortés încă nu apăruse cu flota și

asta din pricină că o corabie, sub comanda lui Francisco de Morla, își pierduse timona în timpul unei furtuni și trebuiseră să-i dea alta de la corăbiile care erau cu Cortés, după care veniseră cu toții împreună.

Cînd am ajuns noi cu Pedro de Alvarado, am coborît la țărm în satul Cozumel cu toții cîți eram și nu am găsit nici un indian acolo, căci o șterseseră și prin urmare ne-a poruncit să mergem în alt sat, cam la o leghe de acolo, ai cărui locuitori tot astfel se speriaseră și fugiseră, lăsîndu-și însă tot avutul, adică găini și altele. Alvarado porunci să luăm cu noi cam patruzeci de zburătoare. Într-un sanctuar găsirăm un fel de odăjdii vechi, ca niște mantii și cîteva sipetele în care erau găteli ca diademele, idoli, mărgele și pandative din aur slab ; acolo prinserăm trei indieni, doi bărbați și o muiere și ne întoarserăm în satul unde am debarcat.

Asupra acestora veni și Cortés cu toate corăbiile și cel dintîi lucru pe care l-a făcut, după ce-a coborît la mal, a fost să-l pună în lanțuri pe Camacho, pilotul ce nu l-a așteptat în largul mării. Iar cînd văzu satul părăsit de locuitori și află că Pedro de Alvarado se dusese în alt sat de unde luase găini și odăjdii și alte lucruri de mică valoare din sanctuar, precum și aurul, care era pe jumătate cupru, tare se mînie pe căpitan și îl certă spunîndu-i că în veci nu vor fi pacificate ținuturile acelea, dacă locuitorii vor fi prădați neîncetat. Porunci apoi să fie aduși cei doi indieni și cu muierea pe care îi prinseserăm și le vorbi cu ajutorul indianului Melchorejo, adus cu noi de la Capul Cotoche, ce știa bine limba lor, căci celălalt, Julianillo, murise — și le spuse să meargă să-i aducă pe *caciques* și ceilalți indieni din sat, că n-au a se teme de nimica. Cortés mai porunci să li se înapoieze aurul, odăjdiile și celelalte și pentru găini, ce de acum le mîn-

caserăm, să li se dea mărgele şi nişte clopoţei, iar fiecăruia dintre indieni cîte o cămaşă castiliană. Prin urmare se duseră după căpetenia satului şi a doua zi veni acesta cu toţi oamenii săi, bărbaţi, muieri, copii, ce s-au amestecat cu noi de parcă ne ştiuserăm de-o veşnicie, iar Cortés porunci să nu fie vătămaţi în vreun fel.

Aici pe insulă începu Cortés să dea poruncile lui straşnice, iar Cel-de-Sus îl veghea în toate cele, îndeosebi la pacificarea locuitorilor şi aşezărilor de prin acele locuri, aşa cum vom vedea.

Păstrarea recoltei

Capitolul XXVI

CUM CORTÉS A TRECUT ÎN REVISTĂ ÎNTREAGA ARMATĂ ŞI CE S-A MAI ÎNTÎMPLAT

După ce am rămas trei zile în Cozumel, Cortés a poruncit să se treacă în revistă întreaga armată, ca să vadă cîţi eram şi află astfel că eram cinci sute şi opt, fără a socoti căpitanii, piloţii şi marinarii, care împreună făceau şi ei o sută, şi aveam şaptesprezece cai şi iepe iuţi, bune de fugă ; şi unsprezece corăbii mari şi mici şi una era un fel de brigantină, adusă plină cu provizii de unul Gines Nortes. Aveam treizeci şi doi de arbaletieri şi treisprezece muschetari *, că aşa se numeau pe vremea aceea ; şi zece tunuri de bronz şi patru bombarde şi multă pulbere, gloanţe şi ghiulele. Numărul arbaletierilor nu mi-l amintesc tocmai bine, dar nu are importanţă în povestirea noastră. După ce s-a sfîrşit trecerea în revistă, Cortés porunci lui Mesa, artileristul, unuia Bartolomé de Usagre şi lui Arbenga şi unui catalan, cu toţii artilerişti, să cureţe şi să rînduiască totul, iar armele, ghiulelele, gloanţele şi pulberea să fie gata de folosinţă. Căpitan de artilerie îl numi pe unul Francisco de Orozco, ce luptase în Italia. Totodată, puse să fie chemaţi doi arbaletieri, pe numele lor Juan Benítez şi Pedro de Guzmán, Arcaşul, pricepuţi

* Aici cuvîntul „muşchetar" desemnează orice soldat care mînuieşte o muschetă.

în îndreptarea arbaletelor şi le porunci să vază ca acestea să aibă cu toatele cîte două sau trei resorturi şi tot atîtea corzi şi avancorzi şi magaziile să fie mereu încărcate ; şi să aibă perii şi vergele pentru curăţat ; şi să tragă toată lumea la ţintă şi caii să fie bine îngrijiţi. Nu ştiu de ce prăpădesc atîta cerneală cu pregătirile astea, căci Cortés cu adevărat se îngrijea de toate.

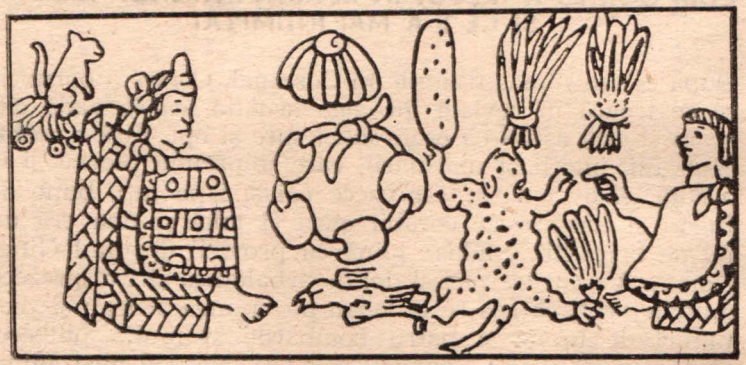

Predarea tributului

Capitolul XXVII

CUM AFLĂ CORTÉS DE DOI SPANIOLI CE CĂZUSERĂ ÎN PUTEREA INDIENILOR LA CAPUL COTOCHE ŞI CE SE FĂCU PENTRU ASTA

În strădania sa fără preget, Cortés trimise după mine şi după un basc pe nume Martín Ramos, ca să ne întrebe ce credeam despre strigătele scoase de indienii de la Campeche cînd ne-am dus cu Francisco Hernández de Córdoba : „Castilan, Castilan !" şi despre care am pomenit în capitolul cu această expediţie. I-am mai descris atunci încă o dată întîmplarea, aşa cum o văzuserăm şi auziserăm. Cortés ne mărturisi că se gîndise îndelung la ea, şi se întrebase dacă nu sînt cumva spanioli prin părţile acelea. „Cred că ar fi bine, spuse el, să întrebăm căpeteniile din Cozumel dacă au habar de aşa ceva".

Aşa că, prin Melchorejo, indianul de la Capul Cotoche, care pricepea ceva castiliană şi ştia graiul din Cozumel, toate căpeteniile au fost întrebate şi cu toţii au răspuns că au cunoscut spanioli, pe care i-au descris. Au spus că nişte *caciques* care stăteau la două zile de mers de la ţărm îi aveau ca sclavi, iar la Cozumel numai cu două zile în urmă vorbiseră despre ei doi neguţători indieni. Ne-am veselit tare aflînd veştile acestea, iar Cortés le-a spus căpeteniilor că trebuie de îndată să-i cheme prin răvaşe, ce se numesc pe limba lor *amales*. Le dărui apoi căpeteniilor şi indienilor care s-au dus cu scrisorile cămăşi

de Castilia, și le vorbi cu mult meșteșug, spunînd că la întoarcere vor căpăta de la el și mărgele. *Cacique* îl sfătui pe Cortés, să le trimită alte daruri spre răscumpărare stăpînilor lor, care îi țineau sclavi, ca aceștia să-i lase să plece, și așa a făcut, dîndu-le solilor tot felul de mărgele. Apoi a poruncit să fie pregătite două corăbii mai mici, dintre care una doar ceva mai mare ca o brigantină, cu douăzeci de arbaletieri și mușchetari sub comanda lui Diego de Ordaz, care să plece la Capul Cotoche, unde corabia cea mai mare să stea și să aștepte opt zile, destul ca s-ajungă răvașele și să sosească răspuns. Cînd răspunsul va fi sosit, corabia mică se va întoarce grabnic la Cortés cu știrea ; capul Cotoche e doar la patru leghe de unde ne aflam și chiar se zărea de acolo.

În răvaș se spunea : „Prea nobili domni și frați ai noștri ! Am aflat aici la Cozumel că sînteți prinși și vă aflați în puterea unui *cacique* și vă fac rugăciunea să veniți de îndată încoace la Cozumel, căci pentru aceasta v-am trimis o corabie cu soldați, de veți avea nevoie de ei, și daruri de răscumpărare ca să le dați indienilor cu care stați. Corabia stă și vă așteaptă opt zile. Veniți cu mare grabă și veți fi întîmpinați cu multă milă și bunăvoință. Eu sînt pe insula aceasta cu cinci sute de soldați și unsprezece corăbii și mă voi duce, cu voia Celui-de-Sus, către un loc pe nume Tabasco sau Potonchan."

Cele două corăbii fură grabnic trimise cu neguțătorii indieni din Cozumel și cu răvașele ce le duceau și în trei ceasuri trecură strîmtoarea și coborîră la țărm solii cu răvașele și cu răscumpărarea și după două zile le dădură unui spaniol pe nume Jerónimo de Aguilar, care atunci știurăm că se cheamă așa. După ce citi răvașul și primi răscumpărarea de la noi, se duse la stăpînul său *cacique* să-i dea drumul și acesta îl lăsă să meargă unde poftește.

Şi se duse Aguilar la tovarăşul său, pe nume Gonzalo Guerrero, ce stătea într-un sat la cinci leghe de acolo, şi cum citi şi acesta scrisoarea, grăi : „Frate Aguilar, sînt aici cu muierea mea şi am trei prunci şi oamenii mă ţin de *cacique* şi de căpitan pe timp de război. Du-te cu Domnul, căci faţa mi-e brăzdată de tatuaje şi urechile mi-s şi ele găurite. Ce vor spune spaniolii noştri de mă vor vedea aşa ? Şi uite ce mîndri prunci am ? Dă-mi, rogu-te, nişte mărgele din cele verzi ce ai adus şi le voi spune că mi le-au trimis fraţii mei de la mine de acasă". Iar muierea indiancă a lui Gonzalo începu să se răstească la Aguilar pe limba ei : „Ce caută sclavul ăsta să-mi ia bărbatul ? Piei de aici şi lasă-ne cu trăncăneala ta !"

Dar Aguilar grăi din nou către Gonzalo şi-i spuse ca să nu uite că-i creştin şi sufletul i se va mistui în iad de dragul unei indience, iar dacă face asta pentru muiere şi prunci, n-are decît să-i ia cu el. Dar nici vorbele şi nici ameninţările nu l-au putut clinti pe Gonzalo, care se pare că era marinar, de fel din Palos.

Cînd Jerónimo de Aguilar văzu că Gonzalo nu vine, în mare grabă se duse cu cei doi soli indieni la locul unde îi aştepta corabia, dar cînd ajunse acolo corabia plecase. Cele opt zile cît avusese Ordaz porunca să aştepte trecuseră şi după ce mai stătuse încă o zi se întorsese la Cozumel fără ştiri despre prinşii spanioli. Văzînd Aguilar că nu mai e corabia, se întoarse plin de jale la stăpînul lui, în satul unde stătuse pînă atunci.

Voi lăsa acestea şi voi spune ce s-a întîmplat cînd Ordaz se întoarse fără spanioli, fără ştiri despre ei sau despre solii indieni. Cortés se mînie peste măsură şi îl ceartă cu vorbe aspre pe Ordaz, zicîndu-i că se aştepta la

mai mult de la el, nu să se întoarcă fără spanioli sau măcar o ştire de la ei, căci cu siguranţă se aflau prin acele locuri.

Acum se întîmplă că nişte marinari, de felul lor din Gibraleón, porecliţi Ţepoşii, furaseră nişte porc sărat de la un soldat, Berrio, şi nu mai voiau să i-l dea îndărăt. Berrio i se plînse lui Cortés, iar marinarii, cînd au fost puşi să jure, au jurat strîmb, dar la cercetare se descoperi furtul şi cum toţi şapte împărţiseră carnea între ei. In ciuda rugăminţilor făcute de căpitanii lor, Cortés porunci să fie cu toţii biciuiţi.

Voi povesti acum ceva despre şederea noastră pe insula Cozumel, unde veneau tot timpul în pelerinaj indieni din satele din jurul Capului Cotoche şi alte părţi ale Yucatanului. Se zvonea că aici, la Cozumel, erau ţinuţi într-un sanctuar nişte idoli cu chipuri grozav de cumplite, la care în acel timp al anului era obiceiul să se aducă sacrificii. Într-o dimineaţă, curtea sanctuarului se umplu cu puzderie de indieni şi de indience de-ale lor, ce ardeau o răşină cum e tămîia noastră. Apoi un indian bătrîn înfăşurat într-o mantie lungă, ce era preotul acelor idoli, sau *papa* — căci aşa se cheamă ei în Noua Spanie — se sui pe trepte pînă în vîrful sanctuarului şi începu să le predice. Cortés şi noi toţi stăteam să aflăm la ce ţintea vorba lui otrăvită. Cortés îl întrebă pe Melchorejo, care le înţelegea bine limba, ce grăia moşneagul acela indian, iar Melchorejo ne răspunse că vorbea de lucruri negre şi diavoleşti. Atunci Cortés trimise după *caciques* şi toate căpeteniile, ba chiar după *papa* şi le spuse cît se pricepu el de bine, prin tălmaciul nostru, că dacă vor să se aibă cu noi ca fraţii să-şi azvîrle idolii de acolo, că erau lucrul diavolului, duceau în păcat, iar sufletele lor se vor mistui în fundul iadului. Le mai glăsui despre lucruri sfinte şi

bune, spunîndu-le să aşeze acolo chipul Sfintei Fecioare, pe care li-l dărui, şi o cruce, care îi vor ajuta în orice împrejurare, le vor aduce recolte bune şi le vor scăpa sufletele de la pieire. Îi mai învăţă şi alte lucruri despre sfînta noastră credinţă, în vorbe bine simţite.

Papas şi *caciques* răspunseră că strămoşii lor se închinau la zeii aceia fiindcă erau buni şi că ei nu îndrăzneau să facă în alt chip. Au mai spus că de-i vom arunca vom vedea ce grozăvii se vor abate asupra capului nostru şi vom pieri în fundul mării. Cortés ne porunci să stricăm idolii şi să-i rostogolim pe trepte în jos, ceea ce noi am făcut. După aceasta trimise după nişte var, ce se găsea din belşug pe acolo şi după nişte zidari de-ai indienilor, după care puse să se ridice un prea frumos altar, unde aşezarăm chipul Preacuratei. A mai poruncit ca doi dintre tîmplarii noştri, Alonso Yáñez şi Alvaro López, să întocmească o cruce din nişte bîrne ce se aflau pe acolo. Aceasta a fost aşezată într-un fel de capelă de lîngă altar, iar apoi preotul nostru Juan Díaz a ţinut slujba liturghiei. Între timp *cacique*, *papa* şi indienii ceilalţi ne vegheau cu multă osîrdie.

În această insulă Cozumel, pe *caciques* îi cheamă *calachiones*, aşa cum am mai spus şi la Potonchan. Dar să-i lăsăm aici şi să trecem mai departe. unde vă voi spune cum ne-am îmbarcat.

Capitolul XXVIII

CUM CORTÉS A ÎMPĂRŢIT CORĂBIILE ŞI I-A NUMIT PE CĂPITANII LOR ŞI LE-A DAT PORUNCI PILOŢILOR ŞI DESPRE SEMNALELE PE TIMP DE NOAPTE ŞI ALTELE CE NI S-AU MAI ÎNTÎMPLAT

După ce i-a numit pe căpitani, pe piloţi şi le-a dat porunci ce să facă şi le-a mai zis despre semnalele cu fanarul pe timp de noapte, Cortés şi-a luat rămas bun de la *caciques* şi *papas*, le-a încredinţat chipul Preacuratei şi crucea, spunîndu-le să le ţină cu grijă şi împodobite şi vor vedea ce mîngîiere vor avea. Indienii făgăduiră să-l asculte. Aduseră apoi patru găini şi două vase cu miere şi se îmbrăţişară cu toţii.

Ne-am suit apoi pe corăbii şi am pornit într-o zi de martie a anului una mie cinci sute şi nouăsprezece ca să ne urmăm drumul nostru. Tot în acea zi, pe la ceasurile zece se auziră strigăte de pe o corabie şi se traseră focuri, ca noi toţi ceilalţi să auzim ce se întîmplă. Cînd Cortés văzu şi auzi acestea, se ivi la bordul navei-comandant şi zări corabia lui Juan de Escalante care se îndreptă spre Cozumel. Şi strigă Cortés spre celelalte corăbii care erau aproape : „Ce se petrece ? Ce se petrece ?“ Iar un soldat, pe nume Luís de Zaragoza, îi răspunse că se scufunda corabia lui Escalante cu toată pîinea de *cazabe* aflată la bord. „Dumnezeu să ne ajute să nu suferim aşa o pierdere !“ strigă el şi-i porunci pilotului Alaminos să facă

semn către toate corăbiile că ne întoarcem la Cozumel. În aceeași zi ne-am întors în portul de unde plecaserăm și am descărcat pîinea de *cazabe* ; aici am găsit chipul Preacuratei și crucea bine îngrjite și cu tămîia care ardea dinaintea lor.

Cînd *cacique* și *papas* veniră la Cortés și-l întrebară pentru ce ne-am întors, le răspunse că una dintre corăbii lua apă și vrem s-o călăfătuim. I-a rugat apoi să vină și dînșii cu canoele și să ne ajute să cărăm pîinea la țărm, ceea ce ei au făcut. Ne-au trebui patru zile să călăfătuim corabia.

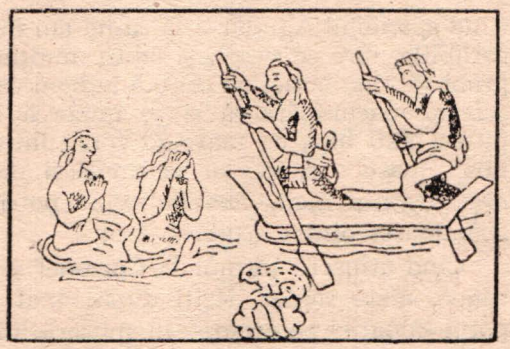

Indieni în canoe

Capitolul XXIX

CUM SPANIOLUL CE CĂZUSE ÎN MÎINILE INDIENILOR ŞI SE CHEMA JERÓNIMO DE AGUILAR AFLĂ CĂ AM AJUNS LA COZUMEL ŞI VENI LA NOI ŞI CE SE MAI ÎNTÎMPLĂ DUPĂ ACEEA

Cînd spaniolul Aguilar află că ne-am întors la Cozumel cu corăbiile, tare se veseli şi aduse mulţumiri Domnului. Se grăbi să vină la noi cu cei doi indieni care aduseseră răvaşele şi răscumpărarea şi se îmbarcă într-o canoe. Cum putea plăti bine cu mărgele verzi din răscumpărarea trimisă, luase o canoe cu şase vîslaşi indieni, care vîsleau aşa straşnic încît, neavînd vînt potrivnic, iute trecură strîmtoarea dintre insulă şi ţărm.

Cînd atinseră ţărmul la Cozumel şi se dădeau jos din canoe, nişte soldaţi ieşiţi după vînat — căci se găseau porci sălbatici pe acolo — îi spuseră lui Cortés că o canoe mare se ivise dinspre Capul Cotoche şi acostase lîngă sat. Cortés îl trimise pe Andrés de Tapia cu alţi doi soldaţi să vadă ce se petrece, căci nu se mai întîmplase să vină indieni în preajma noastră cu canoe mari fără să se teamă. Aşa că s-au dus. Îndată ce indienii ce-l aduceau pe Aguilar i-au văzut pe spanioli, s-au înfricoşat şi au vrut să se întoarcă la canoe şi s-o ia spre larg. Dar Aguilar le spuse pe limba lor să nu se teamă, că aceia sînt fraţii lui. Cînd Andrés de Tapia văzu că erau indieni, căci Aguilar

așa părea a fi și el, trimise de îndată veşti lui Cortés că au venit cu o canoe șapte indieni din Cozumel. După ce au coborît la mal, spaniolul îi spuse, într-o spaniolă bîlbîită : „Dumnezeu, Sfînta Fecioară și Sevilla". Tapia îl îmbrățișă îndată, iar alt soldat ce se găsea cu el, văzînd că era un spaniol, dădu fuga la Cortés ca să fie răsplătit pentru vestea ce-o aducea, iar noi ne veselirăm cu toții.

Tapia îl aduse în grabă pe spaniol la Cortés, dar înainte să ajungă, cîțiva soldați îl întrebară : „Unde e spaniolul ?", cu toate că era lîngă el, căci părea să fie indian pe de-a-ntregul, așa oacheș cum era și cu părul din cap ciopîrțit ca un sclav de-al indienilor. Cără o vîslă pe umăr, într-un picior încălțase o sanda scîlcită, iar cealaltă și-o legase la brîu. De pe umeri îi cădea o pelerină zdrențuită și rufoasă și în jurul brîului își înfășurase o cîrpă jegoasă ca să-și acopere părțile rușinoase. De pelerină atîrna legat ceva care se dovedi a fi o veche carte de rugăciuni.

Cînd Cortés îl văzu în halul ăsta, se înșelă și el și îl întrebă pe Tapia unde era spaniolul. Auzindu-i Aguilar întrebarea, se ghemui pe călcîie, cum fac indienii și grăi : „Eu sînt acela". Porunci atunci Cortés să i se dea o cămașă, un surtuc, nădragi, o pelerină și o pereche de sandale, căci altă îmbrăcăminte nu aveam și îl întrebă ce nume are, cum ajunsese acolo și cînd venise în acele locuri. Omul răspunse, vorbind cu mare greutate, că se numește Jerónimo de Aguilar, că vine din Ecija și îmbrăcase haină preoțească. Cu opt ani în urmă naufragiase împreună cu cincisprezece bărbați și două femei, pe cînd călătorea de la Darién spre insula Santo Domingo, unde era în judecată cu unul Enciso y Valdivia. Duceau cu ei zece mii de pesos de aur și hîrtiile pentru judecată, cînd corabia lor se izbi în Alacranes și se scufundă. El, tova-

răşii lui şi cele două femei se suiră într-o barcă a corabiei, crezînd că vor putea ajunge în Cuba sau Jamaica, dar curenţii erau prea puternici şi îi aruncară pe ţărm, unde *calachiones* de acolo şi i-au împărţit între ei şi au adus jertfă idolilor pe mulţi din tovarăşii lor. Unii s-au mai prăpădit şi de boli, iar cele două femei muriseră de curînd istovite de muncă prea multă, căci le puseseră să macine porumb. Indienii se pregăteau să-l jertfească şi pe el, dar într-o noapte se strecurase şi fugise la acel *cacique* unde a şi rămas. Singurii supravieţuitori, mai spuse, erau el şi un anume Gonzalo Guerrero, pe care se dusese să-l cheme, dar nu voise a veni.

Aguilar aduse mulţumiri Celui-de-Sus că a fost izbăvit, iar Cortés îi făgădui că va fi răsplătit pentru chinurile îndurate. Îl întrebă apoi despre ţinutul acela şi aşezările lui. Aguilar îi răspunse că, fiind în sclavie, altceva nu ştia decît că tăiase lemne, cărase apă şi săpase la porumb ; doar o singură dată făcuse un drum de patru leghe, că-l trimiseseră cu o povară în spinare şi el nu o putuse duce şi căzuse. Auzise însă că ar fi multe sate. Îl mai întrebă Cortés despre Gonzalo Guerrero şi Aguilar spuse că avea o muiere indiancă şi trei prunci, că avea faţa brăzdată de tatuaje şi găuri în urechi şi în buza de jos şi era marinar din Palos, iar indienii îl ştiau de om viteaz. Mai zise Aguilar cum, cu un an şi jumătate în urmă, un căpitan şi trei corăbii fuseseră la Capul Cotoche — se pare că fusese expediţia noastră condusă de Francisco Hernández de Córdoba — şi indienii îl atacaseră, asmuţiţi chiar de acest Guerrero. Şi el se aflase acolo cu un *cacique* dintr-un sat mai mare, pe care eu l-am pomenit în relatarea despre expediţie. Cînd Cortés a auzit aceasta, a zis : „Trebuie să-l prindem, căci numai rău vom avea de la dînsul".

Cînd căpeteniile din Cozumel ştiură că Aguilar vorbeşte pe limba lor, îl ospătară din belşug şi el le spuse să aibă umilinţă şi respect pentru chipul Preasfintei Fecioare şi pentru cruce, căci numai bine li se va întîmpla. La sfatul lui Aguilar, căpeteniile îi cerură lui Cortés o carte de bunăvoinţă, precum că, dacă vor mai veni spanioli, să se poarte cu ei cu blîndeţe şi să nu-i vatăme. Cortés le dădu carte şi după ce ne luarăm rămas bun, o pornirăm spre rîul Grijalva.

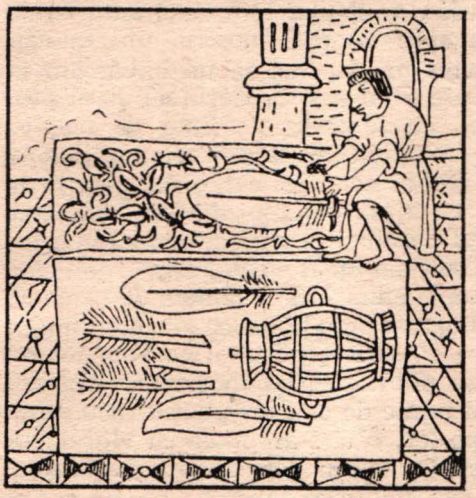

Ţesător de pene

Capitolul XXX

CUM NE-AM ÎMBARCAT DIN NOU ŞI AM PORNIT SPRE RIO DE GRIJALVA ŞI CE NI S-A ÎNTÎMPLAT PE DRUM

În patru ale lunii martie, anul una mie cinci sute nouăsprezece, avînd acum spre norocul nostru un tălmaci bun şi credincios, Cortés ne porunci să ne îmbarcăm în aceeaşi ordine ca înainte de a sosi la Cozumel şi să păstrăm aceleaşi rînduieli cu fanarele pe timp de noapte. Am pornit pe o vreme bună pînă pe la căderea nopţii, cînd un vînt năpraznic ne izbi şi ne risipi corăbiile, gata să le azvîrle pe ţărm. Dar, cu ajutorul Celui-de-Sus, vîntul se potoli cam pe la miezul nopţii şi în zori ne-am adunat iarăşi, aproape toţi, fără corabia lui Juan Velázquez de León. Ne-am urmat calea pînă la amiază fără să dăm de urma ei, ceea ce mult ne-a tulburat, temîndu-ne că s-a împotmolit pe undeva. Cînd stătea să se înnopteze şi corabia tot nu apăruse, Cortés îi spuse pilotului Alaminos că ar fi greşit să pornim fără să ştim nimic de ea ; iar pilotul făcu semn întregii flote să stea pe loc, căci s-ar putea ca vîntul potrivnic să n-o lase ieşi din vreun golf unde o împinsese. Dar cum defel nu se ivea, pilotul îi spuse lui Cortés : „Señor, sînt sigur că s-a strecurat în vreun port sau într-un golf pe lîngă care am trecut şi de unde vîntul n-o lăsa să iasă, căci pilotul ei, Juan Alvárez Ciungul, a mai fost aici cu Francisco Hernández şi s-a întors cu Grijalva şi cunoaşte bine locurile".

Așa că ne-am hotărît să ne întoarcem cu toții îndărăt fără zăbavă și să căutăm corabia rătăcită, pe care, spre marea noastră ușurare, am găsit-o ancorată într-un golf de care ne vorbise pilotul. Rămaserăm acolo o zi și lăsarăm la apă două bărci, în care pilotul și căpitanul Francisco de Lugo coborîră la mal. Aici găsiră moșii cu lanuri de porumb și un loc unde niște indieni scoteau sare. Mai erau patru *cues* sau temple de-ale lor, cu mulți idoli înăuntru, dintre care mulți aveau chipuri de muieri. Am numit locul, prin urmare, Capul Muierilor *.

Îmi amintesc cum Aguilar povestise că satul unde fusese el sclav se găsea lîngă aceste moșii și aici cărase el în spinare bunurile stăpînului său, cînd se prăbușise din pricina grelei poveri. A mai spus că satul unde trăia Gonzalo Guerrero nu era departe și că toți au aur prin aceste locuri, dar nu cine știe ce mult, iar de vrem să ne călăuzească, el ne poate duce acolo. Cortés îi răspunse rîzînd că n-a venit pentru cîteva nimicuri, ci se află în slujba lui Dumnezeu și a regelui. Apoi îl trimise pe căpitanul Escobar, care comanda o corabie ușoară, iute și cu fundul destul de plat, potrivită pentru apă puțin adîncă, spre Boca de Términos, ca să cerceteze locul cu grijă și să vadă dacă este bun pentru o așezare și de asemenea dacă e așa mult vînat cum se spune. Dădu această poruncă la sfatul pilotului, ca restul corăbiilor să nu se oprească acolo degeaba. După ce va vedea ce e de văzut, Escobar trebuia să așeze un semn și să taie cîțiva copaci la intrarea în port, sau să scrie un răvaș și să-l pună într-un loc de unde poate fi zărit la intrarea în port, ca noi să știm că fusese pe mal, ori, în sfîrșit, după ce va cerceta portul să se așeze cu vîntul în spate, și să aștepte flota să treacă.

---

* La Punta de las Mujeres (sp.)

Escobar se duse, ajunse la Términos şi făcu ce i se spusese. Găsi acolo căţeaua de ogar pierdută cînd am fost cu Grijalva ; se îngrăşase şi avea blana lucitoare şi netedă. Cînd văzu corabia intrînd în port, căţeaua începu să dea nebuneşte din coadă, se năpusti spre soldaţi şi sări la bord. După ce cercetă totul cu grijă, Escobar ieşi din port ca să aştepte restul corăbiilor. Dar, ridicîndu-se vîntul de miazăzi, se pare că n-a putut sta pe loc şi a fost purtat departe în larg.

Dar să ne întoarcem la flota noastră : am stat la Punta de las Mujeres pînă în zorii zilei următoare, cînd am ieşit în larg ajutaţi de un vînt prielnic dinspre uscat şi am pornit către Boca de Términos. Negăsindu-l pe Escobar, Cortés a poruncit să fie coborîtă o barcă cu doisprezece arbaletieri, ca să-l caute la Boca de Términos şi să vază dacă e vreun semn de la el sau vreo scrisoare. Aceştia găsiră nişte copaci tăiaţi şi o scrisoare în care spunea că pămîntul e roditor şi plin de vînat şi povestea despre căţeaua de ogar. Pilotul Alaminos îl sfătui atunci pe Cortés să ne vedem de drum, zicînd că vîntul de miazăzi l-o fi purtat pe Escobar spre larg, dar că nu putea fi departe, navigînd cu vîntul împotrivă. Cu toată îngrijorarea sa la gîndul că i s-ar fi putut întîmpla ceva rău lui Escobar, Cortés a poruncit să se ridice pînzele şi la scurtă vreme l-am ajuns din urmă. Acesta îi dădu raportul lui Cortés şi îi spuse de ce n-a putut să ne aştepte.

Între timp am ajuns lîngă portul Potonchan şi Cortés îi porunci pilotului să lase ancora în port. Acesta se împotrivi, spunînd că portul erau rău, deoarece marea se retrage mult din pricina refluxului şi prin urmare corăbiile trebuiau ancorate la peste două leghe de ţărm. Cortés era însă tare dornic să răzbune înfrîngerile suferite de Francisco Hernández de Córdoba şi Grijalva, iar soldaţii care

luaseră parte la aceste bătălii l-au rugat să meargă şi să-i pedepsească, chiar dacă asta însemna să stăm acolo vreo două-trei zile. Dar Alaminos şi ceilalţi piloţi stăruiră să plecăm, că de nu vreo opt zile nu vom putea ieşi din pricina vîntului potrivnic, pe cînd acum, cu vîntul prielnic pe care-l aveam, am putea ajunge la Tabasco în două zile. Aşa că am pornit şi în trei zile am ajuns la Río de Grijalva sau, pe limba indienilor, rîul Tabasco, iar despre ce ni s-a întîmplat şi luptele pe care le-am purtat acolo voi povesti mai departe.

Cărăuşi

Capitolul XXXI

CUM AM AJUNS LA RIO DE GRIJALVA, SAU TABASCO PE LIMBA INDIENILOR, DESPRE LUPTELE PE CARE LE-AM PURTAT ŞI CE NI S-A MAI ÎNTÎMPLAT ACOLO

În ziua a douăsprezecea a lunii martie, anul una mie cinci sute şi nouăsprezece am ajuns cu toată flota la rîul Grijalva. Cum ştiam deja de pe vremea expediţiei lui Grijalva că vasele mari nu pot pătrunde pe cursul rîului, corăbiile mari au ancorat în largul mării. Tot ca şi atunci, toţi soldaţii au fost duşi la mal cu corăbiile mici şi cu bărcile, la Punta de los Palmares, cam la o jumătate de leghe de Tabasco. Rîul, malurile lui şi pîlcurile de manglieri erau pline de războnici indieni şi tare ne-am mirat noi cei care mai fuseserăm cu Grijalva. În afară de ei, se adunaseră în oraş încă vreo douăsprezece mii, cu toţii gata să ne atace. La vremea aceea oraşul era vestit prin împrejurimi şi alte tîrguri mai mici i se supuneau. Toţi locuitorii erau gata de luptă şi aveau armele lor obişnuite.

Pricina era că locuitorii din Potonchan, Lázaro şi alte aşezări dimprejur îi învinuiau de laşitate pe locuitorii din Tabasco pentru că îi dăduseră lui Grijalva giuvaerurile de aur de care am vorbit, şi că, de fricoşi ce sînt, nu se încumetă să ne atace, cu toate că au mai multe sate şi războinici decît vecinii lor, care ne-au atacat şi ne-au ucis cincizeci şi şase de oameni. Din pricina acestor vorbe se hotărîră să ia arma în mînă.

Cînd Cortés văzu indienii gata de luptă, îi spuse lui Aguilar tălmaciul, ce le ştia bine limba, să întrebe cîţiva indieni, care păreau a fi căpetenii şi treceau pe lîngă noi într-o canoe mare, de ce sînt aşa tulburaţi, că noi nu le dorim răul, ci vrem să le dăm din ce le-am adus ca unor fraţi şi îi rugăm să nu înceapă a se război cu noi, că tare rău le va părea. Le mai spuse şi altele despre pace. Cu toate acestea, cu cît Aguilar le vorbea mai mult, cu atît se grozăveau mai tare. Ne spuseră că ne vor măcelări dacă vrem să intrăm în oraş, căci îl întăriseră de jur împrejur cu apărători şi palisade din trunchiuri groase de copaci.

Aguilar le ceru încă o dată să şadă în pace şi să ne lase să luăm apă şi mîncare în schimbul bunurilor noastre şi spuse către *calachiones* vorbe în folosul lor şi în slujba Celui-de-Sus. Dar aceştia rămaseră neclintiţi în hotărîrea lor de a ne ucide dacă treceam de pîlcul de palmieri.

Văzînd acestea, Cortés dădu poruncă să se pregătească bărcile şi corăbiile mici şi ceru să se pună cîte trei tunuri în fiecare barcă şi împărţi în ele arbaletieri şi muşchetari. Ne-am amintit că atunci cînd am fost cu Grijalva găsiserăm o cărăruie care ducea de la palmieri spre oraş, trecînd peste nişte pîraie şi Cortés trimise trei soldaţi noaptea să vadă dacă acea cărăruie duce de-a dreptul la case şi să se întoarcă degrabă. Ei au descoperit că aşa şi era. Apoi, după ce am cercetat locul cu grijă, ne-am petrecut restul zilei să vedem cum şi în ce rînduială ne vom împărţi în bărci.

A doua zi în zori ne-am pregătit armele şi, după slujba liturghiei, Cortés îi porunci căpitanului Alonso de Ávila să ia cu el o sută de soldaţi, cu zece arbaletieri, să urmeze drumeagul de care am vorbit şi îndată ce vor auzi salvele să atace oraşul dintr-o parte, în timp ce noi vom ataca din cealaltă. Între timp, Cortés şi ceilalţi se

duseră pe rîu în sus cu bărcile și corăbiile micí. Cînd războinicii indieni care stăteau pe mal și printre manglieri văzură că ne-am pornit, ne ieșiră în întîmpinare în puzderie de canoe, încercînd să ne oprească ori de cîte ori ne pregăteam să debarcăm. Malul era ca un furnicar de indieni, înarmați pînă în dinți, suflînd din trompete și bătînd în tobe. Cînd Cortés văzu cum stau lucrurile, dădu ordin să așteptăm puțin înainte de a trage cu arbaletele, muschetele sau flintele noastre, căci ținea să aibă o justificare pentru tot ce făcea. De aceea li se mai adresă o dată, prin Aguilar, martori fiind Diego de Godoy, notarul regelui, cerîndu-le voie să acostăm și să luăm apă și vorbindu-le despre Dumnezeu și Majestatea Sa. Le mai spuse că dacă ne atacă, iar noi ca să ne apărăm vom ucide sau răni pe vreunul dintre ei, vina va cădea asupră-le. Dar ei tot ne amenințau că ne omoară dacă acostăm.

Deodată începură să arunce în noi cu săgeți și să dea semnal de atac cu tobele lor. Cu mare vitejie ne înconjurară cu canoele, aruncînd așa o ploaie de săgeți în noi că furăm nevoiți să rămînem în apă pînă la brîu. Cum era loc mlăștinos și mîlos, ne era greu să ieșim de acolo, iar indienii ne atacară în număr atît de mare, azvîrlind lăncii și roiuri de săgeți, că ne-a trebuit mult timp ca să ajungem la mal.

Pe cînd Cortés se lupta, își pierdu o sanda în mîl și nu putu s-o scoată de acolo, așa că ajunse la mal cu un picior desculț. Mai tîrziu îi găsiră sandaua și el se încălță.

Între timp noi toți, căpitani și soldați, ne abăturăm asupra indienilor strigînd „Santiago, Santiago !" și îi obligarăm să se retragă, dar nu prea departe, căci se adăpostiră pe după palisadele și apărătorile din trunchiuri de copaci ce și le ridicaseră. Dar le-am dat la o parte și am pătruns prin mica deschizătură făcută. I-am atacat din nou și i-am forțat să se retragă printr-o stradă pînă la o

piață unde își ridicaseră alte apărători. Aici ei s-au întors și ne-au întîmpinat, luptînd cu vitejie și mare îndîrjire. Tot timpul fluierau și strigau : *„Al calacheoni, al calacheoni !"* ceea ce în limba lor era îndemn să-l ucidă sau să-l prindă pe comandantul nostru.

Fiind noi astfel înconjurați, Alonso de Avila se ivi cu soldații lui care, așa cum am mai spus, veniseră pe uscat de la pîlcul de palmieri și nu reușiseră să ajungă mai repede din pricina pîraielor de traversat și a mlaștinilor. Intîrzierea lor a fost binevenită, căci și noi pierduserăm timp tîrguindu-ne cu indienii și deschizîndu-ne o trecere prin palisadele lor. Acum, cu toții împreună, îi scoaserăm din întăriturî și fură nevoiți să dea îndărăt însă, ca buni războinici ce erau, tot mai trăgeau în noi, fără să ne întoarcă spatele, cu roiuri de săgeți și țepușe cu vîrful întărit în foc, pînă au ajuns la un patio mare din care se deschideau încăperi și săli și trei sanctuare, pe care le goliseră de toate averile. Cortés ne porunci să rămînem la aceste *cues* și să nu-i mai urmărim, căci acum erau pe fugă.

Apoi Cortés a luat în stăpînire acel ținut pentru Majestatea Sa și în numele său a făcut proclamația, care s-a desfășurat astfel : și-a scos sabia și în semn de cucerire a făcut trei tăieturi în scoarța unui copac înalt ce se cheamă *ceiba* * și care se înalță în mijlocul patio-ului, și spuse că dacă este cineva care se împotrivește, va apăra dreptul regelui cu sabia și scutul. Noi toți soldații care eram de față la acest act, săvîrșit în prezența notarului regelui, strigarăm că e drept ce face și că o să-i sărim în ajutor împotriva oricărui potrivnic. Cei din partida lui

* Arbore american din familia bumbacaceelor al cărui fruct conține un fel de bumbac (se mai numește și arborele de mătase). (N. tr.)

Diego Velázquez începură să murmure *. Îmi amintesc că în această încleştare sîngeroasă au fost răniţi paisprezece de-ai noştri. Eu m-am ales cu o săgeată înfiptă în coapsă, dar rana a fost uşoară. Au murit optsprezece indieni, pe care i-am găsit zăcînd în apă, la locul unde am debarcat. În noaptea aceea am dormit acolo, în sanctuar, vegheaţi neîncetat de gărzi şi sentinele. Dar să spun ce s-a mai întîmplat.

Războinici gata de luptă

* Cortés îl ignoră pe Velázquez pentru prima dată şi se plasează direct sub protecţia regelui. (N. tr.)

Capitolul XXXII

CUM I-A TRIMIS CORTÉS PE DOI CĂPITANI, CU CÎTE O SUTĂ DE SOLDAŢI, SĂ VADĂ CUM E ŢINUTUL ACELA ŞI CE NI S-A MAI ÎNTÎMPLAT

În dimineaţa următoare, Cortés îl trimise pe Pedro de Alvarado cu o sută de soldaţi, dintre care cincisprezece arbaletieri şi muşchetari, să pătrundă cam vreo două leghe în locurile acelea şi să-l ia pe Melchorejo cu el. Cînd însă îl căutară pe tălmaci nu-l mai găsiră, căci fugise la indienii din Tabasco. În timpul nopţii îşi lăsase hainele spanioleşti şi o ştersese într-o canoe la Punta de los Palmares. Cortés s-a mîniat tare de fuga lui, temîndu-se să nu le spună indienilor lucruri spre paguba noastră. Dar să-l lăsăm şi să n-aibă parte de noroc, iar noi să ne întoarcem la povestirea noastră.

Cortés îl mai trimise şi pe căpitanul Francisco de Lugo în altă direcţie, cu o sută de soldaţi, dintre care doisprezece arbaletieri şi muşchetari, cu instrucţiuni să nu înainteze mai mult de două leghe, iar noaptea să se întoarcă şi să doarmă în tabără. Nu apucaseră să se îndepărteze mai mult de o leghe că întîlniră uriaşe armate de indieni, cu arcuri şi săgeţi, lăncii şi scuturi, tobe şi panaşe, care se năpustiră drept spre ai noştri, încercuindu-i pe toate părţile şi începură a arunca cu săgeţile ca o ploaie că nu li se puteau împotrivi şi cu ţepuşe întărite în foc şi pietre ca grindina şi a-i împunge cu spadele şi săbiile lor

cu două tăişuri. Cît luptau de înverşunat Francisco de Lugo şi soldaţii lui, n-au izbutit să-i facă a da înapoi. Cînd văzură ce se întîmplă, începură să se retragă spre tabără în ordine, trimiţînd înainte un indian din Cuba, bun alergător, să-i dea de veste lui Cortés ca să le ieşim în ajutor. Francisco de Lugo, împărţindu-şi cu grijă muşchetarii şi arbaletierii, unii să încarce şi alţii să tragă, şi trăgînd din cînd în cînd focuri răzleţe, izbuti să ţină piept mulţimii de războinici.

Lăsîndu-i în această clipă de primejdie, să ne întoarcem la Pedro de Alvarado care, după ce înaintase ceva mai mult de o leghe, ajunse la un rîu greu de trecut. Fu însă voia Domnului să-l călăuzească la înapoiere pe alt drum, aproape de locul unde lupta Francisco de Lugo. Auzind împuşcături, bubuit de tobe şi sunet de trîmbiţe, ca şi ţipetele şi fluierăturile indienilor, Alvarado înaintă în mare grabă, dar fără să rupă rîndurile, către locul de unde venea zgomotul şi îl găsi pe căpitanul Francisco de Lugo cu oamenii săi ţinînd piept duşmanilor. Cinci indieni fuseseră deja ucişi cînd şi-au unit forţele, au atacat duşmanul şi l-au făcut să dea înapoi. N-au reuşit totuşi să-i pună pe fugă, căci i-au urmărit pe oamenii noştri pînă în tabără.

Alte cete de indieni îl atacaseră pe Cortés pe cînd îi păzea pe răniţi, dar repede i-am gonit cu focuri de armă şi lovituri de spadă, care au doborît cîţiva.

Cînd Cortés află de primejdia în care se găsea Francisco de Lugo, de la indianul venit după ajutor, ne repezirăm într-acolo şi-i întîlnirăm pe cei doi căpitani la o jumătate de leghe distanţă. Doi din oamenii lui Francisco de Lugo fuseseră ucişi şi opt răniţi, iar Pedro de Alvarado avea trei răniţi. Întorcîndu-ne în tabără, i-am îngrijit pe

răniți, am îngropat morții și am pus de jur împrejur pază bună.

În această încleștare au fost uciși cincisprezece indieni și prinși trei, dintre care unul părea om de seamă. Aguilar, tălmaciul nostru, îi întrebă pe indieni cum de-au îndrăznit să ne atace și i-a prevenit că vor cădea cu toții uciși dacă mai îndrăznesc din nou. Cortés trimise apoi un indian de-al lor cu mărgele în dar, ca semn de pace pentru *caciques*. Indianul pe care l-am trimis ne spuse că Melchorejo, adus de noi de la capul Cotoche, care o ștersese în noaptea trecută la ei, îi sfătuise să ne atace și ziua și noaptea și așa ne vor bate, căci sîntem puțini la număr. Așa se vădi că aveam printre noi un dușman rău la suflet. Indianul trimis în solie de noi n-a mai venit îndărăt, dar de la ceilalți doi prizonieri Aguilar află că în ziua următoare toți *caciques* din împrejurimi vor veni înarmați pînă în dinți să ne atace, tot la sfatul lui Melchorejo, care le spusese să ne înconjoare tabăra. Voi spune mai departe ce s-a întîmplat.

Capitolul XXXIII

CUM NE-A CERUT CORTÉS SĂ FIM GATA A DOUA ZI SĂ ÎNTÎMPINĂM OȘTILE DUȘMANE ȘI SĂ SCOATEM CAII DIN CORĂBII ȘI CE NI S-A MAI ÎNTÎMPLAT ÎN BĂTĂLIA CU EI

Îndată ce Cortés a aflat că indienii se pregătesc să ne atace, a dat porunci să aducem toți caii la țărm, iar arbaletierii și mușchetarii și noi toți ceilalți soldați, pînă și răniții, să fim gata de luptă.

Cînd caii au coborît pe țărm, erau toți țepeni și se mișcau anevoie, că stătuseră mult pe corabie, dar a doua zi își reveniră. S-a mai întîmplat ceva, anume că dintre soldații cei mai tineri și mai zdraveni, vreo șase-șapte începură să se plîngă de dureri de șale, așa chinuitoare că nu se puteau ține pe picioare și trebuia să-i cărăm noi. Din ce li s-a tras n-am știut niciodată ; unii spuneau că e din pricina cămășoaielor din bumbac căptușite pe care le purtau zi și noapte, sau poate că duseseră o viață de huzur în Cuba și nu erau obișnuiți cu munca grea și cu zăduful de aici. Cortés hotărî să nu rămînă pe mal și să fie duși la corăbii.

Cei mai buni cai și călăreți au fost aleși să fie cavaleria, iar cailor li se atîrnară clopoței de hamuri. Cavalerii au primit poruncă să nu șadă locului și să străpungă cu lancea fiecare dușman doborît la pămînt, ci să îi izbească doar în față din fuga calului. Treisprezece fură cavalerii

aleşi, iar Cortés se puse în fruntea lor *. Mesa primi poruncă să-şi pregătească artileria, iar Diego de Ordaz fu numit să comande pedestraşii, muşchetarii şi arbaletierii, căci el nu era cavaler bun.

A doua zi în zori (era sărbătoarea Sfintei Fecioare, din luna martie), după liturghia slujită de fray Bartolomé de Olmedo, ne-am rînduit în spatele stegarului, Antonio de Villa Roel, bărbatul Isabelei de Ojeda, care-şi schimbă apoi numele în Villa Real şi se mai chemă şi Antonio Serrano de Cardona ; am străbătut o savană întinsă, unde se luptaseră Francisco de Lugo şi Pedro de Alvarado, loc ce se chema Sintla, după un sat din preajma oraşului Tabasco.

Pe cînd ne urmam calea, despărţiţi de Cortés şi cavalerii săi din pricina mlaştinilor prin care caii nu puteau trece, ne năpădiră toţi războinicii indieni care porniseră să ne atace tabăra. Aceasta se petrecu chiar lîngă Sintla, pe un cîmp prielnic şi dacă ei ne căutau să se războiască cu noi, la rîndul nostru ne îndreptam spre ei cu aceeaşi pricină.

Voi spune mai departe cum s-au petrecut lucrurile în acea bătălie, care merită să fie numită aşa, după cum vom vedea.

* Urmează enumerarea acestora şi a cailor ce li s-au dat fiecăruia. (N. tr.)

Capitolul XXXIV

CUM TOŢI CACIQUES DIN TABASCO ŞI ÎMPREJURIMI SE RĂZBOIRĂ CU NOI ŞI CE SE ÎNTÎMPLĂ

Am spus mai înainte cum şi în ce fel înaintam, cînd am dat peste oastea duşmană pornită în căutarea noastră. Toţi războinicii purtau mîndre creste din pene, duceau cu ei tobe şi trîmbiţe şi aveau feţele spoite cu alb, roşu şi negru : erau înarmaţi cu arcuri mari şi săgeţi, lăncii şi scuturi, săbii cu două tăişuri şi erau apăraţi de cămăşi groase din bumbac, căptuşite. Oştile erau aşa numeroase, că ocupau întreaga savană. Se năpustiră asupra noastră ca fiarele turbate şi ne înconjurară aruncînd spre noi o ploaie de săgeţi, ţepuşe şi pietre, aşa că peste şaptezeci dintre oamenii noştri căzură răniţi de la primul atac. Apoi, în lupta corp la corp, ne vătămară tare cu lăncile şi un soldat muri cu o săgeată înfiptă în ureche şi trăgeau în noi şi ne răneau neîncetat. Noi ne-am împotrivit cu muschetele şi arbaletele noastre şi i-am tăiat aprig cu săbiile, iar îndată ce le-au simţit tăişul, au început să dea înapoi, dar de unde erau la adăpost trăgeau în noi mai abitir. Mesa, cu tunul lui, ucise pe mulţi dintre ei, căci venind în cete mari, fără să se despartă, putea să tragă în ei după pofta inimii. Cu toate loviturile şi rănile primite, n-am putut nicidecum să-i punem pe fugă. Atunci i-am spus lui Diego de Ordaz : „Cred că ar trebui să ne strîngem rîndurile şi să-i atacăm puternic, căci dacă se

tem cu adevărat de tăişul săbiilor noastre, de aceea se dau cîte puţin îndărăt şi apoi aruncă în noi de la adăpost cu săgeţi, cu ţepuşele lor întărite şi pietre ca grindina". Ordaz se împotrivi, zicînd că sînt vreo trei sute de indieni pentru fiecare dintre noi şi n-am putea să ţinem piept unei asemenea mulţimi. De aceea trebuie să le îndurăm asaltul. Oricum, am hotărît să ne apropiem de ei pe cît puteam şi să-i tăiem cu săbiile, ceea ce au simţit pe pielea lor şi s-au retras în mlaştini.

În tot acest răstimp, Cortés tot nu se ivea cu cavalerii săi, şi tare ne-ar fi prins bine să-i vedem sosind, ba începurăm să ne şi temem că au păţit ceva.

Îmi amintesc că de cîte ori trăgeam cu tunul, indienii ţipau şi fluierau şi aruncau în sus cu paie şi bucăţi de pămînt ca să nu vedem paguba ce le-o făcuserăm. Sunau din trîmbiţe şi băteau în tobe, fluierau şi strigau : „Alala ! Alala !"

Chiar în clipa aceea se iviră cavalerii noştri. Oştile indiene erau aşa înnebunite de atac, încît nu i-au văzut de la început apropiindu-se din spate. Cîmpia fiind netedă, iar cavalerii pricepuţi, caii straşnic dresaţi şi buni fugari, se apropiară în goană şi îşi înfipseră lănciile în ei după bunul lor plac. Cum îi văzurăm pe călăreţi ne îndîrjirăm şi noi asupra duşmanilor, astfel încît de îndată o luară la sănătoasa. La acea vreme indienii gîndeau că un cal şi un călăreţ sînt una şi o singură fiinţă, căci nu mai văzuseră cai pînă atunci.

Savana şi cîmpul erau pline de indieni, fugind să se adăpostească în codrul des din apropiere şi în acest răstimp Cortés ne povesti că nu putuse ajunge mai curînd, din pricina unei mlaştini ce avusese de străbătut şi că, înainte de a ajunge la noi, trebuise să treacă printr-un

alt roi de războinici. Trei călăreți și cinci cai fuseseră atunci răniți.

După ce cavalerii au descălecat sub niște arbori din preajma unor case, i-am adus mulțumiri Domnului pentru izbînda deplină dobîndită. Apoi, cum era sărbătoarea Sfintei Fecioare, am dat orașului întemeiat atunci numele de Santa Maria de la Victoria, prin faptul că această mare victorie a fost cîștigată în ziua aceea. Aceasta a fost prima bătălie cîștigată sub comanda lui Cortés în Noua Spanie.

Apoi i-am bandajat pe răniți cu fîșii de pînză, că altceva nu aveam și am grijit rănile cailor cu osînza luată de la un hoit de indian, pe care l-am ciopîrțit pentru asta. Am căutat morții care zăceau răspîndiți pe cîmpie și erau peste opt sute, dintre care cei mai mulți fuseseră tăiați cu sabia, iar restul sfîrtecați de ghiulelele tunului, de muschete și arbalete. Mulți oameni gemeau, pe jumătate morți. Peste tot pe unde trecuseră cavalerii erau foarte mulți morți și răniți. Bătălia durase peste o oră ; se făcuse tîrziu și nu mîncaserăm încă nimic. Așa că ne-am întors în tabără, zdrobiți de oboseala luptei, ducînd cu noi cinci ostatici, dintre care două căpetenii. Apoi, după ce ne-am îngropat cei doi morți, unul cu gîtlejul spintecat, iar altul străpuns în ureche și am oblojit rănile celorlalți, iar cele ale cailor cu osînza indianului, am cinat, am pus strajă bună și ne-am cufundat în somn.

Capitolul XXXV

CUM TRIMISE CORTÉS DUPĂ CACIQUES DIN TOATĂ PROVINCIA ŞI CE S-A MAI ÎNTÎMPLAT ATUNCI

Am spus că am prins cinci indieni în această luptă, dintre care doi erau căpetenii. Aceştia doi stătură de vorbă cu tălmaciul care văzuse, din răspunsurile lor, că ar fi nişte soli potriviţi. Îl sfătui pe Cortés prin urmare să le dea drumul şi să-i trimită la *caciques* din oraş şi din alte locuri. Li se dădură mărgele verzi şi „diamante" albastre, iar Aguilar îi măguli cît putu şi le spuse că n-au a se teme, căci noi îi vom trata ca pe fraţi de-ai noştri, iar bătălia din urmă fusese în întregime din vina lor. Îi îndemnă să-i adune pe *caciques* din toate satele de acolo, căci noi doream să le vorbim ; şi îi certă cu blîndeţe despre alte lucruri petrecute, ca să le cîştige bunăvoinţa. Solii s-au dus fără gînduri potrivnice şi au vorbit cu *caciques* şi alte căpetenii spunîndu-le despre vrerea noastră de pace.

După ce i-au ascultat pe solii noştri, indienii s-au sfătuit între ei şi ne-au trimis îndată cincisprezece sclavi de-ai lor, zdrenţăroşi, cu feţele mînjite de noroi, care ne-au adus găini, peşte fript şi turte de porumb. Cînd se înfăţişară în faţa lui Cortés, acesta îi întîmpină cu blîndeţe, dar Aguilar îi întrebă mînios cum de-au venit în aşa hal de întinaţi, încît par mai degrabă cu gînduri de război şi nu de pace. Le spuse să se întoarcă degrabă

la *caciques* și să-i înștiințeze că dacă vor pacea pe care le-o oferim, să ne trimită oameni mai de vază, așa cum se obișnuiește și nu sclavi. Dar pînă și cu zdrențăroșii aceia ne-am purtat cum se cuvine, le-am dăruit pentru stăpînii lor mărgele albastre în semn de pace și ca să le îmblînzim simțămintele.

A doua zi sosiră treizeci de indieni, oameni de vază, înveșmîntați în pelerine dintr-o țesătură fină, și ne aduseră găini, pește, fructe și turte de porumb. Îi cerură voie lui Cortés să ardă și să îngroape trupurile celor uciși în bătălie, ca să nu putrezească sau să fie mîncați de tigri și de lei *. Li se dădu, desigur, voie, și se grăbiră să aducă mulți de-ai lor ca să-i ardă și să-i îngroape pe cei uciși după cum le era obiceiul. Cortés află de la aceștia trimiși că peste opt sute de războinici căzuseră, fără a-i număra pe cei răniți. Au mai zis că nu mai pot rămîne printre noi ca să vorbim de pace, deoarece a doua zi urmau să se adune toate căpeteniile și notabilitățile din întregul ținut ca să încheie pacea.

Cortés, plin de istețime în toate, se adresă rîzînd celor care stăteau în preajma lui : „Știți, señores, cred că de cai s-au speriat cel mai tare indienii. Ei sînt convinși, gîndesc, că doar caii și tunurile noastre au dus greul bătăliei și m-am gîndit să le întăresc credința aceasta. Haideți să aducem iapa lui Juan Sedeño, care a fătat deunăzi pe corabie și să o legăm chiar aici, lîngă noi. Să lăsăm armăsarul cel tare focos, al lui Ortiz Muzicantul, să se apropie de ea. Apoi îi vom duce pe amîndoi, dar despărțiți, către locul de unde vin *caciques*, cu grijă să nu-i vadă sau să-i audă nechezînd, pînă sosesc aici și începem să stăm de vorbă".

* Castillo se referă, probabil, la pume sau jaguari (N. tr.)

Așa am și făcut. Armăsarul și iapa fură aduși și îi lăsarăm puțin să se adulmece. Dar mai era ceva : Cortés a poruncit să încărcăm tunul cel mare de pe bord cu o ghiulea uriașă și pulbere din belșug.

Se făcuse între timp amiază și sosiră patruzeci de indieni, cu toții *caciques* și mari căpetenii, înveșmîntați în mantiile lor largi și frumoase. După ce îl salutară pe Cortés și pe noi și ne afumară pe toți cu tămîia lor, ne cerură iertare pentru purtarea lor nechibzuită și ne făgăduiră pe viitor prietenie.

Cortés le răspunse cu un aer grav, oarecum mînios, prin tălmaciul nostru. Le aminti de cîte ori le ceruse să rămînem în pace și îi învinui că au săvîrșit o crimă și că merită să fie cu toții uciși, ei și locuitorii acelor ținuturi. Apoi le împărtăși că sîntem vasalii unui mare rege și stăpîn, pe nume împăratul Don Carlos, care ne trimisese aici cu porunci să ajutăm și să acordăm favoruri acelora ce vor să intre în slujba sa. Aceasta o vom face, urmă el, dacă sufletul lor e cinstit, iar dacă nu, *tepuzques* (căci *tepuzque* se zice în limba lor la fier) vor scuipa ceva ce îi va omorî, căci ele sînt încă mîniate de fapta lor războinică. În acea clipă, dădu ordin în taină să se tragă cu tunul cel mare, care bubui ca tunetul și ghiuleaua se duse șuierînd pînă peste dealuri. Era amiază și nu se auzea un zgomot, iar *caciques* au fost de-a dreptul îngroziți să o audă. Deoarece nu mai văzuseră așa ceva, crezură că povestea lui Cortés era adevărată. Acesta le transmise prin Aguilar că n-au a se teme, căci poruncise să nu li se facă nici un rău.

Tocmai în clipa aceea aduseră armăsarul care prinsese mirosul iepei și îl legară lîngă locul unde Cortés stătea de vorbă cu *caciques*. Cum iapa fusese și ea priponită acolo, armăsarul începu să dea din copite și să necheze năvalnic, holbîndu-și ochii tot timpul spre indienii și spre

locul de unde îi venea în nări mirosul iepei. Indienii au crezut că la ei boncăluia și necheza calul și dădea din copite îngrozindu-se și mai rău. Cînd Cortés îi văzu cum erau, se ridică din scaun, se duse spre armăsar și porunci celor doi grăjdari care îl țineau să-l ducă de acolo. Apoi le spuse indienilor să nu se teamă căci îi ceruse calului să nu se înfurie, doar veniseră cu gînduri pașnice.

Între timp, sosiră cîțiva indieni cărăuși — sau *tamemes* cum li se spune acolo — cu felurite bucate pregătite din carne de găină, pește, fructe și altele ; se pare că rămăseseră în urmă și nu putuseră veni o dată cu *caciques*. Cortés stătu îndelung la sfat cu cele trei căpetenii, care făgăduiră că se vor înfățișa a doua zi cu un dar și vor discuta alte lucruri, după care plecară foarte mulțumiți. Unde îi voi lăsa acum, pînă în ziua următoare.

Capitolul XXXVI

CUM SE ARĂTARĂ TOŢI CACIQUES ŞI CALACHIONIS DE PE RÍO DE GRIJALVA ŞI ADUSERĂ UN DAR ŞI CE SE ÎNTÎMPLĂ

A doua zi, dis-de-dimineaţă, în cincisprezece ale lunii martie una mie cinci sute şi nouăsprezece, se arătară mulţi *caciques* şi alte căpetenii din Tabasco şi alte aşezări din jur, dîndu-ne tuturor semne de mare respect. Aduceau daruri din aur, care erau aşa : patru diademe, cîteva podoabe ca nişte şopîrle, două giuvaieruri în formă de căţeluşi şi mai erau cercei, cinci raţe, două chipuri de indieni, două tălpi din aur pentru sandale şi alte cîteva obiecte mici, fără cine ştie ce preţ. Nu ştiu cam cît făceau cu toatele. Au mai adus şi nişte mantii, din cele pe care le ţes ei şi le poartă, dintr-o stofă foarte aspră.

Toate acestea nu înseamnă nimic pe lîngă cele douăzeci de femei aduse în dar şi ele, printre care o admirabilă făptură ce se numi doña Marina după ce se creştină. Nu voi mai adăuga nimic despre ele, ci voi vorbi de bucuria cu care Cortés întîmpină aceste daruri. Îi luă deoparte pe *caciques* şi pe tălmaciul Aguilar şi stătură de vorbă îndelung ; le spuse cît de recunoscător era pentru tot ce-au adus şi că-i roagă ca în răstimp de două zile să-şi cheme toţi bărbaţii, muierile şi pruncii înapoi, şi asta va însemna pentru el adevărata pace. *Caciques* trimiseră de îndată vorbă tuturor locuitorilor şi aceştia se întoarseră la casele lor.

Cortés le mai ceru ceva, anume să-şi părăsească idolii şi obiceiul de a le aduce jertfe, ceea ce făgăduiră a face. Le mai înfăţişă apoi, prin Aguilar, ce înseamnă sfînta noastră credinţă, spunîndu-le că sîntem creştini şi venerăm un singur Dumnezeu. Le arătă cu pioşenie chipul Fecioarei cu pruncul în braţe şi le spuse că ne închinăm sfintei imagini a Maicii Domnului nostru. *Caciques* răspunseră că le place această *teleciguata,* care pe limba lor înseamnă mare doamnă şi au cerut-o ca s-o aibă în oraşul lor. Cortés le-o dărui şi le spuse să-i clădească un frumos altar, ceea ce au şi făcut. A doua zi le porunci tîmplarilor noştri Alonso Yáñez şi Alvaro López să cioplească o cruce înaltă.

Apoi Cortés îi întrebă de ce ne-au atacat după ce le-am propus pace de trei ori. Ne-au răspuns că deja ceruseră şi primiseră iertare pentru asta. Căpetenia spuse că fratele său, *cacique* în Champoton, îi împinsese la război şi se temuse să nu fie acuzat de laşitate, căci i se adusese deja învinuirea că nu îl atacase pe celălalt căpitan ce venise mai demult cu patru corăbii *. Mai adăugă că indianul adus de noi ca tălmaci, care fugise în noaptea aceea, îi sfătuise şi el să ne atace zi şi noapte.

Cortés le ceru să-i fie adus negreşit acest om, iar ei răspunseră că asta nu pot face, căci îndată ce văzuse cursul bătăliei schimbîndu-se împotriva lor, se făcuse nevăzut. Încercaseră să dea de el, dar în zadar. Ştiurăm atunci că l-au jertfit idolilor, după ce au văzut cît de scump i-a costat sfatul lui. Cortés îi mai întrebă de unde îşi aduc aurul şi alte giuvaieruri, iar căpeteniile arătară cu degetul spre soare-apune, spunînd „Culúa" şi „Mexic", iar cum nu ştiam atunci ce înseamnă aceste cuvinte, nu le-am dat atenţie.

---

* Juan de Grijalva (N. tr.)

Am adus apoi un alt tălmaci, Francisco, prins şi el în timpul expediţiei lui Grijalva. Acesta nu înţelegea însă deloc limba vorbită la Tabasco, ci numai cuvîntul „Culúa", care e mexican. Şi explică lui Cortés prin semne că e un loc îndepărtat şi repetă „Mexico", ceea ce n-am înţeles.

Aici întîlnirea lor luă sfîrşit pînă a doua zi, cînd am aşezat chipul Fecioarei şi crucea în altar şi ne-am închinat dinaintea lor. Fray Bartolomé de Olmedo a slujit liturghia în faţa tuturor acelor *caciques* şi celorlalte persoane de vază şi am dat oraşului numele de Santa Maria de la Victoria. Acelaşi călugăr, avîndu-l tălmaci pe Aguilar, le împărtăşi multe lucruri bune despre sfînta noastră credinţă celor douăzeci de femei indience dăruite nouă. Le spuse să nu mai creadă în idolii lor, care erau plăsmuiri blestemate şi nu divinităţi şi să nu le mai aducă sacrificii, ci să fie convinse că trăiseră în păcat şi să creadă de acum înainte în Dumnezeul nostru. Apoi le botează neîntîrziat, iar una dintre ele fu Doña Marina. Aceasta era cu adevărat o mare doamnă, fiică de *caciques* şi stăpînă peste vasali, ceea ce se vedea din toată făptura ei. Voi spune mai încolo cum şi în ce fel ajunsese la ei. Nu-mi amintesc limpede numele celorlalte femei şi nu are rost să vorbesc mai mult despre ele. Ele au fost primele creştine din Noua Spanie. Cortés le împărţi căpitanilor săi, iar doña Marina, care era frumoasă la chip, isteaţă şi vioaie, ajunse la Alonso Hernández Puerto Carrero, mare senior şi văr al contelui de Medellín. Cînd Puerto Carrero se întoarse în Spania, doña Marina trăi cu Cortés, căruia îi dărui un fiu, Don Martín Cortés.

Am rămas în oraş cinci zile ca să ne oblojim răniţii şi pe cei care avuseseră dureri mari în spinare, acum vindecate. Cortés îi cîştigă cu vorbe blînde de partea lui pe toţi *caciques*, şi le povesti cum stăpînul nostru împăratul, ai

cărui vasali eram, domnea peste mulţi seniori mari şi că ar trebui şi ei să-i jure credinţă. Atunci, de vor avea o nevoie, fie de apărare, fie de altceva şi de-i vor da de ştire, oriunde s-ar afla, acesta le va veni în ajutor. Drept care *caciques* îi mulţumiră cu căldură şi se declarară neîntîrziat vasali ai marelui împărat. Aceştia au fost primii vasali din Noua Spanie care au jurat credinţa Majestăţii Sale.

Cortés i-a chemat pe *caciques* să vină la altar a doua zi în zori, cu femeile şi copiii lor ca să se închine Fecioarei şi crucii, căci era duminica Floriilor. Le mai ceru să trimită şase tîmplari indieni, care, împreună cu ai noştri, să meargă la Sintla, unde cu ajutorul lui Dumnezeu învinseserăm în bătălia despre care am povestit, ca să cioplească o cruce într-un copac mare, *ceiba*. Ei făcură crucea chiar în trunchiul copacului, ca să reziste cît mai mult, şi urma i se vede încă în scoarţa nouă care creşte. Apoi Cortés le porunci indienilor să-şi aducă toate canoele ca să ne ajute să ne îmbarcăm ; doream să pornim mai departe chiar în acea zi de sărbătoare, căci doi dintre piloţi tocmai veniseră să-l anunţe pe Cortés despre primejdia în care se găseau corăbiile din pricina unui vînt potrivnic de miazănoapte. A doua zi în zori, toţi *caciques* şi celelalte căpetenii veniră în canoe, cu femeile şi copiii lor şi stătură în poiana unde aşezaserăm bisericuţa şi crucea şi unde aduseserăm un snop de crengi tăiate pentru procesiune. Cu toţii ne priviră cum, împreună cu Cortés şi căpitanii săi, înaintam cu multă pioşenie, avîndu-i în frunte pe călugărul din ordinul Merced şi pe părintele Juan Díaz, înveşmîntaţi în odăjdii. Se sluji liturghia, iar noi ne-am închinat şi am sărutat crucea. Cînd ceremonia s-a sfîrşit, căpeteniile au venit la Cortés şi i-au dăruit zece găini, peşte şi legume şi apoi ne-am luat rămas bun. Înainte de plecare, Cortés

le-a mai încredinţat odată chipul sfînt şi crucea, spunîndu-le să păstreze acel loc curat şi împodobit cu ramuri şi să li se închine dacă vor să fie sănătoşi şi să aibă roade bogate.

Se făcuse deja tîrziu cînd ne-am suit pe corăbii, aşa că am pornit la drum a doua zi, luni dimineaţă, cu vînt prielnic şi ne-am îndreptat spre San Juan de Ulúa, ţinîndu-ne tot timpul aproape de ţărm.

Pe cînd navigam pe un timp frumos, noi cei care ştiam drumul îi spuserăm lui Cortés : „Señor, iată La Rambla, care pe limba indienilor se zice Ayagualulco". I-am arătat locul şi mai apoi i-am arătat mare fluviu Guazacualco şi văzu munţii semeţi acoperiţi cu zăpadă şi apoi Sierras de San Martín, şi mai departe Muntele Crăpat, alcătuit din nişte stînci înalte ce înaintează în mare, cu o adîncitură în vîrf semănînd cu un scaun. Se iviră pe rînd Río de Alvarado, pe care l-a explorat Pedro de Alvarado în timpul expediţiei lui Grijalva, şi Río de Banderas, unde am agonisit şaisprezece mii de pesos prin schimb. I-am arătat Isla Blanca şi i-am povestit unde se află Isla Verde şi lîngă ţărm a văzut Isla de Sacrificios, unde găsiserăm altarele şi indienii aduşi jertfă idolilor. În sfîrşit, am ajuns la San Juan de Ulúa puţin după amiază în joia mare şi îmi amintesc că a venit un cavaler, Alonso Hernández Puerto Carrero, şi i-a spus lui Cortés : „Gîndesc, señor, că acei cavaleri care au mai fost aici de două ori spun :

Cată acum spre Franţa, Montesinos
Cată spre Paris, cetatea cea vestită
Veghează unda rîului Duero
Şi vezi unde ajunge-n mare *

* Din Balada contelui Montesinos (N. tr.)

Iar eu îţi spun la rîndul meu : „Priveşti către pămînturi bogate ; să ştii cum să le guvernezi !“

Cortés a înţeles de ce i s-au rostit aceste vorbe. „Dumnezeu ne-a dat acelaşi noroc în bătălii ca şi cavalerului Roland. Cît despre restul, faţă de tine şi ceilalţi cavaleri voi şti cum să mă răscumpăr“.

Un prizonier de război

Capitolul XXXVII

CUM ERA DOÑA MARINA CACIQUE ŞI FIICĂ DE MARI CĂPETENII ŞI STĂPÎNĂ PESTE SATE ŞI VASALI ŞI FELUL ÎN CARE A FOST ADUSĂ LA TABASCO

Înainte de a vorbi mai pe îndelete de marele Montezuma, de vestitul Mexic şi de mexicani, vreau să povestesc despre doña Marina, care a fost o mare doamnă şi *cacique* peste oraşe şi vasali încă din copilărie.

Tatăl şi mama ei fuseseră căpetenii şi *caciques* într-un oraş numit Paynala, care stăpînea şi alte sate, la vreo opt leghe de oraşul Guazacualco. Tatăl ei a murit cînd era încă o fetiţă, iar mama ei a luat un alt *cacique*, bărbat tînăr, căruia i-a dăruit un fiu. Se pare că mama şi tatăl îşi iubeau nespus fiul, căci s-au înţeles ca după moartea lor să vină el căpetenie. Ca să nu se ivească vreo piedică, au dat-o într-o noapte pe doña Marina unor indieni din Xicalango şi au spus că a murit. Cum tot atunci s-a întîmplat să moară fetiţa unei sclave indience, au spus că cea care murise era moştenitoarea lor.

Indienii din Xicalango dădură fata celor din Tabasco, iar aceştia în cele din urmă lui Cortés. Am cunoscut-o pe mama ei şi pe fratele vitreg, pe atunci ajuns la vîrsta bărbăţiei şi care stăpînea oraşul împreună cu mama lui, căci cel de-al doilea soţ al ei murise. După ce au fost creştinaţi, mama s-a numit Marta, iar fiul ei Lázaro. Ştiu toate astea prea bine, căci în anul 1523, după cucerirea Mexicu-

lui și a altor provincii și pe vremea revoltei lui Cristóbal de Olí în Higueras, am trecut prin acele locuri cu Cortés, iar majoritatea locuitorilor îl însoțeau și ei. Cum Doña Marina se dovedise a fi o făptură atît de minunată și un bun tălmaci în toate războaiele din Noua Spanie, Tlascala și Mexic — așa cum voi povesti ceva mai încolo — Cortés o lua mereu cu sine. În timpul acestei expediții, ea se căsători cu un hidalgo, Juan Jaromillo, în orașul Orizaba, de față fiind cîțiva martori dintre care unul, Aranda, locuitor din Tabasco, povesti cum s-a petrecut.

Doña Marina era o femeie cu totul deosebită și avea o mare influență asupra tuturor indienilor din Noua Spanie.

Cortés, sosind la Guazacualco, îi chemă pe toți *caciques* din ținut ca să le vorbească despre religia noastră și despre blîndețea cu care ne-am purtat față de ei. Printre cei care au venit erau mama Doñei Marina și fratele ei vitreg, Lázaro. Doña Marina îmi spusese cu cîtăva vreme înainte că era de prin aceste locuri și că era stăpînă peste vasali, iar Cortés și tălmaciul Aguilar știau amîndoi acest lucru. Așa s-au întîlnit mama, fiul și fiica și era lesne de văzut după asemănarea izbitoare dintre ele că doña Marina și bătrîna erau fiică și mamă. Aceasta și fiul ei s-au înspăimîntat foarte cînd au văzut-o, crezînd că a trimis după ei să-i ucidă și plîngeau.

Cînd Doña Marina și-a văzut mama și fratele vitreg în lacrimi, i-a mîngîiat, spunîndu-le că n-au nicidecum a se teme și că atunci cînd au dat-o oamenilor din Xicalango nu știau ce fac. A iertat-o pe bătrînă și i-a dăruit multe giuvaieruri din aur și veșminte, apoi i-a trimis înapoi în orașul lor, zicîndu-le că Dumnezeu a fost milostiv cu ea cînd a scăpat-o de idoli și s-a creștinat, apoi cînd i-a dăruit un fiu cu domnul și stăpînul ei Cortés și a ajutat-o mai tîrziu să ia de soț un cavaler ca Juan Jaromillo. Chiar dacă

ar face-o stăpînă peste toate provinciile Noii Spanii, ar refuza această cinste, căci ţinea mai mult să-i slujească pe soţul ei şi pe Cortés decît orice altceva pe lume.

Cele ce-am spus aici ştiu şi jur că sînt adevărate. Întreaga poveste mi se pare foarte asemănătoare cu cea a lui Iosif şi a fraţilor săi în Egipt, atunci cînd aceştia au căzut în puterea lui în legătură cu grîul *.

Să mă întorc însă la povestirea mea. Doña Marina ştia limba din Guazacualco, ce este cea vorbită în Mexic şi mai ştia şi limba din Tabasco, aşa cum Jerónimo Aguilar o ştia pe cea din Yucatán şi Tabasco, ce sînt totuna. Ei se înţelegeau foarte bine unul cu altul, iar Aguilar tălmăcea în castiliană pentru Cortés.

Acesta a fost marele început al cuceririlor noastre şi în felul acesta, mulţumită Domnului, toate ne-au mers din plin. Am ţinut să spun povestea Doñei Marina, căci fără ajutorul ei n-am fi putut înţelege limba din Noua Spanie şi Mexic.

Mă voi întoarce acum şi voi spune cum am debarcat în portul San Juan de Ulúa.

---

* Aluzie la legenda lui Iosif din Vechiul Testament (*Geneza*, XLII)

CUM AM AJUNS CU TOATE CORĂBIILE LA SAN JUAN DE ULÚA ŞI CE NI S-A MAI ÎNTÎMPLAT ACOLO

În joia mare din anul una mie cinci sute şi nouăsprezece am ajuns cu toată flota în portul San Juan de Ulúa. Ştiind pilotul Alaminos bine acele locuri, căci mai fusese cu Juan de Grijalva, ceru de îndată ca toate corăbiile să ancoreze într-un loc ferit de vîntul din miazănoapte. Pe catargul vasului-comandant au fost înălţate flamura şi steagul regal şi la o jumătate de oră după ce-am ancorat veniră spre noi două mari canoe pline cu indieni mexicani. Văzînd corabia cea mare cu stindardele fîlfîind, ştiură că într-acolo trebuie să ajungă pentru a-i vorbi comandantului. Aşa că vîsliră drept spre corabia-comandant, suiră la bord şi întrebară cine e *Tatuan,* adică „stăpîn" pe limba lor. Doña Marina, care le înţelegea graiul, arătă înspre Cortés şi indienii îi făcură mari plecăciuni după obiceiul lor, îi spuseră bun venit şi îl înştiinţară că stăpînul lor, slujitor al marelui Montezuma *, îi trimisese ca să afle ce fel de oameni sîntem şi de ce am venit, iar dacă ne trebuie ceva

* sau Moctezuma al II-lea, împărat aztec (1466—1520). În 1519, expediţia lui Cortés a pus capăt autorităţii sale, el predîndu-se spaniolilor, care l-au făcut prizonier. A murit în urma rănilor primite din partea propriilor săi supuşi, care s-au răsculat împotriva conchistadorilor, fiind jigniţi de lipsa de rezistenţă a lui Montezuma (N. tr.)

pentru noi sau corăbii, să le spunem şi de îndată ne vor împlini dorinţele.

Cortés le mulţumi prin tălmacii noştri, Aguilar şi doña Marina, şi porunci să li se dea mîncare, vin şi mărgele albastre. După ce băură vinul, le spuse că am venit să-i cunoaştem şi să facem negoţ cu ei, că nu le vom pricinui nici un necaz, ci sosirea noastră în mijlocul lor înseamnă un prilej fericit atît pentru noi, cît şi pentru ei. Solii s-au dus la ţărm plini de mulţumire. A doua zi, în vinerea mare, am debarcat împreună cu caii şi tunurile şi ne-am aşezat pe nişte dune înalte. Nu era pămînt neted pe acolo, ci numai dune de nisip. Mesa şi-a potrivit tunurile cum a ştiut mai bine ; apoi am înălţat un altar, s-a slujit liturghia, după care am ridicat colibe şi corturi pentru Cortés şi căpitanii săi. Noi ceilalţi, trei sute de soldaţi, am tăiat crengi şi ne-am potrivit şi noi nişte colibe. Am pus caii la adăpost şi astfel am petrecut vinerea mare.

Sîmbătă, în ajun de Paşti, au venit sumedenie de indieni, trimişi de un *cacique,* Pitalpitoque, numit mai apoi Obandillo, care era unul dintre guvernatorii lui Montezuma. Au adus topoare şi au tăiat trunchiuri şi crengi de copaci pentru cortul lui Cortés şi alte cîteva din jur, pe care le-au acoperit cu velinţe mari, din pricina soarelui ; căci fiind deja în postul Paştelui, zăduful era mare. Au adus găini şi turte de porumb şi prune, care tocmai se copseseră şi, parcă îmi amintesc, cîteva giuvaieruri din aur ; toate i le-au înfăţişat lui Cortés, anunţîndu-l că a doua zi va mai veni un guvernator ce va aduce şi mai multe daruri. Cortés le-a mulţumit cu căldură şi a poruncit să li se dea cîte ceva în schimb şi ei au plecat mulţumiţi.

A doua zi, în duminica Paştilor, guvernatorul de care vorbiseră a sosit şi el. Se numea Tendile, era mare negustător şi-l aducea cu el pe Pitalpitoque, la rîndul lui o per-

soană de seamă. Erau urmați de mulți indieni care cărau găini și legume, și cărora Tendile le-a dat de înțeles să stea deoparte în timp ce, după obiceiul lor, făcu trei plecăciuni în fața lui Cortés și a soldaților din preajma lui.

Cortés le-a spus prin tălmaci că sînt bineveniți, i-a îmbrățișat și i-a rugat să aștepte căci dorea să le vorbească. Între timp poruncise să se ridice un altar cît mai frumos, iar fray Bartolomé de Olmedo, care avea un glas plăcut, rosti cîntînd slujba liturghiei, asistat de părintele Juan Díaz, iar cei doi guvernatori și ceilalți *caciques* care erau cu ei stăteau și priveau. După slujbă, Cortés și cîțiva căpitani cinară cu trimișii marelui Montezuma, iar cînd masa a fost strînsă, îi luă pe aceștia deoparte și cu ajutorul tălmacilor, le spuse că sîntem creștini și vasali ai marelui împărat Don Carlos, cel mai mare stăpînitor de pe pămînt, care are mulți prinți vestiți drept vasalii și slujitorii lui și că la porunca lui venise în această țară despre care auzise de mult vorbindu-se, ca și despre marele Montezuma ce șade în fruntea ei și înaintea căruia vrea să se înfățișeze cu prietenie și să-i împărtășească multe lucruri în numele împăratului. Marele Montezuma, urmă el, va fi bucuros cînd le va auzi și înțelege. În afară de aceasta, noi am venit să facem negoț cinstit cu stăpînul lor și cu ei și prin urmare dorește să știe unde pofțește Măria-Sa să-l întîlnească.

La aceste vorbe, Tendile răspunse cu oarecare aroganță : „Abia ați sosit și vreți să stați de vorbă cu împăratul nostru. Primiți acum darul pe care vi-l aducem în numele stăpînului nostru și apoi îmi veți spune orice poftiți".

Scoase apoi dintr-o *petaco* — un fel de sipet — multe lucruri din aur, migălos și bogat lucrate și împodobite, după care ceru să se aducă zece baloturi dintr-o minunățiе de pînză albă țesută din bumbac și pene. Au mai fost și

alte lucruri, dar nu-mi mai amintesc și belșug de bucate — păsări, fructe și pește. Cortés le primi pe toate zîmbind cu voioșie și le dădu în schimb mărgele din sticlă răsucită și alte boabe mici de prin Castilia, zicîndu-le să le arate prin orașele lor, ca lumea să vină și să facă negoț, căci avem mărgele din belșug și vrem să le schimbăm pe aur. Indienii au promis că vor face tot ceea ce le cerem.

Așa cum am aflat mai tîrziu, cele două căpetenii, Tendile și Pitalpitoque, erau guvernatorii provinciilor Cotustan, Tustepeque, Guazpaltepeque și Tatalteco, precum și ai unor orașe de curînd cucerite. Cortés mai dădu poruncă slujitorilor săi să aducă un jilț, bogat sculptat și marchetat, niște pietre de agată găurite și cu o lucrătură întortocheată, înfășurate într-un ștergar îmbibat cu mosc, ca să miroasă bine, un șirag de mărgele răsucite și o tichie purpurie cu o medalie de aur avînd pe ea gravat chipul sfîntului Gheorghe călare, cu lancea în mînă și străpungînd balaurul. Îi spuse lui Tendile că jilțul este pentru împăratul Montezuma — deja îi știam numele — ca să șadă în el cînd va veni să-i vorbească și-l roagă ca atunci să-și pună și tichia pe cap. Pietrele și toate celelalte sînt un semn de prietenie din partea împăratului nostru, care știe că Montezuma e un mare domn. Cortés ceru să se fixeze ziua și locul întîlnirii lui cu Montezuma. Tendile acceptă darurile și, declarînd că marele lui stăpîn va fi bucuros să-l cunoască pe vestitul nostru împărat, făgădui să i le ducă de îndată și să se înapoieze cu răspunsul.

Se pare că Tendile adusese cu sine cîțiva pictori de seamă — că au din aceștia în Mexic — și le dăduse porunci să picteze cît mai asemănător chipul și portul lui Cortés, ale căpitanilor și soldaților, toate în mărime naturală, și să mai înfățișeze corăbiile, pînzele și caii, pe doña Marina și Aguilar, precum și pe cei doi ogari, tunul și ghiulelele, de

fapt toată oştirea noastră, pe care să le ducă stăpînului său. Cortés ceru să se încarce bine bombardele cu multă pulbere, ca să bubuie zdravăn şi îi spuse lui Pedro de Alvarado să-şi aţină călăreţii pregătiţi, cu caii împodobiţi cu clopoţei la hamuri, ca să galopeze în fruntea cetei lui Montezuma. Se sui şi el călare şi zise : „Tare ar fi bine dacă am putea galopa peste dune, dar vor vedea că şi pe jos ne-am împotmoli în nisip. Să mergem deci pe plajă cînd se retrage fluxul şi să galopăm acolo doi cîte doi". Puse călăreţii sub comanda lui Pedro de Alvarado, a cărui iapă murgă era sprintenă şi foarte iute.

Totul se petrecu sub ochii solilor şi, ca să vadă cum iese ghiuleaua din tun, Cortés pretinse că vrea din nou să le vorbească, tocmai înainte să bubuie tunul. Era mare linişte, aşa că ghiulelele făcură mare zarvă cînd se duseră pînă dincolo de dealuri. Cei doi guvernatori şi ceilalţi indieni se îngroziră de moarte de această întîmplare şi cerură pictorilor să o înfăţişeze pentru Montezuma. Se întîmplă ca un soldat să aibă un coif pe jumătate poleit cu aur, dar poleiala se cam luase. Tendile îl văzu şi fiind mai îndrăzneţ decît celălalt *cacique*, ceru să-l vadă, căci semăna cu un coif al lor, lăsat de strămoşii din care se trăgeau şi care şade acum pe creştetul zeului Huichilobos *. Mai spuse că Montezuma, stăpînul lui, ar fi bucuros să-l aibă, aşa că i-l dădură. Cortés totuşi adăugă că, dorind el să ştie dacă aurul din ţara lor e chiar la fel ca cel ce se găseşte în rîurile noastre, n-ar fi rău să-l trimită îndărăt plin cu aur, ca dar pentru împăratul nostru.

După acestea, Tendile îşi luă rămas bun de la noi şi după multe făgăduieli din partea lui Cortés, promise să se întoarcă neîntîrziat cu răspunsul. După plecarea lui, afla-

* Huitzilopochtli, zeul războiului.

răm că Tendile nu era numai un negustător de seamă, ci și cel mai isteț dintre supușii lui Montezuma. Se duse la el în mare grabă și îi povesti tot ce se întîmplase, îi dădu picturile făcute și darul lui Cortés. Acesta, cînd îl văzu, se pare că rămase minunat și îl primi cu mare voioșie. Cînd asemui coiful cu cel al zeului Huichilobos, se convinse că sîntem din neamul despre care strămoșii lor prevestiseră că vor domni odată peste acest pămînt.

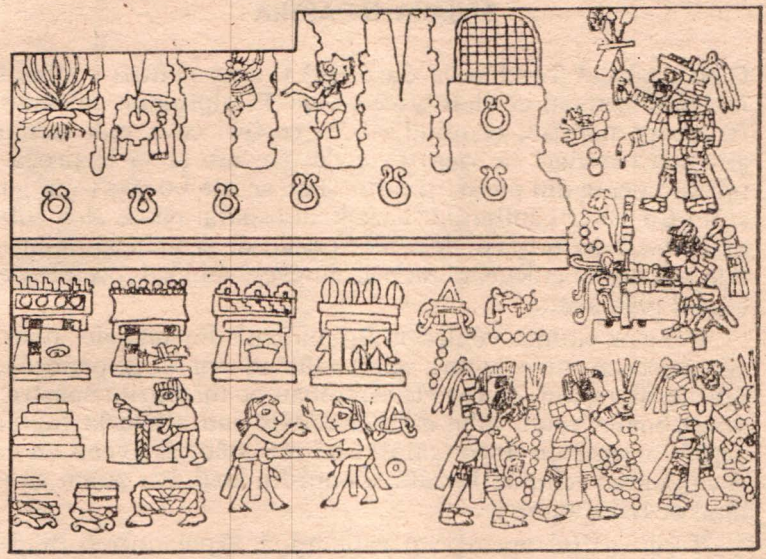

Scenă ceremonială

Capitolul XXXIX

CUM SE DUSE TENDILE ŞI ÎI VORBI STĂPÎNULUI SĂU MONTEZUMA ŞI ÎI DUSE DARUL ŞI CE SE ÎNTÎMPLĂ ÎN TABĂRA NOASTRĂ

Cînd a plecat Tendile cu darul lui Cortés pentru stăpînul lui, Montezuma, celălalt guvernator, Pitalpitoque, a rămas în tabăra noastră, ocupînd cîteva corturi ceva mai încolo şi a adus muieri să facă turte de porumb şi să le pregătească bucate din păsări şi peşte. Din aceste bucate i-au dat şi lui Cortés şi căpitanilor care s-au ospătat cu ei. Noi, soldaţii, n-am avut parte de altceva decît de scoicile şi moluştele pe care le culegeam de prin împrejurimi sau peştele pe care îl prindeam.

Cam pe atunci veniră mulţi indieni din oraşele unde cei doi erau guvernatori, unii aducînd aur şi giuvaieruri ieftine, sau găini, pe care le schimbau pe mărfurile noastre, adică boabe verzi, albe ca diamantele sau altele la fel, şi astfel ne puteam duce traiul, căci toţi soldaţii aveau cu ei ceva pentru schimb, iar din timpul lui Grijalva ştiam că e bine de adus mărgele.

Trecu astfel aproape o săptămînă. Apoi, într-o dimineaţă, sosi Tendile cu peste o sută de indieni, cu poveri în spinare, însoţit de un mare *cacique* mexican care semăna izbitor la chip şi la port cu Cortés şi de aceea îl trimisese marele Montezuma. Aflarăm mai apoi că atunci cînd Tendile îi arătase portretul lui Cortés, toţi care l-au văzut s-au

minunat şi au strigat că-i unul dintr-ai lor. Acesta se numea Quintalbor şi venise acum cu Tendile. Din pricina asemănării, noi, toţi cei din tabără le spuneam fie „Cortés al nostru", sau „Cortés al lor".

Ca să mă întorc la povestirea mea, cînd s-au înfăţişat cu toţii dinaintea lui Cortés, au sărutat pămîntul şi l-au afumat, pe el şi pe soldaţii din preajmă, cu tămîia pe care o aduseseră în nişte braseros de lut. Cortés îi primi cu prietenie şi îi pofti să se aşeze lîngă el.

Quintalbor, care adusese darurile şi avea aceeaşi misiune ca Tendile, ne-a urat bun venit în ţara lui şi după ce a ţinut o lungă cuvîntare, le-a cerut ca să le înfăţişeze. Feluritele daruri au fost aşezate pe nişte rogojini subţiri, numite de ei *petates,* acoperite cu alte velinţe din bumbac. Mai întîi era un fel de roată, ca soarele, mare ca de căruţă şi făcută din aur foarte fin, o adevărată minunăţie, cu tot felul de figuri pe dînsa, care preţuia, după cum au spus cei ce au cîntărit-o mai apoi, peste zece mii de pesos. Mai era încă o roată din argint strălucitor, care închipuia luna, cu alte figuri pe ea, şi aceasta foarte grea şi foarte de preţ. Quintalbor adusese şi coiful plin cu grăunţe mici de aur, aşa cum le găsesc ei în mine, care făcea şi el trei mii de pesos.

Aurul din coif făcea pentru noi mai mult de douăzeci de mii de pesos, căci ne dovedea că au mine bogate în ţara lor. Mai aduseseră douăzeci de răţuşte tot din aur, foarte frumos lucrate şi foarte adevărat imitate, cîţiva căţei aşa cum au pe aici, tigri, lei şi maimuţe, zece coliere minunate, cîteva pandantive, douăsprezece săgeţi şi un arc încordat, două nuiele de judecată, lungi de cinci palme, toate făcute din aur fin şi prea frumos lucrate. Apoi făcu semn şi aduseră panaşe din aur, bogat împodobite cu pene verzi, alte panaşe din argint, evantaie tot astfel făcute, cerbi din aur, goi pe dinăuntru, şi multe alte lucruri ce le-am uitat, căci

totul s-a petrecut cu mulţi ani în urmă. După acestea au venit treizeci de baloturi de pînză din bumbac, cu felurite desene şi împodobite cu pene în multe culori şi fiind atîtea nu mă încumet să le descriu pe toate.

Cînd toate darurile au fost înfăţişate, cei doi mari *caciques*, Quintalbor şi Tendile, l-au rugat pe Cortés să le primească negreşit, cu aceeaşi plăcere cu care i le-a trimis stăpînul lor şi să le împartă între *teules* şi ceilalţi oameni ou care venise.

Cortés primi bucuros darurile, iar solii îi spuseră că ar dori să-i împărtăşească vorbele cu care i-a trimis stăpînul lor. Măria-sa se bucură că oameni aşa viteji cum auzise că sîntem — ştia ce se întîmplase la Tabasco — au venit pe pămîntul lor şi că ar dori mult să-l vadă pe marele nostru împărat, un domn aşa vestit, că auzise despre el cu toate că veneam de pe tărîmuri atît de îndepărtate. Împăratului nostru îi va trimite în dar pietre preţioase, iar pe noi ne va ajuta în orice chip atîta cît vom rămîne în acel port. Cît despre întîlnirea acestuia cu noi, ne transmise să ne luăm gîndul de la ea, căci nu aveam de ce să ne vedem şi înfăţişară felurite piedici.

Cortés le mulţumi aşa cum se cuvine şi cu multe vorbe de laudă dărui fiecăruia dintre guvernatori cîte o cămaşă din pînză de Olanda, şi „diamante" albastre şi alte fleacuri şi îi rugă să se întoarcă în Mexic ca soli ai lui şi să spună stăpînului lor, marele Montezuma, că, trecînd el peste atîtea mări şi ţări numai ca să-l vadă şi să-i vorbească, marele nostru rege şi stăpîn l-ar primi cu mînie la înapoiere. Prin urmare, oriunde s-ar afla, doreşte să-l vadă şi să-i vorbească, precum şi să-i împlinească poruncile.

Guvernatorii răspunseră că îi vor duce solia, dar că întîlnirea li se pare de prisos. Cu ei îi trimise Cortés lui Montezuma cîte ceva din sărăcia noastră : o cupă din sticlă de Florenţa, aurită şi împodobită cu arbori şi scene de vînă-

toare, trei cămăşi din pînză de Olanda şi alte cîteva lucruri şi le ceru să-i aducă răspuns. Cei doi guvernatori se duseră, iar Pitalpitoque rămase în tabără la noi ; se pare că ceilalţi slujitori ai lui Montezuma îi lăsaseră în grijă să ne aducă bucate din satele de prin împrejurimi. Aici mă voi opri cu povestirea, ca să spun ce s-a mai întîmplat în tabără la noi.

Ritual canibalic
(Codicele Florentin)

Capitolul XL

CUM A TRIMIS CORTÉS SĂ SE CAUTE ALT PORT ŞI UN LOC SĂ SE ÎNTEMEIEZE O COLONIE ŞI CE S-A ÎNTÎMPLAT CU ASTA

După ce solii au plecat spre Mexic, Cortés trimise corăbiile să cerceteze mai departe coasta sub conducerea lui Francisco de Montejo şi îi porunci să urmeze calea lui Grijalva, căci Montejo fusese atunci cu noi, aşa cum am mai spus, şi îi dădu instrucţiuni să caute port sigur şi pămînturi unde ne-am putea aşeza, văzînd el că în nisipurile acelea nu se putea trăi de ţînţari, fiind pe deasupra şi tare îndepărtate de satele din jur. Îi dădu lui Montejo pe Alaminos şi pe Juan Alvárez Ciungul să-i aibă ca piloţi, căci ştiau şi ei drumul şi le spuse să navigheze de-a lungul coastei zece zile cît de departe puteau. Ascultîndu-i instrucţiunile, se duseră pînă la Rio Grande, aproape de Pánuco *, dar mai departe nu putură trece din pricina curenţilor tare vîrtoşi. Acesta era rîul unde ajunseserăm cu comandantul Grijalva. Văzînd cît de greu se navighează, făcură cale întoarsă şi se îndreptară spre San Juan de Ulúa, fără alte ştiri decît că, la vreo douăsprezece leghe mai încolo, văzuseră pe malul mării un oraş ce semăna cu o fortăreaţă şi se chema Quiaviztlan, iar lîngă el era un port unde pilotului i se păru că ar putea fi adăpostite corăbiile noastre

* Punctul cel mai îndepărtat al expediţiei lui Grijalva (N. tr.)

de vîntul din miazănoapte. Îi dădu acestui port un nume urît, acela de Bernal, deoarece i se păru a semăna cu un oraș din Spania ce poartă acest nume. Toată călătoria, încolo și încoace, îi luă lui Montejo zece sau douăsprezece zile.

Mă întorc acum și zic cum indianul Pitalpitoque, care rămăsese cu noi să ne aducă bucate, s-a lenevit în așa hal încît nu mai aducea de nici unele în tabără și am început să ducem lipsă de toate, căci pîinea de *cazabe* se făcuse amară, de mucezită și putredă și plină de gărgărițe ce era ; dacă nu mergeam să strîngem scoici și moluște nu aveam nimic ce mînca. Indienii care ne aduceau aur și găini pentru negoț acum veneau puțini de tot, iar cei ce mai soseau încă erau fricoși și bănuitori. Așteptam cu ceasurile să vină solii noștri din Mexic.

Pe cînd ne duceam zilele în felul acesta, se întoarse Tendile cu un pîlc mare de indieni. După ce ne-au afumat pe toți, după obiceiul lor, cu tămîie, ne înfățișară zece baloturi de pînză foarte fină, țesută cu pene, patru *chalchivis*, care sînt niște pietre verzi mai prețuite printre ei decît smaraldele noastre și cîteva lucruri din aur care făceau numai ele trei mii de pesos.

Apoi Tendile și Pitalpitoque veniră mai aproape — celălalt mare *cacique*, Quintalbor, nu era cu ei, îmbolnăvindu-se pe drum — și se traseră deoparte cu Cortés, Doña Marina și Aguilar, ca să spună că stăpînul lor Montezuma primise darul nostru și era foarte bucuros, dar despre o vedere nici nu poate fi vorba. Pietrele *chalchivis* le trimisese pentru împărat și erau de mare preț, fiecare dintre ele valorînd cît o încărcătură de aur. În încheiere, spuseră din nou să nu ne mai ostenim să trimitem soli în Mexic de acum înainte.

Cortés le mulțumi și le făcu daruri, dar era mîhnit să i se spună atît de limpede că nu-l puteam vedea pe Monte-

zuma şi ne zise, celor cîtorva soldaţi care ne aflam prin preajma lui : „Cu adevărat trebuie să fie un mare senior şi putred de bogat ; deie Domnul ca într-o zi să mergem să-l vedem". La care noi soldaţii îi răspunserăm : „Tare-am pofti să fim acum cu el".

Sosise ceasul să ne spunem rugăciunea, şi la sunetul clopotului pe care îl aveam în tabără, am căzut cu toţii în genunchi în faţa unei cruci ce ridicaserăm pe o dună şi am început să ne rugăm. Cînd ne văzură Tendile şi Pitalpitoque aşa îngenunchiaţi, fiind ei foarte isteţi de felul lor, ne întrebară cum de ne umilim aşa în faţa unui par tăiat într-un fel anume. Cortés îi auzi şi i se adresă călugărului nostru din ordinul Merced, care era de faţă : „Acum, părinte, e timpul potrivit să le spunem, prin tălmacii noştri, cîte ceva despre sfînta noastră credinţă". Le făcu atunci o vorbire atît de potrivită pentru timpul acela, că nici nişte buni teologi nu s-ar fi priceput mai bine. După ce le-a spus că sîntem creştini, şi tot ceea ce înseamnă religia noastră, a început să le explice că idolii lor sînt răi şi nu sînt buni, că fug din preajma semnului crucii, căci pe o cruce ca aceasta s-a chinuit şi a murit Domnul nostru, stăpîn al cerurilor şi al pămîntului şi a tot ce există. Cum nu pot să le înşir pe toate, le voi lăsa şi voi povesti cum au venit mulţi indieni cu Tendile, ca să facă negoţ cu obiecte din aur, ce nu erau de mare preţ. Noi, toţi soldaţii, ne îndeletniceam cu acest schimb şi dădeam aurul cîştigat astfel marinarilor care se duceau la pescuit, în schimbul peştelui, ca să avem ce mînca, căci altfel am fi suferit de foame.

Lui Cortés îi convenea şi se făcea că nu vede, cu toate că mulţi slujitori şi prieteni de-ai lui Diego Velázquez îl întrebau de ce ne lasă.

Capitolul XLI

CE S-A MAI ÎNTÎMPLAT CU NEGOȚUL CU AUR ȘI ALTELE DIN TABĂRĂ

Cum văzură prietenii lui Diego Velázquez că noi soldații ne îndeletniceam cu negoțul cu aur, îl întrebară pe Cortés de ce ne lasă, căci Diego Velázquez nu l-a trimis în expediție ca să se îmbogățească soldații și ar fi bine, prin urmare, să dea o poruncă prin care numai el, Cortés, va mai putea pe viitor să facă negoț cu aur, iar ce agonisiserăm pînă acum să aducem, ca să se scadă cincimea cuvenită regelui. De asemeni, au mai cerut să fie numit cineva trezorier. Cortés le-a răspuns că au dreptate și i-a poftit să numească pe cine vor, iar ei l-au ales pe Gonzalo Mejía. Apoi le grăi cu mînie : „Să știți, señores, că tovarășii noștri se chinuie tare de foame și de aceea a trebuit să ne prefacem că nu vedem nimic și să-i lăsăm să-și agonisească ceva de mîncare. În afară de asta, aurul primit în schimbul mărgelelor e o nimica toată și cu voia lui Dumnezeu, o să avem cu toptanul. Însă, cum fiecare lucru are și reversul lui, am hotărît să nu mai facă negoț cu aur, așa cum ați poftit, iar acum să vedem ce-o să mîncăm".

Istoricul Gomara zice aici că scopul lui Cortés era să-l convingă pe Montezuma de disprețul nostru pentru aur, dar se înșeală. Încă de la expediția lui Grijalva la Rio de Banderas o știa prea bine, iar părerea lui s-a întărit cînd i-am trimis coiful cerîndu-i să-l umple cu grăunțe de aur

din mină. În afară de aceasta, ne văzuseră cerînd aur pe mărgele, iar mexicanii nu sînt ei oameni să nu înţeleagă asemenea lucruri.

Într-o bună dimineaţă, cînd ne-am deşteptat, am văzut că nu mai era nici picior de indian prin tabără ; nici cei care ne aduceau de mîncare, nici cei care veneau să facă negoţ, şi nici măcar Pitalpitoque. Se făcuseră cu toţii nevăzuţi fără o vorbă. Pricina fusese, aşa cum am aflat mai tîrziu, că Montezuma poruncise să se taie orice legături cu Cortés şi oamenii lui. Se pare că împăratul era foarte supus idolilor lui, Tezcatepuca şi Huichilobos, zeul războiului şi zeul iadului, şi le jertfea în fiecare zi cîte un băiat, nădăjduind că-i vor spune ce-i de făcut cu noi. Montezuma îşi alcătuise un plan ca să ne prindă, dacă nu ne-om întoarce la corăbii şi să ne ţină la el să ne înmulţim ca să ne aducă jertfă zeilor. Răspunsul idolilor fusese să nu-l mai asculte pe Cortés şi nici vorbele lui despre cruce şi Sfînta Fecioară, care sub nici un chip nu trebuie aduse în oraşele lor. Iată de ce se făcuseră indienii nevăzuţi.

Cînd am auzit veştile, am crezut că au gînduri de război şi stăteam tot timpul cu urechile ciulite. Într-o zi, cînd împreună cu un alt soldat eram de strajă pe vîrful unor dune, văzurăm cinci indieni apropiindu-se pe plajă şi ca să nu stîrnim alai în tabără pe degeaba, îi lăsarăm să se apropie. Veniră spre noi cu feţe zîmbitoare, ne făcură plecăciunile cuvenite şi ne rugară prin semne să-i ducem în tabără. I-am spus tovarăşului meu să rămînă de strajă şi am pornit eu cu ei, căci la vremea aceea picioarele nu-mi erau aşa grele ca acum, cînd am îmbătrînit. Cînd am ajuns la Cortés, se închinară în faţa lui şi spuseră : „Lope luzio, lope luzio", care pe graiul lor totonac înseamnă „señor şi mare stăpîn". Acei oameni aveau nişte borte mari în buza de jos în care îşi puseseră verigi din piatră stropite cu

albastru, iar alţii foiţe subţiri de aur. Îşi mai făcuseră borte şi în urechi, unde îşi puseseră tot verigi din piatră sau aur. Se deosebeau mult ca port şi vorbă de mexicanii care fuseseră cu noi. Tălmacii noştri nu înţelegeau vorbele „Lope luzio", iar doña Marina îi întrebă în graiul mexican dacă n-au cumva *nahuatatos*, adică tălmaci, printre ei. Doi dintre ei, care înţelegeau limba, ne urară bun venit şi ne mărturisiră că au fost trimişi de căpetenia lor să vadă cine sîntem şi să ne spună că ar fi bucuroşi să slujească oameni aşa viteji ca noi, căci aflaseră, se pare, de faptele noastre la Tabasco şi Potonchan. Ne mai spuseră că ar fi venit să ne vadă mai înainte, dar n-au făcut-o de teama indienilor din „Culúa", atîta timp cît aceştia stătuseră cu noi, dar ştiau că o luaseră la sănătoasa acum trei zile. „Culúa" le ziceau ei la mexicani, aşa cum îi strigăm noi pe cordobezi sau sevillani. Din vorbă în vorbă, Cortés află, cu mare bucurie, că Montezuma avea duşmani şi potrivnici. După ce le făcu daruri şi îi petrecu spunîndu-le vorbe mieroase, îi trimise la stăpînii lor cu făgăduiala că o să meargă şi el curînd să-i vadă. De atunci i-am numit pe acei indieni *lope luzios*.

Să-i lăsăm aşadar aici, ca să spun cum în nisipurile în care ne aşezaserăm noi tabăra era plin de ţînţari, din cei cu picioare lungi şi alţii mai mici, numiţi *xexenes*, mai răi decît cei mari şi împreună nu ne dădeau deloc pace să dormim. Provizii nu mai aveam, pîinea de *cazabe* rîncezise, mucezise şi era plină de gărgăriţe, iar o parte din soldaţii care aveau indieni în insula Cubei, mai cu seamă prietenii şi slujitorii lui Diego Velázquez, tînjeau să se întoarcă acasă. Cînd văzu Cortés cum stăteau lucrurile, porunci să ne ducem la fortăreaţa Quiaviztlan, descoperită de Montejo şi de pilotul Alaminos, iar corăbiile să le lăsăm la adăpost după stînca de care am vorbit. Pe cînd ne pregă-

team de plecare, toţi prietenii, rubedeniile şi slujitorii lui Velázquez îl întrebară pe Cortés cum de se încumetă a face aşa o călătorie fără provizii de vreun fel şi fără putinţa de a merge mai departe, căci pierduserăm deja peste treizeci şi cinci de soldaţi, morţi în urma rănilor primite la Tabasco, sau din pricina bolilor şi a foamei. Aflîndu-se într-un ţinut întins, cu aşezări populate, am putea fi prin urmare în orice clipă atacaţi. De aceea, spuseră ei, ar fi mai înţelept să ne întoarcem în Cuba, să-i dăm socoteală lui Velázquez de aurul dobîndit prin negoţ, căci se strînsese multişor, şi să-i ducem darurile de la Montezuma — soarele şi luna de argint, coiful cu grăunţe de aur din mină şi toate giuvaierurile şi pînzeturile de care am pomenit.

Cortés le răspunse că nu e înţelept deloc să ne întoarcem îndărăt fără vreo pricină anume, iar pînă acum nu am avut de ce să ne plîngem de ursita noastră, ci, dimpotrivă, sîntem datori să-i mulţumim Celui-de-Sus pentru tot ce ne-a hărăzit, cît despre morţi, aşa se întîmplă în vremurile de război şi cînd am trecut prin greutăţi ca ale noastre. Pe de altă parte, ar fi bine să vedem ce se găseşte în ţinutul acela, iar între timp putem trăi binişor cu porumb şi alte provizii de pe la indienii din împrejurimi, iar dacă nu sîntem în stare înseamnă că mîinile noastre şi-or fi pierdut iuţeala. Cu aceste vorbe îi potoli întrucîtva pe oamenii lui Diego Velázquez, dar nu de tot, căci făcuseră deja zarvă în tabără şi tot vorbeau despre întoarcerea în Cuba.

Dar să-i las şi să spun ce s-a mai întîmplat.

Capitolul XLII

CUM L-AM NUMIT PE HERNANDO CORTÉS COMANDANT GENERAL ŞI MARE JUDECĂTOR PÎNĂ CÎND MAJESTATEA SA VA FACE CEEA CE VA CREDE DE CUVIINŢĂ ŞI CE A MAI URMAT

Am spus mai înainte că prietenii şi rubedeniile lui Diego Velázquez cîrteau prin tabără că de ce mergem mai departe în loc să ne întoarcem în Cuba de unde ne aflam, la San Juan de Ulúa. De fapt, Cortés vorbise deja cu Alonso Hernández Puerto Carrero, cu Pedro de Alvarado şi cei patru fraţi ai lui, Jorje, Gonzalo, Gómez şi Juan, cu Cristóbal de Olí, Alonso de Ávila şi Juan de Escalante şi Francisco de Lugo, cu mine şi cu alţi cavaleri şi căpitani, ca să-l numim comandant. Francisco de Montejo aflase despre asta şi stătea la pîndă. Într-o noapte, Puerto Carrero, Escalante şi Lugo, cu care eram rubedenii îndepărtate, se arătară în coliba mea şi îmi spuseră : „Señor Bernal Díaz, ia-ţi armele şi vino cu noi ; îl însoţim pe Cortés să-şi facă rondul de noapte". Cum ne-am depărtat un pic, adăugară : „Mai avem ceva să-ţi spunem, dar să ai grijă să tăinuieşti încă o vreme. E lucru mare şi vezi să nu afle tovarăşii tăi din colibă, că sînt de partea lui Diego Velázquez". „Ascultă, ziseră ei, crezi că a fost drept ce a făcut Cortés să ne aducă aici după ce ne-a înşelat în Cuba că vine ca să colonizeze locul, iar acum vedem că n-are altă împuternicire decît să facă negoţ

cu aur și toți oamenii ăștia vor să ne întoarcem în Santiago de Cuba cu tot aurul ce l-am adunat ? De noi va fi vai și amar, iar Diego Velásquez o să ne ia tot aurul, așa cum a făcut și pînă acum. Domnia-ta ai mai fost în țara asta de trei ori și ți-ai cheltuit averea, te-ai înglodat în datorii și ți-ai mai primejduit și viața în multe rînduri de pe urma rănilor primite. Noi, toți cavalerii aici de față, care îți sîntem prieteni, voim a-ți mărturisi aceasta ca să nu se mai întîmple pe viitor, iar țara unde ne aflăm să fie colonizată în numele Majestării Sale de către Hernando Cortés pînă cînd vom putea să-i facem știut în Castilia regelui și stăpînului nostru. Aibi grijă, señor, să-ți dai votul, ca să-l putem alege comandant prin voia noastră unanimă și astfel vei împlini rînduiala Domnului și a stăpînului nostru regele".

Le-am răspuns că întoarcerea în Cuba nu e de dorit și că ar fi bine să ne așezăm în ținutul acesta și să-l alegem pe Hernando Cortés comandant general și mare judecător pînă cînd Majestatea Sa ar porunci altminteri.

Vestea a trecut de la un soldat la altul, pînă cînd prietenii și rubedeniile lui Diego Velázquez care erau mai numeroși ca noi, au prins de știre. Cu vorbe neobrăzate îl întrebară pe Cortés de ce unelteşte ca să rămînă acolo, în loc să se întoarcă și să dea socoteală celui care l-a trimis căpitan. Diego Velázquez, spuseră ei, se va mînia de această purtare și de aceea ar fi bine să ne îmbarcăm cît mai repede, în loc să tăinuiască cu soldații, căci nu aveam nici provizii, nici oameni și nici vreo putință ca să întemeiem o așezare.

Fără să arate vreun semn de mînie, Cortés răspunse că e bucuros să nu se împotrivească împuterniciților și scrisorilor primite de la Diego Velázquez și dădu poruncă să ne îmbarcăm a doua zi, fiecare în corabia cu care veniserăm. Noi, cei care eram părtași la taină, îi răspunserăm

că nu e bine să ne amăgească astfel. În Cuba, urmarăm noi, făgăduise că vine să întemeieze o aşezare, şi nu făcuse altceva decît negoţ cu aur. Îi cerurăm prin urmare, în numele Domnului şi al Majestăţii Sale, să întemeieze de îndată o aşezare şi să nu se mai gîndească la altceva, căci aşa va împlini voia Domnului şi a Majestăţii Sale. Îi mai ziserăm noi multe vorbe bine simţite, printre care şi că băştinaşii nu ne vor mai lăsa altă dată să le călcăm pămîntul, aşa cum au făcut-o de data aceasta, că, odată locurile colonizate, vor sosi soldaţi din toate insulele să ne ajute ; că Diego Velázquez ne-a minţit pe toţi spunînd că este împuternicit de Majestatea Sa ca să întemeieze o aşezare, şi nu era adevărat ; că noi doream acest lucru, iar cei care cereau întoarcerea în Cuba n-aveau decît să plece.

Cortés a cedat, cu toate că s-a lăsat rugat cam multişor, vorba cîntecului : „Roagă-mă, că eu tot vreau", şi asta cu condiţia să-l alegem mare judecător şi comandant general, dar cel mai rău a fost că a pretins o cincime din tot aurul nostru, asta după ce s-a scos cincimea regelui. Apoi, i-am încredinţat puteri depline în faţa unui notar al regelui, Diego de Godoy, şi ne-am pus cu toţii să întemeiem, să ridicăm şi să ne aşezăm într-un oraş pe care l-am botezat Villa Rica de la Vera Cruz.

După ce am întemeiat oraşul, am numit *alcaldes* şi *regidores* * ; primii *alcaldes* au fost Alonso Hernández Puerto Carrero şi Francisco de Montejo, pe acesta din urmă numindu-l Cortés tocmai fiindcă nu se înţelegea bine cu el. Pe *regidores* nu-i mai amintesc şi voi mai spune că am înfipt un stîlp în piaţa publică şi am ridicat o spînzurătoare în afara oraşului, că Pedro de Alvarado a fost desemnat căpitan de expediţii, Cristóbal de Olí intendent,

* Consilieri (sp.)

Juan de Escalante *alguacil mayor*, Gonzalo Mejía trezorier, Alonso de Ávila socotitor. Un anume Fulano Corral a fost numit *alférez*, aceasta pentru că cel dinainte, Villa Roel, îl supărase pe Cortés, nu mai știu bine cum, în legătură cu o indiancă din Cuba. Un basc, Ochoa, și Alonso Romero au fost numiți *alguaciles* ai taberei noastre.

Se va spune că n-am pomenit nimic despre Gonzalo de Sandoval, căpitan vestit, al doilea după Cortés și de care aflase pînă și stăpînul nostru împăratul. Voi răspunde că era încă un tinerel și că nu țineam atîta seama de el ca de alți căpitani viteji pînă cînd a crescut așa de mult în ochii noștri prin faptele lui încît Cortés și noi toți ceilalți soldați l-am așezat la fel de sus ca pe Cortés, așa cum voi povesti mai încolo. Mă voi opri aici și voi spune mai departe ce au făcut oamenii lui Diego Velázquez ca să nu fie ales Cortés comandant și să ne întoarcem în insula Cubei.

Capitolul XLIII

CUM OAMENII LUI DIEGO VELÁZQUEZ S-AU PUS SĂ STRICE PUTERILE CE LE-AM ÎNCREDINȚAT LUI CORTÉS ȘI CE S-A MAI ÎNTÎMPLAT

Îndată ce oamenii lui Diego Velázquez văzură că l-am ales pe Cortés comandant general și mare judecător, că am întemeiat orașul și l-am numit căpitan pe Pedro de Alvarado și pe alții *alguacil mayor* și intendent și tot ce am mai spus, așa au turbat de mînie că au început să urzească intrigi și să se întîlnească pe ascuns și să răspîndească vorbe rele despre Cortés și noi toți ceilalți ce l-am ales. Anume ziceau că ar fi trebuit să știe toți căpitanii și soldații veniți acolo, iar Diego Velázquez nu-i dăduse asemenea puteri, ci îl trimisese doar ca să facă negoț ; de aceea, noi cei care ne aflăm de partea lui Cortés, aveam a ne îngriji ca lucrurile să nu se învenineze mai rău și să ajungem să ne războim între noi. Cortés îi șopti atunci lui Juan de Escalante cum că să-i cerem cu glas tare să arate împuternicirile date lui Diego Velázquez ; scoțîndu-le din sîn, le dădu unui notar al regelui să le citească și spunea în ele : „Îndată ce ați agonisit pe cît se poate prin negoț, vă veți întoarce acasă". Scrisoarea purta semnătura lui Diego Velázquez, întărită de cea a secretarului său Andrés de Duero. Îl rugarăm pe Cortés să o țină împreună cu împuternicirile date de noi și cu proclamația făcută din insula Cubei, asta ca Majestatea Sa din Spania

să știe că eram în serviciul său prin tot ceea ce făceam și să nu se strecoare astfel vreun neadevăr. Aceasta se dovedi a fi o hotărîre înțeleaptă, căci în Castilia, don Juan Rodríguez de Fonseca, episcop de Burgos și arhiepiscop de Rosano — astfel se chema — umbla să ne distrugă așa cum am aflat mai tîrziu și voi povesti la locul cuvenit.

Apoi, acești prieteni și slujitori ai lui Diego Velázquez se mai împotrivirăodată la alegerea lui Cortés fără consimțămîntul lor, spunînd că nu vor să rămînă sub comanda lui și cer să se înapoieze de îndată în Cuba. Cortés le răspunse că nu oprește pe nimeni cu forța, și oricine vrea să plece e liber s-o facă, chiar dacă la urmă ar rămîne singur acolo. Așa i-a împăcat pe cîțiva dintre ei, dar nu pe Juan Velázquez de León, rubedenia lui Diego Velázquez, pe Diego de Ordaz sau pe Escobar, pe care îl strigam Pajul că fusese slujitorul lui Velásquez și nici pe Pedro Escudero și alți prieteni de-ai acestora, care au împins lucrurile așa departe încît refuzară cu desăvîrșire să-l asculte. Cortés hotărî atunci să-i aresteze, cu încuviințarea noastră, pe Juan Velázquez de León, Diego de Ordaz, Escobar Pajul pe Pedro Escudero și alții pe care nu mi-i amintesc, și i-am ținut în lanțuri și sub pază bună mai multe zile. Cît despre ceilalți, am avut grijă să nu facă răzmeriță.

Voi spune mai departe cum Pedro de Alvarado se duse într-un sat aproape de tabăra noastră.

Capitolul XLIV

CUM NE-AM HOTĂRÎT SĂ-L TRIMITEM PE PEDRO DE ALVARADO SĂ CERCETEZE ȚINUTUL, SĂ CAUTE PORUMB ȘI ALTE PROVIZII ȘI CE S-A MAI ÎNTÎMPLAT

După ce am îndeplinit tot ceea ce am povestit, ne-am înțeles să se ducă Pedro de Alvarado la niște sate de care știam că sînt aproape, ca să cerceteze ținutul și să aducă porumb și alte ceva provizii, de care duceam mare lipsă în tabără. Luă cu el o sută de soldați, dintre care cincisprezece arbaletieri și șase mușchetari ; mai mult de jumătate erau oamenii lui Diego Velázquez. Noi cei care ne alăturaserăm lui Cortés, am rămas cu el, temîndu-ne să nu se mai iște vreo răzmeriță sau altă tulburare, pînă cînd urmau să se mai liniștească lucrurile.

Alvarado se duse mai întîi în niște sate mici, supuse unei așezări mai mari, numită Cotastan, unde se vorbea limba din Culúa, ce este aici, în aceste ținuturi, ca limba pe care o vorbeau romanii și aliații lor. Ea e răspîndită în toată partea Mexicului și a lui Montezuma ; astfel, cine zice Culúa vorbește de vasalii și supușii Mexicului și așa trebuie înțeleasă. Cînd ajunse Pedro de Alvarado în satele de care am spus, văzu că fuseseră părăsite chiar în ziua aceea și în *cues* găsi trupuri de bărbați și de băieți aduși jertfă idolilor ; pereții și altarele erau mînjite cu sînge, iar inimile le fuseseră smulse și oferite idolilor. Mai

găsi niște pietre pe care îi întinseseră și îi sacrificaseră și, de asemeni, tăișurile de obsidiană cu care le sfîrtecaseră pieptul ca să le smulgă inimile.

Alvarado ne spuse apoi că aproape toate trupurile erau fără brațe și fără picioare ; de la niște indieni aflase că le luaseră ca să le mănînce. Cînd auziră, soldații noștri tare se îngroziră de atîta cruzime. N-am să mai spun altă dată de aceste sacrificii, pe care le-am întîlnit în toate satele în care am intrat, și mă întorc la Pedro de Alvarado, care a găsit mîncare din belșug din satele părăsite de indieni în ziua sosirii lui. Totuși, dădu peste doi indieni pe acolo și îi puse să care porumb ; în rest, fiecare soldat trebui să ducă găini și legume. Alvarado se întoarse în tabără fără să-i mai păgubească, deși avea cu ce, însă Cortés le poruncise să nu se mai întîmple ca la Cozumel. Noi, cei rămași în tabără, tare ne-am bucurat de proviziile, e drept cam sărace, aduse, fiindcă dacă ai burta plină ușor uiți de toate relele și necazurile.

Cum Cortés se străduia mult în toate, reuși să-i atragă de partea lui pe oamenii lui Velásquez, pe unii cu daruri din aurul ce-l aveam cu noi, care e știut că topește orice supărare, pe alții cu făgăduieli. Îi eliberă pe toți, cu excepția lui Juan Velázquez de León și Diego de Ordaz, care rămaseră în lanțuri pe corăbii, dar și acestora le dădu drumul în cîteva zile și făcu din ei prieteni buni și devotați, așa cum vom vedea mai departe, tot mulțumită aurului, marele împăciuitor.

Cînd lucrurile se liniștiră, ne-am hotărît să ne ducem la fortăreața Quiaviztlán, de care am mai pomenit, iar corăbiile să ajungă pînă la stînca și portul care se găseau în fața fortăreței, cam la o leghe depărtare. Pe cînd navigam de-a lungul coastei, îmi amintesc că am omorît un

peşte mare, azvîrlit de valuri pe nisip şi am ajuns la un rîu unde se află acum Veracruz. Apa era adîncă şi l-am traversat în nişte canoe sparte, scobite ca nişte albii, sau înot ori cu plutele. Lîngă malul rîului am dat peste cîteva sate, supuse unui oraş mare ce se chema Cempoal, de unde erau cei cinci indieni cu verigi de aur atîrnate de buza de jos, veniţi în solie de la Cortés cînd eram la dunele de nisip şi pe care i-am numit atunci *lopeluzios*. Am găsit templele, locurile de jertfe, sîngele răspîndit peste tot, răşina cu care tămîiau, alte lucruri de-ale idolilor şi pietrele pe care făceau sacrificiile, pene de papagal şi multe cărţi dintr-o hîrtie de-a lor, împăturite cum facem noi cu ţesăturile în Castilia. Dar de indieni, nici urmă. O luaseră cu toţii la sănătoasa, cuprinşi de groază, fiind pentru prima oară cînd vedeau în faţa ochilor oameni ca noi şi cai.

Am rămas peste noapte acolo, fără să cinăm, neavînd ce, iar a doua zi ne-am îndepărtat de coastă, luînd-o spre soare-apune, fără să ştim drumul. Am străbătut nişte frumoase pajişti, care se cheamă *savane*, unde păştea o turmă de căprioare. Pedro de Alvarado, călare pe iapa lui roaibă, a fugărit un cerb şi l-a lovit cu lancea, dar acesta s-a căţărat pe un munte şi nu l-am putut prinde.

În timp ce vînam, se apropiară doisprezece indieni din satul unde am dormit. Veneau de la *cacique*, pe care-l întrebaseră de noi, şi ne aduceau găini şi turte de porumb. Îi spuseră lui Cortés, prin tălmacii noştri, că stăpînul lor ne trimite găinile să le mîncăm şi ne roagă să mergem la el în sat care, după semnele ce le făceau, era la depărtare de „un soare", adică la o zi de mers. Cortés le mulţumi cu vorbele lui meşteşugite şi merserăm mai departe şi dormirăm într-un cătun unde tocmai fuseseră făcute sacrificii. Dar cum cititorii se vor plictisi să audă de atîţia in-

dieni şi indience jertfiţi prin toate satele şi pe toate drumurile pe unde am trecut, voi trece mai departe, fără a spune cum arătau şi cum erau făcute şi voi povesti cum ne-au dat să cinăm în cătunul acela, unde am aflat că drumul spre Quiaviztlán trece prin Cempoal. Mai departe voi spune cum am intrat în Cempoal.

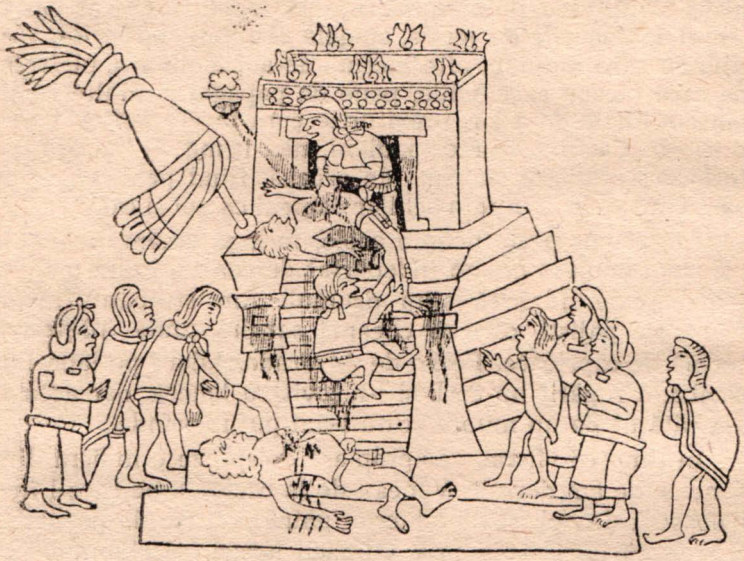

Sacrificiu adus zeului războiului

Capitolul XLV

CUM AM INTRAT ÎN CEMPOAL, CARE PE ATUNCI ERA O AŞEZARE DE SEAMĂ, ŞI CE NI S-A MAI ÎNTÎMPLAT ACOLO

Am petrecut noaptea în cătunul unde ne-au găzduit cei doisprezece indieni şi după ce am întrebat despre calea care duce la oraşul cocoţat pe stîncă, în zori am trimis vorbă la toţi *caciques* din Cempoal, că ne îndreptăm spre ei şi nădăjduim că ne vor întîmpina cum se cuvine. Am trimis şase indieni cu această solie, iar pe ceilalţi şase i-am ţinut călăuze. Cortés porunci să pregătim artileria, muşchetarii şi arbaletierii să fie gata de luptă şi să trimitem cercetaşi în faţă. Călăreţii şi noi toţi ceilalţi stăteam cu ochii în patru şi aşa am înaintat pînă la o leghe de cetate. În acest loc, ne ieşiră în întîmpinare douăzeci de căpetenii, trimişi de *cacique*, care ne aduseră mănunchiuri de trandafiri înmiresmaţi, strînse ca nişte ananaşi şi le dăruiră cu multă iubire lui Cortés şi celorlalţi cavaleri, spunînd că stăpînul lor ne aşteaptă înăuntrul cetăţii, căci fiind bărbat foarte gras şi greoi n-a putut să ne întîmpine şi el.

Cortés le mulţumi şi ei o luară înainte. Cînd am ajuns în dreptul caselor şi am văzut cît de întins era oraşul, cel mai întins din cîte întîlnirăm pînă atunci, tare ne-am minunat. Era aşa de înverzit, că părea totul o grădină, iar străzile erau înţesate de bărbaţi şi de muieri ce ieşiseră

să ne vadă. I-am adus de îndată mulțumiri Domnului că am descoperit așa ținut.

Cercetașii noștri ajunseseră pînă în piața mare, de unde începeau curțile caselor, pe care de puțină vreme, le văruiseră și le lustruiseră așa cum știu ei, cu mult meșteșug. Unul dintre cavaleri văzînd strălucirea lor argintie, galopă în mare goană îndărăt abia trăgîndu-și sufletul și îi dădu de știre lui Cortés că acele case au pereții din argint. Doña Marina și Aguilar spuseră că trebuie să fie var sau humă și am început cu toții să rîdem de păcăleala lui cu argintul. Multă vreme după aceea i-am amintit că tot ce-i alb lui îi lucește ca argintul. Dar să lăsăm gluma și să povestesc cum am ajuns la locuințele noastre, unde *cacique* cel gras ne ieși să ne întîmpine în curte și din cauza osîndzei lui așa îl voi numi de acum înainte. Îi făcu o plecăciune adîncă lui Cortés și îl afumă cu tămîie după obiceiul lor. Cortés îl îmbrățișă și apoi ne duseră în niște odăi mari și frumoase, unde încăpeam cu toții. Aici ne ospătară și ne aduseră coșuri pline cu prune, că era timpul lor și turte de porumb. Cum eram flămînzi tare și nu mai văzuserăm atîtea bucate ca acolo, am dat nume orașului acela Villa Viciosa * și alții l-au numit Sevilla. Cortés porunci ca nici un soldat să nu le pricinuiască vreo supărare și să nu părăsească piața ; cînd *cacique* cel gras află că am terminat de cinat, îi trimise veste lui Cortés că dorește să i se înfățișeze și veni cu o ceată de căpetenii indiene, care purtau cu toții belciuge mari de aur în buza de jos și mantii bogate. Cortés le ieși în întîmpinare în fața casei și îl îmbrățișă din nou, cu mari lingușeli și vorbe mieroase. Apoi *cacique* cel gras porunci să se aducă un dar ce-l ținea pregătit și erau giuvaieruri din aur și mantii, cu toate că nu

* Orașul Belșugului (sp.)

multe şi nici de preţ şi îi grăi lui Cortés : „*Lope luzio ; lope luzio,* primeşte aceste daruri cu inima deschisă. Dacă aş avea mai multe, ţi le-aş da şi pe acelea". Am spus că pe limba totonacă *lope luzio* înseamnă „stăpîn şi mare domn".

Cortés îi răspunse, prin doña Marina şi Aguilar, că îi va răsplăti darul prin fapte bune, şi de aceea *cacique* să-i spună ce au trebuinţă, căci noi sîntem vasalii unui prea mărit domn, împăratul Don Carlos, care stăpîneşte peste multe regate şi tărîmuri şi ne-a trimis să îndreptăm relele, să-i pedepsim pe răufăcători şi să le poruncim să nu mai jertfească idolilor semeni de-ai lor. Le mai spuse şi alte lucruri despre sfînta noastră religie. Auzind el acestea, *cacique* cel gras oftă odată din rărunchi şi începu să se vaite amarnic împotriva marelui Montezuma şi guvernatorilor săi, spunîndu-ne că acesta îi supusese doar cu puţină vreme în urmă, le luase toate giuvaierurile din aur şi îi ţine în aşa o strînsoare, pe el şi pe poporul lui, că nu se încumetă să nu-l asculte, fiind stăpîn peste oraşe întinse şi peste pămînturi, vasali şi oşti de temut.

Cum Cortés ştia că nu-i poate ajuta acum în necazurile lor, le răspunse că se va strădui să îndrepte relele, dar că acum se ducea să-şi vadă *acales,* care pe limba indienilor înseamnă corăbii şi să se aşeze în oraşul Quiaviztlán, unde, îndată ce va ajunge, vor sta de vorbă pe îndelete. *Cacique* cel gras îi răspunse că e cum nu se poate mai mulţumit.

În dimineaţa următoare, cînd ne pregăteam să plecăm din Cempoal, văzurăm că ne aşteptau poruncile peste patru sute de indieni cărăuşi, numiţi *tamemes* în partea locului, care pot să ducă în spinare cîte două *arrobas* * şi să mărşăluiască cu ele preţ de vreo cinci leghe. Ne-am

* Măsură de greutate, echivalentă cu 11,5 kg (N. tr.)

bucurat la vederea atîtor cărăuşi, căci pînă atunci, aceia dintre noi care nu ne aduseserăm indieni din Cuba, trebuise să ne cărăm singuri desăgile în spinare. În toată flota noastră nu aveam decît vreo cinci-şase indieni din Cuba şi nu atîţia cîţi spune Gomara. Doña Marina şi Aguilar ne povestiră că, în vreme de pace, fără să întrebe dacă au cine să care, căpeteniile din partea locului sînt obligate să dea *tamemes ;* de atunci încolo, oriunde ne duceam, ceream indieni să ne care poverile.

Cortés îşi luă rămas bun de la *cacique* cel gras şi ne urmarăm drumul încă o zi şi noaptea dormirăm într-un sătuc pustiu lîngă Quiaviztlán, iar cei din Cempoal ne aduseră de-ale gurii.

Aici zice cronicarul Gomara că a rămas Cortés mai multe zile în Cempoal, unde a urzit răscoala şi complotul împotriva lui Montezuma. Se vede că nu i-au spus cum s-au petrecut cu adevărat lucrurile, căci, aşa cum am spus, a doua zi dimineaţă am plecat de acolo. Iar unde s-a urzit răscoala şi pentru ce, o voi spune mai departe.

Să ne oprim aici şi să povestesc cum am intrat în Quiaviztlán.

Capitolul XLVI

CUM AM INTRAT ÎN QUIAVIZTLÁN, CARE ERA UN ORAŞ FORTIFICAT ŞI NE-AU ÎNTÎMPINAT CU PACE

În ziua următoare, la ceasurile zece, am ajuns la cetatea Quiaviztlán, cocoţată sus între ţancuri şi povîrnişuri abrupte. Dacă locuitorii ei s-ar fi împotrivit, ar fi fost tare greu de cucerit. Aşteptîndu-ne la lupte grele, înaintam în formaţie strînsă, cu artileria în faţa noastră şi aşa pregătiţi ne-am suit pînă la cetate. Alonso de Ávila era căpitanul nostru. Fiind el bărbat trufaş şi cu porniri necugetate, cînd Hernando Alonso de Villanueva se întîmplă să iasă din rînd, îl împunse cu lancea în braţ şi i-l rupse, astfel că de atunci acesta a rămas cu numele de Hernando Alonso de Villanueva Ciungul. Se va spune iarăşi că pierd şirul istoriei mele ca să povestesc întîmplări uitate, aşa că mă întorc şi zic cum am ajuns pînă în inima cetăţii fără să întîlnim măcar un singur indian cu care să putem vorbi şi tare ne-am minunat că au fugit cu toţii de frică tocmai în ziua aceea, cînd ne-au văzut suindu-ne spre casele lor. Cînd am ajuns în vîrful cetăţii, într-o piaţă unde erau *cues* şi marile sanctuare ale idolilor lor, am văzut acolo cincisprezece indieni înfăşuraţi în mantii arătoase, care ţineau fiecare cîte un brasero plin cu răşină de-a lor mirositoare. Aceştia s-au apropiat de Cortés şi l-au tămîiat, pe el şi pe soldaţii care stăteau în preajma lui şi cu adînci plecăciuni ne-au rugat să-i iertăm că nu au ieşit

să ne întîmpine, ne-au urat bun venit și ne-au îndemnat să ne odihnim. Au mărturisit că s-au ascuns de frică pînă au văzut cum arătam la înfățișare, căci se temuseră de noi precum și de caii noștri, dar la noapte vor porunci să vină îndărăt de pe unde erau toți locuitorii cetății. Cortés le arătă multă iubire și le spuse cîte ceva despre sfînta noastră religie, așa cum era obiceiul oriunde ajungeam și le mai spuse că sîntem vasalii împăratului nostru. Don Carlos și le dădu niște mărgele verzi, împreună cu alte nimicuri aduse din Castilia.

Ei de îndată ne dădură găini și turte de porumb. Pe cînd eram asupra acestor fapte, cineva îi spuse lui Cortés că sosise *cacique* cel gras din Cempoal într-o litieră purtată în spinare de multe căpetenii indiene. De cum ajunse, *cacique* începu să-i vorbească lui Cortés, împreună cu mai-marii cetății în care ne aflam și își uniră glasurile plîngîndu-se de Montezuma. Arătînd marea lui putere, se văitau și le șiroiau lacrimile așa de amarnic, încît pe Cortés și pe noi ne cuprinse mila. După ce ne-au povestit cum i-a înfrînt, ne mai spuseră că în fiecare an le cereau mulți fii și fiice de-ale lor ca să-i sacrifice și alții ca să le fie slugi pe la casele și moșiile lor. Pe lîngă alte plîngeri, atît de multe că nu mi le pot aminti, mai ziseră că dacă muierile și fetele lor erau chipeșe, vătafii trimiși de Montezuma ca să strîngă birurile le luau cu ei și le siluiau și asta făceau în ținutul totonacilor, care număra peste treizeci de sate. Cortés îi mîngîie pe cît putu prin tălmacii noștri și le făgădui să-i ajute pe măsura puterilor lui, și să împiedice tîlhăriile și mîrșăviile acelea, căci de asta ne-a trimis în țara lor stăpînul nostru împăratul. Îi rugă să nu se mai frămînte, căci în curînd or să vadă ce vom săvîrși. La aceste vorbe s-au mai liniștit, dar în inimile lor tot mai sălășluia marea spaimă ce o aveau de mexicani.

Între timp veniră în goană cîţiva indieni din cetate să le spună la toţi *caciques* care stăteau de vorbă cu Cortés că sosiseră cinci vătafi de-ai lui Montezuma după biruri. Cînd auziră aceasta, se îngălbeniră cu toţii şi, tremurînd de groază, îl lăsară pe Cortés şi se duseră să îi întîmpine. În mare grabă împodobiră cu multe flori o sală, pregătiră bucate şi îi îmbiară cu cacao, care e cea mai bună băutură a lor.

Cînd cei cinci mexicani intrară în cetate, veniră chiar în locul în care ne găseam, căci aici se aflau casele căpeteniei şi cele ale noastre. Trecură pe lîngă noi ţanţoşi şi îngîmfaţi, fără să-i zică o vorbă lui Cortés sau nouă, celorlalţi.

Aveau mantii lungi, bogat brodate şi în jurul şalelor, căci pe vremea aceea aşa se purtau, fîşii de pînză la fel împodobite. Părul le lucea şi îl purtau ridicat şi prins în creştet. Cu toţii miroseau nişte mănunchiuri de trandafiri ce îi ţineau într-o mînă, iar în cealaltă aveau cîte un toiag încîrligat la capăt. În urma lor veneau slugile care le făceau vînt cu apărători împotriva ţînţarilor şi căpeteniile din toate satele totonace, care i-au însoţit pînă ce li s-a pregătit locuinţa şi cina.

Imediat după cină, vătafii au trimis după *cacique* cel gras şi celelalte căpetenii şi i-au certat că ne-au dat găzduire în satele lor, căci acuma vor fi nevoiţi şi ei să se vadă cu noi şi să ne vorbească, fapt pentru care stăpînul lor Montezuma se va mînia foarte. Fără voia şi porunca lui, ei nu trebuiau să ne primească şi nici să ne dea giuvaieruri din aur. Şi aşa au tăbărît cu ameninţări pe *cacique* cel gras şi căpeteniile lui, poruncindu-le să le dea douăzeci de indieni, bărbaţi şi muieri, ca să îmbuneze zeii pentru greşeala ce-au făptuit-o.

Acum Cortés îi întrebă pe Doña Marina şi pe Jerónimo de Aguilar, tălmacii noştri, pentru ce erau aşa de tulburaţi *caciques* de venirea indienilor şi cine erau ei. Doña Marina, care le pricepuse bine pe toate, îi povesti ce se petrecuse. Îndată Cortés trimise după *cacique* cel gras şi celelalte căpetenii şi le spuse să nu aibă teamă, căci noi sîntem de faţă şi îi vom pedepsi.

Să trecem la alt capitol ca să spun ce s-a întîmplat.

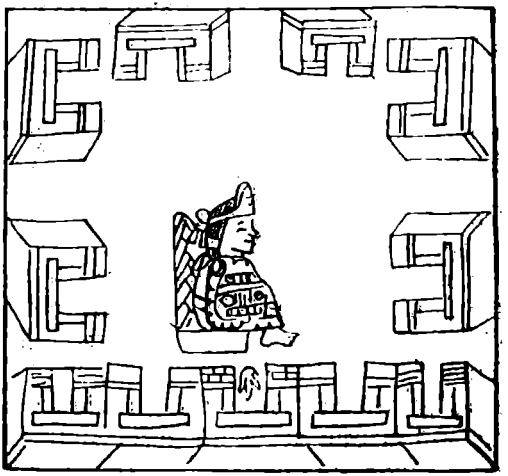

Cacique

Capitolul XLVII

CUM A PORUNCIT CORTÉS SĂ FIE PRINȘI CEI CINCI VĂTAFI AI LUI MONTEZUMA ȘI A MAI PORUNCIT SĂ NU-I MAI ASCULTE-DE ACUM ÎNAINTE ȘI NICI BIR SĂ NU MAI DEA ȘI RĂSCOALA CARE S-A PORNIT ÎMPOTRIVA LUI MONTEZUMA

Îndată ce Cortés a înțeles ce tot spuneau *caciques*, le-a amintit încă o dată că regele, stăpînul nostru, l-a trimis să-i pedepsească pe răufăcători și să pună stavilă sacrificiilor și tîlhăriilor. Deoarece vătafii veniseră tocmai cu această pricină, porunci să-i întemeieze fără întîrziere și să-i țină acolo pînă cînd stăpînul lor Montezuma va fi aflat că au venit să jefuiască, să le ia în robie muierile și copiii și să le facă alte răutăți.

Cînd auziră ce spune, *caciques* se îngroziră de atîta îndrăzneală : să ridice ei mîna asupra vătafilor lui Montezuma ! Erau prea speriați și nu cutezau de fel să facă așa ceva. Totuși Cortés insistă să-i bage imediat în temniță și ei îi ascultară. Îi legară de niște pari lungi și le puseră zgărzi în jurul gîtului, așa cum se face la ei, ca să nu scape iar pe unul care nu se lăsa legat, îl bătură bine cu ciomegele. După aceea, Cortés porunci la toți *caciques* să nu-i mai dea bir lui Montezuma și nici ascultare și despre asta să știe toate satele vecine, iar dacă vor mai veni pe acolo vătafi să i se spună lui de îndată, ca să trimită după ei. Veștile se răspîndiră în toată provincia, căci *cacique* cel

gras trimise solii peste tot și toate căpeteniile care veniseră cu vătafii, îndată ce i-au văzut prinși, se duseră pe la casele lor ca să povestească.

Toate aceste întîmplări erau atît de minunate și nemaipomenite pentru ei, încît spuseră că nici un om nu ar fi cutezat ca să le facă, ci doar *teules*, cum își numesc ei zeii pe care îi adoră și cum ne-au spus și nouă de atunci încolo.

Dar să ne întoarcem la ostatici. Toți *caciques* erau de părere să-i ucidă, pentru ca nici unul să nu mai ajungă în Mexic și să spună ce s-a întîmplat. Cortés se împotrivi, zicînd că nu trebuie să-i omoare și că se va îngriji de ei. Apoi puse cîțiva soldați să-i vegheze, iar la miezul nopții îi chemă și le zise : „Alegeți dintre ostatici doi care vi se par cei mai isteți, dezlegați-i și aduceți-i la mine. Băgați seama să nu simtă indienii ce faceți". După ce i se înfățișară cei doi, îi întrebă, cu ajutorul celor doi tălmaci, de ce-au fost prinși și ce era cu ei, prefăcîndu-se a nu-i cunoaște. Aceștia răspunseră că au fost prinși de *caciques* din Cempoal și din cetate, cu voia sa și a noastră. Cortés le răspunse că nu știa nimic și că îi pare rău. Porunci să li se aducă de mîncare și le vorbi plin de blîndețe. Apoi le zise să se ducă de îndată la stăpînul lor Montezuma și să-i spună că sîntem prieteni credincioși și slujitori devotați. Cît despre el, le dăduse drumul temîndu-se să nu pățească ceva și se certase cu *caciques* care îi prinseseră ; va face tot ce poate ca să-i ajute și le va da drumul și celorlalți trei tovarăși ai lor. Acum îi sfătuiește să fugă degrabă, ca să nu-i prindă și să-i omoare.

Cei doi prizonieri îi mulțumiră pentru bunătate, dar îi spuseră că se temeau să nu cadă în mîinile dușmanilor, căci trebuie să treacă prin ținutul lor. Cortés dădu porunci la șase marinari să-i ducă cu barca în puterea nopții și să-i lase la vreo patru mile depărtare, la loc singur, dincolo

de hotarele Cempoalului. Cînd în dimineaţa următoare cei doi *caciques* şi căpeteniile satelor văzură că ostaticii s-au făcut nevăzuţi, au vrut cu atît mai abitir să-i ucidă pe ceilalţi trei. Dar Cortés, făcînd pe supăratul de fuga celorlalţi, ceru un lanţ de pe corabie şi îi legă cu el. Apoi îi trimise pe corabie spunînd că de data asta o să-i păzească el mai bine. Îndată ce au ajuns la bord, le scoase lanţurile şi le spuse plin de bunătate că o să-i trimită în curînd în Mexic.

După cele întîmplate, toţi *caciques* din Cempoal şi din cetate, precum şi toate căpeteniile totonacilor care se aflau acolo de faţă îl întrebară pe Cortés ce e de făcut, căci vor năvăli asupra lor toate oştile mexicane ale marelui Montezuma, care îi vor nimici şi-i vor distruge. La aceasta, Cortés răspunse, vesel şi zîmbitor, că el şi fraţii lui, care ne aflam acolo de faţă îi vom apăra şi vom stîrpi pe oricine le vrea răul. *Caciques* şi cu toţi indienii strigară într-un glas că ne vor sta alături şi se vor supune la toate poruncile noastre, unindu-şi forţele împotriva lui Montezuma şi aliaţilor lui. Apoi, în faţa lui Diego de Godoy, notarul, jurară ascultare Majestăţii Sale şi trimiseră soli în toate aşezările din ţinut, ca să se afle cele întîmplate. Cum nu mai plăteau bir nimănui, iar vătafii se făcuseră nevăzuţi, nu-şi mai încăpeau în piele de bucurie că au scăpat de prigoana lui Montezuma.

Dar să lăsăm aceasta şi să spun cum ne-am înţeles să coborîm mai la şes în nişte poieni, unde am început să înălţăm o cetate. Aşa s-au întîmplat lucrurile şi nu cum a spus cronicarul Gomara, cu toată vorba lui meşteşugită.

Capitolul XLVIII

CUM NE-AM ÎNȚELES SĂ POPULĂM VILLA RICA * DE LA VERA CRUZ ȘI SĂ ÎNĂLȚĂM O FORTĂREAȚĂ ÎN NIȘTE POIENI APROAPE DE O SALINĂ ȘI DE PORTUL CU NUME URÎT UNDE ERAU ANCORATE CORĂBIILE NOASTRE ȘI CE S-A MAI ÎNTÎMPLAT

După ce am încheiat alianță cu vreo treizeci de orașe ale totonacilor din munții aceia, care s-au răsculat împotriva marelui Montezuma, aceștia au jurat supunere Majestății Sale și s-au legat să ne dea ascultare ; apoi am hotărît să întemeiem cu ajutorul lor orașul Villa Rica de la Vera Cruz, în niște poieni cam la o jumătate de leghe de fortăreața Quiavitzlán. Am stabilit locul unde să fie biserica, piața, arsenalele și altele trebuincioase unui oraș și am ridicat o fortăreață. De cînd am pus fundațiile și pînă ce zidurile au fost destul de înalte ca să începem tîmplăria, să construim crenelurile, turnurile de pază și celelalte fortificații exterioare, am muncit cu mare tragere de inimă.

Cortés însuși a fost primul care a început să care pămînt și pietre, și să sape la fundații ; noi ceilalți, căpitani și soldați deopotrivă, i-am urmat pilda. Ne-am străduit din greu să sfîrșim totul degrabă, unii săpînd și alții ridicînd ziduri de piatră, cărînd apă, făcînd cărămizi și țigle și ducîndu-ne după mîncare. Alții ciopleau

* Orașul Bogat (sp.)

grinzile, iar fierarii, căci aveam doi, făceau piroane. In felul acesta munceam toți neîncetat cu mic cu mare, indienii ajutîndu-ne și ei și am isprăvit de ridicat biserica și casele, iar fortăreața era și ea aproape gata.

Pe cînd noi aveam aceste îndeletniciri, se pare că în Mexic marele Montezuma a primit știre despre prinderea celor șase vătafi și că orașele totonacilor nu-i mai dau ascultare și s-au răzvrătit, ceea ce tare l-a mîniat împotriva lui Cortés și a noastră. Dăduse deja poruncă să se strîngă o mare oaste de războinici ca să-i înfrîngă pe răsculați și să-i măcelărească pînă la unul, iar împotriva noastră se pregătea să vină cu o și mai mare năvală de oștiri.

Tocmai atunci ajunseră cei doi ostatici indieni cărora le dăduse drumul Cortés, cum am povestit în capitolul trecut. Cînd Montezuma află cine i-a scos din temniță și auzi făgăduielile lui Cortés, dădu Domnul de i se potoli mînia și se învoi să trimită soli la noi. Pentru aceasta alese doi nepoți de-ai lui, însoțiți de patru moșnegi, mari *caciques* cu toții și le dădu daruri pentru noi, aur și mantii, și le spuse să-i mulțumească lui Cortés că le-a dat drumul slujitorilor.

Pe de altă parte primise și multe plîngeri, în care se zicea că numai cu ajutorul nostru cutezaseră răzvrătiții să se ridice împotriva lui și să-l trădeze, să nu-i mai plătească tributul și să-și calce jurămîntul de supunere față de el. Fiind acum convins că noi sîntem aceia despre care strămoșii lor au prevestit că vom veni în țara lor și prin urmare trebuie să fim de același neam cu el, stînd noi în casele trădătorilor nu va trimite să le radă de pe fața pămîntului, dar va veni ziua cînd se vor căi de ce-au făcut.

Cortés primi aurul și mantiile, care făceau peste două mii de pesos, îi îmbrățișă pe trimișii împăratului și le

spuse, drept temei pentru ce făcuserăm, că sîntem cu toţii prietenii stăpînului lor Montezuma şi de aceea i-am păzit pe cei trei vătafi. Îndată porunci să fie aduşi de pe corăbii unde fuseseră hrăniţi şi îmbrăcaţi în haine bune şi îi încredinţă trimişilor.

Apoi Cortés se arătă supărat pe Montezuma şi povesti cum a plecat în taină în puterea nopţii guvernatorul Pitalpitoque din tabăra noastră, ceea ce nu i s-a părut lucru bun, fiind încredinţat că nu s-a petrecut la porunca stăpînului său Montezuma şi ceea ce ne-a făcut să venim în aceste oraşe unde am fost bine primiţi de locuitorii lor. De aceea îl roagă acum pe Montezuma să le ierte nesupunerea ; cît despre bir, ei nu puteau sluji la doi stăpîni deodată, iar în timpul şederii noastre printre ei ne juraseră nouă supunere în numele regelui şi seniorului nostru. Cum însă el, Cortés, cu toţi fraţii lui ne vom duce să-l vedem şi să-l slujim, toate poruncile sale vor fi pe viitor ascultate.

După ce le spuse aceste vorbe şi încă multe altele, Cortés porunci să li se dea diamante albastre şi mărgele verzi celor doi tineri, care erau mari *caciques*, precum şi moşnegilor care îi însoţiseră şi erau la rîndul lor oameni de vază. Tuturor le arătă semne de înaltă cinstire şi cum se aflau pe acolo pajişti bune, îi porunci lui Pedro de Alvarado, care avea o iapă roaibă tare sprintenă şi altor călăreţi, să dea roată şi să se încaiere în faţa lor, ceea ce tare i-a bucurat. Apoi se despărţiră tare mulţumiţi de Cortés şi de noi ceilalţi şi porniră înapoi spre Mexic.

În vremea aceea lui Cortés îi muri calul şi cumpără sau i se dărui altul, pe nume *El Arriero* *, un murg întunecat, care fusese al lui Ortéz Muzicantul şi Bartolomé

* Cărăuşul (sp.)

García zis Minerul, și era dintre cei mai buni cai pe care i-am avut în flota noastră.

Dar să nu mai vorbesc despre asta și să spun că, fiind acei locuitori ai munților și cei din Cempoal, prietenii noștri, tare temători de mexicani și așteptîndu-se ca marele Montezuma să-și trimită oștile ca să-i nimicească, la vederea rubedeniilor sale care au venit cu darurile pomenite de mine și s-au purtat ca niște slujitori în fața lui Cortés și a noastră, tare s-au înfricoșat ; ba toți *caciques* au început a-și spune unii altora că sîntem negreșit *teules*, și Montezuma se temea și el, de ne trimisese aur și alte daruri. Iar dacă pînă atunci ni se dusese faima de viteji, din acea clipă ne-a sporit și mai vîrtos.

Dar să las lucrurile aici și să spun ce a mai făcut *cacique* cel gras și prietenii lui.

Debarcarea spaniolilor la Vera Cruz în 1519 *(Codicele Florentin)*

Capitolul XLIX

CUM A VENIT CACIQUE CEL GRAS CU ALTE CĂPETENII SĂ I SE PLÎNGĂ LUI CORTÉS CĂ ÎN FORTĂREAȚA CINGAPACINGA ERAU GARNIZOANE DE MEXICANI CARE ÎI NĂPĂSTUIAU TARE ȘI CE S-A ÎNTÎMPLAT

După plecarea solilor mexicani, se ivi *cacique* cel gras împreună cu alte căpetenii, prieteni de-ai noștri, poftind a-l ruga pe Cortés să se ducă de îndată într-un oraș numit Cingapacinga, aflat la două zile de mers de Cempoal, prin urmare cam la opt-nouă leghe depărtare, fiind acolo mulți indieni războinici din Culúa, adică Mexic, care le nimiceau recoltele și moșiile, le atacau vasalii și le făceau multe alte răutăți. Povestind ei cu atîta simțire, Cortés îi crezu. Cum deja le făgăduise să-i ajute și să-i ucidă pe toți indienii din Culúa sau de prin alte locuri care ar îndrăzni să-i supere, de data aceasta nu găsi altceva de răspuns decît că se va duce cu dragă inimă sau va trimite cîțiva soldați cu unul dintre ai noștri ca să-i gonească de acolo. Stînd el așa pe gînduri, deodată ne grăi rîzînd celor care eram în preajma lui : „Știți, señores, cred că ne-am cîștigat o faimă de viteji prin aceste meleaguri, iar felul în care ne-am purtat cu vătafii lui Montezuma i-au făcut să credem că sîntem de-a dreptul niște zei sau idoli. Ca să-i convingem că ajunge unul de-al nostru să-i înfrîngă pe războinicii indieni care au pus stăpînire pe fortăreață, cred că e bine să-l trimitem pe Heredia

Bătrînul". Heredia era un mușchetar basc tare pocit, cu o uitătură rea, cu o barbă mare și brăzdat tot pe obraz, chior de un ochi și șchiop de un picior.

Cortés trimise după Heredia și îi zise : „Du-te cu *caciques* pînă la rîu, care e la un sfert de leghe de aici și cînd veți ajunge acolo, te vei preface că bei apă și te speli pe mîini. Aibi însă grijă să tragi un foc cu muscheta. Atunci te voi chema negreșit îndărăt. Voiesc ca cei de aici să creadă că sîntem zei, căci ne-am cîștigat acest nume și faimă, iar ei, văzîndu-te cît ești de hîd, te vor lua drept un idol de-al lor." Heredia, fiind el soldat vechi, care luptase și în Italia și un bărbat isteț și vajnic, făcu așa cum i se spuse.

Apoi Cortés trimise după *cacique* cel gras și celelalte căpetenii care așteptau ajutor și le grăi : „Cu voi va veni acest frate al meu ca să-i omoare și să-i azvîrle pe toți mexicanii afară din fortăreața voastră, iar pe cei care se vor împotrivi să-i ia prinși. *Caciques* rămaseră cu toții încremeniți auzindu-l și neștiind dacă să-l creadă sau nu și se tot holbau la Cortés ; cum chipul îi rămase nemișcat, au hotărît că e adevărat ce le zicea. Așa că bătrînul Heredia își săltă muscheta în spinare și se duse cu ei, trăgînd focuri în aer printre dealuri, ca indienii să-l vadă și să-l și audă. Iar toți *caciques* dădură de știre prin sate că aduceau cu ei un *teule* ca să-i omoare pe mexicanii din Cingapacinga. Povestea asta o scriu așa, în rîs, ca să se vadă mania viclenie a lui Cortés. Cînd acesta știu că Heredia a ajuns la rîu, trimise iute după el și, îndată ce se întoarse el cu *caciques*, le spuse acestora că în semn de bunăvoință, se va duce el însuși împreună cu cîțiva frați de-ai lui să-i ajute și să le vadă ținutul și fortărețele. Pentru aceasta le porunci să-i aducă o sută de cărăuși ca să tragă *tepuzques*, adică tunurile. Aceștia sosiră a

doua zi în zori. Prin urmare trebuirăm să plecăm chiar în ziua aceea cu patru sute de soldaţi şi paisprezece călăreţi şi arbaletieri şi muşchetari, cu toţii gata de drum. Nişte soldaţi de-ai lui Diego Velázquez s-au împotrivit să meargă, spunîndu-i lui Cortés că n-are decît să se ducă cu cine poftește, iar ei voiesc să se întoarcă în Cuba.

Ce s-a mai întîmplat voi spune mai departe.

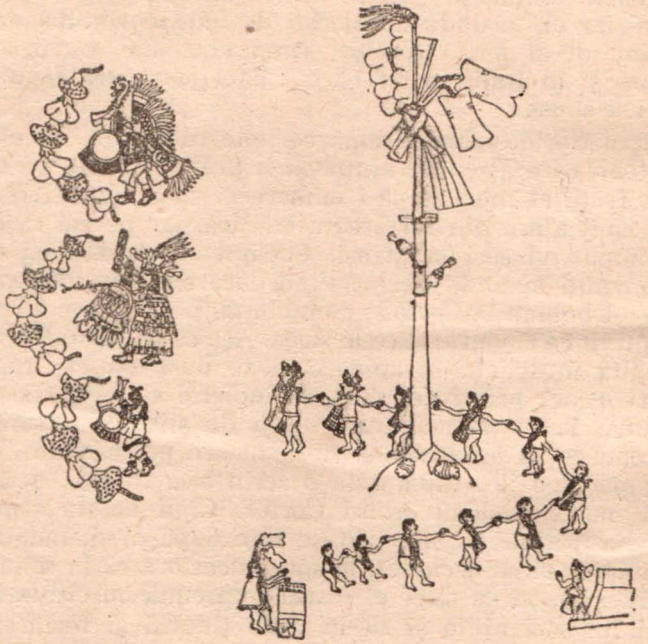

Pagină din *Codicele Bourbon*

Capitolul L

CUM NIŞTE SOLDAŢI DE-AI LUI DIEGO VELÁZQUEZ, VĂZÎND EI CĂ DOREAM SĂ NE AŞEZĂM ŞI ÎNCEPEM A PACIFICA AŞEZĂRILE DIN PARTEA LOCULUI, AU SPUS CĂ NU VOR SĂ MEARGĂ NICĂIERI, CI SĂ SE ÎNTOARCĂ ÎN INSULA CUBEI

Unii soldaţi de-ai lui Diego Velázquez trebuiau şi ei să meargă cu noi, dar cînd le-au spus căpitanii să-şi pregătească armele şi caii, aceia care aveau, au răspuns cu îngîmfare că ei nu merg în nici o expediţie, ci poftesc să se întoarcă la moşiile care îi aşteaptă în Cuba, că şi aşa au pierdut destul cînd i-a scos Cortés din casele lor, iar, pe de altă parte, făgăduise la ţărmul cu dune că oricine vrea să se ducă îi dă voie, ba chiar le mai dă o corabie şi provizii. Prin urmare şapte soldaţi erau gata să se întoarcă în Cuba.

Auzind acestea, Cortés trimise după ei şi îi întrebă pentru ce se poartă atît de urît. Aceştia îi răspunseră oarecum mînioşi că se miră cum domnia-sa, avînd aşa puţini soldaţi, cutează să se aşeze într-un loc unde se ştie că sînt mii de indieni şi aşezări întinse. Cît despre ei, abia se mai tîrăsc şi le-a ajuns să tot umble aşa dintr-un loc într-altul. De aceea voiesc să se întoarcă în Cuba la moşiile lor şi îl roagă să-i lase, aşa cum le-a promis.

Cortés le răspunse cu blîndeţe că ştie de făgăduiala făcută, dar acum ei nu-şi fac datoria părăsind steagul

căpitanului. Se porunci apoi să se îmbarce de îndată, le dădu o corabie și provizii de pîine de *cazabe*, o balercă de ulei și legume din ce mai aveam. Cînd erau gata de plecare, noi toți soldații și ceilalți *alcaldes* și *regidores* din Villa Rica, ne-am dus la Cortés și i-am cerut să nu dea voie nimănui să părăsească țara, căci așa se cuvenea, fiind noi în slujba Celui-de-Sus și a Majestății Sale, iar cine ar cuteza s-o facă să fie pedepsit cu moartea, cum cer legile militare, căci cine și-ar părăsi căpitanul și steagul pe timp de război și primejdie, mai cu seamă că, așa cum au spus chiar ei, sîntem înconjurați de atîția indieni războinici.

Cortés zise că ar vrea să le dea voie, dar mai tîrziu se răzgîndi în așa fel încît aceștia rămaseră păcăliți și rușinați.

Toate acestea se făcură la porunca lui Cortés și așa am intrat în Cingapacinga.

Capitolul LI

CE NI S-A ÎNTÎMPLAT LA CINGAPACINGA ŞI CÎND NE-AM ÎNTORS LA CEMPOAL CUM LE-AM SFĂRÎMAT IDOLII ŞI CE A MAI FOST

După ce i-am liniştit pe cei şapte soldaţi care doreau să se întoarcă în Cuba, am pornit la drum cu soldaţii şi cavalerii şi infanteria despre care am spus şi am rămas peste noapte la Cempoal. Patru companii, cu două mii de războinici indieni, se pregăteau să ne urmeze. În prima zi am mers cinci leghe în şir şi în seara următoare am ajuns la ogoarele de lîngă Cingapacinga, iar locuitorii cetăţii au aflat astfel de sosirea noastră. Cînd începuserăm a ne sui spre fortăreaţă şi spre casele lor, cocoţate pe nişte ţancuri înalte şi prăpăstioase, ne ieşiră în întîmpinare opt căpetenii indiene şi *papas*, cu un aer paşnic, care îl întrebară lăcrimînd pe Cortés de ce am venit cu gîndul să-i ucidem şi să-i nenorocim, cînd ei nu ne-au pricinuit nimica rău, fiindcă ni se dusese faima că aducem peste tot dreptate şi pedepsim toate strîmbătăţile şi furtişagurile, ba chiar i-am prins pe vătafii lui Montezuma. Ne mai spuseră că indienii din Cempoal care ne-au însoţit se duşmăneau cu ei de mult, certîndu-se pe haturi şi moşii, iar acum veniseră sub ocrotirea noastră să-i prade iar şi să-i omoare. Mai mărturisiră că avuseseră într-adevăr o garnizoană mexicană în oraş, dar că plecase de cîteva zile, cum a auzit de prinderea vătafilor lui Montezuma

şi îl rugară prin urmare pe Cortés să nu meargă cu oastea mai departe şi să-i ajute. Auzind Cortés toate acestea prin tălmacii noştri, doña Marina şi Aguilar, porunci de îndată căpitanului Pedro de Alvarado şi şefului timonier Cristóbal de Olí şi nouă celorlalţi să-i împiedicăm pe indienii din Cempoal să mai înainteze, ceea ce am şi făcut. Cu toată graba noastră de a-i opri, aceştia începuseră deja a şterpeli de prin grădini şi lanuri. Cortés se supără foarte şi ceru să vină de îndată căpeteniile războinicilor din Cempoal şi cu vorbe de ocară şi ameninţări le porunci să-i aducă pe indienii aceia, ca şi veşmintele şi orătăniile ce le furaseră şi nu cumva să mai intre vreunul prin moşiile oamenilor. Le mai spuse că pentru minciunile lor şi faptul că se puseseră sub oblăduirea noastră ca să-şi fure şi să-şi jefuiască vecinii, meritau să fie ucişi, căci regele şi stăpînul nostru, ai cărui vasali eram, ne trimisese ca să împiedicăm săvîrşirea unor asemenea fapte, iar prin urmare ei să bage bine de seamă ca aşa ceva să nu se mai întîmple, ori de nu nici unul dintre ei nu va rămîne viu. Îndată *caciques* şi căpeteniile din Cempoal îi aduseră lui Cortés tot ceea ce furaseră — indieni, indience şi orătănii — pe care acesta le înapoie păgubaşilor. Apoi se întoarse spre ei cu mînie şi le porunci să plece de acolo şi să doarmă în cîmp, şi ei s-au dus.

Văzînd dreptatea ce-o făceam şi auzind vorbele blînde ce le rostea Cortés către ei cu ajutorul tălmacilor noştri, precum şi altele despre sfînta noastră credinţă, aşa cum obişnuiam, şi să se lepede de jertfe, de hoţii, de năravul murdar al sodomiei, de idolii lor blestemaţi şi alte sfaturi tot aşa de bune, *caciques* şi *papas* din Cingapacinga trecură de partea noastră împreună cu vecinii lor şi, adunînd la iuţeală locuitorii satelor vecine, jurară ascultare Majestăţii Sale. Îndată după aceea începură să se plîngă

de Montezuma, cu aceleași vorbe auzite de noi la Quiaviztlán.

În dimineața următoare Cortés trimise după *caciques* și celelalte căpetenii din Cempoal, care așteptau în cîmp poruncile noastre și erau foarte înspăimîntați că îl mințiseră. Cînd se înfățișară dinaintea lui, îi îndemnă să lege pace cu locuitorii cetății, iar această învoială n-a mai fost niciodată stricată între ei. Am plecat apoi spre Cempoal pe alt drum, care trecea prin două sate prietene cu locuitorii cetății Cingapacinga și acolo ne-am odihnit, căci soarele ardea cumplit și noi eram sfîrșiți de oboseală, iar armele ne atîrnau greu în spinare. Într-unul din sate, se întîmplă că zări Cortés pe un soldat, pe nume Fulano de Mora, de felul lui din Ciudad Rodrigo, pe cînd șterpelea două găini din curtea unui sătean și așa grozav se înfurie de acest furtișag, într-un sat prieten și chiar sub ochii lui, că porunci să-i treacă un ștreang de gît și chiar l-ar fi sugrumat dacă Pedro de Alvarado, aflat prin preajmă, n-ar fi tăiat iute ștreangul cu sabia și așa a rămas bietul soldat pe jumătate mort. Aștern aici această povestire nu numai pentru cititorii mei curioși, dar și pentru cuvioșii preoți care dau sfînta împărtășanie și-i învață credința noastră creștină pe locuitorii acestor ținuturi. Să afle așadar cum furtul a două găini într-un sat prieten era cît pe ce să-l coste viața pe un biet soldat, ca să știe cum să se poate cu indienii și să nu le mai jecmănească avuturile. Soldatul de care am spus a fost ucis mai tîrziu într-o bătălie, în vîrful unui munte din Guatemala.

Dar să mă întorc la povestirea noastră. După ce am plecat din satele acelea, pe care le-am lăsat în liniște și pace și ne-am dus spre Cempoal, l-am întîlnit pe *cacique* cel gras, cu celelalte căpetenii, care ne așteptau în niște colibe cu cina pregătită. Deși indieni, au văzut și au

înțeles că dreptatea e sfîntă și bună, iar toate vorbele lui Cortés cum că am venit să îndreptăm relele și să-i descătușăm de robie sînt adevărate și astfel ne preamăriră mai tare ca oricînd.

Am rămas peste noapte în colibele acelea și apoi toți *caciques* ne-au însoțit pînă la casele noastre din oraș ; cu adevărat ar fi vrut să nu ne mai ducem niciodată de la ei, căci se temeau foarte ca Montezuma să nu-și trimită războinicii asupra lor.

Îi spuseră prin urmare lui Cortés că, fiind noi de-acum prieteni, tare s-ar bucura să le fim și frați și de aceea au chibzuit să ne dea fiicele ca să ne însoțim cu ele. Vrînd să întărească prietenia noastră, aduseră opt fecioare indience, fiice de *caciques* cu toatele și îi dădură lui Cortés una dintre ele, care era nepoata *cacique*-lui cel gras, iar pe alta, fiica altei căpetenii, pe nume Cuesco, i-o dădură lui Alonso Hernández Puerto Carrero. Toate opt erau înveșmîntate în cămăși bogat împodobite ca prin partea locului și aveau coliere de aur în jurul gîtului și cercei de aur în urechi și cu ele veniseră alte fete indience ca să le slujească. Cînd i le înfățișă, *cacique* cel gras îi spuse lui Cortés : „*Teule* (care pe limba lor înseamnă señor), cele șapte fete sînt pentru căpitanii tăi, iar aceasta, nepoata mea, stăpînă peste sate și vasali, e pentru tine". Cortés o primi cu voioșie și mulțumi pentru dar. Mai spuse totuși că, înainte de a le accepta așa cum vor ei și a ne face frați cu toții, vor trebui să se lepede de idolii în care cred și pe care cu păcat îi venerează și să nu le mai aducă semeni de-ai lor jertfă. Cum va vedea acele chipuri diavolești zdrobite la pămînt și vor pune capăt jertfelor de oameni, de îndată frăția noastră se va întări. Cît despre fete, urmă el, trebuie să se creștineze înainte de a fi ale noastre, iar ei să lepede degrabă sodo-

mia, căci printre ei umblau băieţi îmbrăcaţi ca muierile care-şi agoniseau traiul săvîrşind acest cumplit păcat şi în fiecare zi sacrificau în faţa noastră cîte trei, patru sau cinci indieni, ale căror inimi le dădeau idolilor, iar sîngele lor împroşca pereţii. Picioarele, braţele şi coapsele le tăiau şi le mîncau de parcă era carne de vită de la măcelărie, ba chiar cred că le vindeau cu bucata în *tianguez*, că aşa se zice la pieţe pe la ei. Cortés le spuse prin urmare că dacă lasă obiceiurile astea blestemate, nu numai le vom fi prieteni, dar le va dărui provincii unde să fie căpetenii.

La aceasta, toţi *caciques, papas* şi alte căpetenii ce se aflau acolo răspunseră că nu le vine să se lepede de idoli şi de adus jertfe, căci ei le dau sănătate şi belşug şi tot ce le mai trebuie ; cît despre sodomie, se vor îngriji ca să piară.

Cînd Cortés şi noi ceilalţi, care văzuserăm toate cruzimile şi nerușinarea lor, despre care am mai pomenit, am auzit acest răspuns neobrăzat, n-am mai putut răbda. Atunci Cortés ne aminti de învăţămintele sfintei noastre credinţe şi ne spuse că nu vom putea săvîrşi nimic bun dacă nu urmăm calea Domnului şi nu oprim jertfele pe care le aduc idolilor ; de aceea trebuie să fim pregătiţi a ne lupta, de vor încerca să ne împiedice. Cum noi eram ca întotdeauna cu armele asupra noastră, Cortés le repetă să-şi dea jos idolii. Cînd auzi, *cacique* cel gras porunci celorlalte căpetenii să adune războinicii ca să-şi apere idolii ; văzînd că începem a ne sui spre un templu înalt, cu trepte multe — nu-mi amintesc cîte avea — *cacique* cel gras se apropie cu celelalte căpetenii şi tulburaţi fiind, prinseră a răcni la Cortés ca turbaţii şi îl întrebară pentru ce poftește să le sfarme idolii, căci dacă îi vom batjocori şi azvîrli, vor pieri cu toţii şi noi împreună cu ei. Cortés le zise mînios că le mai spusese

şi în alte dăţi să înceteze jertfele pentru acele urîţenii blestemate de care vrem să îi scăpăm, iar de nu şi-i scot ei singuri de acolo, îi vom rostogoli pe trepte în jos. Le mai spuse că nu îi mai ţine drept prietenii noştri, ci duşmani de moarte, căci le dăduse sfaturi bune în care nu se încred, iar acum chemaseră oştile lor de războinici, drept care vor plăti cu viaţa pentru supărarea ce au pricinuit-o.

Cînd indienii auziră aceste ameninţări, iar doña Marina îi făcu să înţeleagă foarte bine, ba chiar le aminti de răzbunarea lui Montezuma, ce poate cădea asupra lor în orice clipă, răspunseră înspăimîntaţi că nu cutează să se atingă ei de idoli şi dacă vrem s-o facem, va fi fără voia lor, dar putem să-i zdrobim, sau orice altceva voim, după bunul nostru plac.

Abia sfîrşiseră de grăit acestea, că ne şi suirăm, vreo cincizeci de soldaţi şi doborîrăm idolii, care se rostogoliră pe trepte în jos şi se sfărîmară în bucăţi. Unii erau ca nişte diavoli înfricoşaţi, mari cît viţeii, alţii pe jumătate oameni şi jumătate ca dulăii cumpliţi la înfăţişare. Cînd îi văzură zdrobiţi, *caciques* şi *papas* ce se aflau cu ei izbucniră în plîns şi îşi feriră ochii, iar pe limba lor totonacă se rugau de ei să-i ierte, că nu fusese mîna lor şi n-aveau vină, ci *teules* îi dăduseră jos, iar ei n-au cutezat să se împotrivească, de teama mexicanilor.

Cînd s-au întîmplat acestea, războinicii care se pregăteau să ne atace, erau cît pe ce să tragă cu săgeţi în noi. Văzîndu-i, îi prinserăm degrabă pe *cacique* cel gras, cu şase *papas* şi alte căpetenii, iar Cortés strigă la ei că de pornesc război cu toţii vor muri. *Cacique* cel gras le porunci oamenilor lui să nu ne atace şi să se dea îndărăt.

După ce îi văzu potoliţi, Cortés le ţinu o cuvîntare, ce o voi povesti, şi se linişti totul.

Capitolul LII

CUM PORUNCI CORTÉS SĂ SE RIDICE UN ALTAR ŞI AŞEZARĂM ÎNTR-ÎNSUL CHIPUL FECIOAREI ŞI O CRUCE ŞI SE SLUJI LITURGHIA ŞI SE BOTEZARĂ CELE OPT INDIENCE

Îndată ce se potoliră *caciques, papas* şi celelalte căpetenii, porunci Cortés ca toţi idolii ce-i doborîserăm şi îi făcuserăm fărîme să fie luaţi de la vedere şi să-i ardă. Apoi cei opt *papas* care-i aveau în grijă ieşiră dintr-o încăpere şi îi duseră în casa de unde tocmai ieşiseră, unde i-au ars. Aceşti *papas* purtau mantii negre ca sutanele şi lungi pînă la tălpi şi unii aveau pe cap tichii aşa cum poartă canonicii, iar alţii tichiuţe mai mici, ca la dominicani ; aveau părul lung pînă la brîu, iar unii chiar măturau cu el pe jos, şi era plin de sînge închegat şi aşa de încleiat că nu se putea descîlci. Urechile le erau sfîrtecate, căci jertfiseră bucăţi din ele şi duhneau cu toţii cumplit a pucioasă şi mai venea dinspre ei o altă boare scîrnavă, ca de hoit. Aşa cum ne-au spus, ceea ce am aflat şi noi mai apoi, erau fii de căpetenii şi nu aveau muieri, ci se ţineau de obiceiul blestemat al sodomiei. Anume zile ţineau post şi i-am văzut mîncînd miez sau seminţe de bumbac atunci cînd se desfac, doar dacă nu mîncau şi altele de care noi nu aveam ştiinţă. Să-i lăsăm dar pe *papas* şi să ne întoarcem la Cortés, care le cuvîntă plin de tîlc şi simţire cu ajutorul tălmacilor noştri doña Marina şi Aguilar, zicîn-

du-le că de acum înainte ne vom avea ca fraţii şi îi vom ajuta pe cît putem împotriva lui Montezuma şi a mexicanilor şi deja trimisese porunci să nu adune oaste împotriva lor şi nici să nu le mai ia biruri. Nemaiavînd acum idoli în sanctuarele lor cele înalte, le lasă în loc o mare doamnă, ce este mama Domnului nostru Iisus Christos, în care credem şi le spuse toate acestea la fel de bine ca un preot şi ei îl ascultară cu bunăvoinţă. Apoi le porunci să adune toţi meşterii zidari din oraş şi să aducă multă humă cu ei şi să se cureţe templele, ca să scoată tot sîngele închegat de pe pereţi şi să albească locul bine. În ziua următoare văruiră şi ridicară un altar împodobit cu odăjdii ; atunci trimise după trandafiri din cei dulce mirositori care cresc pe acolo şi alte ramuri pe care le aşezară în jur. Apoi Cortés alese patru *papas* să îngrijească de altar şi le spuse să-şi taie părul, să îmbrace sutane albe şi să umble mereu curaţi. Şi ca să-şi facă treaba mai cu sîrg, puse să-i vegheze un soldat de-al nostru, bătrîn şi olog, care să stea acolo ca sihastru. Mai porunci tîmplarilor noştri să facă o cruce şi să o pună în capul unui stîlp ce tocmai fusese terminat şi proaspăt văruit.

A doua zi în zori părintele Bartolomé de Olmedo ţinu slujba la altar şi în timpul liturghiei fu dată porunca să se ardă tămîie de-a lor în faţa chipului Fecioarei şi a crucii. I-am mai învăţat cum să facă lumînări din ceara ce-o aveau acolo şi cum să ardă acestea neîncetat dinaintea altarului. Pînă atunci nu ştiuseră să folosească ceara.

La slujba liturghiei veniseră cei mai de vază *caciques* din oraş, precum şi alţii adunaţi acolo. Cele opt indience, aflate încă în puterea părinţilor şi unchilor lor, fură aduse şi creştinate îndată. Nepoata *cacique*-lui cel gras, tare pocită, primi numele de doña Catalina şi i-o dădură lui Cortés care se prefăcu bucuros. Fiica lui Cuesco, şi el

mare *cacique*, se botează doña Francisca ; aceasta era tare chipeşă pentru o indiancă şi i-o dădu Cortés lui Alonso Hernández Puerto Carrero. Nu-mi amintesc numele celorlalte şase, ştiu doar că le împărţi Cortés printre soldaţi.

După aceasta ne luarăm rămas bun de la *caciques* şi celelalte căpetenii, care de atunci s-au dovedit tot timpul prietenoşi cu noi, mai cu seamă după ce-au văzut că le-am luat fiicele cu noi şi cu făgăduielile de ajutor din partea lui Cortés, pornirăm la drum spre Villa Rica.

Scenă de ceremonie

Capitolul LIII

CUM NE-AM ÎNAPOIAT LA VILLA RICA DE LA VERA CRUZ ŞI CE S-A ÎNTÎMPLAT ACOLO

După ce a luat sfîrşit călătoria despre care am povestit, ne-am îndreptat spre oraş, luînd cu noi cîteva căpetenii din Cempoal ; aici am aflat că în ziua sosirii noastre venise din insula Cuba o corabie, avînd căpitan pe Francisco de Sancedo, poreclit Fercheşul, din pricina felului în care îşi grijea făptura ; cu ei era şi Luís Marín, bărbat viteaz, care a luptat mai apoi în Mexic şi încă zece soldaţi. Sancedo avea un cal, iar Luís Marín o iapă şi ne aduseră veşti din Cuba că Diego Velázquez primise din Spania împuterniciri ca să facă negoţ şi să întemeieze aşezări, ceea ce mult i-a înveselit pe prietenii lui, mai cu seamă cînd au aflat că a fost numit şi *adelantado* al insulei Cuba.

Cum nimic nu ne mai reţinea în oraş decît terminarea fortăreţei, la care încă mai lucram, cei mai mulţi dintre noi îl rugarăm pe Cortés să o lăsăm aşa cum este, spre aducere aminte, căci mai trebuia să-i punem doar acoperişul. Şedeam deja de şase luni în ţinutul acela şi ne gîndeam că n-ar strica să dăm ochii cu marele Montezuma, să ne vedem de ale noastre şi să mai agonisim cîte un cîştig. Înainte de a porni la drum am cugetat că ar fi bine să ne plecăm în faţa Majestăţii Sale şi să-i dăm de ştire despre tot ce ni s-a întîmplat de cînd am plecat

din insulă. Ne-am mai sfătuit şi să-i trimitem tot aurul ce-am strîns făcînd negoţul nostru cu mărgele şi darurile de la Montezuma. Cortés ne răspunse că este un gînd foarte înţelept şi că deja vorbise despre asta cu cîţiva cavaleri. Cît despre aur, cum s-ar putea ca parte din soldaţi să dorească a-şi păstra cîştigul, iar dacă s-ar împărţi la toţi ar rămîne prea puţin de trimis, le spusese lui Diego de Ordaz şi lui Francisco de Montejo, ce erau mari meşteşugari ai vorbelor, să meargă din om în om şi acelora pe care îi bănuie că şi-ar cere partea de aur, să le zică : „Señores, veţi şti că voim a face un dar Majestăţii Sale din aurul ce l-am agonisit aici şi cum e primul dar din aceste ţinuturi, am chibzuit să fie mai bogat şi fiecare să dea partea lui. Noi ceilalţi, cavaleri şi soldaţi, am iscălit cu toţii că nu voim a lua cîştigul cuvenit, ci îl trimitem Majestăţii Sale, în nădejdea că ne va răsplăti pe viitor. De cineva voieşte a-şi lua partea, desigur că nu ne împotrivim. Iar cine nu, să-şi pună iscălitura aici, alături de a noastră". Aşa că şi-au pus-o cu toţii. Odată acest lucru săvîrşit, am hotărît ca Alonso Hernández Puerto Carrero şi Francisco de Montejo, cărora Cortés le dăduse deja peste două mii de pesos ca să-şi asigure credinţa lor, să fie trimişii noştri în Spania. Pentru aceasta aduseră cea mai frumoasă corabie din toată flota şi doi piloţi, iar unul era Antón de Alaminos, ce cunoştea trecerea prin Canalul Bahamas, ca cel dintîi ce a navigat pe acolo. Au fost aleşi şi cincisprezece marinari şi li s-au dat proviziile cuvenite. Cînd pregătirile au luat sfîrşit, ne-am hotărît să-i scriem Majestăţii Sale despre toate cele întîmplate. Cortés îi scrise separat, spunîndu-i adevărul, din cîte ne-a mărturisit, dar scrisoarea nu ne-o arătă. A mai fost şi o

scrisoare a notabilităţilor oraşului la care ne-am alăturat şi noi, zece soldaţi care am venit să ne aşezăm în ţara aceasta şi l-am ales pe Cortés comandant general, şi în ea am pus tot adevărul şi m-am iscălit şi eu, iar pe lîngă toate acestea, am mai scris noi, căpitanii şi soldaţii încă una. Ce se afla în ea voi spune îndată.

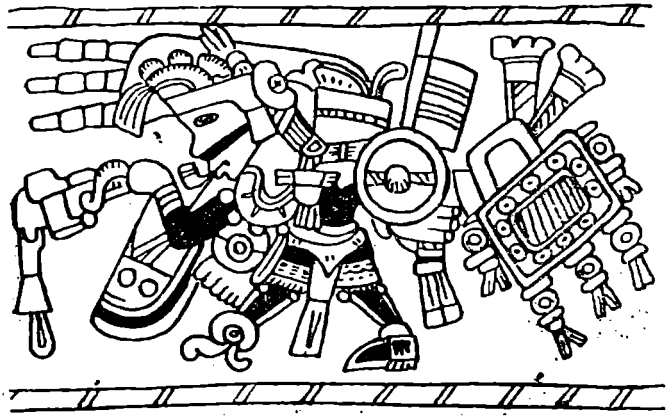

Tezcatlipoca, zeul oglinzii fumegînde, după o frescă din Tizapán

DESPRE RELATAREA ŞI SCRISOAREA PE CARE AM TRIMIS-O MAJESTĂŢII SALE CU OAMENII NOŞTRI ALONSO HERNÁNDEZ PUERTO CARRERO ŞI FRANCISCO DE MONTEJO, CARE SCRISOARE A FOST ISCĂLITĂ DE UNII CĂPITANI ŞI SOLDAŢI

Ne-am început scrisoarea prin a arăta respectul cuvenit Majestăţii Sale împăratul nostru, în felul următor: S.C.C.R.M. *. Apoi am povestit alte lucruri despre traiul şi călătoria noastră, aşa cum au fost **.

Am mai dat de ştire Majestăţii Sale că i-am trimis patru indieni ce i-am scos din nişte cuşti de lemn unde-i ţineau la îngrăşat, ca să-i sacrifice cînd se vor face rotofei şi fragezi.

După ce ne-am sfîrşit relatarea şi am mai dat seamă şi de alte întîmplări, am ajuns să-i mai spunem cum am rămas aici, în aceste regate ale sale, patru sute cincizeci de soldaţi în mare primejdie, înconjuraţi de oraşe duşmănoase şi războinici, ca să-l slujim pe Domnul şi Coroana şi l-am rugat să ne ajute în tot ceea ce ne va face trebuinţă, dar să nu încredinţeze nimănui guvernarea acestor ţinuturi

* Su Cristiana y Católica Real Majestad. (N. tr.)

** Urmează o relatare pe scurt a întîmplărilor descrise în capitolele anterioare; prin urmare, nu am mai socotit de cuviinţă să o redăm aici. (N. tr.).

şi nici alte împuterniciri regale, fiind ele atît de bogate şi populate cu sate mari şi cu oraşe încît sînt mai nimerite pentru un infante sau un mare senior. Noi avem ştire cum că don Juan Rodríguez de Fonseca, episcop de Burgos şi arhiepiscop de Rosano, care diriguieşte treburile Indiilor, ar încredinţa guvernarea acestor ţinuturi unei rubedenii sau prieten de-al domniei sale, mai cu seamă cuiva pe nume Diego Velázquez, guvernator al insulei Cuba, de la care primeşte aur în dar şi care ţine în folosul lui în insula aceea sate de indieni ce îi scot aur din mine, în loc să fi păstrat satele cele mai bune pentru folosul Coroanei şi numai pentru aceasta ar merita să n-aibă nici o părtinire. Cum în toate şi cît vom trăi sîntem slujitorii credincioşi ai Măriei Sale îi facem cunoscute acestea ca să le ştie şi de aceea rugăm să fie numit guvernator Hernando Cortés, căruia atîta i-am lăudat virtuţile încît l-am ridicat în slăvi. După ce le-am scris pe toate cu smerenia şi plecăciunea cuvenită am iscălit noi toţi căpitanii şi soldaţii ce eram de partea lui Cortés şi am făcut şi o copie a ei. Cortés ne rugă să i-o arătăm şi cînd văzu tot adevărul şi laudele ce i le-am adus se bucură foarte şi spuse că ne va purta recunoştinţă şi ne făcu făgăduieli. Numai că n-ar fi vrut să fie în scrisoarea noastră nimic despre cincimea din aur pe care i-o dăduserăm şi nici să spunem cine au fost cei dintîi descoperitori, căci, după cîte am înţeles, în scrisoarea lui nu pomenise de Francisco Hernández de Córdoba şi aici de Grijalva, ci vorbea numai de el, însuşindu-şi descoperirea şi onoarea tuturor acestor fapte. Ne spuse aşadar că acum ar fi mai bine să le trecem sub tăcere faţă de Majestatea Sa, dar se găsi desigur unul dintre noi să îi răspundă că regelui şi stăpînului nostru nu i se poate ascunde nimic din ce se întîmplă.

Fiind gata deci scrisorile și înmînate trimișilor noștri, îi sfătuirăm ca pe nici o cale să nu intre în La Habana și nici să nu se ducă la o moșie de-a lui Francisco de Montejo, pe nume Marién, care era și port pentru corăbii, ca nu cumva să afle Diego Velázquez cele ce se întîmplă, dar ei nu făcură precum le-am spus noi.

Toate fiind gata de plecare, călugărul din ordinul Merced sluji liturghia și, după ce i-a încredințat Sfîntului Duh ca să-i călăuzească, pe douăzeci și șase ale lunii iulie, anul o mie cinci sute și nouăsprezece, porniră din San Juan de Ulúa și avînd vreme bună ajunseră în La Habana. Iar Francisco de Montejo făcu ce făcu și îl convinse pe pilotul Alaminos se îndrepta corabia către moșia lui, zicînd că are de luat carne de porc și pîine de *cazabe* și pînă la urmă fu după voia lui și ajunseră la moșie, căci Puerto Carrero era bolnav tare și nu ținu seama de el. În noaptea cînd ajunseră acolo, lăsară un marinar la țărm cu scrisori și știri pentru Diego Velázquez și aflarăm că Montejo îl trimisese cu scrisorile. Marinarul porni prin insulă din sat în sat, povestind totul, pînă află și Diego Velázquez. Iar ce a făcut voi spune mai departe.

Capitolul LV

CUM DIEGO VELÁZQUEZ, GUVERNATORUL CUBEI, ȘTIU CU SIGURANȚĂ DIN SCRISORI CĂ SÎNT PE DRUM TRIMIȘII NOȘTRI CU RĂVAȘE ȘI DARURI PENTRU REGELE ȘI STĂPÎNUL NOSTRU ȘI CE SE ÎNTÎMPLĂ

Prin urmare, Diego Velázquez, guvernatorul Cubei, află veşti prin răvaşele tainice primite de la Montejo şi din spusele marinarului care venise înot să le aducă şi fusese de faţă la toate întîmplările. Auzind de aurul cel mult pe care îl menisem Majestăţii Sale şi cine erau trimişii noştri, îl trecură toate răcorile şi vorbi cu păcat şi îi blestemă pe Cortés, pe secretarul său Duero şi pe socotitorul Amador de Lares, care îl sfătuiseră să-l numească pe Cortés comandant general. Porunci degrabă să fie pregătite două corăbii mici şi iuţi, cu artileria şi soldaţii cuveniţi, precum şi doi căpitani, pe nume Gabriel de Rojas şi Fulano de Guzmán. Acestora le porunci să meargă pînă la Habana şi de acolo prin Canalul Bahamas şi, orice s-ar întîmpla, să prindă din urmă corabia în care erau trimişii noştri şi armele ce le duceau. Grăbindu-se foarte, aşa cum li s-a poruncit, au ajuns după ce au navigat cîteva zile prin Canalul Bahamas şi au întrebat pe la corăbiile care pluteau de-a lungul coastei dacă n-au văzut o navă mare şi semeaţă. Cu toţii le spuneau că au văzut-o şi că de bună seamă deja trecuse prin canal avînd vreme bună tot timpul. Aşa că, după ce s-au tot fîţîit cu coră-

biile între canal şi La Habana şi n-au putut da de urma celor pe care-i căutau, s-au întors la Santiago de Cuba. Drept care, pe cît era de mohorît Diego Velázquez înainte de plecarea corăbiilor, mai tare s-a întunecat văzîndu-i că se întorc la fel cum au plecat. Atunci prietenii îl sfătuiră să-i trimită o jalbă episcopului de Burgos, care diriguia treburile Indiilor şi făcea multe pentru dînsul. Mai trimise tot jalbe în insula Santo Domingo, la Audiencia Real * ce se afla acolo şi călugărilor ieronimiţi ** care o guvernau, fray Luis de Figueroa, fray Alonso de Santo Domingo şi fray Bernaldino de Manzanedo şi care-şi aveau reşedinţa în mînăstirea Mejorada, la două leghe de Medina del Campo. Îndreptă grabnic o corabie la ei şi li se plînse amarnic de Cortés şi de noi ceilalţi. Numai că, ştiind marile servicii aduse de noi, călugării ieronimiţi îi răspunseră că atît Cortés cît şi noi, care îl întovărăşeam în lupte, nu puteam fi învinuiţi, deoarece mai presus de toate îl slujeam pe regele şi stăpînul nostru, căruia îi închinaserăm un dar cum din vechime nu se mai pomenise în Spania noastră. Aşa ceva puteau spune, căci în vremurile acelea nu se descoperise încă Peru şi nici nu se ştia nimic de el. Mai adăugară călugării că, dimpotrivă, meritam recunoştinţa Majestăţii Sale şi prin urmare îl procopsiră pe Diego Velázquez în Cuba cu un licenţiat, pe nume Zuazo, ca să şadă acolo sau care şedea deja acolo de puţină vreme, iar acesta să le scrie lor un raport despre toate. Cînd mai primi Diego Velázquez şi acest răspuns, acesta se înnegură mai abitir şi, din gras ce era, în cîteva zile se fleşcăi de tot. Cu mare iuţeală porunci

---

* Tribunalul regal al provinciei (N. tr.)

** Aparţinînd ordinului Sfîntului Ieronim (San Jerónimo) (N. tr.)

apoi să se strîngă toate corăbiile din insula Cubei și tocmi soldați și căpitani, cu gîndul să adune o mare armată ca să ne prindă pe Cortés și pe noi. Într-atît se străduí, că alerga chiar dînsul din oraș în oraș și din moșie în moșie și trimise răvașe în celelalte locuri, milogindu-se de toți prietenii domniei sale ca să se ducă în expediție. Astfel că, după aproape un an adună optsprezece corăbii, mai mari și mai mici, și peste o mie trei sute de soldați, căpitani și marinari, căci, văzîndu-l așa zbuciumat, toți locuitorii de seamă ai Cubei, ca și rubedeniile și cei ce aveau indieni în stăpînire, se hotărîră să-i vină în ajutor. Comandant general al expediției tocmi un hidalgo, pe nume Pánfilo de Narváez, bărbat zdravăn și vîrtos, care glăsuia înfundat, ca din butoi și era de felul lui din Valladolid, iar în Cuba se însurase cu o văduvioară, Maria de Valenzuela, și avea sate bune de indieni și era om cu stare.

Aici îl voi lăsa să-și vadă de flotă și voi povesti ce s-a întîmplat cu trimișii noștri și călătoria lor.

Capitolul LVI

CUM, BUCURÎNDU-SE DE VREME BUNĂ, TRIMIȘII NOȘTRI SE STRECURARĂ PRIN CANALUL BAHAMAS ȘI ÎN PUȚINE ZILE AJUNSERĂ ÎN CASTILIA ȘI CE LI SE ÎNTÎMPLĂ LA CURTE

Am mai spus deja că trimișii noștri au plecat din portul San Juan de Ulúa, în șase ale lunii iulie, anul o mie cinci sute nouăsprezece și avînd vreme bună au ajuns la Habana și apoi au trecut prin canal prin niște locuri pe unde se naviga întîia oară și la scurtă vreme au ajuns în insula Tercera *, iar de acolo la Sevilla, de unde se îndreptară spre Curte, care era în vremea aceea la Valladolid. Președintele Consiliului Regal al Indiilor era don Juan Rodríguez de Fonseca, episcop de Burgos, ce își spunea arhiepiscop de Rosano și diriguia întreaga Curte, căci stăpînul nostru împăratul era la vremea aceea în Flandra. Mergînd să-i pupe mîna președintelui, trimișii noștri erau tare voioși crezînd că o să-i răsplătească de cum i-or da scrisorile și rapoartele noastre, aurul și toate giuvaierurile și îl rugară să trimită de îndată o solie la Majestatea Sa cu darurile și scrisorile, sau chiar ei să se ducă și să-i sărute tălpile împărătești. Cînd auzi, acesta se încruntă, ba chiar le spuse vorbe rele, la care

* Insulă care face parte din Arhipelagul Azorelor. (N. tr.)

trimişii noştri se gîndiră să-i răspundă şi îi vorbiră de marile servicii pe care Cortés şi tovarăşii săi le aducem Majestăţii Sale şi iarăşi îl rugară să-i trimită toate acele giuvaieruri din aur şi scrisorile şi rapoartele noastre ca să ştie tot ce s-a întîmplat, iar dînşii să le însoţească. Din nou le vorbi preşedintele cu trufie şi le porunci să nu se mai amestece, că o să scrie domnia sa ce s-a întîmplat şi nu după spusele lor, care s-au răzvrătit împotriva lui Diego Velázquez. Şi tot astfel şi-au azvîrlit multe cuvinte pline de acreală.

În acest răstimp ajunse la curte Benito Martin, capelanul lui Diego Velázquez, de care am mai pomenit, care se plînse tare de Cortés şi de noi ceilalţi şi astfel episcopul se încrîncenă mai rău împotrivă-ne. Atunci, Alonso Hernández Puerto Carrero, fiind el cavaler şi văr cu contele de Medellín şi văzînd cum Montejo tăcea şi necutezînd să i se pună împotrivă episcopului, îl rugă pe acesta cu mare însufleţire să îi asculte fără să se mînie şi să nu le mai zică vorbele acelea strîmbe, ci să trimită de îndată tot ce au adus, aşa cum se afla, Majestăţii Sale ; cît despre noi, sîntem slujitori credincioşi ai coroanei regale şi merităm răsplată, nu vorbe jignitoare. Auzind ce spune, episcopul porunci să fie arestat, pe temei că aflase cum, cu trei ani în urmă, Puerto Carrero răpise la Medellín o femeie pe care o dusese în Indii. În felul acesta, din toate serviciile şi darurile noastre din aur se alese precum am spus, iar trimişii noştri se înţeleseră să tacă pînă la timpul potrivit. Episcopul îi scrise Majestăţii Sale în Flandra în favoarea prietenului şi omului său Diego Velázquez şi spuse vorbe duşmănoase de Cortés şi noi ceilalţi, fără să pomenească de scrisorile noastre, ci zicînd numai cum s-a răzvrătit Hernando Cortés împotriva lui Diego Velázquez şi altele tot aşa.

Să mă întorc şi să povestesc cum Alonso Hernández Puerto Carrero, Francisco de Montejo, ba chiar Martín Cortés, însuşi tatăl lui Cortés şi un licenţiat Núñez, *relator* * la Consiliul Regal al Majestăţii Sale şi rudă apropiată a lui Cortés, care luptau cu toţii pentru el, s-au înţeles să trimită solie în Flandra cu copiile scrisorilor ce daseră episcopului şi i-au scris Majestăţii Sale tot ce s-a întîmplat şi i-au înşiruit toate darurile din aur şi s-au plîns de episcop, dezvăluindu-i cîrdăşia cu Diego Velázquez. Alţi cavaleri li se alăturară, care nu-l prea aveau la inimă pe don Juan Rodríguez de Fonseca ce, aşa cum mărturisiră, îşi făcuse potrivnici prin trufia şi necumpătarea cu care cîrmuia. Cum serviciile noastre erau aduse Majestăţii Sale şi ne puseserăm toată strădania în ele, dete Domnul şi le văzu Măria Sa limpede pe toate şi fu atît de mare mulţumirea sa, că preţ de cîteva zile nu se vorbi de altceva la curte decît despre Cortés şi noi care îl ajutaserăm în cuceriri şi despre bogăţiile venite din locurile acelea.

Cînd mai văzu Măria Sa scrisorile măsluite ale episcopului de Burgos şi cît erau de mincinoase, din ziua aceea şi-l scoase de la suflet, mai cu seamă că nu-i trimisese nici toate darurile din aur, însuşindu-şi o parte din ele.

Toate acestea le află episcopul, căci i se scriseră din Flandra şi îi pricinuiră mare venin. Şi dacă înainte să ajungă scrisorile noastre la Majestatea Sa începuse să răspîndească vorbe pizmaşe despre Cortés şi noi toţi, de atunci înainte nu mai contenea să ne tot facă trădători. Dar, cu voia Domnului, i se reteză trufia, căci doi ani mai tîrziu îl scoaseră din funcţii, ba chiar îl izgoniră, în timp

* Funcţionar care redactează rapoartele în tribunalele sau consiliile superioare (N. tr.)

ce noi am rămas slujitori credincioși, așa cum o să spun la locul potrivit.

Majestatea Sa scrise că în curînd sosește în Castilia și ne va asculta dorințele și ne va răsplăti. Cum voi povesti altă dată pe larg în ce fel s-au petrecut toate acestea, să spun acum ce a mai fost în tabăra noastră.

Semnele zilelor aztece după *Codicele Bourbon*

Capitolul LVII

DESPRE CELE CE S-AU MAI PETRECUT ÎN TABĂRĂ DUPĂ PLECAREA TRIMIȘILOR NOȘTRI CU TOT AURUL ȘI SCRISORILE ȘI RAPOARTELE, PRECUM ȘI DESPRE DREPTATEA CE PORUNCI CORTÉS A FI FĂCUTĂ

Ce felurite gînduri și simțiri sălășluiesc în inimile oamenilor ! La cîteva zile după ce s-au dus trimișii noștri la împărat, se pare că unii prieteni și slujitori de-ai lui Diego Velázquez, anume Pedro Escudero, unul Juan Cermeño, pilotul Gonzalo de Umbria, Bernardino de Coria, care s-a așezat mai apoi în Chiapa și avea un băiat pe nume Fulano Celentano, un preot, Juan Díaz și niște marinari porecliți Țepoșii, de fel din Gibraléon, care nu prea îl aveau la suflet pe Cortés, unii că nu le dăduse voie să meargă în Cuba după ce le făgăduise, alții că li se luase aurul ce l-am trimis în Castilia, iar Țepoșii fiindcă îi biciuise la Cozumel cînd șterpeliseră carnea de porc a lui Barrio, așa cum am și povestit. Toți aceștia s-au înțeles să ia o corabie mai mică și să se ducă la Diego Velázquez, ca să-l înștiințeze că ar putea să-i prindă pe trimișii noștri la Habana, căci, după cît se pare, aflaseră de la cineva din tabără că trimișii se vor duce acolo. Prin urmare, strînseseră deja ceva provizii, adică pîine de *cazabe*, ulei, pește și apă și alte sărăcii ce mai găsiseră pe acolo. Dar cînd se pregăteau să se îmbarce și trecuse deja de miezul nopții, iată că unul dintre ei, care era Bernaldino de Noria,

se căi de pofta lui de a se întoarce în Cuba şi se duse de-i spuse lui Cortés. Cum de află acestea, precum şi cîţi erau şi pentru ce voiau să se întoarcă şi cine i-a sfătuit şi a urzit cu ei, porunci să se scoată la iuţeală pînzele, busola şi timona, iar pe fugari să-i prindă şi să mărturisească. Aceştia mărturisiră, spuseră adevărul şi astfel făcură părtaşi la fapta lor pe unii dintre noi, dar Cortés trecu aceasta sub tăcere, căci nu se putea face nimic. Îi condamnă pe Pedro Escudero şi pe Juan Cermeño la moarte prin spînzurătoare, iar pe pilotul Gonzalo de Umbria să-i fie picioarele tăiate. Pe Ţepoşi îi pedepsi cu cîte două sute de bice pe spinare, doar părintele Juan Díaz scăpă fiindcă purta sutană şi se alese doar cu o mare sperietură. Îmi amintesc cum Cortés, cînd a semnat condamnările la moarte, oftă adînc şi zise : „Mai bine n-aş fi ştiut să scriu, ca să nu iscălesc trimiterea la moarte !" Se pare că aceste vorbe se cam obişnuiesc printre judecători atunci cînd condamnă la moarte şi ei le-au luat de la mişelul Nero în vremea cînd încă dădea semne că-i bun împărat.

După împlinirea sentinţei, Cortés porni în galop la Cempoal, aflat la cinci leghe de oraş şi ne ceru să ne adunăm şi să-l urmăm îndată două sute de călăreţi. Îmi amintesc că Pedro de Alvarado, trimis de Cortés în urmă cu trei zile cu alţi două sute de soldaţi prin satele din sierra ca să găsească de mîncare, căci noi nu mai aveam deloc provizii, după care îi poruncise să se ducă la Cempoal, unde să aştepte ordine pentru plecarea noastră în Mexic, nu era de faţă cînd au fost pedepsiţi fugarii. Cum ne-am strîns cu toţii la Cempoal, se dădu ordinul despre care povestesc acum.

Capitolul LVIII

CUM NE-AM ÎNȚELES SĂ NE DUCEM ÎN MEXIC ȘI ÎNAINTE DE ASTA SĂ SCUFUNDĂM CORĂBIILE ȘI CE S-A MAI ÎNTÎMPLAT, IAR HOTĂRÎREA DE A SCUFUNDA CORĂBIILE S-A LUAT LA SFATUL ȘI ÎNȚELEGEREA TUTUROR CELOR CARE-I ERAM PRIETENI LUI CORTÉS

Fiind noi, cum am spus, la Cempoal, și stînd cu Cortés la sfat despre bătălii și drumul ce-l aveam în față, din vorbă în vorbă l-am sfătuit noi, cei care-i eram prieteni, iar alții s-au împotrivit, să nu mai lase nici o corabie în port, ci să le scufundăm fără zăbavă, ca să nu mai fie vreo pricină de ceartă, iar cînd vom fi departe în ținut să nu se mai răscoale alții, așa cum tocmai se întîmplase. În afară de aceasta, ne erau de mare ajutor în luptă căpitanii, piloții și marinarii, ce numărau cu toții cam o sută, decît să stea și să aștepte în port.

Așa cum am văzut, gîndul ce ne venise să scufundăm corăbiile, pe care l-am înfățișat, Cortés deja îl hotărîse, dar a ținut să vină de la noi ca, dacă vreodată i se va porunci să despăgubească pierderea corăbiilor, să poată spune că fusese la sfatul nostru și astfel să împărțim cu toții paguba. Prin urmare îi porunci lui Juan de Escalante, ce era *alguacil mayor,* bărbat viteaz și bun prieten și care îl ura din răsputeri pe Diego Velázquez, deoarece în Cuba nu îi dăduse indieni vrednici, să meargă fuga în oraș și să scoată de la toate corăbiile ancorele, frîn-

ghiile, pînzele și tot ce mai aveau pe dinăuntru și putea fi de vreun folos și să le scufunde pe toate și să rămînă numai bărcile. Piloții, căpitanii și marinarii care nu erau buni de luptă rămaseră în oraș și pescuiau cu cele două plase pe care le aveam, căci se găsea pește în port, deși nu prea mult. Juan de Escalante îndeplini porunca și se întoarse apoi la Cempoal cu o companie de marinari rămași de pe corăbii și unii se dovediră buni ostași.

După ce toate acestea fură îndeplinite, Cortés trimise după toți *caciques* din satele care trecuseră de partea noastră și se răsculaseră împotriva lui Montezuma și le spuse cum au să-i ajute pe cei rămași în Villa Rica să sfîrșească de ridicat biserica și fortăreața și casele și cu ei de față îl luă Cortés de mînă pe Juan de Escalante și le zise : „Acesta ce-l vedeți îmi este frate". Iar ce Escalante le va porunci, ei să-i dea ascultare, și de vor ajutor împotriva indienilor din Mexic lui să i-l ceară, căci va veni chiar el. Toți *caciques* făgăduiră că se vor supune de bună voie să facă ce le va porunci. După aceasta îl afumară pe Juan de Escalante cu tămîia lor, cu toate că lui nu-i plăcea. Am mai spus că era bărbat de seamă și i se putea încredința orice și îi era prieten lui Cortés, fapt pentru care îl lăsă în oraș și în port să fie comandant că dacă trimite Diego Velázquez vreo armată să știe cum să se împotrivească. Dar să-l las aici și să spun ce s-a mai întîmplat.

Capitolul LIX

DESPRE O CUVÎNTARE CE NE-O ŢINU CORTÉS DUPĂ CE AM SCUFUNDAT CORĂBIILE ŞI NE PREGĂTEAM SĂ PORNIM SPRE MEXIC

După ce am scufundat corăbiile fiind noi cu toţii de faţă şi nu în taină, cum zice Gomara cronicarul, într-o dimineaţă, după slujba liturghiei, pe cînd eram împreună, căpitani şi soldaţi deavalma şi puneam la cale expediţia noastră, Cortés ne rugă să-l ascultăm şi ne ţinu o cuvîntare. Începu prin a spune că ştiam cu toţii ce ne aşteaptă şi cu ajutorul Celui-de-Sus vom învinge în toate bătăliile şi alte încăierări. Pentru aceasta se cuvine să fim bine pregătiţi, căci dacă, ferească Domnul, am fi vreodată înfrînţi, aşa rămînem, căci sîntem prea puţini. Alt ajutor şi sprijin nu avem, prin urmare, acum că nu mai sînt corăbii ca să ne întoarcem în Cuba, decît în lupta şi bărbăţia noastră. Odată ajuns aici, ne vorbi despre faptele vitejeşti ale romanilor, iar toţi într-un glas îi răspunserăm că vom face ce ne va porunci, căci, odată ce zarurile au fost aruncate, cum a spus Iuliu Cezar înainte să treacă Rubiconul, sîntem de acum gata să-l slujim pe Domnul şi pe Majestatea Sa.

După această cuvîntare, mai mieroasă şi înflorită decît vorbele mele, Cortés trimise după *cacique* cel gras şi îi spuse să nu uite a îngriji biserica şi crucea, iar el se

duce în Mexic pentru a-i porunci lui Montezuma să nu-i mai jecmănească și nici să nu jefuiască oameni. Pentru aceasta îi ceru două sute de indieni cărăuși, ca să ducă artileria, căci am mai spus că aceștia pot să care două *arrobas* în spinare și să umble cu ele cinci leghe și îi mai ceru cincizeci din cei mai buni războinici ca să ne însoțească.

Tocmai cînd eram gata de plecare, sosi din Villa Rica un soldat pe care Cortés îl trimisese cu porunci să mai aducă oameni și îi întinse o scrisoare lui Cortés. Era de la Juan de Escalante și îi făcea știut că se văzuse o corabie pe lîngă coastă, iar ei aprinseseră focuri și dăduseră alte semnale, și atîrnaseră mantii albe în chip de năframe și Escalante însuși o pornise la galop în lungul țărmului fluturînd o pînză roșie ca să-l zărească cei de pe corabie și îi păru că îl văzuseră, dar nu vruse să intre în port. După aceasta, trimisese cîțiva ostași să pîndească încotro se îndreaptă și îi aduseră răspuns că era ancorată la trei leghe de acolo, la gura unui rîu.

Acum voia să știe ce are de făcut. Îndată ce Cortés văzu scrisoarea, îl numi pe Pedro de Alvarado în fruntea oștii de la Cempoal, împreună cu Gonzalo de Sandoval, care se arătase ostaș neînfricat. Apoi se sui pe cal și o porni cu alți patru cavaleri ; mai porunci să-i urmeze cincizeci de oșteni din cei mai iuți și ne numi pe toți cei ce aveam să-l însoțim, iar în noaptea aceea ajunserăm la Villa Rica. Ce ni s-a întîmplat acolo voi spune de îndată.

Capitolul LX

CUM SE DUSE CORTÉS UNDE STĂTEA ANCORATĂ CORABIA ŞI PRINSERĂM ŞASE SOLDAŢI ŞI MARINARI DE PE CORABIE ŞI CE SE ÎNTÎMPLĂ

De cum ajunserăm la Villa Rica, aşa cum am spus, Juan de Escalante îl întîmpină pe Cortés şi îl sfătui că ar fi bine să mergem chiar în noaptea aceea la corabie, ca nu cumva să-şi umfle pînzele şi să se facă nevăzută. Îi spuse lui Cortés să se odihnească şi se va duce el cu douăzeci de soldaţi. Dar Cortés îi răspunse că nu-i vine să doarmă, căci capra şchioapă nu trage la somn şi se va duce chiar el cu soldaţii ce-i adusese. Aşa că, înainte de a apuca să îmbucăm ceva, o luarăm de-a lungul coastei şi pe drum am întîlnit şi am prins patru spanioli ce veniseră să cucerească ţinutul acela în numele lui Francisco de Garay, guvernatorul Jamaicăi. Pe aceştia îi trimisese un căpitan, pe nume Alonso Alvárez Pineda sau Pinedo, ce se aşezase la rîul Pánuco, iar cei patru spanioli erau unul pe nume Guillén de la Loa, care venise ca notar, iar martori, ce-i adusese pentru cucerire erau Andrés Núñez, dulgher de corăbii, şi altul ce-şi zicea maestrul Pedro Harpistul, din Valencia. Numele celuilalt nu mi-l mai amintesc.

Îndată ce Cortés înţelese că au venit să ia ţinutul în stăpînire pentru Francisco de Garay, care şedea frumuşel în Jamaica şi îşi trimitea doar căpitanii, îi întrebă cu

ce drepturi sau titluri sosiseră aceştia. Cei patru îi răspunseră că în anul o mie cinci sute şi optsprezece, cînd se răspîndise prin insule vestea despre descoperirile noastre, făcute cu Francisco Hernández de Córdoba şi Juan de Grijalva, precum şi despre cei douăzeci de mii de pesos de aur ce i-am dus în Cuba lui Diego Velázquez, lui Garay îi spuseseră Antón de Alaminos şi celălalt pilot al nostru că poate să ceară Majestăţii Sale orice ţinut ce l-ar descoperi pe ţărmul de miazănoapte, de la rîul San Pedro şi San Pablo. Cum Garay avea oamenii lui la curte, printre care se numărau episcopul de Burgos, licenţiatul Zapata şi secretarul Conchillos, îşi trimisese acolo majordomul, ce se chema Torralva, să ticluiască treaba şi să dobîndească pentru el titlul de *adelantado* şi guvernator al ţinutului ce se întindea dincolo de rîul San Pedro şi San Pablo şi ce va mai descoperi. Cu aceste împuterniciri tocmise trei corăbii avînd vreo două sute şaptezeci de soldaţi, cu provizii şi cai, sub comanda căpitanului Alonso Alvárez Pineda sau Pinedo şi care tocmai întemeia o aşezare pe rîul Pánuco, la vreo şaptezeci de leghe de acolo. Ei nu făcuseră decît să asculte de poruncile lui şi nu purtau prin urmare vreo vină. Cum îi auzi, Cortés îi învălui cu vorbe bine ticluite apoi îi întrebă de ar putea să ia corabia. Guillén de la Loa, care era în fruntea celor patru, zise că îşi vor flutura mantiile către cei de la bord, dar degeaba şi le-au fluturat şi au făcut şi alte semne, că n-au vrut să vină, asta deoarece, aşa cum ne-au mărturisit cei patru, căpitanul ştia că oastea lui Cortés e prin apropiere şi le spusese să se păzească foarte. Dacă am văzut că n-o să vină barca, am priceput că ne zăriseră de pe corabie pe cînd ne apropiam în lungul ţărmului şi dacă nu-i ademenim cumva, nu vor sosi nicicum. Cortés îi rugă atunci pe cei patru

să-şi dea hainele jos şi să le îmbrace patru dintre ai noştri. După aceasta ne întoarserăm pe unde am venit, ca să ne vadă şi să creadă că am plecat de-a binelea. Rămaseră pe ţărm numai oamenii noştri ce luaseră pe dînşii veşmintele celor patru spanioli, iar noi ne-am ascuns cu Cortés într-o pădure pînă ce a trecut de miezul nopţii, cînd a apus şi luna şi se făcuse beznă. Atunci ne-am strecurat pînă la gura rîului şi ne-am adăpostit aici din nou, ca să rămînă la vedere doar cei patru soldaţi cu hainele schimbate. De cum se lumină de ziuă, cei patru soldaţi începură să fîlfîie din mantii şi sosiră îndată cu barca patru marinari. Doi dintre ei săriră la mal ca să umple două poloboace cu apă, iar noi, cei care pîndeam la adăpost cu Cortés, aşteptam să vină cu toţii, dar ei şovăiau şi atunci oamenii noştri s-au prefăcut că se spală pe mîini şi îşi ţineau feţele ascunse. Marinarii din barcă strigară la ei : „Haideţi odată ! Ce tot faceţi acolo ? De ce nu veniţi ?". Atunci răspunse unul dintre ai noştri : „Ba veniţi voi la mal, că am găsit un puţ". Cînd auziră un glas necunoscut, plecară iar cu barca şi degeaba au tot strigat la ei, că nu au mai răspuns. Noi ne pregăteam să tragem în ei cu muschetele şi arbaletele, dar Cortés ne zise să stăm liniştiţi şi să-i lăsăm să se ducă la căpitan. În felul acesta prinserăm şase oameni de pe corabie — patru la început şi apoi cei doi marinari. Şi aşa ne-am întors la Villa Rica, fără să fi apucat să îmbucăm ceva.

Dar să trecem mai departe şi să spun cum ne-am înţeles să ne ducem în Mexic.

Capitolul LXI

CUM NE-AM ÎNȚELES SĂ NE DUCEM ÎN ORAȘUL MEXIC ȘI NE-AM DUS PRIN TLASCALA, AȘA CUM NE-A SFĂTUIT CACIQUE ȘI CE NI S-A ÎNTÎMPLAT, ADICĂ BĂTĂLII ȘI ALTELE

După ce ne-am sfătuit și am hotărît cum să mergem în Mexic, i-am întrebat pe *caciques* din Cempoal pe ce drum s-o luăm, iar aceștia ne-au spus că cel mai bine ar fi să mergem prin Tlascala, unde locuitorii le erau prieteni și totodată aprigi vrăjmași ai mexicanilor. Patruzeci de căpetenii, cu toții neînfricați războinici, ne-au însoțit și ei și ne-au fost de mare ajutor în tot timpul expediției. Ne mai dădură două sute de cărăuși ca să tîrască artileria, căci noi, sărmani soldați, n-aveam ce să cărăm, tot avutul nostru fiind la vremea aceea doar armele ce le aveam — lănci, muschete, arbalete, scuturi și altele la fel, cu care mărșăluiam și dormeam deopotrivă. În picioare purtam încălțări de sfoară și eram gata mereu să ne luptăm. Am plecat din Cempoal pe la mijloc de august, anul o mie cinci sute și nouăsprezece și am mers bine rînduiți, cu cercetașii și oștenii cei mai iuți în fața noastră. În ziua dintîi am ajuns la un oraș ce se cheamă Jalapa și de aici la Socochima, cetate puternică, greu de cucerit, care avea vii multe cu soiuri de-ale lor. În ambele orașe Cortés le spuse, prin doña Marina și Jerónimo de Aguilar, tălmacii noștri, toate cele cuvenite

despre sfînta noastră credinţă şi cum eram noi vasalii împăratului Don Carlos, care ne trimisese ca să împiedicăm jertfirile de oameni şi prădăciunile. Aceşti indieni erau prieteni cu cei din Cempoal şi nu plăteau tribut lui Montezuma, drept care se purtară cu bunăvoinţă şi ne dădură să mîncăm. În fiecare oraş înălţarăm o cruce şi le spuserăm ce însemna ea şi să o ţină la mare cinste. După Socochima trecurăm nişte munţi înalţi şi ajunserăm la alt oraş, pe numele său Tejutla, unde ne întîmpinară la fel, cu inima deschisă, căci nici aceia nu îi plăteau tribut lui Montezuma. Apoi ne suirăm pînă în creasta munţilor, într-un ţinut pustiu şi era frig şi ploua şi cădea grindină. În noaptea aceea ne-am culcat flămînzi şi sufla un vînt de pe crestele înzăpezite de dîrdîiam de frig, căci venind noi din insula Cuba şi din Villa Rica, unde-s ţinuturi calde şi ajungînd la gerurile acelea, n-aveam nimic să ne acoperim decît armele şi simţeam că ne îngheaţă oasele, căci nu eram defel obişnuit. De aici am ajuns la altă trecătoare şi am întîlnit noi case mari şi *cues* cu idoli şi aveau ruguri înalte pregătite pentru ei. Dar de mîncare tot n-am găsit nimic şi era ger năpraznic. Am mers apoi spre un oraş pe nume Cocotlán unde am trimis doi indieni din Cempoal ca să-i anunţe pe *caciques* că sosim şi să ne întîmpine la casele lor. Aceştia erau supuşi mexicani. De aceea înaintam cu mare grijă şi în rînduri strînse, căci lucrurile se schimbaseră. Cînd văzurăm lucind acoperişurile turtite şi casele în care şedeau *caciques* şi toate acele *cues*, semeţe şi proaspăt văruite, ni se părură a semăna cu unele oraşe din Spania noastră. Am dat nume aşezării Castil Blanco, asta că nişte soldaţi portughezi au zis că se aseamănă cu oraşul Castel Blanco din Portugalia şi aşa i-a rămas numele. Cînd locuitorii oraşului aflară de la solii noştri că ne apropiem, ieşi *caci-*

que să ne întîmpine cu niște căpetenii, chiar lîngă casele lor. Acest *cacique*, pe nume Olintecle, ne duse în niște încăperi și ne dădură să cinăm. Hrana era puțină, iar ei răuvoitori.

După ce am terminat de cinat, Cortés îi întrebă, prin tălmacii noștri, despre stăpînul lor Montezuma, iar *cacique* lăudă puzderia de războinici ce-i avea în toate provinciile supuse, fără a mai pune la socoteală oștirile care stăteau de pază la hotar și în provinciile vecine. Apoi se puse a povesti despre marea cetate a Mexicului și cum erau clădite casele pe apă și de la o casă la alta nu se putea trece decît pe punțile ce le-au făcut ori cu canoe, și cum aveau casele acoperiș turtit și dacă le ferecau se făceau adevărate fortărețe. Ca să pătrunzi în oraș, mai spuse el, erau trei drumuri și de-a curmezișul lor patru sau cinci șanțuri cu punți peste ele, care, odată ridicate, opreau intrarea în oraș. Vorbi apoi despre comoara de aur, argint, *chalchivis* și alte bogății ce le avea Montezuma și nu se mai oprea zicînd ce mare domn era, spre minunarea noastră. Așa sîntem noi, spaniolii : cu cît ni se vorbește mai mult de fortărețe și poduri, cu atît poftim mai puternic să ne încercăm norocul, cu toate că, după spusele lui Olintecle, cucerirea Mexicului părea a fi un vis. În adevăr, cetatea Mexicului, era mai amenințătoare și mai iscusit fortificată decît putea el să ne spună, căci una e s-o vezi, în toată măreția și puterea ei și alta să spui în vorbe despre ea. Olintecle mai zise că Montezuma era așa un mare împărat, că tot ce poftea îndată stăpînea și că n-ar fi bucuros să afle că ne-au primit la ei, ne-au găzduit și omenit.

Cortés îi răspunse prin tălmacii noștri : „Doresc să știți că venim din țări îndepărtate la porunca regelui și stăpînului nostru, împăratul Don Carlos, care are vasali

domni mari și mulți la număr. Măria Sa ne-a trimis să-i dăm poruncă stăpînului vostru Montezuma ca să nu mai jertfească sau să ucidă indieni și nici să nu-și prade vasalii sau să le ia moșiile, ci să jure supunere regelui și stăpînului nostru. Acum eu vă zic, ție Olintecle și celorlalți *caciques* care sînteți aici, să nu mai jertfiți oameni și să nu vă mai ospătați cu carnea semenilor voștri și să lăsați năravul sodomiei și alte lucruri rele ce le faceți pe aici. Căci așa e voia Domnului în care credem noi". Și le mai zise altele, iar ei tăceau. Apoi Cortés ne spuse nouă, soldaților care eram pe acolo : „Eu cred, señores, că a sosit clipa să înălțăm o cruce". La care fray Bartolomé de Olmedo răspunse : „Ba eu unul cred, señor, că pe aici nu este încă timpul potrivit pentru aceasta, căci sînt oameni nerușinați și n-au frică de Domnul, iar ca vasali ai lui Montezuma pot să o ardă sau s-o batjocorească. Tot ce le-ai spus ajunge pînă ce-or să cunoască mai bine credința noastră sfîntă". Așa că n-am mai pus în ziua aceea nici o cruce.

Să mai spun că aveam cu noi un ogar foarte zvelt, al lui Francisco de Lugo, care lătra noaptea tare, pînă ce *caciques* i-au întrebat pe prietenii noștri din Cempoal dacă era tigru sau leu sau un animal cu care ucideam indienii. Aceștia le răspunseră : „Și l-au adus cu ei ca să ucidă pe cine-i supără".

Au mai întrebat ce facem cu tunurile pe care le căram după noi, iar indienii din Cempoal le răspunseră că nimiceam cu ele pe cine pofteam după ce le vîram pietre pe țeavă, iar caii, care alergau ca niște cerbi, prindeau pe oricine le porunceam noi să fugărească. Olintecle și celelalte căpetenii atunci se minunară : „Negreșit sînt *teules !*" ziseră ei. Iar prietenii noștri răspunseră : „Acum că ați văzut că sînt *teules*, să nu le aduceți supărare, căci vor ști de îndată, avînd ei puterea să ci-

tească gîndurile. Ei sînt aceia care i-au prins pe vătafii marelui vostru Montezuma şi au poruncit ca nimeni să nu mai dea bir nicăieri în toţi munţii, şi nici în Cempoal, oraşul nostru. Ei ne-au scos idolii din *cues* şi i-au pus pe ai lor şi au învins la Tabasco şi Champoton, iar în bunătatea lor ne-au pus să facem pace cu cei din Cingapacinga. Mai mult decît atîta, vedeţi şi voi cum marele Montezuma, cît e el de puternic, le trimite aur şi mantii. Acum au sosit în oraşul vostru şi vedem că nu le dăruiţi nimic. Daţi fuga şi aduceţi-le daruri".

Precum se vede, aveam buni mijlocitori. Locuitorii oraşului veniră în grabă cu patru pandantive, trei coliere şi cîteva şopîrle, toate de aur slab. Mai aduseră patru muieri indience, bune ca să ne macine porumbul şi un balot din ţesătura lor. Cortés le primi cu bucurie şi mari mulţumiri.

Îmi amintesc că în piaţa unde-şi aveau temple se ridicau grămezi uriaşe de hîrci, aşa de bine rînduite că se puteau număra şi erau peste o sută de mii. Mai zic o dată : o sută de mii. Iar în altă parte a pieţei mai erau alte grămezi, ridicate din puzderie de ciolane. Se mai puteau vedea şi alte hîrci înfipte în nişte pari şi pe toate le păzeau trei *papas*. Am mai văzut aceasta în fiecare oraş, pe cînd pătrundeam tot mai adînc în inima ţinutului, şi la Tlascala.

După aceste întîmplări, ne-am hotărît să pornim spre Tlascala, care era aproape, după spusele prietenilor noştri şi se vedea după pietrele de hotar. Aşa că l-am întrebat pe *cacique* Olintecle care era drumul cel mai bun şi cel mai scurt spre Mexic şi el ne răspunse că trece prin Cholula. Dar indienii din Cempoal îl sfătuiră pe Cortés : „Nu te du prin Cholula, señor. Acolo sînt oameni trădători, iar Montezuma îşi ţine o garnizoană mare". Aşa că ne ziseră să o luăm prin Tlascala, ţinut prieten lor şi

dușman mexicanilor. Ne hotărîrăm să le urmăm sfatul, căci Cel-de-Sus întotdeauna ne călăuzise cu folos.

Cortés îi ceru lui Olintecle douăzeci de războinici viteji să vină cu noi și ei ni-i dădură. În ziua următoare plecarăm spre Tlascala și sosirăm într-un sătuc pe care-l stăpîneau cei din Xalacingo. De aici, trimiserăm în solie doi indieni din Cempoal, care-i vorbeau de bine și lăudau pe tlascalteci și le erau prieteni. Le dădurăm un răvaș pentru ei, cu toate că știam prea bine că n-o să înțeleagă și de asemeni o pălărie cu boruri largi, făcută din postav de Flandra, așa cum se purtau pe atunci. Ce s-a întîmplat, voi spune mai departe.

Numere aztece și metode de numărătoare

Capitolul LXII

CUM DE NE-AM HOTĂRÎT SĂ MERGEM PRIN TLASCALA ŞI AM TRIMIS ACOLO SOLI CA SĂ NE ÎNTÎMPINE CU BINE ÎN ORAŞ ŞI CUM NE-AU PRINS EI SOLII ŞI CELE CE S-AU ÎNTÎMPLAT

Am pornit din Castilblanco şi ne-am urmat calea, avînd grijă să aşezăm cercetaşii dinaintea noastră şi să fie mereu cu ochii în patru. Mergeam în şiruri strînse, cu muşchetarii şi arbaletierii orînduiţi cum se cuvine şi călăreţii ţinîndu-se ţanţoşi în şa, iar armele erau gata de tras în orice clipă. Dar să las astea, ca să nu risipesc prea multe vorbe şi să spun numai că stăteam la pîndă neîncetat, şi zi şi noapte, încît dacă de zece ori s-ar fi strigat alarma, ne-ar fi găsit de veghe. În felul acesta am ajuns la un cătun al celor din Xalacingo. Aici ne-au dăruit un colier de aur şi mantii şi două muieri indience şi tot din acest sat am trimis la Tlascala doi soli de seamă, aleşi printre indienii din Cempoal, cu un răvaş şi cu o pălărie stacojie cu boruri largi, din postav de Flandra, aşa cum se purtau pe atunci. Ştiam prea bine că nu vor putea citi scrisoarea, ci doar văzînd că nu era hîrtia ca a lor, vor înţelege că e o solie. Prin solii noştri le-am făcut ştiut că ne îndreptăm către oraşul lor şi să ne întîmpine cu bine, căci nu venim să-i supărăm ci să-i avem prieteni. Făceam aceasta deoarece la Xalacingo ne spuseseră că toată Tlascala se înarmează pînă

în dinți să ne primească. Se pare că vestea sosirii noastre le ajunsese și mai știau de asemeni că mulți prieteni ne însoțeau, din Cempoal și Cocotlán și alte așezări ce-am străbătut. Cum toți aceștia plăteau tribut lui Montezuma, locuitorii Tlascalei n-aveau nici o îndoială că vrem să-i atacăm. Deoarece ținuturile lor fuseseră adesea cotropite, prin forță sau prin viclesug, și aprig pustiite, credeau că acesta e și gîndul nostru. Prin urmare, de cum sosiră solii noștri cu răvașul și cu pălăria și începură să le spună cele cuvenite, îi prinseră degrabă și nu-i mai ascultară. Stăturăm pînă seara, precum și a doua zi, să le așteptăm răspunsul și ei tot nu veneau.

Cortés le cuvîntă atunci căpeteniilor din Xalacingo, vorbindu-le, ca peste tot pe unde treceam, despre sfînta noastră credință și cum eram noi vasalii regelui și stăpînului nostru, care ne-a trimis în aceste ținuturi ca să-i împiedicăm să-și mai jertfească și să ucidă semenii și să se ospăteze cu carne de om sau să facă alte ticăloșii după obiceiul lor. După multe făgăduieli de ajutor ce le făcu, le ceru să ne dea douăzeci de războinici aleși pe sprînceană, iar ei ni-i dădură cu dragă inimă.

A doua zi, după ce ne-am încredințat soarta Celui-de-Sus, am pornit încrezători spre Tlascala, iar pe drum i-am întîlnit pe solii noștri ce-i prinseseră. Se pare că, în vîrtejul pregătirilor de bătălie, paznicii au uitat de ei și i-au lăsat să scape. Erau așa de îngroziți de ce au văzut și auzit, că aproape le pierise graiul. Pînă la urmă izbutiră să ne povestească ce au pățit și ce le-au zis pe cînd se aflau în puterea indienilor din Tlascala : „O să-i omorîm de îndată pe aceia numiți de voi *teules* și ne vom ospăta cu carnea lor și atunci să vedem dacă sînt chiar așa viteji cum spuneți. Și o să vă mîncăm și pe voi, că veniți cu minciuni și vicleșuguri de la trădătorul de

Montezuma". Degeaba le spuneau solii noştri că sîntem vrăjmaşii mexicanilor şi vrem să ne înfrăţim cu tlascaltecii, că nu i-au putut lămuri.

Cînd auzirăm de lăudăroşenia tlascaltecilor şi că se pregăteau de luptă, cu toate că ne dădea de gîndit, strigarăm cu toţii într-un glas : „Dacă aşa stau lucrurile, înainte ! Şi întîmplă-se ce s-o întîmpla !" Încredinţîndu-ne sufletele Celui-de-Sus, ne desfăşurarăm stindardul, purtat de stegarul Corral şi pornirăm să mărşăluim. Atît indienii din Cempoal, cît şi cei din cătunul unde ne petrecuserăm noaptea ne-au spus că tlascaltecii or să ne iasă în cale, ca să ne împiedice intrarea în oraş. Pe cînd mergeam în felul acesta, ne-am sfătuit cum e mai bine şi am grupat călăreţii cîte trei, ca să se poată ajuta şi am hotărît să atace şi să se întoarcă în trap, ţinîndu-şi lancea strînsă, iar cînd se vor năpusti printre indieni, să ţintească la feţele duşmanilor şi să-i taie fără să-şi încetinească goana, pentru ca aceştia să nu le apuce lancea. Iar dacă aşa ceva s-ar întîmpla, cavalerul să dea pinteni calului şi să se ostenească fie să-şi tragă lancea, sau să-l tîrască pe indian în goana calului. Se vor întreba cititorii la ce ne foloseau atîtea pregătiri cînd încă duşmanul nu ne ieşise în faţă. Am să răspund cu vorba lui Cortés : „Camarazi, sîntem puţini la număr şi de aceea trebuie să fim în orice clipă gata să primim atacul duşmanului, ba, mai mult decît atît, să ne purtăm ca şi cum am fi în plină bătălie. Ştim că de multe ori ne apucă lănciile cu mîna, deci să ne aşteptăm să facă aceasta şi altele obişnuite în luptă. Noi, soldaţii, nu avem nevoie de sfaturi şi sînt încredinţat că veţi lupta cu multă vitejie".

Aşa am mers vreo două leghe pînă ce am ajuns la o fortăreaţă ameninţătoare, clădită din piatră şi mortar şi aşa bine întărită cu un fel de smoală, că era tare ane-

voios de dărîmat chiar şi cu tîrnăcoape tari, de fier. Era clădită pentru atac şi apărare şi ar fi putut fi cucerită doar cu sforţări uriaşe. Ne-am oprit ca să o cercetăm şi Cortés îi întrebă pe indienii din Cocotlán de ce fusese astfel ridicată. Aceştia răspunseră că din cauza războaielor neîntrerupte dintre stăpînul lor Montezuma şi tlascalteci, aceştia clădiseră fortăreaţa ca să-şi apere oraşele şi întregul ţinut. Am mai stat o clipă şi ne-am gîndit la ce ne-au spus, ca şi la fortăreaţă. Apoi Cortés ne zise: „Señores, să ne urmăm stindardul, ce poartă semnul sfintei cruci şi cu ea vom izbîndi!" Iar noi îi răspunserăm într-un glas: „Să mergem deci, cu Domnul înainte, ce este virtutea noastră adevărată!". Aşa că ne-am urmat drumul, înşiruiţi precum am mai spus.

Nici n-apucarăm să umblăm mult, că cercetaşii noştri observară cam treizeci de indieni care şedeau la pîndă. Aveau săbii din cele grele, care se ţin cu amîndouă mîinile, scuturi, lăncii şi creste din pene. Săbiile lor, lungi cît nişte paloşe, cu tăişul din obsidiană înfipt în aşa fel încît nu poate fi nici rupt, nici tras afară, taie mai rău ca jungherele. Iscoadele acestea purtau, cum am mai spus, creste din pene. Cînd cercetaşii noştri îi văzură, veniră degrabă să ne spună, iar Cortés le porunci să-i fugărească şi de le va sta în putinţă să prindă unul fără a-l vătăma şi mai trimise după ei, ca să le stea pe aproape de vor cădea într-o cursă, încă cinci călăreţi. Apoi merserăm înainte cu mare grabă şi în şiruri strînse, căci prietenii noştri ne spuseseră cum fără îndoială ne vor ataca cu o oaste întreagă ce stă acum la pîndă.

Cînd cei treizeci de indieni trimişi iscoade văzură cum călăreţii noştri se apropie şi le fac semne, n-au aşteptat să vină şi să-i prindă, ci se apărară cu mare vitejie şi le răniră caii cu paloşele şi lănciile. Văzîndu-i oamenii noştri cum se luptă cu atîta îndîrjire şi cum le

rănesc caii, nu avură încotro şi uciseră cinci dintre ei. Atunci, o întreagă oaste de tlascalteci, care stătuseră ascunşi şi numărau peste trei mii de războinici, începură să tragă cu arcul în călăreţii noştri, care erau cu toţii îngrămădiţi la un loc şi trimiteau roiuri de săgeţi şi de ţepuşe întărite în foc şi făceau minuni cu paloşele lor uriaşe. Dar în clipa aceea ajunserăm şi noi cu artileria, muschetele şi arbaletele noastre şi încetul cu încetul dădură înapoi, nu fără să se lupte, în rînduri strînse, timp îndelungat. În această încăierare fură răniţi patru oşteni de-ai noştri şi, dacă îmi amintesc bine, unul se prăpădi după cîteva zile.

Cum se făcuse aproape de înserat, indienii se retraseră fără să-i urmărim şi părăsiră pe cîmpul de bătălie vreo şaptesprezece morţi şi cîţiva răniţi. Lupta s-a purtat pe o cîmpie, unde erau multe case, lanuri de porumb şi plantaţii de *maguey* *, din care îşi fac ei vinul.

Am dormit lîngă un pîrîu şi ne-am tămăduit rănile cu osînza unui indian gras care murise în luptă şi l-am spintecat, căci ulei nu aveam. La cină ne-am ospătat cu nişte căţeluşi pe care îi cresc ei pentru asta, căci toate casele erau pustii şi îşi căraseră pînă şi proviziile. Îşi luaseră cu ei şi căţeluşii, dar aceştia se întoarseră acasă cînd s-a lăsat noaptea, iar noi i-am prins. Erau destul de buni la gust.

Am pus să vegheze toată noaptea strajă, cercetaşi şi felurite iscoade, iar caii i-am ţinut în frîu, înşăuaţi, temîndu-ne că s-ar putea să ne atace prin surprindere.

Mă opresc aici şi voi mai spune de luptele ce ni le-au dat.

---

* Una din denumirile agavei (N. tr.)

Capitolul LXIX

CUM, ÎNAPOINDU-NE ÎMPREUNĂ CU CORTÉS DE LA CINPANCINGO, DE UNDE AM ADUS PROVIZII, NE-AU ÎNTÎMPINAT ÎN TABĂRĂ CU ANUME VORBE ŞI CE LE-A RĂSPUNS CORTÉS

Înapoindu-ne noi de la Cinpancingo cu proviziile, bucuroşi că i-am lăsat în bună pace, am găsit în tabără discordie şi mare larmă, din pricina primejdiilor pe care le aveam de înfruntat în toate aceste încleştări. La sosirea noastră mai tare se înteţiră, iar cei mai cîrcotaşi erau tocmai aceia ce stăpîneau moşii şi indieni în Cuba. Şapte dintre ei — nu spun cum îi chema, ca să nu le stric bunul renume — s-au adunat cu toţii împreună şi s-au dus la locuinţa lui Cortés ; acolo, unul dintre ei, mai bun de gură, începu a-i spune, ca şi cum l-ar sfătui de bine, că s-ar cuveni să ţină seama de halul în care ajunseserăm, prăpădiţi, plini de răni, şi hărţuiţi, şi cum stăteam de veghe noaptea, şi trimiteam mereu iscoade şi luptam neîncetat. După socoteala lor, de cînd plecaserăm din Cuba pierduserăm deja peste cincizeci şi cinci de camarazi, iar despre cei lăsaţi la Villa Rica nu aveam ştire. Era adevărat că Domnul ne-a înlesnit izbînda în fiecare bătălie de cînd veniserăm pe acele tărîmuri, şi în marea sa îndurare ne-a stat mereu în ajutor, dar cuveni-s-ar să nu-l mai ispitim, căci soarta s-ar putea întoarce îm-

potrivă-ne mai rău ca lui Pedro Carbonero*. Au mai spus cum ne tîrîse Cortés în niște împrejurări neașteptate, pînă într-o zi cînd vom fi și noi sacrificați idolilor, deși poate Cel-de-Sus ne va scăpa de acest sfîrșit. Prin urmare, îl sfătuiră să ne aducă înapoi la cetatea ce ne-am ridicat-o printre neamurile totonace, care ne sînt prietene, unde să ședem pînă ce-om ticlui o corabie și-o vom trimite la Diego Velázquez și în alte locuri și insule, ca să ne vină în ajutor. Ce bune ar fi fost acum corăbiile ce le-am stricat, mai ziseră aceia, măcar de-am fi păstrat doar două, să le avem la clipe de restriște. Dar Cortés nici măcar nu se ostenise a-i întreba de e bine ori rău să le scufunde, ci s-a sfătuit cu oameni care nu știu a se gîndi la clipe grele. Acum se roagă Domnului, ca nici el și nici sfetnicii lui să nu aibă pricină a se căi de ceea ce au făptuit, însă deja nu mai eram în stare a căra prea grelele poveri și toate ce se adunau, de ajunseserăm mai rău ca niște animale, că pînă și acelora la capătul unei zile de umblat li se scot șeile, li se pune nutrețul dinainte și zăbovesc, în timp ce noi ne tîrîm zi și noapte cu armele în spate și încălțările în picioare. Se apucară apoi să îi dea pilde din istorie, și-i pomeniră de romani și de Alexandru și alți vestiți comandanți, ce n-au cutezat nici unul să-și scufunde corăbiile în mare sau să atace, ca el, așa cetăți semețe și războinici puzderie de parcă s-ar strădui să-și găsească cu orice preț sfîrșitul și, o dată cu al său, pe al nostru, în loc să ne înapoiem cu toții la Villa Rica, unde e pace în ținut. Pînă acum nu i-au spus încă nimic, urmară ei, neavînd răgaz defel, din pricina cetelor de războinici ce ne încon-

* Personaj legendar, despre care se spune că și-a dus oamenii în țara maurilor, unde au pierit cu toții.

jurau tot timpul fără preget. Deşi duşmanul nu mai venise să ne atace, ei socoteau că se va năpusti curînd din nou, căci Xicotenga, cu marea lui oştire, dacă stătuse ascuns în ultimele zile, de bună seamă îşi aduna iar forţe pentru o şi mai mare bătălie, de care ar fi înţelept să ne ferim ; şi tot aşa mai spuseră ei multe.

Văzînd că vorba le e mai trufaşă decît s-ar cuveni pentru un sfat ce nu le-a fost cerut, Cortés le răspunse cu îngăduinţă, zicîndu-le că ştia prea bine toate acele fapte şi, din cîte a văzut şi a aflat pe lume, nu crede să mai fie alţi spanioli, mai bravi, care să lupte cu atîta bărbăţie şi să-i apese atîtea munci cum sîntem noi, şi să tot umble neîncetat cu arma în spate, să stea de strajă fără a zăbovi o clipă şi să îndure geruri şi arşiţe. Dar de n-am fi făcut astfel, pierduţi eram cu toţii. „De ce să tot vorbim, señores, numai de vitejii, cînd în toate aceste încercări ne-a stat pavăză Cel-de-Sus ? Cînd îmi amintesc doar cum ne-au înconjurat oştirile duşmane şi tot izbeau cu paloşul în noi, chiar şi acum mă mai cutremur. Iar atunci cînd ne-au ucis iapa cu o singură lovitură de paloş, şi păream a fi pierduţi şi înfrînţi, v-am cunoscut eu marea vitejie mai mult ca oricînd". Şi mai grăi Cortés : „În toate acele mari primejdii şi încercări, ştiţi doar prea bine că am stat şi eu alături". Şi pe bună dreptate a spus acestea, căci cu siguranţă în toate bătăliile se afla în primele rînduri. „Am vrut, señores", le mai zise Cortés, „să vă mai amintesc că dacă Domnul, pe care l-am slujit, ne-a ajutat, putem nădăjdui că mila lui ne va salva şi pe viitor. De cum am pătruns în aceste ţinuturi, le-am înfăţişat sfînta noastră credinţă pe cît de bine ne-am priceput şi ne-am străduit să le zdrobim toţi idolii. Ştiind că nici Xicotenga şi nici căpeteniile lui nu s-au întors, şi că grozav se tem a o face,

avînd ei mari pierderi în ultimele bătălii, iar acum nu-şi mai pot aduna defel oşteni după cele trei înfrîngeri, mă încred în Domnul şi în sfîntul Petru, care se roagă pentru noi, că s-or sfîrşi războaiele în aceste ţinuturi. Precum vedeţi, indienii din Cinpancingo vin, ne aduc merinde şi au făcut pace, iar acum stau cu toţii pe la casele lor. Cît despre corăbiile ce-am scufundat, sfatul primit s-a dovedit foarte înţelept, iar de pe voi eu nu v-am întrebat, ca pe alţi cavaleri, aceasta a fost din pricina celor întîmplate pe plaja dintre dune, ce nu vreau a le aminti. Pe sfatul ce mi-l daţi acuma eu nu pun mai mult preţ decît pe ceea ce mi-aţi spus atunci. Veţi afla că sînt mulţi aceia dintre noi potrivnici la întoarcere şi s-ar cuveni să ne încredinţăm iarăşi soarta Domnului şi să-i purtăm stindardul sus în bătălii. Cît despre ce aţi mai spus, señores, că nici cei mai vestiţi ai Romei comandanţi nu au făptuit vitejii asemeni nouă, adevăr grăit-aţi. Multe se vor mai scrie prin istorii despre faptele noastre, ce vor întrece laudele aduse strămoşilor ce i-am avut. Căci, vă zic iarăşi, truda şi vitejia noastră sînt închinate Domnului şi slăvitului nostru împărat don Carlos. Sub sceptrul său drept şi legea cea creştină, Domnul în mila sa ne sprijină ca soarta să ne fie mereu prielnică. Aşadar, señores, ar fi greşit acum să facem cel mai mic pas îndărăt, căci dacă aceşti oameni ce ne privesc acum cu pace ne vor vedea cum ne retragem, pînă şi pietrele se vor întoarce împotrivă-ne. Cei care acum ne cred că sîntem zei ori idoli ne vor numi doar laşi şi slăbănogi. Cît despre ce aţi spus, anume să ne întoarcem şi să şedem printre prietenii noştri totonaci, dacă aceştia ne-or vedea îndărăt fără să fi ajuns în Mexic, iarăşi ni se vor ridica împotrivă, căci noi i-am împiedicat să-i mai plătească bir lui Montezuma, iar el îndată îşi va tri-

mite oștile să-și ceară birul îndărăt și să-i silească să ne atace și dînșii îl vor asculta. Prin urmare, unde vom crede noi că ni-s prieteni, nu ne vor aștepta decît dușmani. Cînd marele Montezuma va afla că ne-am retras, nu va gîndi el oare că întreaga noastră expediție a fost o șagă sau o joacă de copii ? Ce va mai crede despre toate soliile și vorbele ce i-am trimis ? Astfel încît, señores, dacă așa e rău, altcum ar fi și mai rău și prin urmare e bine să stăm aici, unde-i cîmpie și-s mulți locuitori și avem în tabără provizii din belșug : odată orătănii, alteori cățeluși de-ai lor și, slavă Domnului, nu ducem lipsă de mîncare. Poate vom găsi chiar sare și ceva veșminte ca să ne apere de frig. Cît despre ce ați mai spus, señores, că de cînd am pornit din Cuba, ni s-au prăpădit cincizeci și cinci de soldați de pe urma rănilor, foamei, frigului, bolilor și a tuturor greutăților ce-am îndurat, și am rămas puțini la număr, cu toții betegi și plini de răni, vă spun că Domnul ne înzecește puterile. Se știe bine că în războaie pier oamenii și caii și ararеori putem a ne îndestula, dar nu ne aflăm aici să trîndăvim, ci să luptăm atunci cînd e nevoie. Vă rog, prin urmare, señores, să vă purtați ca niște cavaleri adevărați, a căror însușire este să le dea curaj acelora ce arată slăbiciune, și să goniți din gîndurile voastre insula Cubei și tot ce acolo ați lăsat. Purtați-vă ca niște bravi soldați, așa cum dovedit-ați pînă acum că știți. Căci, după Cel-de-Sus, ce ne călăuzește și ajută, doar în al nostru braț ne e nădejdea".

Cînd sfîrși Cortés de vorbit, oștenii aceia nu se dădură bătuți și, deși recunoscură că grăise cu mult tîlc, spuseră din nou că noi am plecat din cetatea pe care am ridicat-o cu gîndul, ce-l avem și acum, de a ne duce în Mexic, știind că e o cetate puternică și vestită, cu mulți

războinici într-însa. Indienii din Cempoal ne-au spus că tlascaltecii sînt un neam pașnic și nu li se dusese faima ca mexicanilor. Cu toate acestea, ne primejduiseră rău viețile, iar de ne-ar ataca și a doua zi la fel de straș-nic ca și pînă acum, vom fi prea osteniți ca să le ținem piept. Chiar de nu ne vor ataca aceștia, marșul spre Mexic era oricum o cumplită osteneală, prin urmare să se mai gîndească înainte de a porunci ce este de făcut.

Cortés răspunse, destul de mînios, că mai bine e să mori vitejește decît să trăiești în rușine, așa cum se spune în balade. Cum rosti aceste vorbe, noi toți ceilalți care îl aleseserăm comandant și l-am sfătuit să scufunde corăbiile, strigarăm să nu se mîhnească de cele auzite, căci, cu ajutorul Celui-de-Sus, eram gata, cu toții împreună, să facem cele cuvenite. Așa luară sfîrșit toate acele vorbe rele. E adevărat că se plîngeau de Cortés și îl blestemau, ba și pe noi, că-i țineam partea, și pe indienii din Cempoal, că ne-au adus pe drumurile acelea. Și mai ziseră și alte asemenea păcătoșenii, dar pe ascuns și pînă la urmă se potoliră.

CUM ȚINEA PREGĂTIȚI COMANDANTUL XICOTENGA DOUĂZECI DE MII DE RĂZBOINICI CA SĂ DEA NĂVALĂ LA NOI ÎN TABĂRĂ ȘI CE-AM FĂCUT

Să spun acum despre felul în care bătrînii *caciques* din cetatea Tlascalei, Maseescasi și Xicotenga cel Bătrîn, trimiseră iarăși solie la marea căpetenie Xicotenga, spunîndu-i să facă pace cu noi și să ne aducă de mîncare, căci aceasta era porunca tuturor *caciques* și a căpeteniilor din acele ținuturi și din Guaxocingo. Le-au mai trimis poruncă și căpeteniilor din oastea lui Xicotenga, să nu-i mai dea ascultare dacă nu vine la noi să încheie pace. Această poruncă au dat-o de trei ori, căci știau cu siguranță că Xicotenga nu are gîndul să-i asculte, ci se hotărîse să ne mai atace tabăra pe timp de noapte. Pentru aceasta adunase douăzeci de mii de războinici și, fiind el om trufaș și încăpățînat, nu voi nici de data aceasta să le dea ascultare. Totuși se hotărî să ne trimită patruzeci de oameni cu provizii — orătănii, pîine și poame —, patru babornițe prăpădite, mult copal și pene de papagal. Judecîndu-i după înfățișare, ne-am dat seama că veneau cu gînd de pace. Ajunși la noi în tabără, arseră tămîie dinaintea lui Cortés, dar fără a-i face cuvenitele plecăciuni. „Toate acestea ți le trimite comandantul Xicotenga", spuseră ei, ca să vă ospătați. Iar dacă sînteți niște crunți *teules*, așa cum spun cei din

Cempoal şi vreţi să primiţi jertfe, n-aveţi decît să luaţi femeile acestea, sacrificaţi-le şi ospătaţi-vă cu inima şi carnea lor. Fiindcă noi nu ştim cum faceţi voi acestea, nu le-am sacrificat în faţa voastră. De sînteţi oameni, totuşi, mîncaţi păsările, pîinea şi fructele, iar de sînteţi *teules* cumsecade, iată copal şi pene de la papagali, ca să vă faceţi jertfele cu ele".

Cortés le răspunse prin tălmacii noştri că le trimisese deja solie cu gîndurile noastre de pace, căci noi nu am venit pentru război, ci ca să îi rugăm, în numele stăpînului nostru cel din ceruri şi a împăratului don Carlos, să nu mai facă sacrificii. Îi încredinţă că sîntem oameni din carne şi oase, ca şi ei, creştini şi nicidecum *teules*, şi nu era în obiceiul nostru să ucidem. De-am fi dorit ca să ucidem oameni, atacurile lor neîncetate, zi şi noapte, ne-ar fi tot dat putinţa să fim cruzi. Le mulţumi pentru bucate şi îi rugă să-şi uite gîndurile cele nebuneşti şi să încheie pace.

Se pare că acei indieni trimişi de Xicotenga cu bucate erau iscoade, veniţi să cerceteze cum şedeam, ce fel de adăposturi şi colibe aveam, ce cai şi cum ne era artileria, cîţi eram într-o colibă, cum intram şi cum ieşeam din ele, precum şi alte amănunte din tabăra noastră. Ei au rămas cu noi în ziua aceea şi noaptea următoare, iar unii se duceau la Xicotenga şi alţii veneau în locul lor. Prietenii noştri din Cempoal, ce nu-i slăbeau din ochi, văzură toate acestea şi ştiind că un vrăjmaş nu rămîne fără vreun rost anume o zi şi o noapte într-o tabără, ei negreşit sînt toţi iscoade. Bănuielile le sporiră după ce ne-am dus la Cinpancingo, unde doi moşnegi ne spuseră că Xicotenga se pregătea să ne atace noaptea în aşa fel încît n-o să-i simţim. La vremea aceea, locuitorii Cempoalului o luaseră drept glumă sau lăudăroşenie şi,

nedîndu-le crezare, nu-i spuseseră lui Cortés, dar doña Marina află și-i zise de îndată.

Ca să afle adevărul, Cortes porunci să fie duși deoparte doi dintre aceștia, cu o căutătură mai deschisă, și ei mărturisiră că sînt iscoade. Mai luară apoi alți doi, ce spuseră și ei de ce îi trimisese Xicotenga, iar încă doi din ei îi ziseră că Xicotenga le aștepta întoarcerea ca să ne atace în vremea nopții cu întreaga lui oștire.

Negustor oferindu-și mărfurile

Auzind acestea, Cortés dădu de ştire în tabără să fim cu toţii gata să-i primim, căci el credea că vor veni aşa cum plănuiseră. Prinse apoi şaptesprezece dintre iscoade, unora porunci să li se taie cîte o mînă, iar altora doar degetul cel gros şi îi trimise aşa stăpînului lor Xicotenga, ca să-i spună că aceasta e pedeapsa meritată pentru îndrăzneala de a-i strecura în tabără la noi să iscodească, iar el să vină oricînd va pofti cu oastea lui, pe timp de zi sau noapte, în două zile care vor urma, iar de întîrzie vom merge noi să-l căutăm, ba ne-am fi dus şi pînă atunci ca să-i ucidem, de nu i-am fi îndrăgit, dar, iată, clipa a sosit să-şi lase gîndurile nebuneşti şi să încheie pace.

Am auzit apoi că indienii aceia, cu mîinile şi degetele retezate au ajuns tocmai cînd Xicotenga se pregătea să părăsească tabăra şi să ne atace în timpul nopţii, dar cînd îşi văzu iscoadele schilodite şi află ce li se întîmplase, se minună şi îşi pierdu îndată îndrăzneala şi trufia, mai ales că una dintre căpetenii, cu toţi războinicii ce-i adusese, tocmai îl părăsise, după ce s-au certat în timpul bătăliilor trecute.

Să trecem prin urmare mai departe.

Capitolul LXXI

CUM AU SOSIT LA NOI ÎN TABĂRĂ CELE PATRU CĂPETENII TRIMISE SĂ NE CEARĂ PACE ŞI CE NE-AU SPUS ACESTEA ŞI CE S-A MAI ÎNTÎMPLAT

Pe cînd şedeam noi în tabără, neştiind de vor veni cu gînd de pace, aşa cum nădăjduiam, şi ne îndeletniceam cu pregătitul armelor, ascuţitul săbiilor şi altele trebuincioase pentru bătălie, unul din oştenii noştri, care stătea de strajă, veni în goană să ne spună că se apropie puhoi de indieni şi indience cu mari provizii în spinare pe drumul dinspre Tlascala, către tabăra noastră. Ne mai zise el că l-a lăsat pe tovarăşul lui, care era călare, să vadă pe unde o iau. Pe cînd ne spunea toate acestea, sosi în galop şi celălalt oştean şi ne vesti că sînt aproape şi o iau spre noi, deşi se mai opreau din timp în timp. Ne bucurarăm cu toţii la auzul acestor veşti, căci ne gîndeam că-i semn de pace şi chiar aşa a fost, iar Cortés ne porunci să nu facem vreo zarvă, ci să stăm ascunşi prin colibe.

Din rîndul indienilor se desprinseră patru căpetenii, cărora bătrînii *caciques* le încredinţaseră solia de pace. Aceştia se îndreptară către coliba lui Cortés şi, după ce-şi plecară capetele, atinseră ţărîna cu o mînă, o sărutară, făcură trei plecăciuni şi tămîiară cu copal. Apoi spuseră că toate căpeteniile Tlascalei, vasalii, aliaţii, prietenii şi toţi fraţii lor veniseră să încheie pace cu Cortés şi tovarăşii săi *teules*, cărora le vor fi apoi prieteni. Cerîndu-şi

iertăciune pentru războaiele ce le-au purtat cu noi şi duşmănia arătată, ei ne mai ziseră că ne-au crezut prieteni de-ai lui Montezuma şi ai mexicanilor săi, care le erau duşmani de moarte din vechime. Cum printre noi văzuseră vasali dintr-ai lui Montezuma care-i plăteau tribut, crezuseră că încercau, cu viclenia lor obişnuită, să se strecoare trădător în ţara lor şi să le fure apoi muierile şi pruncii. Pentru aceasta au fost bănuiţi ri cu solii pe care i-am trimis. Dar ne mai spuseră şi că indienii ce s-au repezit să ne atace cînd le-am călcat hotarele nu au făcut-o nici la porunca şi nici la sfatul lor şi dădură astfel vina pe sălbaticii *otomi,* oameni de la munte, lipsiţi de judecată. Cît despre ei, e drept că atunci cînd ne-au văzut aşa puţini la număr, şi-au pus în gînd să ne prindă şi să ne ducă stăpînilor lor, ca să cîştige astfel buna lor voinţă, dar acum vin şi ne cer iertare pentru îndrăzneala ce au avut. Arătară spre bucatele ce ne-au adus şi spuseră că ne vor mai aduce altele, în fiecare zi, iar noi să le primim cu toată dragostea cu care au fost trimise. Ne mai ziseră că peste două zile va sosi căpetenia cea mare Xicotenga, cu alţi *caciques* şi ne vor arăta şi ei întreaga prietenie a Tlascalei.

Cînd sfîrşiră de vorbit, îşi plecară iarăşi capetele, atinseră ţărîna cu mîinile şi apoi o sărutară.

După aceasta Cortés prinse a le vorbi cu ajutorul tălmacilor noştri ; arătîndu-se mînios, le spuse cu glas grav că am avea destule pricini să nu-i ascultăm şi nici să le primim prietenia. Îndată ce am intrat la ei în ţară le-am trimis solii de pace şi ajutor împotriva mexicanilor, vrăjmaşii lor, dar nu s-au încrezut în noi şi au voit a ne ucide solii. Mai mult decît atît, ne-au atacat de trei ori pe timp de zi şi noapte, au trimis iscoade şi ne-au întins capcane. În toate aceste încleştări, mai zise apoi Cortés, le-am fi putut ucide mulţi vasali, dar n-am poftit

s-o facem şi i-am jelit pe aceia ce-au murit, deşi ei singuri au purtat întreaga vină. Chiar se gîndise să se ducă unde erau *caciques* cei bătrîni şi să-i atace. Dar cum de astă dată veniseră cu gînd de pace pentru întregul lor ţinut, o va primi în numele regelui şi stăpînului nostru. Le mulţumi pentru bucatele ce ne-au adus şi îi trimise înapoi la stăpînii lor să le spună acestora să vină ori să trimită căpetenii pentru încheierea păcii, iar de nu vin vom merge noi şi îi vom ataca. Mai porunci să li se dea

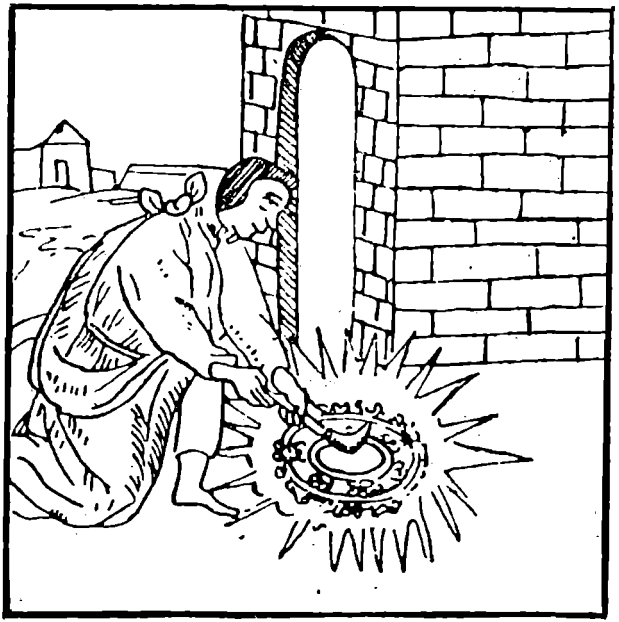

Bijutier topind metalul

mărgele verzi pentru *caciques* în semn de pace, iar pe ei îi aşteptăm la noi în tabără pe timp de zi şi nu de noapte, de nu îi vom ucide.

Apoi cei patru soli plecară, lăsînd femeile ce le aduseseră ca să ne facă pîine în nişte colibe indieneşti aflate ceva mai încolo de tabăra noastră. Mai lăsară şi nişte orătănii şi altele trebuincioase, printre care douăzeci de indieni ca să ne care apă şi să taie lemne. De atunci încolo ne-au tot adus merinde din belşug. Cînd am văzut acestea şi am ştiut că vorba lor de pace era adevărată, am adus mari mulţumiri Domnului. Căci la vremea aceea eram tare slăbănogi şi munciţi şi mare ne era jalea la gîndul tuturor acelor războaie, care păreau a nu se mai sfîrşi.

Voi spune acum ce s-a întîmplat cu solii trimişi de marele Montezuma.

Capitolul LXXII*

CUM AU VENIT ÎN TABĂRA NOASTRĂ AMBASADORII LUI MONTEZUMA, MARELE STĂPÎN AL MEXICULUI, ŞI DESPRE DARUL CE L-AU ADUS

După ce ne-a ajutat Cel-de-Sus, în mare mila sa, şi am ieşit victorioşi din bătăliile de la Tlascala, ni se duse faima prin toate acele ţinuturi şi ajunse pînă la urechile marelui Montezuma, în vestita cetate a Mexicului şi dacă pînă atunci ne ţineau de *teules*, ce sînt precum idolii lor, de atunci înainte ne-au respectat şi mai mult, ca războinici viteji ce eram.

Cînd vestea se răspîndi că noi, o mînă de oameni, i-am înfrînt pe tlascalteci, cu oştirile lor numeroase, şi i-am silit să ceară pace, am semănat spaimă pretutin-

---

* Capitolele LXIII—LXVIII, omise din versiunea românească (vezi Notă asupra ediţiei, p. 15) relatează alte două mari bătălii dintre conchistadorii lui Cortés şi tlascalteci, conduşi de comandantul lor, Xicotenga. Cea dintîi a avut loc la 2 septembrie 1519, la Tehuacingo sau Tehuacacingo, după ce Cortés a încercat din nou fără succes să le propună pace indienilor. Spaniolii au avut de înfruntat mai întîi două oştiri numărînd 6 000 războinici şi apoi întreaga armată a lui Xicotenga, de 40 000 războinici. Graţie artileriei spaniolilor şi mai ales a faptului că aceştia au ucis opt căpetenii, fiii unor *caciques* din Tlascala, indienii s-au retras. Evenimentul semnificativ al acestei lupte este că indienii au reuşit să prindă un cal şi să-l ucidă, ceea ce pentru ei a constituit o mare victorie. După ce l-au tăiat în bucăţi, pe care le-au expus triumfător

deni. Astfel că Montezuma, mare și temut stăpîn al Mexicului, înfricoșîndu-se la gîndul că am pofti a merge în cetatea lui, trimise cinci căpetenii de seamă în tabără noastră din Tlascala ca să ne ureze bun venit și să ne spună cît s-a veselit de marea victorie ce-am dobîndit-o împotriva unei oștiri așa puternice. Ne mai trimise în dar giuvaieruri din aur, migălos împodobite, și douăzeci de baloturi din pînza cea mai fină de bumbac, care făceau cu toatele cam o mie de pesos, iar solia era să ne spună că dorește să fie de acum înainte vasalul puternicului nostru împărat și că e bucuros să ne știe așa aproape de cetatea lui, căci tare-i sînt dragi Cortés și

---

în diferite localități, copiile acestuia, împreună cu pălăria din Flandra și cele două scrisori de pace ale lui Cortés au fost aduse ofrandă zeilor. Indienii au atacat din nou, după trei zile, la 5 septembrie ; de data aceasta Xicotenga a adunat o armată uriașă, de 50 000 războinici, conduși de cinci *caciques* de sermă, constituind o forță covîrșitoare în raport cu cei patru sute de oșteni spanioli, care aveau mulți răniți, erau sfîrșiți de oboseală și bolnavi de friguri. Și de data aceasta conchistadorii au învins, dar a căzut în luptă un oștean, alți 60 au fost răniți, printre care și Bernal Díaz. A mai avut loc un alt atac nocturn al tlascaltecilor, hotărît în urma consultării tuturor *papas* și vrăjitorilor din Tlascala, respins și acesta de spanioli, în ciuda marelui număr de războinici indieni (10 000). Între toate aceste bătălii, Cortés, care se îmbolnăvise și el de friguri, a trimis neîncetat soții de pace, fapt care a reușit în cele din urmă să creeze disensiuni în tabăra indienilor : Xicotenga a rămas pînă la urmă singurul de neclintit în hotărîrea de a continua războiul, iar ceilalți *caciques*, printre care însuși tatăl lui Xicotenga, și-au schimbat atît de radical comportamentul încît au început, după instalarea pașnică a conchistadorilor în Cinpancingo, un orășel din munți, să le trimită zilnic cărăuși cu hrană. După o încercare neizbutită de a infiltra spioni în tabăra spaniolă, tlascaltecii s-au văzut nevoiți să ceară încheierea păcii și să le garanteze spaniolilor trecerea liberă pe teritoriul lor, în drum spre Mexicul lui Montezuma, marele lor dușman. (N. tr.)

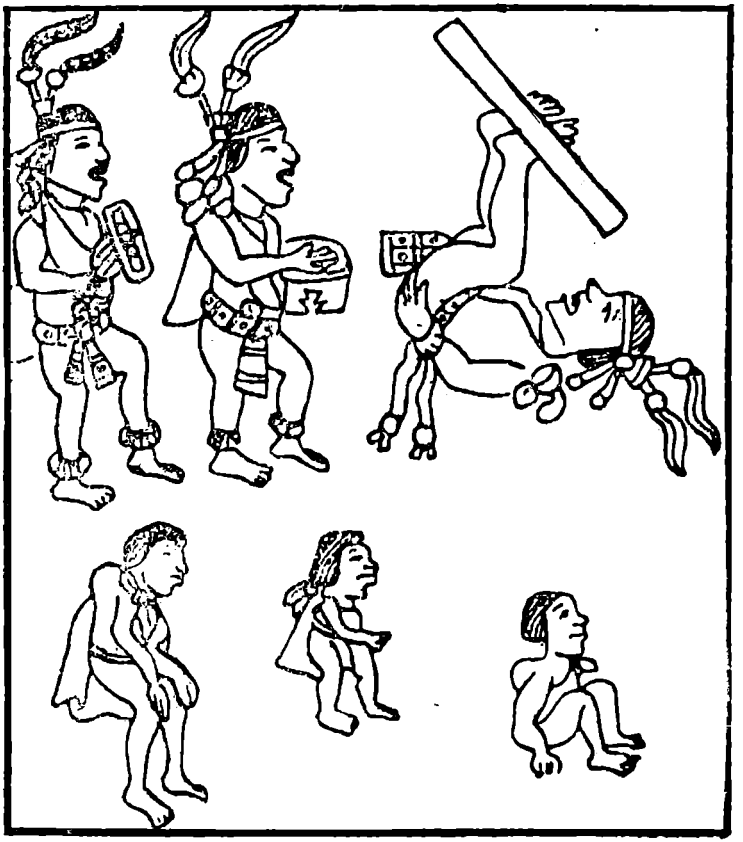

Artişti profesionişti din serviciul lui Montezuma

fraţii săi *teules* ce ne aflam cu el. Mai vrea să i se spună cît tribut s-ar cuveni să ne plătească pentru marele nostru împărat, ce îl va da în aur, argint şi pînzeturi şi pietre *chalchivís,* doar în Mexic să nu ne ducem. Aceasta nu că n-ar fi fericit să ne primească, ci fiindcă ţinutul era aspru şi pustiu şi n-ar vrea să ne vadă ostenindu-ne aşa amarnic, căci n-ar putea să ne ajute după cum ar dori. Cortés îi răspunse că e recunoscător pentru bunele gînduri şi pentru dar, ca şi de tributul făgăduit Majestăţii Sale şi îi roagă pe ambasadori ca să nu plece pînă nu se vor duce în capitala Tlascalei şi îi trimite acolo ca să vadă ce a rămas după război. Cît despre el, nu le poate da acum nici un răspuns, căci tocmai se purgase în ajun cu nişte poame ce cresc în insula Cuba şi sînt foarte cu folos pentru cine se pricepe să le ia. Voi lăsa acestea şi voi spune ce s-a mai petrecut în tabăra noastră.

Capitolul LXXIII

CUM A VENIT XICOTENGA, COMANDANTUL GENERAL AL TLASCALEI, CA SĂ ÎNCHEIEM PACE ŞI CE A SPUS ŞI CE NI S-A ÎNTÎMPLAT

Pe cînd stătea Cortés de vorbă cu ambasadorii lui Montezuma, precum am spus, veniră să-l vestească de sosirea comandantului Xicotenga, cu mulţi *caciques* şi căpitani, înfăşuraţi în mantii albe şi roşii, acestea fiind culorile lui Xicotenga. Îl însoţeau cincizeci de căpetenii şi aveau cu toţii gînd de pace. Ajuns în preajma lui Cortés, îi făcu plecăciuni adînci şi porunci să se aducă mult *copal* * şi să se ardă. Apoi Cortés şi-l aşeză alături cu multe semne de iubire. Xicotenga îi spuse că e trimis de tatăl său, de Maseescasi şi toţi ceilalţi *caciques* şi vine din partea republicii Tlascala ca să îl roage să-i primim ca prieteni, să jure ascultare celui ce ne e rege şi stăpîn şi să-i iertăm că şi-au luat armele şi ne-au făcut război, crezînd că sîntem trimişi ai temutului lor duşman Montezuma. Căci mexicanii adesea vin cu vicleşuguri şi multe amăgeli ca să le prade şi să le oropsească ţara şi de data aceasta s-au gîndit că sînt tot ei. De aceea s-au străduit să-şi ocrotească ţara şi s-au văzut nevoiţi să intre în luptă. A mai mărturisit că sînt săraci şi n-au aur, argint,

* Răşină extrasă din felurite specii de arbori subtropicali. (N. tr.).

ori pietre prețioase și nici pînzeturi de bumbac ; nu au nici măcar sare să-și pună în bucate, căci Montezuma nu le dă voie să meargă ca să-și ia. Cu toate că strămoșii lor aveau pe vremuri aur și pietre de preț, i le dăduseră de mult lui Montezuma cînd au trebuit să-i ceară pace și răgaz ca să nu-i nimicească. Așa că ne cere iertare că vine fără daruri, de sărăcie și nu din rea voință.

Xicotenga se mai tîngui mult pe seama lui Montezuma și a aliaților lui, ce le erau dușmani și-i hărțuiau în lupte. Se apăraseră însă tot timpul foarte bine și tot astfel nădăjduiau să li se întîmple și cu noi, dar nu a fost așa, deși se adunaseră de trei ori cu toți războinicii, fiind noi de neînvins. Văzînd aceasta, năzuiesc să ne fie prieteni și vasali împăratului nostru Don Carlos, căci știau că în tovărășia noastră muierile și pruncii lor vor fi la adăpost și nu vor mai trăi cu groaza mișeilor de mexicani. Xicotenga mai spuse multe alte vorbe și ne închină poporul și cetatea lui.

Xicotenga era bărbat mare de stat și lat în umeri și vînos ; avea o față îngustă, scobită și aspră și un port falnic, iar ca vîrstă să fi avut vreo treizeci și cinci de ani.

Cortés îi mulțumi cu vorbe bine ticluite și pline de laudă și îi spuse că îi primește drept vasali ai împăratului Don Carlos și prieteni ai noștri. Apoi Xicotenga ne rugă să mergem în orașul lui, unde ne așteaptă toți *caciques* și bătrînii și *papas* cu multă veselie. Cortés îi răspunse că ne-am duce fără zăbavă într-acolo, dacă n-ar fi negocierile ce tocmai se puneau la cale cu marele Montezuma și îndată ce-i va trimite în Mexic pe ambasadori va veni la iuțeală și el. Apoi, cu înverșunare în glas îi vorbi despre felul în care ne-au atacat fără încetare, dar cum aceste fapte nu pot fi îndreptate, el îi iartă, numai să păstreze pacea neclintită, căci de va fi vremelnică, îi va

stîrpi pe toţi şi le va dărîma cetatea, iar altă pace nu vor mai avea.

Auzind acestea, Xicotenga şi oameni lui răspunseră într-un glas că vorbele ce le rostesc sînt drepte şi adevărate, şi ca să le dea tărie sînt gata să rămînă ei ostatici. S-au mai schimbat şi alte vorbe între Cortés şi Xicotenga, precum şi celelalte căpetenii, la capătul cărora li s-au dăruit mărgele verzi şi albastre pentru el şi tatăl lui şi ceilalţi *caciques*, după care au fost trimişi să spună că va veni Cortés degrabă în oraşul lor. Ambasadorii mexicani, care se aflau de faţă la toate vorbele şi făgăduielile ce s-au schimbat, s-au înnegurat foarte auzind de pace, înţelegînd prea bine că nu aveau prin asta nici un folos de tras. Astfel încît, îndată ce şi-a luat rămas bun Xicotenga, aceştia îl întrebară pe Cortés, pe jumătate în glumă, de crede în toate făgăduielile tlascaltecilor, căci erau doar vorbe de şagă, iar ei nişte trădători şi mincinoşi, cărora nu trebuie să le dea nicidecum crezare, cînd aşteptau doar să ne ademenească la ei în cetate şi să ne măcelărească liniştiţi. Îl mai îndemnară să nu uite în cîte rînduri ne-au atacat cu întreaga oştire şi n-au putut să ne ucidă, dar au pierdut în încleştare mulţi dintre ai lor, pe care visează acum să-i răzbune cu pacea lor cea prefăcută. Cortés le răspunse cu însufleţire că gîndul lor nu-l tulbură defel, iar de ar fi adevărat, s-ar bucura să-i pedepsească ucigîndu-i, chiar dacă tlascaltecii ar ataca zi şi noapte, la cîmp deschis sau în cetatea lor. Se hotărîse însă a merge la Tlascala, spre a vedea de-l mint au ba.

Văzînd ambasadorii hotărîrea lui, îl rugară să rămînem încă şase zile în tabără, căci voiau să trimită doi dintre ai lor la stăpînul lor Montezuma şi aceştia se vor întoarce în şase zile cu răspuns. Cortés încuviinţă, mai

întîi fiindcă mai suferea încă de friguri, iar mai apoi, cu toate că se prefăcuse a nu da crezare vorbelor ambasadorilor, gîndea că ar putea avea un miez de adevăr şi cît timp pacea ar rămîne vremelnică, s-ar cuveni să le păstreze în minte.

Cum la vremea aceea văzu că veniseră cu gînduri bune, iar tot drumul pe unde am mers din Villa Rica de la Villa Cruz n-am întîlnit decît oraşe aliate şi prietene, Cortés îi scrise lui Juan de Escalante, care rămăsese acolo cu şaizeci de soldaţi bătrîni şi bolnavi ca să termine de ridicat fortăreaţa. În răvaşul său îi vorbi de izbînzile dobîndite în luptă de cînd am intrat în provincia Tlascala şi de pacea pe care ne-au cerşit-o, prin mila Celui-de-Sus. Îl mai sfătui să aibă grijă a nu-i îndepărta pe totonaci, prietenii noştri, şi îi ceru să-i trimită de îndată două balerci cu vin ce le îngropase într-un loc anume din locuinţa lui şi de asemeni ostii de împărtăşanie din cele aduse din Cuba, căci noi nu mai aveam.

Răvaşul îl bucură pe Escalante, care răspunse cu veşti din Villa Rica, ce sosiră degrabă.

În zilele acelea, am ridicat în tabără o cruce semeaţă, bogat împodobită, iar Cortés le-a poruncit indienilor din Cingapacinga şi altora ce-şi aveau sălaşele pe lîngă noi s-o văruiască şi s-o grijească bine.

Dar să lăsăm acestea şi să ne întoarcem la noii noştri prieteni, *caciques* din Tlascala ; cînd văzură că nu ne ducem la cetatea lor, sosiră iar în tabără cu găini şi *tunas* *, care tocmai se copseseră, fiecare le aducea din proviziile ce le avea pe acasă şi ni le dăruiau din toată

* Sau, *nopal*, plantă din familia cactuşilor, avînd frunzele ca nişte palete cu spini şi ale cărei fructe, asemănătoare smochinelor, sînt comestibile. (N. tr.)

inima, fără să vrea nimic în schimbul lor, rugîndu-l pe Cortés fără încetare să meargă la ei în cetate. Cum făgăduiserăm să-i aşteptăm şase zile pe mexicani, i-am trimis îndărăt cu vorbe blînde. La capătul acestor zile, sosiră într-adevăr din Mexic şase căpetenii, cu daruri bogate de la marele Montezuma, care făceau peste trei mii de pesos de aur şi erau giuvaieruri felurit lucrate şi două sute de bucăţi de stofă pentru mantii, ţesute cu pene şi alte găteli. Înfăţişîndu-i-le lui Cortés, îi spuseră cum că stăpînul lor Montezuma se bucură de izbînzile noastre şi îl imploră ca nicicum să nu se ducă cu tlascaltecii în cetatea lor şi nici să nu se încreadă în ei, căci nu vor decît să ne ademenească acolo ca să prade aurul şi stofele, fiind ei aşa săraci că n-au nici măcar ce să pună pe ei. Mai mult, de află că el, Montezuma, ne ţine de prieteni şi ne-a trimis acele daruri din aur, giuvaieruri şi stofe de preţ, vor pofti şi mai straşnic să ne prade.

Cortés primi darul plin de veselie, zicîndu-le că le aduce mulţumiri şi că-l va răsplăti cu fapte bune pe stăpînul lor Montezuma, iar dacă va vedea că tlascaltecilor

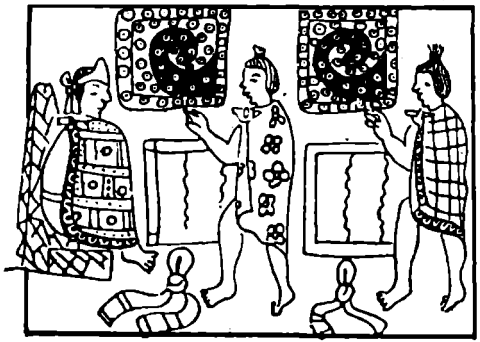

Conducător conferind distincţii şi decoraţii

le va veni în gînd să facă ceea ce i-au spus, vor plăti neîntîrziat cu viaţa, dar el ştie că nu vor face aşa o mîrşăvie şi oricum poftește să meargă şi să vadă cum o duc.

Pe cînd schimba aceste vorbe, sosiră numeroşi alţi soli de la Tlascala şi-i dădură de ştire lui Cortés că s-au strîns toţi bătrînii *caciques* din capitală şi întreaga provincie şi vin spre tabăra noastră ca să ne ducă cu ei la cetate. Cînd auzi aceasta, Cortés îi rugă pe ambasadorii mexicani să aştepte trei zile după răvaşul pentru stăpînul lor, că acum avea de hotărît despre pace şi luptele ce tocmai avusese. Ambasadorii îi făgăduiră să aştepte. Iar ce-i ziseră bătrînii *caciques* lui Cortés voi spune mai departe.

Capitolul LXXIV

CUM SOSIRĂ ÎN TABĂRA NOASTRĂ BĂTRÎNII CACIQUES DIN TLASCALA CA SĂ-L ROAGE PE CORTÉS ŞI PE NOI CEILALŢI SĂ NE DUCEM CU EI LA CETATE ŞI CELE CE S-AU ÎNTÎMPLAT

Văzînd că tot nu mergem la Tlascala, bătrînii *caciques* se hotărîră şi veniră ei în tabăra noastră, unii în litiere, unii în hamace, purtaţi în spinare de indieni, iar alţii pe jos. Erau Maseescasi, Xicotenga cel Bătrîn, Guaxolocingo, însoţiţi de numeroase alte căpetenii. De cum sosiră, făcură trei plecăciuni adînci şi arseră copal în faţa lui Cortés şi a noastră, apoi sărutară pămîntul şi îl atinseră cu mîinile. Acestea fiind îndeplinite, Xicotenga cel Bătrîn îi vorbi lui Cortés astfel : „Malinche, Malinche, de multe ori am trimis soli la tine ca să te roage să ne ierţi că v-am întîmpinat cu arma în mînă, dar am făcut-o, precum ţi-au spus şi ei, ca să ne apărăm de răul lui Montezuma şi marea lui putere, căci am crezut că sînteţi de partea lui şi aliaţi cu el. De-am fi ştiut ceea ce ştim acum, v-am fi ieşit în cale nu numai cu provizii, dar am fi măturat şi drumul dinaintea voastră, ba ne-am fi dus pînă la mare unde vă ţineţi *acales* (care înseamnă, pe limba lor, corăbii). Acum, că ne-aţi iertat, eu şi cu toţi *caciques* aici de faţă vă rugăm să ne însoţiţi fără zăbavă la cetatea noastră, unde vă vom dărui din ce avem şi noi şi vă vom sluji cu făpturile noastre şi întreaga noastră

agoniseală. Aibi grijă, Malinche, să nu ne respingi, căci vom pleca îndată, şi tare ne temem că mexicanii ţi-or fi spus urîţeniile şi minciunile lor despre noi, aşa cum le e obiceiul. Tu să nu-i crezi sau să-i asculţi, că

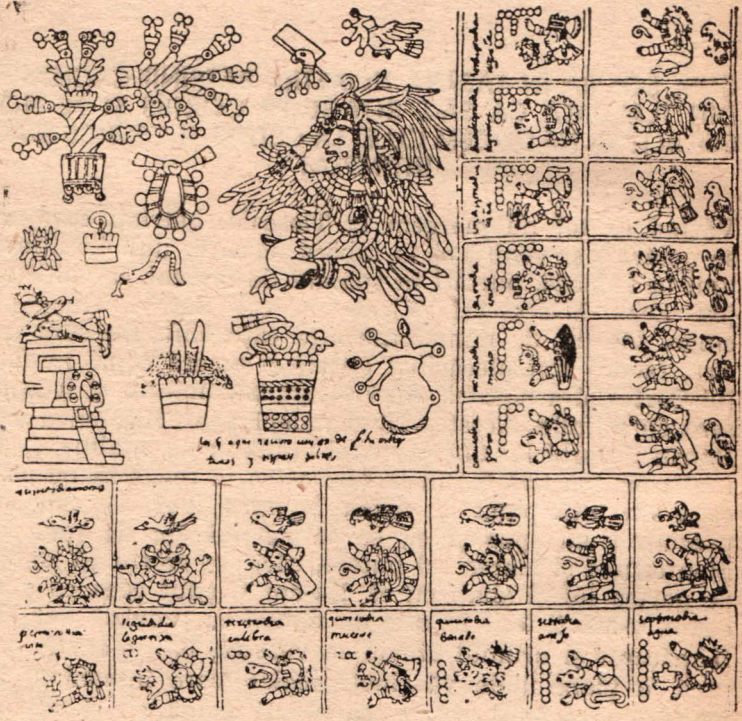

Pagină din *Codicele Bourbon*

totul la ei e înşelăciune, iar de nu voieşti a veni cu noi, vom şti că asta e pricina".

Cortés le răspunse cu căldură în glas că ştiuse demult, înainte să venim în ţinuturile lor, că sînt oameni buni şi de aceea tare se minunase cînd au pornit să ne atace. Cît despre mexicani, ei aşteptau un răspuns pentru stăpînul lor Montezuma. Apoi le mulţumi că ne aşteptau să mergem la cetatea lor şi pentru proviziile ce tot ni le aduceau şi altele asemenea şi le făgădui să-i răsplătească cu fapte bune. Le mai spuse că am fi pornit deja către cetatea lor de-am fi avut cine să ne care *tepuzques*, adică tunurile noastre.

Îndată ce auziră vorbele acestea, atît se bucurară, că li se citea veselia pe chipuri. „Cum, pentru atîta ai întîrziat şi nu ne-ai spus nimic ?", se mirară ei şi în mai puţin de o jumătate de ceas adunară vreo cinci sute de cărăuşi indieni.

A doua zi în zori ne îndreptarăm spre Tlascala şi merserăm bine rînduiţi, cu artileria, călăreţii, muşchetarii, arbaletierii şi toţi ceilalţi, aşa cum ne era obiceiul. Cortés îi rugase deja pe solii lui Montezuma să ne însoţească şi să vadă cum sînt treburile la Tlascala, iar apoi să plece de acolo ; între timp, urmau să şadă în casele lui, temîndu-se ei să nu le pricinuiască tlascaltecii vreun necaz.

Înainte să merg mai departe cu povestirea mea, să spun cum în toate satele pe unde treceam şi în alte locuri unde aflaseră de noi, îl strigau pe Cortés : Malinche şi aşa îl voi numi şi eu de acum înainte cînd voi pomeni vorbele ce-a schimbat cu indienii, atît în această provincie cît şi în Mexic, iar Cortés doar la locul cuvenit. Prin urmare i-au dat numele acesta deoarece doña Marina, fiind ea tălmaciul nostru, îi stătea neîncetat în preajmă,

îndeosebi cînd veneau soli sau *caciques*, iar ea spunea totul pe limba mexicană și de aceea lui Cortés i-au zis „căpitanul Marinei", sau mai pe scurt Malinche. Tot așa

Pagină din *Codicele Telleriano-Remensis*

i-a rămas acest nume şi unuia Juan Pérez de Artiaga, de felul lui din Puebla, care umbla tot timpul cu doña Marina şi cu Jerónimo de Aguilar ca să înveţe limba şi i-au spus Juan Pérez Malinche. Dar să mă întorc şi să zic că de cînd am pătruns în ţinutul Tlascalei şi pînă am ajuns la cetate au trecut douăzeci şi patru de zile. Aşa s-a întîmplat că am intrat în cetatea Tlascalei la douăzeci şi trei septembrie, anul o mie cinci sute şi nouăsprezece.

Să ajungem la alt capitol şi să spun ce ni s-a întîmplat.

CUPRINS

Cuvînt înainte 3
Notă asupra ediției 13
Notă preliminară 17

Capitolul I

Începe relatarea istoriei 18

Capitolul II

Cum am descoperit provincia Yucatán 22

Capitolul III

Cum am urmat noi coasta spre soare-apune, descoperind promontorii, bancuri, golfuri și recife 26

Capitolul IV

Despre războaiele ce ne făcură aflîndu-ne noi printre casele și porumbiștile de care am spus 30

Capitolul V

Cum ne-am înțeles să ne întoarcem în insula Cubei și aprigele încercări prin care am trecut pînă ce am ajuns în portul La Habana 34

Capitolul VI

Cum am debarcat în golful Floridei douăzeci de soldați cu pilotul Alaminos ca să luăm apă și luptele ce le

avurăm cu baştinaşii acelor locuri, precum şi prin ce-am mai trecut pînă ne-am întors în La Habana 36

Capitolul VII

Despre ce am mai pătimit pînă am ajuns la un oraş ce se cheamă Trinidad 41

Capitolul VIII

Cum Diego Velázquez, guvernatorul insulei Cuba, porunci să se trimită o oaste în pămînturile ce descoperiserăm şi i-au pus comandant general un hidalgo pe nume Juan de Grijalva, ruda domniei sale, şi alţi trei căpitani, ale căror nume le voi spune mai departe 43

Capitolul IX

Cum ne-am urmat drumul la fel ca atunci cu Francisco Hernández de Córdoba şi am debarcat la Champoton, despre lupta ce ne-o dădură acolo şi despre cele ce ni se mai întîmplară 48

Capitolul X

Cum ne-am urmat călătoria şi am ajuns la Boca de Términos, ce era foarte lat şi mare, pe care noi l-am botezat aşa 51

Capitolul XI

Cum am ajuns la rîul Tabasco, numit de noi Grijalva, şi ce ni s-a întîmplat 53

Capitolul XII

Cum ne-am dus de-a lungul coastei către soare-apune şi am ajuns la rîul ce se cheamă Banderas şi ce ni s-a mai întîmplat 57

Capitolul XIII

Cum am ajuns la Rio de Banderas şi ce s-a întîmplat aici 59

Capitolul XIV

Cum am ajuns la insuliţa ce se cheamă astăzi San Juan de Ulúa şi de ce i s-a pus acest nume, precum şi ce ni s-a mai întîmplat acolo 63

Capitolul XV

Cum Diego Velázquez, guvernatorul Cubei, trimise o corabie în căutarea noastră şi ce s-a mai întîmplat . . 69

Capitolul XVI

Cum am descoperit mai departe în lungul ţărmului, pînă în provincia Pánuco, şi ce ni s-a mai întîmplat pînă la întoarcerea în Cuba 71

Capitolul XVII

Cum a trimis Diego Velázquez solie în Spania, cerînd împuternicirea Majestăţii Sale să facă negoţ, să cucerească şi să întemeieze colonii, iar pămîntul să-l împartă după ce se va fi făcut pace în acele locuri . . 76

Capitolul XIX

Cum ne-am dus cu o altă flotă în ţinuturile nou descoperite, avîndu-l drept comandant pe viteazul şi sîrguinciosul Don Hernando Cortés, care după un timp a devenit marchiz del Valle, şi despre piedicile care i s-au pus ca să nu fie numit comandant 78

Capitolul XX

Cum Cortés a pus de s-a pregătit tot ce se cuvenea pentru pornirea flotei 82

Capitolul XXI

Unde se spune ce a făcut Cortés cînd a ajuns în orașul Trinidad și despre soldații ce au plecat de aici ca să meargă cu noi și ce s-a mai întîmplat 86

Capitolul XXII

Cum guvernatorul Diego Velázquez a trimis în grabă doi slujitori în orașul Trinidad, cu împuterniciri și porunci ca să-i retragă lui Cortés comanda flotei și să nu lase corăbiile să plece, iar pe el să-l prindă și să-l trimită la Santiago 89

Capitolul XXIII

Cum s-a îmbarcat comandantul Hernando Cortés cu toți soldații lui ca să meargă de-a lungul coastei de miazăzi spre La Habana și a trimis tot înspre acolo prin miază-noapte o corabie și ce s-a mai întîmplat 92

Capitolul XXIV

Cum trimise Diego Velázquez un slujitor de-al său, pe nume Gaspar de Garnico, cu porunci și împuterniciri ca, orice ar fi, să-l prindă pe Cortés și să i se la comanda flotei și ce s-a făcut cu asta 96

Capitolul XXV

Cum a înălțat Cortés pînzele și a pornit cu toți ai lui, cavaleri și soldați, pînă în insula Cozumel și ce s-a întîmplat acolo 98

Capitolul XXVI

Cum Cortés a trecut în revistă întreaga armată și ce s-a mai întîmplat 101

Capitolul XXVII

Cum află Cortés de doi spanioli ce căzuseră în puterea indienilor la Capul Cotoche şi ce se făcu pentru asta . 103

Capitolul XXVIII

Cum Cortés a împărţit corăbiile şi i-a numit pe căpitanii lor şi le-a dat porunci piloţilor şi despre semnalele pe timp de noapte şi altele ce ni s-au mai întîmplat . 108

Capitolul XXIX

Cum spaniolul ce căzuse în mîinile indienilor şi se chema Jéronimo de Aguilar află că am ajuns la Cozumel şi veni la noi şi ce se mai întîmplă după aceea . 110

Capitolul XXX

Cum ne-am îmbarcat din nou şi am pornit spre Rio de Grijalva şi ce ni s-a întîmplat pe drum 114

Capitolul XXXI

Cum am ajuns la Rio de Grijalva, sau Tabasco pe limba indienilor, despre luptele pe care le-am purtat şi ce ni s-a mai întîmplat acolo 118

Capitolul XXXII

Cum i-a trimis Cortés pe doi căpitani, cu cîte o sută de soldaţi, să vadă cum e ţinutul acela şi ce ni s-a mai întîmplat 123

Capitolul XXXIII

Cum ne-a cerut Cortés să fim gata a doua zi să întîmpinăm oştile duşmane şi să scoatem caii din corăbii şi ce ni s-a mai întîmplat în bătălia cu ei 126

Capitolul XXXIV

Cum toți *caciques* din Tabasco și împrejurimi se războiră cu noi și ce se întîmplă 128

Capitolul XXXV

Cum trimise Cortés după *caciques* din toată provincia și ce s-a mai întîmplat atunci 131

Capitolul XXXVI

Cum se arătară toți *caciques* și *calachionis* de pe Rio de Grijalva și aduseră un dar și ce se întîmplă . . . 135

Capitolul XXXVII

Cum era doña Marina *cacique* și fiică de mari căpetenii și stăpînă peste sate și vasali și felul în care a fost adusă la Tabasco 141

Capitolul XXXVIII

Cum am ajuns cu toate corăbiile la San Juan de Ulúa și ce ni s-a mai întîmplat acolo 144

Capitolul XXXIX

Cum se duse Tendile și îi vorbi stăpînului său Montezuma și îi duse darul și ce se întîmplă în tabăra noastră 150

Capitolul XL

Cum a trimis Cortés să se caute alt port și un loc să se întemeieze o colonie și ce s-a întîmplat cu asta . . . 154

Capitolul XLI

Ce s-a mai întîmplat cu negoțul cu aur și altele din tabără 157

Capitolul XLII

Cum l-am numit pe Hernando Cortés comandant general şi mare judecător pînă cînd Majestatea Sa va face ceea ce va crede de cuviinţă şi ce a mai urmat 161

Capitolul XLIII

Cum oamenii lui Diego Velázquez s-au pus să strice puterile ce le-am încredinţat lui Cortés şi ce s-a mai întîmplat 165

Capitolul XLIV

Cum ne-am hotărît să-l trimitem pe Pedro de Alvarado să cerceteze ţinutul, să caute porumb şi alte provizii şi ce s-a mai întîmplat 167

Capitolul XLV

Cum am intrat în Cempoal, care pe atunci era o aşezare de seamă, şi ce ni s-a mai întîmplat acolo 171

Capitolul XLVI

Cum am intrat în Quiaviztlán, care era un oraş fortificat şi ne-au întîmpinat cu pace 175

Capitolul XLVII

Cum a poruncit Cortés să fie prinşi cei cinci vătafi ai lui Montezuma şi a mai poruncit să nu-i mai asculte de acum înainte şi nici bir să nu mai dea şi răscoala care s-a pornit împotriva lui Montezuma 179

Capitolul XLVIII

Cum ne-am înţeles să populăm Villa Rica de la Vera Cruz şi să înălţăm o fortăreaţă în nişte poieni aproape de o salină şi de portul cu nume urît unde erau ancorate corăbiile noastre şi ce s-a mai întîmplat . . 182

Capitolul XLIX

Cum a venit *cacique* cel gras cu alte căpetenii să i se plîngă lui Cortés că în fortăreaţa Cingapacinga erau garnizoane de mexicani care îi năpăstuiau tare şi ce s-a întîmplat 186

Capitolul L

Cum nişte soldaţi de-ai lui Diego Velázquez, văzînd ei că doream să ne aşezăm şi începem a pacifica aşezările din partea locului, au spus că nu vor să meargă nicăieri, ci să se întoarcă în insula Cubei 189

Capitolul LI

Ce ni s-a întîmplat la Cingapacinga şi cînd ne-am întors la Cempoal cum le-am sfărîmat idolii şi ce a mai fost 191

Capitolul LII

Cum porunci Cortés să se ridice un altar şi aşezarăm într-însul chipul Fecioarei şi o cruce şi se sluji liturghia şi se botezară cele opt indience 197

Capitolul LIII

Cum ne-am înapoiat la Villa Rica de la Vera Cruz şi ce s-a întîmplat acolo 200

Capitolul LIV

Despre relatarea şi scrisoarea pe care am trimis-o Majestăţii Sale cu oamenii noştri Alonso Hernández Puerto Carrero şi Francisco de Montejo, care scrisoare a fost iscălită de unii căpitani şi soldaţi 203

Capitolul LV

Cum Diego Velázquez, guvernatorul Cubei, ştiu cu siguranţă din scrisori că sînt pe drum trimişii noştri cu

răvaşe şi daruri pentru regele şi stăpînul nostru şi ce se întîmplă 206

Capitolul LVI

Cum, bucurîndu-se de vreme bună, trimişii noştri se strecurară prin Canalul Bahamas şi în puţine zile ajunseră în Castilia şi ce li se întîmplă la Curte 209

Capitolul LVII

Despre cele ce s-au mai petrecut în tabără după plecarea trimişilor noştri cu tot aurul şi scrisorile şi rapoartele, precum şi despre dreptatea ce porunci Cortés a fi făcută 213

Capitolul LVIII

Cum ne-am înţeles să ne ducem în Mexic şi înainte de asta să scufundăm corăbiile şi ce s-a mai întîmplat, iar hotărîrea de a scufunda corăbiile s-a luat la sfatul şi înţelegerea tuturor celor care-i eram prieteni lui Cortés 215

Capitolul LIX

Despre o cuvîntare ce ne-o ţinu Cortés după ce am scufundat corăbiile şi ne pregăteam să pornim spre Mexic 217

Capitolul LX

Cum se duse Cortés unde stătea ancorată corabia şi prinserăm şase soldaţi şi marinari de pe corabie şi ce se întîmplă 219

Capitolul LXI

Cum ne-am înţeles să ne ducem în oraşul Mexic şi ne-am dus prin Tlascala, aşa cum ne-a sfătuit *cacique* şi ce ni s-a întîmplat, adică bătălii şi altele 222

Capitolul LXII

Cum de ne-am hotărît să mergem prin Tlascala şi am trimis acolo soli ca să ne întîmpine cu bine în oraş şi cum ne-au prins ei solii şi cele ce s-au întîmplat . . 228

Capitolul LXIX

Cum, înapoindu-ne împreună cu Cortés de la Cinpancingo, de unde am adus provizii, ne-au întîmpinat în tabără cu anume vorbe şi ce le-a răspuns Cortés . . 233

Capitolul LXX

Cum ţinea pregătiţi comandantul Xicotengo douăzeci de mii de războinici ca să dea năvală la noi în tabără şi ce-am făcut 239

Capitolul LXXI

Cum au sosit la noi în tabără cele patru căpetenii trimise să ne ceară pace şi ce ne-au spus acestea şi ce s-a mai întîmplat 243

Capitolul LXXII

Cum au venit în tabăra noastră ambasadorii lui Montezuma, marele stăpîn al Mexicului, şi despre darul ce l-au adus 247

Capitolul LXXIII

Cum a venit Xicotenga, comandantul general al Tlascalei, ca să încheiem pace şi ce a spus şi ce ni s-a întîmplat 251

Capitolul LXXIV

Cum sosiră în tabăra noastră bătrînii *caciques* din Tlascala ca să-l roage pe Cortés şi pe noi ceilalţi să ne ducem cu ei la cetate şi cele ce s-au întîmplat 257

Redactor : ALEXANDRA DOBROTĂ
Tehnoredactor : VIRGIL STRUNGANU

Bun de tipar : 12 mai 1986
Apărut 1986 ; coli de tipar 8,5.

Comanda nr. 60 066
Combinatul poligrafic „Casa Scînteii"
Piața Scînteii nr. 1 — București,
Republica Socialistă România

Vol. I–II, Lei 23,50

Eu, Bernal Díaz del Castillo, cetăţean şi *regidor* al prea credinciosului oraş Santiago de Guatemala, unul dintre primii descoperitori şi conchistadori ai Noii Spanii şi provinciilor sale, ai Capului Honduras şi cîte altele mai sînt pe tărîmurile acelea, de felul meu din nobilul şi vestitul oraş Medina del Campo, fiul lui Francisco Díaz del Castillo, cunoscut sub numele de Curtenitorul, *regidor* al acelui oraş, vă spun povestea mea şi a tovarăşilor mei, adevăraţi conchistadori, care am pornit, în slujba Majestăţii Sale, să descoperim, să cucerim, să pacificăm provinciile Noii Spanii, unul din cele mai frumoase ţinuturi din Lumea Nouă, şi acolo să ne aşezăm.

EDITURA MERIDIANE